

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทน
ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

พิมพ์นี้ เลี้ยงจรรยารัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2557

**Legal Problems Concerning Heir who is Eligible to Receive State
Compensation According to the Compensation and Expenses for Injured
Person and the Accused Act B.E. 2001**

Pimpinee Liangjaroonrat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
ชื่อผู้เขียน	พิมพ์นิ เลียงจรรยารัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาถึงการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา หรือทายาทผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นทำให้บุคคลได้รับความเสียหาย อันถือว่าเป็นความผิดพลาดของรัฐที่ไม่อาจคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลได้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องเข้ามาช่วยเหลือเยียวยาให้กับผู้เสียหาย ดังนั้นรัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้นมาเป็นมาตรการเสริมเพื่อชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นระยะเวลาหนึ่งทำให้พบว่า มีจำนวนเงินคงค้างที่ไม่สามารถจ่ายให้แก่ผู้เสียหายหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินได้ ปัญหาหลักที่ก่อให้เกิดกรณีเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายค้างจ่ายหรือเงินอาจไม่ถึงมือผู้มีสิทธิรับเงิน อาทิ การจ่ายเงินให้แก่บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางสังคม กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีมติสั่งจ่ายคนต่างชาติ ซึ่งขณะสั่งจ่ายผู้เสียหายหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินได้เดินทางกลับไปยังประเทศของตนแล้ว ทำให้ยากแก่การติดตามส่งและรับเอกสาร หรือกรณีที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาพิจารณาสั่งจ่ายแก่ทายาทจำนวนตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป และทายาทประสงค์จะรับเงินค่าตอบแทน พร้อมกันทุกคน โดยไม่ยินยอมมอบอำนาจให้คนหนึ่งผู้ใดรับเงินแทน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงขอเสนอความเห็นว่าการบัญญัติให้ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้พิจารณาจ่ายเงินตามหลักการที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ให้ถือเป็นมติไว้ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและรวดเร็วในการจ่ายเงิน สร้างความชัดเจนเกี่ยวกับ “ความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทายาทผู้เสียหายด้วยกัน ประชาสัมพันธ์เผยแพร่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้แก่ประชาชนทั่วไปได้รับทราบสิทธิ

Thesis Title	Legal Problems Concerning Heir who is Eligible to Receive State Compensation According to the Compensation and Expenses for Injured Person and the Accused Act B.E. 2001
Author	Pimpinee Liangjaroonrat
Thesis Advisor	Associate Professor Pinit Thipmanee
Department	Law
Academic Year	2014

ABSTRACT

This thesis aims to study on damages payment for the injured person in the criminal case as when a criminal offense has occurred. Besides, the injured person from committing a criminal offense as stated shall be filed a criminal action in order that the offender is punished for an offense and can be sued in a civil claim for compensation that it may be not easy to bring an offender to liable a tortious act because of the injured person may lose their lives, bodies, properties, and lack of knowledge on civil proceeding and capital, or cannot be arrested an offender to liable and compensate for damages, or in case of an offender is arrested but bad financial status as well as an offender cannot pay the compensation to the injured person and caused the victims have suffered from troubles which the government has a duty to prevent a crime. When a person is injured from an offense regard as the government's faulty that could not be saved people from an offense therefore the government has duty to help save to the injured person. As a result the government has enacted Damages for the Injured person and Compensation and Expense for the Accused in the Criminal Case Act B.E. 2544 (2001) to be enhanced measures in order to compensate for damages to an injured person.

When Damages for the Injured person and Compensation and Expense for the Accused in the Criminal Case Act B.E. 2544 (2001) is enforced for a period of time and found that the damages payment that according to this act has affected to the right of injured person to civil compensation in some cases and for any injured person who has already received the civil compensation from other party or received a remedy from other law or other authorities after that filed to receive compensation according to this act which affected to the right of injured person in

criminal case who shall not receive any compensation which the consideration as aforesaid contrary to the spirit of section 5 of the Act “Any request or entitlement to right or benefit under this Act shall not affect any right or benefit of the injured person or the accused under other laws” still affected to the injured person to compensation.

Form the above mentioned, the author recommended that the court should not bring the right and benefit of the injured person which received from Damages for the Injured person and Compensation and Expense for the Accused in the Criminal Case Act B.E. 2544 (2001) to support consideration for receiving compensation of the injured person and the committee considered the damages of the injured person and compensation and expenses to the accused in criminal case, should be adjusted the proceeding method by have not bring the right of the injured person or according to other laws to break of the chance for consideration of compensation including additional offense cover to property damages according to the details at the end of Damages for the Injured person and Compensation and Expense for the Accused in the Criminal Case Act B.E. 2544 (2001) and should be extended for a period of filing the application for improving of committee form to compensation and expense for the injured person in criminal case proceeding and the penalty for obtaining the documentary evidence including the compensation payment rate to comply with the current situation and can be helped the injured person save in criminal case in efficiently and fairly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนจัดทำขึ้นโดยมุ่งหวังเพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย หรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินตรงตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย มีความถูกต้อง ครบถ้วน แม่นยำ รวดเร็ว ไม่คงค้างจ่ายและเพื่อให้ระบบการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายในประเทศไทย มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อประเทศชาติจักได้นำเงินดังกล่าวไปใช้เพื่อก่อให้เกิด ประโยชน์แก่แผ่นดินต่อไป อย่างไรก็ตามความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดีได้ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ พิณิจ ทิพย์มณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำแนวความคิด ชี้แนะ ชักถามและแสดงข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งด้านตำรา แหล่งข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอย่างใกล้ชิด และสนับสนุนเป็นอย่างดี ทำให้ วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล ที่ท่านได้ให้ความ กรุณา รับเป็น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ รองศาสตราจารย์รัชฎา เอกบุตร และรองศาสตราจารย์นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์ ที่ท่านให้เกียรติ และสละเวลาอันมีค่าของท่านในการร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำ ชี้แนะ แนวทางและข้อความเห็นต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาทุกท่าน รวมถึงเพื่อนสนิท พี่น้องเพื่อน ๆ นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตที่เกี่ยวข้องทุกคนและพี่น้องเพื่อน ๆ สำนักงานช่วยเหลือ ทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทุกท่านที่คอยเป็น กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณครอบครัว บิดามารดา ที่อุปการะให้ความ ช่วยเหลือและสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งน้องสาวและคนพิเศษที่เป็นกำลังใจที่ดีมากเสมอมา หากมีข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้ แต่เพียงผู้เดียว

พิมพ์นี้ เลียงจรรยารัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2. แนวคิดทฤษฎี ความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย	5
2.1 แนวคิดทฤษฎี ความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา	5
2.2 เจตนารมณ์ และเหตุผลในการบัญญัติให้มีการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ในคดีอาญาจากรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	6
2.3 ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีของกฎหมาย ว่าด้วยค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา	17
2.3.1 ประวัติความเป็นมา.....	17
2.3.2 แนวคิด และทฤษฎี.....	18
3. หลักกฎหมายเกี่ยวกับทนายทผู้มีสิทธิรับเงิน ตามกฎหมายไทยและกฎหมาย ต่างประเทศ	22
3.1 การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายไทย	22
3.1.1 กฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา.....	23
3.1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด	31
3.1.3 ประมวลกฎหมายอาญาเรื่องการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	34
3.1.4 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง.....	38

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.2 ข้อแตกต่าง เรื่อง การเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กับกฎหมายเยียวยาอื่น ๆ ในประเทศไทย	68
3.2.1 กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์	68
3.2.2 ประกาศคณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้	69
3.2.3 การเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อและผู้เสียหายตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมือง	69
3.3 กฎหมายไทยเกี่ยวกับความเป็นทายาทและสิทธิของทายาท ตามกฎหมายมรดก และหลักกฎหมายอื่น ๆ	71
3.3.1 ผู้สืบสันดาน และบิดา มารดา	76
3.3.2 คู่สมรส	82
3.3.3 ผู้จัดการมรดก	83
3.3.4 หลักกฎหมายอิสลาม	85
3.4 ข้อแตกต่าง เรื่อง ความเป็นทายาทตามกฎหมายมรดกของไทย กับทายาทผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544	88
3.5 การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ	90
3.5.1 แนวทางของสหประชาชาติ	90
3.5.2 หลักการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในต่างประเทศ	91
3.6 ข้อแตกต่างเรื่องการเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กับกฎหมายเยียวยาในต่างประเทศ	113
3.7 กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับความเป็นทายาท และสิทธิของทายาท ตามกฎหมายมรดก	115
3.7.1 การอยู่ร่วมกันของชายหญิงโดยมิได้สมรส ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ	116

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.7.2 สิทธิของบุตรนอกสมรสตามหลักกฎหมายต่างประเทศ	124
4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	139
4.1 วิเคราะห์ความเป็นทายาท และปัญหาของการเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	140
4.1.1 วิเคราะห์ความเป็นทายาทตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	140
4.1.2 ปัญหาของการเป็น “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงิน ตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544	145
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	147
4.2.1 การจ่ายเงินแก่บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางสังคม	147
4.2.2 การจ่ายเงินแก่ชาวต่างชาติที่กลับไปประเทศของตนแล้ว	148
4.2.3 การจ่ายเงินแก่ทายาทตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป	148
4.3 กรณีศึกษา	149
4.3.1 กรณีศึกษา ที่ 1 ชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสและ บุตรนอกสมรส.....	149
4.3.2 กรณีศึกษา ที่ 2 กรณีศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่	156
4.3.3 กรณีศึกษา ที่ 3 กรณีทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน พิการ หรือทุพพลภาพ	157
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	162
5.1 บทสรุป.....	162
5.2 ข้อเสนอแนะ	172

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	182
ภาคผนวก	188
ประวัติผู้เขียน	233

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ คือ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40(5)¹ ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยหลักแล้วสิทธิในการร้องขอค่าตอบแทนตามกฎหมายนี้ ถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายเท่านั้น ไม่อาจโอนสิทธิให้บุคคลอื่นได้ อย่างไรก็ตามสิทธิดังกล่าวไม่สูญเสียไปเพราะการสืบมรดก การสวมสิทธิของทายาท กำหนดให้กรณีและผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น (มาตรา 6) ทั้งนี้ตามที่ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทายาท” หมายความว่า (ก) ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือจำเลย แล้วแต่กรณี และทายาทซึ่งมีสิทธิขอรับค่าตอบแทนต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับความเสียหายนั้น

สิทธิตามกฎหมายนี้เป็นสิทธิที่รัฐจะเยียวยาให้ เพื่อเยียวยาการที่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับความเสียหาย และเมื่อพิจารณาบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ประกอบด้วยจะเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย ฉะนั้นจึงน่าจะเป็นเรื่องทางอาญาเฉพาะตัวผู้เสียหาย ๆ ไม่ได้เกี่ยวกับ

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ ... (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ.”

ทรัพย์สินอันจะตกเป็นมรดก จึงมีบทบัญญัติมาตรา 6 กำหนดให้สิทธิดังกล่าวตกแก่ทายาท ตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดตัวทายาทผู้มีสิทธิในค่าตอบแทน กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ เนื่องจากตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย .. ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทนฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ได้นิยามความหมายของทายาทไว้ ดังนี้จะเห็นว่าความหมายของทายาทนี้ไม่ได้เป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก ทั้งที่จริง ๆ แล้ว เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สิทธิในค่าตอบแทนของผู้เสียหายน่าจะตกทอดแก่ทายาท ตามหลักกฎหมายมรดก เมื่อไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก จึงขาดความชัดเจนในเรื่องของการลำดับสิทธิของทายาทดังกล่าวนี้ ว่าผู้ใดควรจะเป็นผู้มีสิทธิในลำดับต้นหรือจะให้ทุกคนมีสิทธิเท่ากัน อีกทั้งยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนในกรณีทายาทตามระเบียบฯ ข้อ 3 (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายว่าบุคคลที่ควรได้รับค่าตอบแทน อันเนื่องมาจากการอุปการะนี้ ควรเป็นผู้ที่อยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือเป็นผู้ที่ให้อุปการะผู้เสียหาย รวมถึงสิทธิที่จะได้รับค่าขาดไร้อุปการะกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษาวิเคราะห์ความเป็นทายาทตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ปัญหาของการเป็น “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงิน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ อันนำมาซึ่งการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้ค่าตอบแทนดังกล่าวถึงยังผู้มีสิทธิรับเงินโดยแท้จริงและถูกต้อง ครบถ้วนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับทายาทผู้มีสิทธิรับเงินในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
4. เพื่อทราบข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมาย เพื่อวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดตัวทายาท การสืบหา และการกำหนดสิทธิแห่งทายาทเหล่านั้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การกำหนดนิยามของ คำว่า “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินและสิทธิต่าง ๆ ที่ทายาทพึงมี รวมถึงวิธีการจ่ายเงินที่ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและเป็นไปด้วยความถูกต้อง เพื่อการจ่ายเงินเยียวยาผู้เสียหายเบื้องต้นเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง ครบถ้วน ถึงมือผู้มีสิทธิรับเงิน โดยแท้จริง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับกฎหมายครอบครัว กฎหมายมรดก พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 กฎหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย และกฎหมายการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาในต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการหาแนวทางในการพิจารณาจ่ายเงินแก่ผู้มีสิทธิรับเงินที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญา หรือทายาทผู้ได้รับความเสียหายได้รับค่าตอบแทนด้วยความถูกต้อง มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเกิดความยุติธรรม

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบนิติศาสตร์ โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตำรากฎหมาย บทความและวารสารทางกฎหมาย มาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาถึงสภาพปัญหาและเสนอแนะมาตรการ หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายหรือทายาท
2. ทำให้ทราบถึงกฎหมายเกี่ยวกับทายาทผู้มีสิทธิรับเงินในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ
3. ทำให้ได้ทราบถึงปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
4. ทำให้ได้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมาย เพื่อวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดตัวทายาท การสืบหา และการกำหนดสิทธิแห่งทายาทเหล่านั้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี ความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย

เมื่อมีการดำเนินคดีอาญากับบุคคลในความผิดฐานใดฐานหนึ่ง นอกจากกระบวนการยุติธรรมที่ต้องพิจารณาว่าจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและสมควรได้รับโทษหรือไม่แล้ว กระบวนการยุติธรรมยังต้องพิจารณาต่อมาถึงการเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลที่ได้รับผลร้าย เนื่องจากการกระทำความผิดนั้น ดังนี้ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น บุคคลที่ต้องตกเป็นผู้เสียหาย และได้รับความเสียหายนั้น ย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว

2.1 แนวคิดทฤษฎี ความเป็นมาของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา

ในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในสมัยกรีกโบราณ และตามที่ปรากฏในกฎหมายฮัมมูราบี ได้มีบทบัญญัติในเรื่องค่าตอบแทนผู้เสียหายขึ้น โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดปล้นสดมภ์ และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นสามารถประกาศความสูญเสียในทรัพย์สินของตน ต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าได้และผู้ปกครองดินแดน หรืออำเภอนั้น จะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เขาสูญเสียไป” และเดิมในสมัยนั้นการชดใช้ค่าเสียหาย (การตอบแทน) คือ การมุ่งให้มีการลงโทษ อันเป็นการกระทำที่มุ่งถึงการแก้แค้นแก่ผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ เรียกว่า “Composition”¹

ต่อมาเมื่อสังคมมีการพัฒนามากขึ้น ทำให้สังคมกว้างกว่าเดิมมีการติดต่อธุรกิจกันมากมาย หลายเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นก็มีความสลับซับซ้อนขึ้น บางครั้งก็ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษหรือเมื่อมีการลงโทษแล้ว ก็ไม่สามารถเยียวยาความเสียหาย ที่ผู้เสียหายได้รับจากอาชญากรรมนั้น ๆ ได้ ต่อมาจึงมีหลักการเรียกร้องให้รัฐต้องเข้ามารับผิดชอบ โดยเหตุเกิดที่ประเทศอังกฤษเป็นประเทศเริ่มแรก² จึงเริ่มมีความชัดเจนที่รัฐจะต้องเข้ามารับผิดชอบและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยผู้เสียหายขอรับค่าตอบแทนจากรัฐได้ เมื่อผู้เสียหายได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่นอันถือว่าเป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

¹ อัญชติ ฉายสุวรรณ. (2534). การทดแทนค่าเสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). หน้า 76.

² แหล่งเดิม. หน้า 78-79.

2.2 เจตนาธรรมณ์ และเหตุผลในการบัญญัติให้มีการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาจากรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

จากการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ และเข้าเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทำให้มีพันธะผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามในหลาย ๆ เรื่อง และในหลาย ๆ เรื่องดังกล่าว หนึ่งในเรื่องเหล่านั้นได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ด้วย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันเนื่องมาจากการกระทำใด ๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย/บุคคลใด อย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ”

การประชุมทั่วไปสมัชชาแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ได้รับรอง “ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง” ซึ่งมีข้อกำหนดมาตรฐานสากล 4 ประการ สำหรับผู้ได้รับความเสียหาย คือ

- 1) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับความเป็นธรรม
- 2) สิทธิการได้รับชดใช้จากผู้กระทำผิด
- 3) สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ
- 4) สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือตามความเหมาะสมและจำเป็น เช่น การบำบัดรักษา

ทางการแพทย์ การเยียวยาทางจิตใจและสังคม

คดีตัวอย่างบทเรียนหนึ่งของสังคมไทย ที่ทำให้รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญในความเสียหายที่เกิดขึ้นดังนี้

ในช่วงเย็นของวันที่ 22 กรกฎาคม 2529 น.ส.เชอร์รี่แอน ดันแคน เด็กสาวลูกครึ่งไทย-สหรัฐอเมริกา วัย 16 ปี ได้ขึ้นรถแท็กซี่ที่หน้าโรงเรียนพระกุมารเยซูวิทยา ซอยสุขุมวิท 101 เพื่อกลับบ้าน แต่เธอเองกลับหายตัวไปอย่างลึกลับสร้างความกังวลใจให้ครอบครัวเป็นอย่างมาก จนต้องไปแจ้งความคนหายไว้กับตำรวจ กระทั่งวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 นางสังัดกับนางสายหยุด ศรีเมือง ชาวบ้านในละแวกตำบลบางปูใหม่ จ.สมุทรปราการ ได้ไปช่วยกันจับปูเถาป่าชายเลนเพื่อนำไปขาย แต่ปรากฏว่าในวันนั้นทั้งสองคนเจอศพของผู้หญิงคนหนึ่งในร่องน้ำบริเวณป่าชายเลน ทั้งสองคนจึงรีบไปแจ้งความกับตำรวจ สภอ.สมุทรปราการ ซึ่งในตอนแรกตำรวจคาดว่าจะเป็นสาวโรงงานในละแวกนั้น แต่เมื่อสืบไปสืบมากลับพบว่าศพของหญิงสาวคนนั้น คือ น.ส. เชอร์รี่แอน ดันแคน เมื่อตำรวจเริ่มสืบสวนจึงมีการคาดการณ์ว่า น.ส. เชอร์รี่แอน ถูกฆาตกรรมอย่างเลือดเย็น โดยการบีบคอและสภาพศพนั้นไม่พบบาดแผลใด ๆ ตำรวจจึงเริ่ม

สอบสวน มีสเตอร์โจ และนางกลอยใจ ดันแคน พ่อแม่ของ น.ส. เซอร์รี่แอน ก่อนจะสอบสวน นายวินัย ชัยพานิช เจ้าของธุรกิจก่อสร้างซึ่งเป็นผู้ให้การอุปการะ น.ส. เซอร์รี่แอน ทั้งนี้จากการสอบสวนเพื่อนสนิทของ น.ส. เซอร์รี่แอน เจ้าหน้าที่ก็พบว่า น.ส. เซอร์รี่แอน ได้เดินขึ้นแท็กซี่ที่มาจอดรับเธอหน้าโรงเรียน แต่ไม่มีใครจำรูปพรรณสัณฐานและทะเบียนของแท็กซี่ได้เลยทำให้ตำรวจได้รับความกดดันอย่างหนัก เนื่องจากหาหลักฐานและพยานไม่ได้ ขณะที่หนังสือพิมพ์ในขณะนั้นก็กีดข่าวนี้อยู่ไม่ปล่อย เพราะเป็นคดีสะเทือนขวัญที่ได้รับความสนใจอย่างมากจากประชาชน ตำรวจจึงต้องเร่งปิดคดีให้เร็วที่สุด ทีมสอบสวนใช้เวลาประมาณ 1 เดือนในการสืบคดี ก็สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้โดยมีพยานปากสำคัญคือ นายประเมิน โขพลัด สามล้อรับจ้างที่ได้เข้ามาให้การว่าวันเกิดเหตุเห็นนายวินัย ชัยพานิช และพรรคพวก ได้แก่ นายรุ่งเฉลิม กนกขวาลชัย นายพิทักษ์ คำชาย นายกระแสร์ พลอยกลุ่ม นายธวัช กิจประยูร ทั้งหมดเป็นลูกน้องของนายวินัย ได้ลงมาจากรถแท็กซี่ โดยที่นายรุ่งเฉลิมและนายพิทักษ์ กำลังประคองเหยื่อออกมาในสภาพสลบ ส่วนนายวินัย นายกระแสร์ นายธวัช เดินตามมาข้างหลัง คนจึงเข้าไปถามว่า มีอะไรให้ช่วยหรือไม่ แต่ทั้งหมดก็ปฏิเสธ ซึ่งเมื่อนายประเมินได้อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ก็เริ่มจำได้เพราะเด็กผู้หญิงที่ถูกประคองนั้นหน้าตาสวยเป็นลูกครึ่ง เขาจึงเดินทางมาเพื่อเป็นพยานในคดีนี้จากปากคำของนายประเมิน คนขับสามล้อรับจ้าง ก็ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุมตัวผู้ต้องสงสัยทั้ง 5 คนโดยทันทีในวันที่ 21 สิงหาคม 2529 พร้อมกับแถลงข่าวการจับกุม ซึ่งเมื่อข่าวนี้แพร่สะพัดออกไปก็มีเสียงเรียกร้องจากประชาชนให้ประหารชีวิตฆาตกรกลุ่มนี้ เพราะมีพฤติกรรมที่โหดร้ายและเมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณา นายวินัยกลับถูกปล่อยตัวออกมา ในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529 เนื่องจากอัยการพิจารณาแล้วว่าหลักฐานและสำนวนนั้นอ่อนเกินไป ส่วนจำเลยที่เหลือ ได้แก่ นายรุ่งเฉลิม กนกขวาลชัย นายพิทักษ์ คำชาย นายกระแสร์ พลอยกลุ่ม นายธวัช กิจประยูร ถูกศาลชั้นต้นสั่งตัดสินประหารชีวิต ทั้งนี้ จำเลยทั้งสี่คนได้อุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการและศาลอุทธรณ์ได้รับไว้พิจารณา แต่ระหว่างที่พวกเขาถูกคุมขังอยู่นั้นพวกเขาจำเป็นต้องเจอสภาพที่เลวร้ายภายในคุก ทั้งการทุบตีทำร้ายจากเจ้าหน้าที่ สุขอนามัย โรคระบาดและทำให้ นายรุ่งเฉลิม กนกขวาลชัย เสียชีวิตเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2534 ขณะที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำบางขวาง ระหว่างที่รอศาลอุทธรณ์พิจารณาคดี ต่อมานายวินัย และญาติพี่น้องของผู้เสียหายได้รวมตัวกันร้องเรียน พล.ต.อ. เภา สารสิน อธิบดี กรมตำรวจในขณะนั้นเพื่อขอความเป็นธรรม จึงมีการมอบหมายให้กองปราบปรามเร่งสืบคดีนี้ รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่ตำรวจเจ้าของคดีมองข้าม มาร่วมสืบสวนใหม่รวมทั้งภายหลังได้มีการสืบทราบมาว่า นายประเมิน คนขับรถสามล้อที่ให้การเป็นพยานว่าเห็นกลุ่มคนร้ายประคอง ผู้ตายออกมานั้น แท้จริงแล้วคือพยานเท็จ ที่ได้รับการว่าจ้างจากตำรวจ สกอ. เมืองสมุทรปราการ มาในราคา 500 บาท จากข้อมูลการสืบสวนใหม่ก็ทำให้

ในวันที่ 21 มกราคม 2535 ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษายกฟ้อง นายพิทักษ์ คำชาย นายกระแสร พลอยกลุ่ม นายธวัช กิจประยูร แต่ให้ขังไว้พิจารณาขณะที่คดีอยู่ในศาลฎีกาและวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2536 ศาลฎีกาได้พิจารณาแล้วยื่นคำสั่งตามศาลชั้นอุทธรณ์ สั่งยกฟ้องคดีดังกล่าว จึงทำให้นายพิทักษ์ คำชาย นายกระแสร พลอยกลุ่ม นายธวัช กิจประยูร ถูกปล่อยตัวออกมารับอิสรภาพ หลังจากที่ทั้งสามคนต้องเป็นแพะรับบาปคดีใช้กรรมในคุกมานับนาน อย่างไรก็ตาม อิสรภาพที่พวกเขาแลกมาก็มาพร้อมกับความขมขื่น เพราะนายพิทักษ์ คำชาย เสียชีวิตเมื่อปลายปี พ.ศ. 2536 หลังจากที่ติดโรคร้ายมาจากในคุก ขณะที่นายธวัช กิจประยูร เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง ไม่นานหลังจากนั้น ส่วนนายกระแสร พลอยกลุ่ม ผู้เหลือรอดจากคดีนี้เพียงคนเดียวได้ออกมาเล่าให้ฟังว่าชีวิตหลังได้รับอิสรภาพของเขาก็เหมือนกับตายทั้งเป็น ในตอนนั้นเขาบอกกับตำรวจว่าไม่ได้ฆ่า แต่ก็ไม่มีใครเชื่อนักข่าวเองก็ประโคมข่าว ระหว่างที่อยู่ในคุกก็ถูกซ้อมเพื่อให้รับสารภาพ ถูกซ้อมจนกระดูกสันหลังร้าว ซึ่งในตอนนั้นเป็นช่วงที่รอให้ศาลชั้นต้นตัดสิน เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้วก็เข้าคุกเลย พอออกมากลับไปหาฟิล์มเอกเซอร์เรย์ก็ไม่มี หมอกก็หาย เวลาเดินเร็ว ๆ ก็ไม่ได้ นอนหงายก็ไม่ได้ ก่อนที่ตนจะเข้าคุกไปก็มีครอบครัว มีภรรยา ลูกชายและลูกสาวอย่างละ 1 คน แต่ในระหว่างที่อยู่ในคุกนั้น ภรรยาเองก็เคยจนเสียชีวิต ส่วนลูกสาวก็ถูกฆ่าข่มขืน ทั้ง ๆ ที่ในตอนนั้นลูกสาวกำลังจะสอบชิงทุนไปเรียนที่ประเทศญี่ปุ่นและพ้อออกมาจากคุกแล้ว ตำรวจกลับบอกว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของเวรกรรม จากนั้นตำรวจจึงเริ่มสอบสวนคดีนี้ใหม่ทั้งหมดและมาทราบที่ นายวินัย ชัยพานิช หรือ เสี้ยแจ๊ก ซึ่งในขณะนั้นมีภรรยาชื่อ น.ส.สุวิบูลย์ หรือ กุ้ง ที่อยู่ด้วยกันแต่ไม่ได้แต่งงานกัน โดยนายวินัยเองเป็นคนที่เจ้าชู้ เมื่อมาพบกับ น.ส.เชอร์รี่แอน ก็รู้สึกหลงใหลได้ปลื้มและแอบเลี้ยง น.ส. เชอร์รี่แอน เอาไว้อย่างลับ ๆ โดยความยินยอมของคุณแม่ของ น.ส. เชอร์รี่แอน เนื่องจากคุณแม่ของ น.ส.เชอร์รี่แอน ทนไม่ได้ที่พ่อมีพฤติกรรมในเชิงชู้สาวกับลูกหลายต่อหลายครั้ง โดยเฉพาะตอนเมื่อก่อน ตำรวจได้เข้ารีอคดีเชอร์รี่แอนขึ้นมาใหม่ โดยสืบเสาะจากนิสสัยเจ้าชู้ของนายวินัย และเริ่มแกะรอยคู่ขาแต่ละคนของนายวินัยไปเรื่อย ๆ จนสามารถจับกุมฆาตกรคือ นายสมักร ฐูปบุษการ ได้เป็นรายแรก และนายสมักร ก็ได้ชักทอดไปถึงทีมสังหารและผู้บงการ ได้แก่ นางสาวสุวิบูลย์ พัฒน์พานิช ภรรยาของนายวินัย (ผู้บงการ) นายสมใจ บุญญฤทธิ์ (ผู้รู้เห็น) นายสมพงษ์ บุญญฤทธิ์ (ผู้ลงมือ)นายสมักร ฐูปบุษการ (ผู้ลงมือ) นายพีระ ว่องไววุฒิ (ผู้รู้เห็น) ทั้งนี้คดีนี้ได้ถูกไขไปสู่ความกระจ่าง เมื่อตำรวจผู้สืบคดีนี้ใหม่ได้รู้ว่า น.ส.สุวิบูลย์ หรือ กุ้ง ภรรยาของนายวินัย เกิดอาการหึงหวง น.ส.เชอร์รี่แอน ที่นายวินัยเลี้ยงเอาไว้จึงสั่งลูกน้องให้ไปฆ่า น.ส. เชอร์รี่แอน นายสมพงษ์และนายสมใจเอง ก็มีความสนิทสนมกับ น.ส. เชอร์รี่แอน จึงได้ให้นายพีระ ว่องไววุฒิ โฆเฟอร์มรณะขับรถไปปรับ น.ส. เชอร์รี่แอนที่โรงเรียน จากนั้นจึงใช้อุปบายอ้างชื่อนายวินัย จน น.ส. เชอร์รี่แอน เชื่อสนิท แล้วจึงหลอกขับรถไปที่บางปูระหว่างทาง เมื่อ

น.ส.เชอรัรีแอน พบความผิดปกติ ก็พยายามจัดขึ้น กลุ่มฆาตกรจึงบีบคอเธอจนหมดสติและนำร่างไปทิ้งไว้ที่ร่องน้ำจนจมน้ำตาย ก่อนที่จะพบศพในอีก 2 วันต่อมา จากนั้นในอีก 2 ปีต่อมาวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งประหารชีวิต นางสาวสุวิบูลย์ พัฒน์พานิช ผู้จ้างวาน รวมทั้ง นายสมพงษ์ บุญญฤทธิ์ และนายสมักร รูปบุษการ และศาลอุทธรณ์ได้พิจารณา ยืนตามศาลชั้นต้น แต่ในชั้นศาลฎีกานั้น นางสาวสุวิบูลย์ ถูกตัดสินให้ปล่อยตัว เนื่องจากหลักฐาน ไม่เพียงพอไม่มีประจักษ์พยานว่าเป็นผู้จ้างวาน ส่วนนายสมพงษ์และนายสมักรนั้น ถูกตัดสินให้จำคุกตลอดชีวิตเนื่องจากนายสมักร ให้การรับสารภาพกับตำรวจในชั้นสอบสวนและจับกุม ขณะที่นายสมใจ ได้เสียชีวิตไปก่อนหน้านี้แล้ว ส่วนฝั่งตำรวจ สกอ. เมืองสมุทรปราการที่สืบสวนคดีนี้และปั้นพยานเท็จนั้น ศาลตัดสินว่า นายตำรวจ 5 คน ทำไปตามหน้าที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง ู้เห็นกับเรื่องนี้มีเพียง พ.ต.ท. มงคล ศรีโพธิ์ รอง ผกก. ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคำสั่งให้ไล่ออกจากราชการ ในส่วนของผู้บริสุทธ์นั้น ได้มีการต่อสู้เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ รวมแล้วกว่า 10 ปี ทั้งทางแพ่งและอาญา ซึ่งศาลแพ่งชั้นต้นได้พิพากษาให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีนี้ กว่า 26 ล้านบาท พร้อมดอกเบี้ย 7.5% ต่อปี รวมเป็น 38 ล้านบาท

ประเทศไทยจึงได้มีการนำหลักการพื้นฐานจากกฏบัตรสหประชาชาติ ปริญญาสากล และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 245 ที่บัญญัติว่า “ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าทดแทน และค่าตอบแทนที่จำเป็นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และจากมาตราดังกล่าวจึงเป็นผลทำให้มีการตรา “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544”

ในปัจจุบันจะปรากฏว่ามีการยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และการมีสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพราะถ้ามนุษย์ทุกคนปราศจากสิทธิเสรีภาพแล้ว การกำหนดวิถีชีวิตก็ถูกแทรกแซงจากผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ปกครองจากรัฐ ซึ่งเป็นตามลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism)³ ดังนั้น รัฐที่เป็นเสรีประชาธิปไตยนั้นจึงมีบทบาทหน้าที่ที่รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ และยังคงบัญญัติรับรองถึง การรับรองคุ้มครองบุคคลจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในรัฐด้วย ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการปกครองในระบบเสรีประชาธิปไตย ดังนั้น จึงมีการตรากฎหมายรัฐธรรมนูญมาบังคับใช้ เป็นกฎหมายสูงสุด

³ ชีระ สุธีวารางกูร. (2543, ตุลาคม). “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง.” *วารสารนิติศาสตร์*, 29 (4). หน้า 578.

ของประเทศ แนวคิดเรื่องการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐตามมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเหตุผลสำคัญเกิดขึ้น เพราะรัฐประสบความล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม จึงต้องชดเชยความเสียหายแก่ผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม รัฐเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย และบังคับใช้กฎหมาย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสังคมและเพื่อพิทักษ์ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้น และต้องป้องกันมิให้มีอาชญากรรมเกิดขึ้นอีกด้วย เมื่อมีผู้เสียหายตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเกิดขึ้น หมายความว่า รัฐปฏิบัติหน้าที่บกพร่องผู้เสียหายในคดีอาญาที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม จึงย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐได้ เพราะรัฐล้มเหลวในการคุ้มครองประชาชนและเรื่องสำคัญที่รัฐเข้ามาคุ้มครองสิทธิของประชาชนของประเทศ คือ ในเรื่องการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายจากรัฐ อันเนื่องมาจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่มีได้กระทำความผิดนั้น ๆ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ในมาตรา 245 ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรา 245 บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาท ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งมีเจตนารมณ์และเหตุผลเพื่อเป็นการคุ้มครองรับรองสิทธิของประชาชนชาวไทยและเมื่อเกิดความเสียหาย อันเนื่องมาจากไม่ใช่การกระทำผิดของตนเอง แต่เป็นอาชญากรรมที่เกิดจากความบกพร่องของการทำงานของรัฐบาล เพราะรัฐมีหน้าที่ป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เมื่อรัฐป้องกันไม่ได้ รัฐจึงต้องเข้ามาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งเป็นการให้บริการสังคมให้แก่ผู้ที่มีความเดือดร้อนด้วย โดยรัฐธรรมนูญดังกล่าวขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญนั้นได้มีการแสดงเจตนารมณ์ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญไว้เป็นหลักเกณฑ์ของมาตรา 245

แม้ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ก็ยังคงได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40(5) กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

แนวคิดในการเยียวยาแก่ผู้เสียหายโดยรัฐ

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นกับบุคคลใด ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น ย่อมสามารถทำการฟ้องร้อง ป้องกันสิทธิของตนเอง โดยเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากการกระทำความผิดนั้น ๆ ในฐานะที่เป็นละเมิด (Tort)⁴ อย่างไรก็ตามกรณีละเมิดจะมีผลเพียงแต่ให้เกิดสิทธิฟ้องร้องทางแพ่งสำหรับค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดต่ออย่างเดียวกันนั้น แม้ว่าการกระทำละเมิด จะเจือไปด้วยความผิดที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญาอยู่ ก็ไม่ทำให้เกิดประโยชน์ประการอื่นแก่ผู้เสียหาย ในการที่จะได้รับการเยียวยา ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะเหตุที่ต้องตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดอีก⁵

วิธีการเรียกร้องทางแพ่ง (Civil Lawsuit) ดังที่ได้กล่าวนี้ อาจทำให้ผู้เสียหาย ได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร เนื่องจากการใช้สิทธิฟ้องร้องคดีในศาลทางแพ่งใช้เวลาในการดำเนินคดี ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนกว่าจะได้รับการชำระค่าเสียหาย จะใช้เวลายาวนานจนทำให้ผู้เสียหาย หรือ ทายาท มักจะไปตกลงกับจำเลยนอกศาล⁶ จากแนวทางปฏิบัติเช่นนี้ จึงเป็นตัวบ่งชี้ได้ว่า ความศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมนั้น ได้เริ่มเสื่อมถอยลง เมื่อพิจารณาตามหลักการที่ว่า การอำนวยการยุติธรรมที่ล่าช้าย่อมถือว่าเป็นความยุติธรรมอยู่ในตัว (Justice delay is justice deny)

โดยที่ทุกฝ่ายเล็งเห็นว่าการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในด้านการปฏิบัติงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อปราศจากความร่วมมือของพยาน และผู้เสียหาย แล้ว ก็อาจทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ บ่อยครั้งที่บุคคลเหล่านี้ ถูกปฏิเสธความช่วยเหลือจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หรือใช้เป็นเพียงเครื่องมือในการเอาโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้นในปี ค.ศ. 1985 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (General Assembly of United Nations) จึงได้ทำการประกาศรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ใน “ปฏิญญาว่าด้วย หลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้เสียหายในคดีอาญา และการใช้อำนาจ

⁴ หลักการดังกล่าว เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทย ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420.

⁵ ในอดีต ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกทรัพย์สินที่ต้องเสียไปจากการกระทำความผิดทางอาญาคืนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บทบัญญัติดังกล่าวก็เป็นการเรียกจากจำเลยโดยตรง เช่นเดียวกับ การฟ้องคดีละเมิด หากใช่เป็นการเรียกร้องเพื่อให้ได้รับค่าชดเชยเนื่องจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไม่ แม้ในปัจจุบันจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2548 ที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการยื่นคำร้องขอ ค่าสินไหมทดแทนได้ก็ตาม แต่บทบัญญัตินี้ยังคงเป็นหลักการเดิมที่เป็นการบังคับเอากับจำเลยโดยตรง.

⁶ Tatsuya Ota. (2003). *Victims and Criminal Justice*. p. 109.

โดยมิชอบ” (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดหลักการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญานับแต่เริ่มต้นคดี อันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้แน่ใจได้ว่า รัฐได้ดำเนินการอย่างเต็มความสามารถในการช่วยเหลือผู้เสียหาย ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่เป็นการละเมิดสิทธิของจำเลย อันพึงมีตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดรูปแบบสำหรับการบัญญัติกฎหมายของรัฐอย่างเหมาะสม

เป็นที่ทราบกันว่า วิธีการทางแพ่งจะมีผลต่อเมื่อผู้กระทำความผิดมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะจ่ายเป็นค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้กระทำความผิด หรือจำเลยในคดีอาญาส่วนมาก กลับเป็นคนยากจน หรือในบางกรณี ก็ไม่สามารถเรียกเอาจากผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดเสียชีวิตไปก่อนหน้านั้นแล้ว โดยที่ไม่มีทรัพย์สินอื่น ๆ อีก หรือในกรณีที่ร้ายกว่านั้น คือ ไม่สามารถแสวงหาตัวผู้กระทำความผิด มาเป็นผู้รับผิดชอบให้แก่ผู้ได้รับความเสียหายได้เลย

ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีบางประเทศได้กำหนดให้มีกองทุนสาธารณะ (Public Funds) สำหรับจ่ายเป็นค่าชดเชยให้กับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมหรือทายาท⁷ การจ่ายเงินดังกล่าวโดยทั่วไปจะจ่ายเป็น ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ของเหยื่อ ตลอดจนค่าชดเชยความเจ็บปวดทรมานที่เป็นไปได้ แต่ไม่รวมมูลค่าทรัพย์สินที่สูญเสียไป ยกเว้นแต่เป็นการสูญเสียเนื่องมาจากการกระทำต่อตัวบุคคล⁸

ด้วยเหตุผลอันเป็นข้อดีของระบบการเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ ทำให้รัฐต้องเข้ามาให้ความดูแลช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาในกรณีที่ค่าเสียหายที่ได้รับจากผู้กระทำความผิดไม่เพียงพอต่อการชดเชย และเยียวยาผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายถึงขั้นพิการหรือเสียชีวิตหรือในกรณีที่ผู้เสียหายต้องฟื้นฟูร่างกาย ทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากอาชญากรรมร้ายแรง อีกทั้งยังให้การชดเชยแก่ครอบครัวของผู้เสียหาย หรือทายาทในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย หรือพิการไม่ว่าทางร่างกาย หรือจิตใจอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอีกด้วย ซึ่งการชดเชยค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยหลักแล้วจะมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ คือ

กรณีแรก กำหนดให้ศาลเป็นผู้สั่งให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายโดยตรงในลักษณะของค่าเสียหายเบื้องต้น โดยไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดี เพื่อเรียก ให้มีการ

⁷ Prathan Watanavanich. (1992). *Victimology and Victim's Right* (Bangkok: Organizing Committee Thammasat University). p. 229.

⁸ Ibid.

ชดใช้ค่าเสียหายเพิ่มเติม หากผู้เสียหายเห็นว่า ค่าสินไหมทดแทนที่ศาลพิพากษานั้น ยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

กรณีที่ 2 การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายโดยรัฐ ในบางประเทศ เช่น มลรัฐออนตาริโอ ประเทศแคนาดา มีการจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการ (The Criminal Injuries Compensation Board) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระในการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหาย เนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา ในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายตามที่พระราชบัญญัติค่าทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (The Compensation for Victims of Crime Act)⁹ กำหนด โดยไม่รวมความเสียหาย อันเนื่องมาจากยานพาหนะ เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้เสียหาย เพื่อเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด ค่าทดแทนในกรณีนี้ รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ค่าขาดรายได้จากการทำงาน ค่าเลี้ยงดูเด็กที่เกิดจากการข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราขั้นสูงในแต่ละรายการไว้¹⁰ โดยพื้นฐานแล้วรัฐจะเข้ามาให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้เสียหาย ดังต่อไปนี้¹¹

1) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชย (Compensation) รัฐจะเข้ามาช่วยเหลือทางการเงิน เพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับฐานะก่อนที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

2) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ (Protection) ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครองป้องกัน มิให้ได้รับความกระทบกระเทือนในทุก ๆ ด้าน ไม่แต่เฉพาะด้านร่างกายเท่านั้น แต่สมควรได้รับการคุ้มครองทางด้านจิตใจ (Psychological) ตัวอย่างเช่น การให้ความคุ้มครองผู้เสียหายมิให้ถูกล่วงละเมิดในความเป็นส่วนตัว (Privacy) เป็นต้น

3) สิทธิที่จะได้รับการบริการ (Service) ผู้เสียหายสมควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในการที่จะได้รับการเคารพ ยอมรับและได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงาน หรือองค์กร และในการเข้ามาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในองค์กรนั้น ๆ เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงสิทธิดังกล่าวข้างต้นด้วย

4) สิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร (Information) ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อมูลต่าง ๆ ในทางคดี เช่น ขั้นตอนในการดำเนินคดีและได้รับการอธิบายถึงเหตุผลของคำตัดสินในประเด็นต่าง ๆ แห่งคดี

⁹ http://www.e-laws.gov.on.ca/DBLaws/Statutes/English/90c24_e.html

¹⁰ <http://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/english/about/vw/cicb.asp>

¹¹ Davies, Croall and Tyrer. (2005). *Criminal Justice*. p. 70.

ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้น ในแต่ละประเทศก็จะมีวิธีการแตกต่างกันออกไป¹² แต่ทุกประเทศมักจะมีพื้นฐานทางความคิดร่วมกันเกี่ยวกับความจำเป็นที่รัฐสมควรเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นประเด็นหลักได้ ดังต่อไปนี้

1. เพราะรัฐประสบความล้มเหลวที่จะปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม จึงมีข้อผูกมัดที่จะชดเชยความเสียหายแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ด้วยเหตุที่ประเทศที่มีอารยธรรมทั้งหลาย ย่อมไม่ยอมให้ปัจเจกชนแต่ละคน ถู้อำนาจได้ตามอำเภอใจ จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายที่รักษากฎหมาย ต้องรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมให้ปราศจากอาชญากรรม หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องจับกุมผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน ก็ต้องป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีกด้วย การที่มีผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ย่อมเท่ากับว่า รัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มที่ จึงต้องถือว่า บุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายจากรัฐได้ เพราะรัฐล้มเหลวในการคุ้มครองสังคม และประชาชน¹³

2. แม้ผู้เสียหายอาจได้รับเงินค่าประกันภัยจากบริษัทประกันภัยมาแล้วก็ตาม หากปรากฏว่ายังไม่คุ้มกับความเสียหายที่ได้รับ การได้รับการเยียวยาความเสียหายจากรัฐถือเป็นค่าทดแทนความเสียหายจำนวนมากที่เหยื่อต้องประสบ¹⁴ เพื่อเป็นการขยายแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการ ในการที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรม ต่อผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น¹⁵

¹² มาตรา 12 และมาตรา 13 ของปฏิญญา ว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญาและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, 1985) องค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า “หากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำความผิด หรือโดยวิธีอื่นเต็มจำนวนความเสียหาย รัฐต้องจัดให้มีการจ่ายค่าทดแทนผู้เสียหายในกรณีที่ปรากฏว่า

a) เป็นผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ อันเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง

b) ครอบครัวของผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องพึ่งพาผู้เสียหายที่ได้เสียชีวิต หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา

และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น รัฐต้องจัดให้ หรือสนับสนุนส่งเสริมให้มีกองทุนสำหรับการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาระดับชาติ.”

¹³ Prathan Watanavanich. Op.cit. p. 205 & Tatsuya Ota. Op.cit. p. 287.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Tatsuya Ota. Op.cit. p. 287.

3. อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์สังคมที่เมื่อสมาชิกคนใดต้องได้รับผลร้าย โดยตกเป็นผู้เสียหายแล้ว รัฐก็ไม่ควรปล่อยให้ผู้นั้นได้รับความเดือดร้อนเพียงลำพังแต่รัฐพึงจะต้องจัดหามาตรการช่วยเหลือ ค้ำครอง ประกันความปลอดภัย หรือแบ่งปันความเสี่ยงของประชาชนในสังคม¹⁶

อย่างไรก็ตามหลักของการช่วยเหลือผู้เสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของรัฐนั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในความคิดนั้น ๆ อย่างเต็มความรับผิดชอบ เสมือนเช่นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้เสียหายกลับสู่ฐานะที่ใกล้เคียงกับที่เป็นอยู่แต่เดิม แต่รัฐจะเข้าไปช่วยในลักษณะของการสงเคราะห์ (Public Assistance Approach) มากกว่าที่จะใช้รูปแบบการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย (State Reparation Approach) ซึ่งอาจเห็นได้ชัด จากการพิจารณาความช่วยเหลือทางการเงินของรัฐ ซึ่งรัฐจะจ่ายในรูปของเงินสงเคราะห์ (Ex Gratia Payment)¹⁷ และอาจมีการกำหนดถึงความรับผิดชอบของรัฐในการจ่ายเงินช่วยเหลือเฉพาะความผิดบางประเภท¹⁸ และรัฐอาจอ้างเหตุที่จะยกเว้นความรับผิดชอบในเงินจำนวนดังกล่าวได้ หากผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดเช่นว่านั้นด้วย¹⁹

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐจะเข้ามาช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาแล้ว ก็ไม่เป็นการลดภาระความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดลง ผู้กระทำความผิดก็ยังคงรับผิดชอบในการกระทำของตน โดยรัฐอาจกำหนดมาตรการย้อนกลับไปยังผู้กระทำความผิด อันมีลักษณะที่เป็นตัวเงิน นอกเหนือจากโทษที่ต้องรับในทางอาญาแล้ว เพราะในแง่ของทัศนวิทยาแล้ว สมควรที่จะให้

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Tatsuya Ota. Op.cit. p. 117.

¹⁸ Article 12 of United Nation Declaration of Basic Principle of Justice of Victims of Crime and Abuse of Power ซึ่งมีใจความโดยสรุปว่า รัฐจะออกเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายที่บาดเจ็บทางกายอย่างร้ายแรงเท่านั้น หรือจะช่วยเหลือทางการเงินแก่ครอบครัว หรือทายาทที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกกระทำความผิดอาญางถึงแก่ความตายหรือทุพพลภาพเท่านั้น และจะต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายไม่อาจได้รับการช่วยเหลือหรือชดเชยจากผู้กระทำความผิด หรือวิธีการอื่นใดได้อีก.

¹⁹ Article 8 of European Convention on the Compensation of Victim of Violent Crime, 24 Nov. 1983 (ETS. No.116) ที่มีใจความโดยสรุปว่า รัฐอาจไม่จ่ายค่าทดแทน หรือลดจำนวนเงินดังกล่าวลงได้ หากปรากฏว่าผู้ได้รับความเสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดอยู่ด้วย หรือการจ่ายค่าทดแทนไปอาจเป็นการขัดต่อความยุติธรรม หรือผลประโยชน์สาธารณะ และ Ian Freckelton, "Compensation for victim of crime" Paper submitted for the Symposium on victimology 13-18 July 2003, Stellenbosch, South Africa, p. 10.

ผู้กระทำความผิดได้รับรู้ ผลแห่งการกระทำของตน เพื่อเป็นการเตือนสติ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผู้กระทำความผิดนั้น จะมีฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเช่นใด²⁰

รัฐสวัสดิการ (Welfare State) เป็นแนวคิดพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา²¹ ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีวัตถุประสงค์ที่อธิบายถึง ความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม ในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรง รัฐได้ทราบถึง ความสูญเสียของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งหากรัฐไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือ ผู้เสียหายจะต้องทนทุกข์ทรมาน จากผลกระทบที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้นนั้น

แนวความคิดเรื่องรัฐสวัสดิการนี้ ให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม โดยรัฐเป็นผู้สร้างให้รัฐสวัสดิการเกิดขึ้น จากแนวคิดที่ว่า สวัสดิการสำหรับประชาชนแต่ละคนมีความสำคัญ

แนวความคิด เรื่องรัฐสวัสดิการ ที่ทำให้รัฐมีหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมนั้น มีแนวความคิดที่เป็นฐานความคิดสำคัญ คือ

(1) รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ จึงสมควรรับผิดชอบ

(2) รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม

การที่รัฐให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน โดยไม่คิดมูลค่า และการพัฒนาของแนวคิดรัฐสวัสดิการนี้ โดยเฉพาะในด้านการให้ความช่วยเหลือต่อเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญาในลักษณะของการทดแทนความเสียหายนั้น มีมานานแล้ว เป็นลักษณะของการช่วยเหลือพลเมืองของรัฐประการหนึ่ง เช่นเดียวกับ การประกันสังคมนั่นเอง การสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นการทำให้ประชาชนมองเห็นความเสมอภาค ทางด้านความยุติธรรมของรัฐได้ดียิ่งขึ้น และจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ในการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อทดแทน กับการได้สิทธิในการได้รับการทดแทนความเสียหาย

การจัดระบบงานยุติธรรมทางอาญาโดยทั่วไป มีแนวคิดสำคัญที่เน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามหลัก “นิติรัฐ” (The Rule of Law) เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “หลักนิติรัฐ” (The Rule of Law) หรือหลักนิติธรรม เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตาม

²⁰ Prathan Watanavanich. Op.cit. p.223.

²¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2550). กฎหมายจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (รายงานผลการวิจัย). หน้า 7-8 .

รัฐธรรมนูญ จากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นอุดมการณ์สำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ จะกระทำการใด ๆ อันมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ และจำกัดเฉพาะในขอบเขตของกฎหมายกำหนดเท่านั้น

2.3 ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีของกฎหมาย ว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

2.3.1 ประวัติความเป็นมา

ในส่วนของประเทศไทยในสมัยก่อนที่ยังมิได้มีการประกาศพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาบังคับใช้นั้น ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติรับรองสิทธินี้ขึ้นในมาตรา 245 ซึ่งเมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้วจึงได้มีกฎหมายลูกเข้ามารับรองสิทธิดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งแต่เดิมประเทศไทยนั้น ได้มีกฎหมายตราสามดวงมีใจปล้นเรือนแห่งใด ฆ่าฟันเจ้าทรัพย์ตายในจังหวัดแขวงเมืองใด ให้ผู้รักษาเมืองและชาวบ้าน จับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ ถ้าแลผู้รังกรรมกรชาวบ้าน เอาตัวผู้ร้ายมิได้ไซ้ให้ผู้รักษาเมือง ผู้รังกรรมกร แลชาวบ้าน ใช้ทุนทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น²²

ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 รัฐบาลได้ริเริ่มให้มีกฎหมายสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานให้แก่ชาติและการปฏิบัติหน้าที่ที่มนุษยธรรมขึ้น โดยได้ตราเป็นพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานให้แก่ชาติ และการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2497 ขึ้นใช้บังคับ²³ ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ยังมีข้อบกพร่อง ยังไม่สามารถเยียวยาผู้เสียหายที่เป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายได้โดยตรง เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ ให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้ที่เข้าช่วยเหลือราชการหรือบุคคลที่เข้ากระทำด้วยมนุษยธรรม แต่ถ้าเป็นประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมโดยตรงแล้วจะไม่ได้รับการเยียวยา ทั้งที่เป็นผู้สุจริต มิได้เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าตอบแทนจากรัฐได้ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้นไม่ปรากฏแนวความคิดเกี่ยวกับเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมชัดเจนนัก คงปรากฏการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในหลักการของการเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายประการในการที่จะเรียกร้องค่าสินไหม

²² อัญชลี ฉายสุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 96.

²³ แหล่งเดิม. หน้า 97.

ทดแทนจากการกระทำละเมิด แต่ที่ต้องถือว่าเป็นประการสำคัญก็คือ การที่เป็นผู้เสียหาย แต่ไม่สามารถหาตัวผู้กระทำผิดได้หรือหาตัวผู้กระทำผิดได้ แต่ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในความผิดที่ได้กระทำต่อชีวิต และร่างกาย ที่มักเรียกกันว่า “เจ็บฟรี หรือ ตายฟรี” แต่อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนผู้เสียหายจากการที่มีผู้กระทำความผิดอาญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีการบัญญัติรองรับสิทธินี้โดยตรง จึงมีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้น ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติ โดยใช้ชื่อเรื่องว่า ร่างพระราชบัญญัติกองทุนชดเชยผู้เสียหายจากอาชญากรรม และผู้ถูกดำเนินคดีอาญา...ซึ่งมีการพิจารณาเป็นลำดับ ต่อมาวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2540 ได้มีการดำเนินการตรวจร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จากกลุ่มกฎหมาย สำนักงานกฤษฎีกา และได้ค้นคว้าและพิจารณาถึงกฎหมายของต่างประเทศด้วยและเมื่อมีการนำร่างกฎหมายดังกล่าวพิจารณาผ่านวาระของที่ประชุมสภาแล้ว จึงได้ตราเป็นกฎหมายโดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 118 ตอนที่ 104 ก หน้า 23 วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ยังคงได้รับการรับรองไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40(5) กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.3.2 แนวคิด และทฤษฎี

ในปัจจุบัน ประเทศไทยเราได้มีพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวขึ้นมาบังคับใช้โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการรับรองตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ เมื่อได้รับความเสียหายเนื่องจากการทำความผิดอาญาของผู้อื่นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น จากหลักการรับรองสิทธิดังกล่าวก็เนื่องมาจากแนวความคิดว่า แต่เดิมนั้นกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน มีเจตนารมณ์เพียงเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษหรือป้องกันมิให้บุคคลกระทำความผิดโดยกฎหมายดังกล่าวจะมุ่งที่การลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อวัตถุประสงค์เป็นการปรับปรุงแก้ไข การข่มขู่ หรือยับยั้ง และตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดอีก แต่ประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว ก็มีได้มีบทบัญญัติที่จะเยียวยา ผู้เสียหาย

ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้น และส่วนมากผู้ที่ได้รับความเสียหายดังกล่าว ก็ต้องไปฟ้องร้องในทางแพ่งกันเองเพียงลำพัง โดยอ้างฐานความผิด เรื่องละเมิด และในส่วนรัฐก็มิได้เข้ามาดูแล และเยียวยาให้ได้รับค่าตอบแทนในเบื้องต้นได้จากเหตุผลดังกล่าว จึงเกิดแนวความคิดให้รัฐเข้ามาดูแล และจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหาย อันถือเป็นกรณีที่รัฐบาลจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อสวัสดิการสังคมของประชาชน อันถือว่าเป็นสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหายที่เป็นผู้บริสุทธิ์และมีได้เป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำความผิด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

อย่างไรก็ตาม อีกเหตุผลหนึ่งของแนวคิด คือ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาในประเทศนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากประสิทธิภาพการบริหารงานของรัฐมีข้อบกพร่อง เจ้าหน้าที่ของรัฐทำงานบกพร่อง ทำให้เกิดการกระทำความผิด อันเป็นอาชญากรรมเกิดขึ้น ดังนั้นแล้วจึงมองเห็นว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะความบกพร่องของรัฐ รัฐจึงต้องเข้ามารับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประชาชน เพื่อให้รัฐมีสภาพเป็น “รัฐสวัสดิการ” (Welfare State) อันเป็นหลักการที่เป็นที่ยอมรับของโลก ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนคนไทยได้รับสวัสดิการ เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นดังกล่าว รัฐจึงตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้นบังคับใช้ในปัจจุบัน ทั้งตามท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้มีหมายเหตุไว้ ดังนี้ “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่บทบัญญัติมาตรา 245 และมาตรา 246 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นรวมทั้ง การรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนในกรณีของบุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญา และถูกคุมขัง ระหว่างการพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ดังนั้น เพื่อให้การรับรอง สิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตรา พระราชบัญญัตินี้” จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทน และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นการบัญญัติมาเพื่อรับรองสิทธิของผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญ ประกอบแนวคิดของการเยียวยาผู้เสียหายให้ได้รับความยุติธรรมในสังคมในปัจจุบันจึงมีการเยียวยา ผู้เสียหายโดยการจ่ายค่าตอบแทนโดยรัฐ ประกอบทั้งในการเสนอร่างและพิจารณา ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวของสำนักงานกฤษฎีกาก็ได้มีการกล่าวถึงหลักการและเหตุผลไว้ ดังนี้

2.3.2.1 หลักการ

เนื่องจากปัจจุบันผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมได้รับเคราะห์กรรมและต้องดำเนินการด้วยตนเอง ในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมหรือนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญามาลงโทษหรือผู้กระทำความผิดทางอาญาไม่อยู่ในฐานะที่จะชดใช้ค่าเสียหายให้ได้ เนื่องจากถูกจำคุก ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อน และรัฐก็จะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อผู้เสียหายด้วย เพราะไม่สามารถให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่ผู้เสียหายได้ หลักการสงเคราะห์ผู้เสียหายในคดีอาญา เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยถือว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม สังคมย่อมได้รับผลกระทบกระเทือนไปด้วย ดังนั้นสังคมจึงไม่อาจปล่อยให้ผู้ได้รับความเสียหาย ได้รับผลจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแต่เพียงลำพัง รัฐในฐานะสังคมขนาดใหญ่ ย่อมต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้นั้น แต่การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาดังกล่าว รัฐมิได้เป็นผู้ก่อการกระทำดังกล่าวขึ้น รัฐจึงไม่ได้มีส่วนทำให้ความเสียหายเกิดขึ้น ดังนั้นรัฐจึงเข้ามาเยียวยาในลักษณะของการสงเคราะห์ หรือให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายเท่านั้น

2.3.2.2 เหตุผลในการบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย

จากสาเหตุที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากอาชญากรรม คือ ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ เกิดจากการกระทำของผู้กระทำความผิดทางอาญา หรือได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากเพราะการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีความบกพร่อง ซึ่งเมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญา และมีความเสียหายเกิดขึ้น โดยปกติเป็นเรื่องที่ผู้ได้รับความเสียหายเหล่านี้ไปฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดเอง ซึ่งปรากฏว่าผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้หรือได้รับชดใช้เพียงบางส่วน กรณีนี้จึงเป็นการสร้างภาระเพิ่มขึ้นแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายอยู่แล้ว ทั้งที่ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองประชาชนได้อย่างทั่วถึงหรือเพราะเหตุว่าผู้เสียหายต้องเข้ามาช่วยเหลือรัฐในการจับกุมผู้กระทำผิด ดังนั้น จึงเกิดแนวความคิดว่ารัฐควรเข้ามามีส่วนรับผิดชอบด้วย ซึ่งคล้ายกับงานสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่ง

สิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ที่มีการบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ออกมาบังคับใช้ ที่จะต้องกล่าวถึง คือ สิทธิของประชาชนที่รัฐจะต้องเข้ามาคุ้มครองชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน คือ แนวความคิด เรื่อง “สิทธิมนุษยชน” ด้วย ดังนั้นจากการศึกษาถึงสิทธิมนุษยชน ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น รวมถึง ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีในการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ แล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่ถูกกระทำความผิดทางอาญา ย่อมถือว่าถูกกระทำละเมิด

ทั้งต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจและทรัพย์สินด้วย โดยพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลได้ คือ บุคคลจะต้องรับผิดชอบในผลของความเสียหายที่เกิดขึ้น ต่อเมื่อความเสียหายนั้น เป็นผลจากการกระทำผิดของตน ตามหลักกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ในการพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับการกระทำหรือไม่ จะต้องพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อนว่าการกระทำนั้น ในทางธรรมชาติ หรือตามหลักวิทยาศาสตร์แล้ว เป็นสาเหตุก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ถ้าไม่มีการกระทำนั้นแล้ว จะเกิดความเสียหายขึ้นหรือไม่ การพิจารณาในเบื้องต้นนี้ อาจจะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลขยายออกไปค่อนข้างกว้างขวาง จึงต้องมีการจำกัดวงให้แคบลง ทั้งนี้โดยถือว่า ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสามารถคาดหมายได้ว่า การกระทำของตน อาจจะทำให้เกิด ความเสียหาย ความสามารถในการคาดหมาย ผลเสียหายดังกล่าวนี้ ให้พิจารณาจากสามัญชนที่มีเหตุผลโดยทั่วไป (Reasonable Man) อย่างไรก็ตามหากความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากประสงค์จงใจของผู้กระทำ ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบ ถึงแม้ว่าพิจารณาจากสายตาของสามัญชนทั่วไปแล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ไม่อาจคาดหมายได้ก็ตาม²⁴ และเมื่อนำมาปรับเข้ากับสภาพปัญหาที่ผู้เขียนศึกษาค้นคว้า เห็นว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ยังมีความบกพร่องที่ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างยุติธรรม ดังนั้นเมื่อรัฐซึ่งมีหน้าที่ต้องรักษาความสงบในบ้านเมืองและป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น ไม่สามารถทำหน้าที่ดูแลประชาชนในรัฐได้ เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นและผู้เสียหายได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน รัฐจึงต้องเข้ามาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นและในปัจจุบัน มีการเยียวยาความเสียหายเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และจิตใจ แก่ผู้เสียหาย หรือทายาททั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวในบทที่ 3 ต่อไป

²⁴ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. (2544, 3 กันยายน). “ความรับผิดชอบละเมิดของฝ่ายปกครองตาม Common Law ในระบบกฎหมายอังกฤษ.” *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32, หน้า 564.

บทที่ 3

หลักกฎหมายเกี่ยวกับทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ

ปัจจุบันในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญากันอย่างกว้างขวาง โดยมีรูปแบบของกฎหมายแตกต่างกัน ดังนั้นในบทนี้จะได้เสนอเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) กฎหมายไทยเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (2) กฎหมายไทยเกี่ยวกับความเป็นทายาทและสิทธิของทายาทตามกฎหมายลักษณะมรดก (3) กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (4) กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับความเป็นทายาทและสิทธิของทายาทดังต่อไปนี้

3.1 การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

จากการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ และเข้าเป็นภาคีสมาชิกในสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทำให้มีพันธะผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามในหลาย ๆ เรื่อง และในหลาย ๆ เรื่องดังกล่าวหนึ่งในเรื่องเหล่านั้นได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ด้วย

ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันเนื่องมาจากการกระทำใด ๆ ที่ละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย/บุคคลใด อย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจ”

การประชุมทั่วไปสมัชชาแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ได้รับรอง “ปฎิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง” ซึ่งมีข้อกำหนดมาตรฐานสากล 4 ประการ สำหรับผู้ได้รับความเสียหาย คือ

- 1) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับความเป็นธรรม
- 2) สิทธิการได้รับชดใช้จากผู้กระทำความผิด
- 3) สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ

4) สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือตามความเหมาะสมและจำเป็น เช่น การบำบัดรักษาทางการแพทย์ การเยียวยาทางจิตใจและสังคม

ประเทศไทยจึงได้มีการนำหลักการพื้นฐานจากกฎบัตรสหประชาชาติปฏิญญาสากล และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่เป็นสาระสำคัญเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 245 ที่บัญญัติว่า “ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าทดแทน และค่าตอบแทนที่จำเป็นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” และจากมาตราดังกล่าวจึงเป็นผลทำให้มีการตรา “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544”

3.1.1 กฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้บัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับการได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาไว้ดังนี้

บุคคล 2 ประเภท ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ คือ

(1) ผู้เสียหาย หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยตนต้องไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น

(2) จำเลย หมายถึง บุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่า ข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

สำหรับรายละเอียดในเนื้อหาของพระราชบัญญัตินี้ กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิประโยชน์ตามพระราชบัญญัติ กำหนดให้การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิ หรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้รับตามกฎหมายอื่น (มาตรา 5)

การเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการชดเชยความเดือดร้อนที่ได้รับจากรัฐ จึงมีกฎกระทรวงที่รัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการฯ เป็นผู้ออกกำหนดจำนวนเงินค่าเสียหาย ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่แน่นอนจำนวนหนึ่ง ดังนั้นแม้มีสิทธิเรียกร้องหรือใช้สิทธิเรียกร้องจนได้มาซึ่งที่รัฐชดเชยให้การเยียวยาแล้ว ก็หาอาจจะถือว่าเป็นการให้เพื่อตัดสิทธิเรียกร้องของบุคคลที่ได้รับ

ในการที่ผู้เสียหายหรือจำเลยจะพึงได้รับตามกฎหมายอื่นแต่ประการใดไม่¹ ตัวอย่างเช่น สิทธิที่พึงได้รับจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือสิทธิที่พึงได้รับตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พ.ศ. 2539 เป็นต้น

(2) การสวมสิทธิของทายาท กำหนดให้กรณีและผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้น ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด (มาตรา 6)

(3) คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา กำหนดให้มีคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมคุมประพฤติ พระธรรมนุญ ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ผู้แทนสภาทนายความ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีอีกห้าคนเป็นกรรมการ ในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน และให้ประธานกรรมการแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเป็นเลขานุการ และอาจแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการจำนวนไม่เกินสองคน ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ การเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตลอดจนการออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ มีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูล หรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา รวมทั้งการปฏิบัติการอื่นใดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา นี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานเป็นผู้ปฏิบัติแทนได้ (มาตรา 7 และมาตรา 8)

¹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์. (2552). *เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน*. หน้า 43.

(4) สำนักงาน กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลย ในคดีอาญาขึ้นในกระทรวงยุติธรรมและให้มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานธุรการของ คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้ การรับคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งนำความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ การประสานงาน กับหน่วยงานราชการอื่น หรือบุคคลใด ๆ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงหรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่าย ค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย การกระทำกิจการตามที่รัฐมนตรีคณะกรรมการหรือ คณะอนุกรรมการมอบหมาย (มาตรา 15)

(5) การดำเนินคดี กำหนดให้กรณีที่สำนักงานเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินคดี ตามพระราชบัญญัตินี้ กระทรวงยุติธรรมอาจแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมี คุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เพื่อให้มีอำนาจดำเนินคดี หรือดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับ คดีตามที่กระทรวงยุติธรรมมอบหมายก็ได้และให้แจ้งศาลทราบ ซึ่งการดำเนินคดีตามมาตรา นี้ ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล (มาตรา 16)

(6) ประเภทความผิด กำหนดให้ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับ ค่าตอบแทนได้ ต้องเป็นความผิดตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้

สำหรับความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหาย ซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ ตามมาตรา 17 ได้แก่

ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึงมาตรา 287

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนเจ็บป่วยหรือคนชราตามมาตรา 306 ถึงมาตรา 308

(7) ค่าตอบแทน หมายความว่า เงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ที่ผู้เสียหายมีสิทธิ ได้รับเพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

ประเภทของค่าตอบแทน ประกอบไปด้วย ค่าตอบแทนที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้ง ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ ในระหว่างที่ไม่สามารถ ประกอบการทำงานได้ตามปกติ ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยคณะกรรมการอาจกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย (มาตรา 18)

ในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาให้คณะกรรมการคำนึงถึง “โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายในทางอื่นด้วย” ผู้ใช้บังคับกฎหมายฉบับนี้จะต้องไม่ตีความตัดโอกาสที่ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายพึงได้รับตามกฎหมายอื่น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้อธิบายความไว้แล้ว²

(8) การเรียกเงินคืน กำหนดให้หากปรากฏในภายหลังว่าการกระทำที่ผู้เสียหายอาศัยเป็นเหตุในการขอรับค่าตอบแทนนั้น ไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำเช่นนั้น ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนที่ได้รับไปแก่กระทรวงยุติธรรม ภายในสามสิบวัน นับแต่ได้รับแจ้ง (มาตรา 19)

(9) คุณสมบัติของผู้ที่จะขอรับค่าตอบแทน

ผู้เสียหายจะต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยตนต้องไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ดังนั้นผู้เสียหายที่จะขอรับค่าตอบแทนได้ ที่สำคัญจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น นั้นหมายความว่า จะต้องไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำความผิดอาญา หรือไม่เป็นผู้ที่เข้าร่วมในการกระทำความผิดอาญานั้น

(10) การยื่นคำขอ กำหนดให้ผู้เสียหาย จำเลยหรือทนายซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย ตามพระราชบัญญัตินี้ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า จำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดและหากกรณีผู้เสียหาย จำเลยหรือทนาย ได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามเณร หรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ จากผู้เสียหาย จำเลย หรือทนาย ซึ่งได้รับความเสียหายแล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแทนได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและกำหนดให้หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอและวิธีพิจารณา คำขอให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี (มาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 24)

² แหล่งเดิม. หน้า 48-49.

(11) การอุทธรณ์ กำหนดให้กรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด โดยการยื่นอุทธรณ์ดังกล่าว ผู้อุทธรณ์จะยื่นต่อสำนักงาน หรือศาลจังหวัดที่ผู้ยื่นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต เพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการ ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ตามวรรคหนึ่งแล้ว ซึ่งในการวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่ง ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติม โดยสืบพยานเองหรืออาจแต่งตั้งให้ศาลชั้นต้น ตามที่เห็นสมควร ทำแทนก็ได้ (มาตรา 25)

การยื่นอุทธรณ์ หมายถึง การที่ผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ พิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา จึงใช้สิทธิโต้แย้ง คำวินิจฉัยต่อศาลอุทธรณ์ ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจะเห็นว่าตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ การอุทธรณ์ไม่ได้มีข้อจำกัดห้ามไว้ ดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับอื่นที่อาจกำหนดไว้ ให้ใช้สิทธิ ได้ตามที่กฎหมายนั้น ๆ ให้สิทธิ ฉะนั้นเมื่อผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ย่อมมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ได้เสมอ อนึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดว่า คำวินิจฉัยของ ศาลอุทธรณ์เป็นประการใด ย่อมเป็นที่สุดเพียงนั้น³

สำหรับการยื่นอุทธรณ์ของผู้ใช้สิทธิตามกฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้ให้ยื่นได้ 3 แห่ง คือ ยื่นที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือศาลจังหวัดที่ผู้ยื่น มีภูมิลำเนาอยู่หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทั่วประเทศ

(12) พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดความหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยให้หมายถึง ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงาน เจ้าหน้าที่โดยให้มีอำนาจในการสอบปากคำผู้ยื่นคำขอเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามคำขอ มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูล หรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณาและกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 27)

(13) บทกำหนดโทษ กำหนดโทษสำหรับผู้ที่ยื่นคำขอรับคำตอบแทน ค่าทดแทนหรือ ค่าใช้จ่าย โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่น บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 28)

การกำหนดโทษสำหรับผู้ให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ เกี่ยวกับการขอรับคำตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ

³ แหล่งเดิม. หน้า 54.

หรือเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 29)

การกำหนดโทษสำหรับผู้ไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งหนังสือ ตอบหนังสือ เสนอถาม เอกสารหลักฐานหรือข้อมูล หรือสิ่งอื่นที่จำเป็น ตามคำสั่งของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยไม่มีเหตุอันสมควรต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 30)

3.1.1.1 กฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ นั้น ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 คือ ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายและจิตใจ ตามที่ปรากฏในบทวิเคราะห์ของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหาย ถึงแก่ชีวิต หรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ดังนั้นผู้เสียหายที่จะขอรับค่าตอบแทนจากรัฐได้ ก็เฉพาะผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ประกอบกับมาตรา 17 และ 18 ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวก็ได้บัญญัติถึงการได้รับค่าตอบแทนนั้นจะต้องเป็นความผิดตามรายการท้ายพระราชบัญญัติ (มาตรา 17) และค่าตอบแทน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ ค่าตอบแทนในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายจำนวนที่ไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ และค่าตอบแทนความเสียหายอื่น ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 18) ซึ่งได้มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546⁴ ซึ่งในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาให้คณะกรรมการคำนึงถึงพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย โดยให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในกรณีผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บดังต่อไปนี้

⁴ ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก.

- 1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท
- 2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสองหมื่นบาท
- 3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น นอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ค่าตอบแทนตาม (1) และ (2) ให้รวมถึง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น ดังต่อไปนี้

- 1) ค่าตอบแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท
- 2) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท
- 3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท
- 4) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

จากกฎกระทรวงดังกล่าว จะเป็นการกำหนดจำนวนเงินค่าเสียหายไว้ ซึ่งถ้าผู้เสียหาย ที่ได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และจิตใจ และเรียกร้องค่าตอบแทน ก็นำมาปรับกับกฎกระทรวงดังกล่าวว่าจะมีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นอัตราหรือจำนวนเท่าไร โดยจะมีคณะอนุกรรมการกลั่นกรองและคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน เป็นผู้พิจารณาประเมินความเสียหายว่าสมควรจ่ายค่าตอบแทนให้กับผู้เสียหายเท่าใด เมื่อนำความเสียหายที่เกิดขึ้นมาพิจารณาประกอบ

3.1.1.2 ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา กฎหมายกำหนดให้ บุคคลดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา

(1) ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย

โดยหลัก กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายตามความหมายที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฯ มาตรา 3 เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทน หากแต่ในกรณีที่ผู้เสียหายนั้นถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะยื่นขอรับค่าตอบแทนจากรัฐหรือถึงแก่ความตาย ก่อนรับค่าตอบแทน กฎหมายจึงได้กำหนดให้สิทธิแก่ทายาทของผู้เสียหายผู้นั้นเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องและรับค่าตอบแทนได้หากแต่ต้องเป็นทายาทผู้ได้รับความเสียหายด้วย⁵

โดยกฎหมายได้กำหนด ระบุบุคคล ซึ่งถือเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินไว้ด้วย ดังต่อไปนี้

- (ก) ผู้สืบสันดาน
- (ข) ผู้บุพการี
- (ค) คู่สมรส
- (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย

โดยทายาทของผู้เสียหายซึ่งมีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับความเสียหายด้วย⁶

ทั้งนี้ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอตามข้อ (1) ต้องยื่นคำขอด้วยตนเองอย่างไรก็ดีกฎหมายยังกำหนดให้บุคคลบางกลุ่มเป็นผู้ยื่นคำขอแทนได้ ต่อไปนี้

(2) ผู้แทนโดยชอบธรรม กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์และผู้อนาถา กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นคนไร้ความสามารถ⁷

(3) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย กรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมีเหตุจำเป็นในกรณีดังต่อไปนี้⁸

- (ก) เจ็บป่วย จนไม่สามารถมายื่นคำขอด้วยตนเองได้
- (ข) เป็นคนสูงอายุหรือเป็นบุคคลทุพพลภาพ ไม่สะดวกในการเดินทาง

⁵ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 6 และมาตรา 22.

⁶ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาวาดำวยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3.

⁷ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยกรยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 ข้อ 5 (1) (2).

⁸ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาวาดำวยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 ข้อ 5 (3).

(ค) เดินทางไปต่างประเทศ โดยมีกิจกรรมจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่อาจมาขึ้นคำขอได้ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

(ง) เหตุจำเป็นอย่างอื่นที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เห็นชอบ กำหนดเป็นรายกรณี

วิธีการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา

ทำได้โดยการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการฯ ตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญากำหนด โดยมีเอกสารและหลักฐานสำคัญแนบมาพร้อมคำขอด้วย⁹ โดยยื่น ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาหรือกรณีต่างจังหวัด ยื่นได้ ณ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดทุกจังหวัด ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายหรือทายาท ได้รู้ถึงการกระทำความผิดอาญาที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัติ¹⁰

3.1.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นกฎหมายทั่วไป ซึ่งวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของบุคคลที่จงใจ หรือประมาทเลินเล่อให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายไว้ในมาตรา 420 ซึ่งผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญา แล้วแต่กรณีสามารถฟ้องบุคคลหรือหน่วยงานที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ให้ตนได้รับความเสียหาย เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้¹¹

3.1.2.1 หลักเกณฑ์ความรับผิดในทางละเมิด

ความรับผิดในทางละเมิด มีหลักเกณฑ์สรุปสาระสำคัญ ดังนี้ ประการแรก คือ ความผิดอันเป็นการกระทำโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ประการที่สอง คือ ความเสียหายเป็นกรณีที่การกระทำ ความผิดในประการแรก ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นและในประการสุดท้ายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล คือ ความเสียหายที่เกิดขึ้น ต้องมีความสัมพันธ์หรือเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำ ความผิด

⁹ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8.

¹⁰ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 22.

¹¹ มาตรา 420 ผู้ใดจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหาย ถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น.

3.1.2.2 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด

การชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะชดใช้ความเสียหาย อันเกิดแต่การที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับการชำระหนี้ตามสิทธิของตน ในทางละเมิดกฎหมายมุ่งประสงค์จะเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เอกชนคนใดคนหนึ่ง ซึ่งได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างอื่น โดยเฉพาะเจาะจง หากทำให้คืนสภาพเดิมไม่ได้ ก็พยายามที่จะให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิมมากที่สุด การทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม ค่าเสียหายนี้ ศาลจะต้องกำหนดให้ว่าควรจะได้รับเงินเท่าใดโดยถือความเสียหายเป็นหลัก ความเสียหายนั้น ปกติผู้กล่าวอ้างจะต้องนำสืบให้ศาลเห็น แต่ในเรื่องค่าเสียหายนั้นแม้เจ้าหนี้จะไม่พิสูจน์หรือพิสูจน์ไม่ได้ว่าเป็นจำนวนเท่าใดแน่ เมื่อมีความเสียหายแล้วศาลก็อาจกำหนดตามพฤติการณ์แห่งคดีและความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 438¹²

รัฐได้กำหนดมาตรา 420 นี้ไว้เป็นหลักในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง โดยกำหนดให้สอดคล้องกับความผิดในทางอาญา กล่าวคือเป็นเรื่องความผิดต่อชีวิตที่ทำให้เสียชีวิตหรือเสียหายในเรื่องของร่างกาย อนามัย เสรีภาพ และทรัพย์สินหรือสิทธิต่าง ๆ โดยกำหนดถึงลักษณะของการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดด้วย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนา หรือการกระทำโดยประมาทก็สามารถเรียกร้องได้ โดยกำหนดว่าถึงจะเป็นการจงใจหรือจะเป็นการประมาท แต่การกระทำนั้นทำให้เกิดความเสียหาย ก็สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ และได้กำหนดลักษณะการเรียกค่าทดแทนความเสียหายไว้ด้วย กล่าวคือ ในชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน และชื่อเสียง จะต้องเรียกค่าเสียหายอย่างไรบ้าง จะเห็นว่าตามลักษณะของกฎหมายนี้ รัฐได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายไว้แล้ว แต่เป็นเพียงสิทธิที่ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องร้องเองรัฐไม่ได้ดำเนินการให้แต่อย่างไร

3.1.2.3 สิทธิได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหาย

จากลักษณะของสิทธิผู้เสียหายที่รัฐให้ไว้ในเรื่องละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดเรื่องค่าเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้แล้ว ในกรณีที่การกระทำความผิดเกี่ยวกับเรื่องชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียงและทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่น ๆ ก็สมควรได้รับค่าเสียหาย

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 บัญญัติว่า

“ค่าสินไหมทดแทน จะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทน นั้น ได้แก่ การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้ เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย.”

อย่างไรบ้าง กล่าวคือ ถ้าถูกฆ่าตาย ค่าเสียหาย คือ ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอื่น ๆ ค่าที่ต้องขาดการอุปการะเกี่ยวข้องกับเรื่องร่างกาย คือ ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ ค่าที่ไม่สามารถประกอบอาชีพ เช่นนี้เป็นต้น

กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องเรียกค่าตอบแทนได้จากตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงและมีข้อกำหนดเพิ่มเติมให้เรียกจากบุคคลอื่น ๆ ได้ด้วย กล่าวคือ

ตามมาตรา 425 วางหลักว่านายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลร้ายแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง คดีประเภทนี้ ได้แก่ คดีขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือเสียชีวิต เป็นต้น

และตามมาตรา 429 บุคคลแม้ไร้ความสามารถเพราะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกลจริต ต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดา มารดาหรือผู้อนุบาล ต้องร่วมรับผิดชอบด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลนั้น

และตามมาตรา 430 ครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่น ซึ่งรับดูแลบุคคลไร้ความสามารถ แม้จะชั่วครั้งชั่วคราวก็ต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิด ซึ่งเขาได้กระทำลงไปในช่วงที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้น มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร¹³

จะเห็นได้ว่า ค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นการตอบแทนได้นั้นผู้เสียหายเรียกได้จากผู้กระทำความผิดโดยตรง แล้วยังสามารถเรียกจากผู้ดูแลได้ด้วย

สิทธิการเรียกร้องค่าเสียหายนี้ ผู้เสียหายต้องไปฟ้องร้องด้วยตนเองและมีสิทธิในเรื่องการเรียกร้องค่าตอบแทนต่าง ๆ มากมายหลายประเภทความผิด กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดและเกิดความเสียหายที่สามารถคิดเป็นราคาที่เสียหายได้ ก็สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายได้โดยตลอด แต่รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะฟ้องร้องให้ เพียงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ที่ได้รับความ

¹³ มาตรา 425 นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลร้ายแห่งละเมิด ที่ลูกจ้างได้กระทำไป ในทางการที่จ้างนั้น คดีประเภทนี้ ได้แก่ คดีขับรถโดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส หรือเสียชีวิต เป็นต้น

มาตรา 429 บุคคลใด แม้ไร้ความสามารถ เพราะเหตุเป็นผู้เยาว์ หรือวิกลจริต ต้องรับผิดชอบในผลที่ตนทำละเมิด บิดา มารดา หรือผู้อนุบาลของบุคคลนั้น ย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่

มาตรา 430 ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลอื่น ซึ่งรับดูแลบุคคลไร้ความสามารถอยู่เป็นนิจก็ดี ชั่วครั้งชั่วคราวก็ดี จำต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ไร้ความสามารถในการละเมิด ซึ่งเขาได้กระทำลงไปในช่วงที่อยู่ในความดูแลของตน ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นมีได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร.

เสียหาย และเข้าข่ายเป็นการกระทำละเมิด ให้ไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในคดีแพ่งได้อีกต่อหนึ่งเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายไว้บ้างแล้วในเรื่องละเมิดซึ่งให้สิทธิผู้เสียหายที่จะไปฟ้องร้องคดีแพ่ง แต่รัฐไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการให้กล่าวคือรัฐไม่ได้ให้ค่าตอบแทนในเรื่องนี้แก่ผู้เสียหาย คงบัญญัติกฎหมาย ให้สิทธิที่จะฟ้องร้องได้ไว้เท่านั้น แต่ตามมาตรา 245 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นี้ได้บัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ดังนั้นจึงต้องควรมีแนวทางที่เหมาะสมในการออกกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ ตามมาตรา 245 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ต่อไป

3.1.3 ประมวลกฎหมายอาญาเรื่องการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา คือ คดีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากการทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง และคดีนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทที่รัฐประสงค์จะเรียกค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหาย โดยที่ผู้เสียหายไม่ต้องไปฟ้องคดีแพ่งอีกต่างหาก โดยกำหนดว่าคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทนั้น ๆ ให้พนักงานอัยการฟ้องเรียกราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายมาในคำฟ้องคดีอาญานั้น เมื่อผู้เสียหายมีความประสงค์จะเรียกร้องเอาทรัพย์สิน หรือราคาทรัพย์สินนั้นคืน คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทที่รัฐกำหนดไว้ คือ คดีวิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฆ้อโกง ยักยอกทรัพย์หรือรับของโจร กรณีนี้รัฐได้บัญญัติกฎหมายที่ให้สิทธิของผู้เสียหายไว้แล้วในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มาตรา 44 และมาตรา 44/1¹⁴

¹⁴ มาตรา 43 คดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฆ้อโกง ยักยอกทรัพย์หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำ ความผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สิน หรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย

มาตรา 44¹⁴ การเรียกทรัพย์สิน หรือราคาคืนตามมาตราก่อน พนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญา หรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใด ระหว่างคดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้

คำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สิน หรือราคา ให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา

มาตรา 44/1¹⁴ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยาน ให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีแพ่งนั้น ทั้งนี้คำร้องดังกล่าวต้องแสดง

3.1.3.1 หลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 แยกพิจารณาได้ ดังนี้¹⁵

(1) ประเภทความผิดที่จะเรียกร้องได้

คดีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ความผิดที่ทำให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจหรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือทรัพย์สิน

(2) ประเภทสิทธิที่จะเรียกร้องได้

บทบัญญัติมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญาร้องขอให้จำเลยชดใช้ “ค่าสินไหมทดแทน” ได้ ซึ่งอาจพิจารณาความหมายของ “ค่าสินไหมทดแทน” ได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ การเรียกร้องเอาทรัพย์สิน การเรียกร้องให้ใช้ราคาทรัพย์สินหรือการเรียกร้องค่าเสียหาย

นอกจากนั้นในมาตรา 44/1 ยังได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า จะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญาไม่ได้ เช่น ในคดีหมิ่นประมาท ผู้เสียหายมีสิทธิเพียงเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเท่านั้น แต่จะขอให้ประกาศโฆษณาคำพิพากษาไม่ได้

(3) ประเภทคดีที่จะเรียกร้องได้

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ได้นั้น จะต้องเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น

(4) การยื่นคำร้อง

ระยะเวลายื่นคำร้องการใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวนี้ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน และหากไม่มีการสืบพยานในคดีนั้น เช่น จำเลยให้การรับสารภาพ (ในกรณีที่ไม่ต้องมีการ

รายละเอียดตามสมควร เกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีคำขอประการอื่น ที่มีใช้คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญาไม่ได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้วผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง เพื่อเรียกทรัพย์สิน หรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้.

¹⁵ คณะที่ปรึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2550). *กฎหมายจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย). หน้า 64-65.

สืบพยานประกอบคำสารภาพของจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176) จะต้องยื่นก่อนศาลวินิจฉัยคดี

รายละเอียดของคำร้อง กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหาย และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องและหากศาลเห็นว่าคำร้องยังขาดสาระสำคัญในบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนได้

นอกจากนั้น คำร้องดังกล่าว ต้องสอดคล้องกับคำฟ้องอาญาด้วย หากขัดหรือแย้งกับ คำฟ้องอาญาก็จะขอใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 44/1 นี้ ไม่ได้โดยจะต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเอง ตามมาตรา 40 และตามมาตรา 45 มาตรา 47 ถึงมาตรา 50 กำหนดว่าคดีใดแม้ว่าได้ฟ้องอาญาแล้ว ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องแพ่งอีก คำพิพากษาส่วนแพ่งเป็นไปตามบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่า จำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ศาลกำหนดราคาอันแท้จริงของทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยให้แก่ผู้เสียหาย ส่วนจำนวนเงินค่าทดแทนให้ศาลกำหนดตามความเสียหาย แต่ไม่เกินค่าขอและในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 43 และมาตรา 44 ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา¹⁶

จะเห็นว่ารัฐได้กำหนดประเภทของคดีที่รัฐต้องการเรียกค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายไว้แล้วในประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดเป็นประเภทคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ว่าเป็นประเภทใดบ้างที่เข้าลักษณะนี้ การกำหนดประเภทความผิดนี้ เป็นการที่รัฐยื่นมือเข้ามาดำเนินการเรียกค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายเสียเอง ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญาลักษณะคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา จึงได้กำหนดไว้คล้ายเจตนารมณ์ของมาตรา 40(5) แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 แต่ประเภทความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินอื่น ๆ ไม่ได้กำหนดไว้ และความผิดเรื่องชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง อนามัย ฯลฯ ก็ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ให้เป็นเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญาด้วย

¹⁶ มาตรา 45¹⁶ คดีเรื่องใด ถึงแม้ว่าได้ฟ้องในทางอาญาแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งอีก
มาตรา 47¹⁶ คำพิพากษาส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่

ทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยให้แก่ผู้เสียหาย ให้กำหนดราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าทดแทนที่ผู้เสียหายได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหาย แต่ต้องไม่เกินค่าขอ

มาตรา 48¹⁶ เมื่อศาลพิพากษาให้คืนทรัพย์สิน แต่ยังไม่ปรากฏตัวเจ้าของ เมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรักษาของคืนของนั้นให้แก่เจ้าของไป

มาตรา 50 ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สิน หรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 43 และมาตรา 44 ให้ถือว่า ผู้เสียหายเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา¹⁶.

ตามมาตรา 51¹⁷ กำหนดว่า ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องคดีอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เรื่องอายุความฟ้องคดีอาญาแม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา 193/20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม กล่าวคือ ให้ชื้ออายุความคดีอาญาเป็นสำคัญ

ถ้าคดีอาญาใดได้ฟ้องต่อศาลและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลด้วยแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาดอายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมสะดุดหยุดลงตามมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หมายความว่า เมื่อฟ้องคดีทางอาญาแล้ว อายุความทางแพ่งหยุดลงก่อนจนกว่าคดีอาญาเสร็จเด็ดขาดแล้ว จึงค่อยนับอายุความทางแพ่งต่อจากเดิมที่หยุดลงนั้น

ถ้าโจทก์ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลย จนคดีเด็ดขาดแล้ว ก่อนที่ได้ฟ้องคดีแพ่งสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา 193/32 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ อายุความทางแพ่งจะนับมาทำใดแล้วก็ตาม เมื่อคดีอาญาพิพากษาแล้ว ก็ให้นับหนึ่งใหม่เป็นต้นไป จนกว่าจะครบสิบปี

ถ้าโจทก์ฟ้องคดีอาญา และศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่ง ย่อมมีอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายความว่า คดีอาญาไม่มีความผิด ก็เสมือนว่าไม่มีคดีอาญา การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาจึงไม่สามารถเกิดได้ จึงต้องใช้หลักการฟ้องแพ่งธรรมดา

3.1.3.2 สิทธิได้รับค่าตอบแทนของผู้เสียหาย

การฟ้องเรียกค่าตอบแทนของผู้เสียหายในคดีอาญา ที่ได้รับความเสียหายสำหรับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภท ที่เข้าลักษณะเป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญานี้ จะเห็นได้ว่าผู้เสียหายไม่ต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย แต่รัฐได้กำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้เรียกค่าเสียหายให้ แต่เป็นการเรียกเฉพาะค่าราคาทรัพย์สินที่เขาเสียไป เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาเพราะเรื่องนั้น โดยให้พนักงานอัยการเรียกค่าเสียหายไปในคำฟ้องคดีอาญานั้นได้เลย ไม่ต้องไปแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก

ดังนั้นจากที่มีกฎหมายของประเทศไทยดังกล่าว ได้บัญญัติในเรื่องการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นว่าเป็นการที่รัฐเข้ามาเรียกค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายเสียเอง กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดเรื่องของการเรียกค่าตอบแทนให้แก่

¹⁷ Charitphomkum. (2554). อายุความแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2556, จาก http://charitphomkum-amin999.blogspot.com/2011/09/blog-post_1436.html

ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาไว้ นี้ เป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่จะเรียกร้องค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในความผิดบางประเภทที่กำหนดเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงความผิดประเภทอื่น ๆ ที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทอื่น ๆ ที่ผู้เสียหายก็สามารถเรียกราคาทรัพย์สิน หรือสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่เขาได้รับความเสียหายไปด้วยได้และเรื่องเกี่ยวกับความเสียหายอื่น ๆ ในเรื่องชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียงและความเสียหายอื่น ๆ ที่สามารถคิดค่าเสียหายเป็นจำนวนเงินได้ ดังนั้นในประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้รัฐฟ้องเรียกค่าตอบแทนในคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และอนามัย แต่อย่างใด

3.1.4 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

นอกจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยเฉพาะแล้ว ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม หรือการกำหนดค่าใช้จ่ายบางประการในลักษณะเดียวกับรายการค่าใช้จ่ายที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งผู้เสียหายในคดีอาญาอาจมีสิทธิได้รับ ตลอดจนกฎหมายวิธีสบัญญัติที่เกี่ยวกับวิธีการเรียกทรัพย์สินของผู้เสียหายในคดีอาญา และกฎหมายที่กำหนดความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานของรัฐ ในกรณีกระทำละเมิดต่อผู้เสียหายในคดีอาญาจึงจำเป็นต้องศึกษารายละเอียด ของกฎหมายดังกล่าว เพื่อประกอบการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1.4.1 กฎหมายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ในฐานะที่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นประชาชนชาวไทยโดยทั่วไปเมื่อได้รับอันตรายหรือบาดเจ็บ ย่อมมีสิทธิได้รับบริการด้านสุขภาพ เช่น การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือบริการทางการแพทย์อื่น ๆ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติตามที่ได้มีนิยามไว้ในมาตรา 3 ดังนี้

“ค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสาธารณสุข” หมายความว่า ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการสาธารณสุขของหน่วยบริการ ได้แก่

- (1) ค่าสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค
- (2) ค่าตรวจวินิจฉัยโรค
- (3) ค่าตรวจ และรับฝากครรภ์
- (4) ค่าบำบัด และบริการทางการแพทย์
- (5) ค่ายา ค่าเวชภัณฑ์ ค่าอวัยวะเทียม และค่าอุปกรณ์ทางการแพทย์
- (6) ค่าทำคลอด
- (7) ค่ากินอยู่ในหน่วยบริการ

- (8) ค่าบริบาลทารกแรกเกิด
- (9) ค่ารถพยาบาล หรือค่าพาหนะรับส่งผู้ป่วย
- (10) ค่าพาหนะรับส่งผู้ทุพพลภาพ
- (11) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ
- (12) ค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น เพื่อการบริการสาธารณสุข ตามที่คณะกรรมการกำหนด

นอกจากนี้ยังมีบุคคลบางประเภทที่มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง บุคคลที่ไม่ต้องจ่ายค่าบริการลงวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2546 ดังนี้

“ข้อ 1 ภายใต้ประเภทและขอบเขตของการบริการสาธารณสุขตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ให้ผู้ยากไร้หรือบุคคลอื่นได้ ดังต่อไปนี้ ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องจ่ายเงินเป็นค่าบริการให้แก่หน่วยบริการในการรับบริการสาธารณสุขแต่ละครั้ง

- (1) ผู้มีรายได้น้อยตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยสวัสดิการประชาชน ด้านการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2537
- (2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล และบุคคลในครอบครัว
- (3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครและบุคคลในครอบครัว
- (4) ผู้ที่อายุเกินกว่า 60 ปี บริบูรณ์
- (5) เด็กอายุไม่เกิน 12 ปี บริบูรณ์
- (6) บุคคลผู้พิการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทั้งนี้จะมีบัตรประจำตัวผู้พิการหรือไม่ก็ตาม
- (7) พระภิกษุ สามเณร ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหนังสือสุทธิรับรอง แม่ชี นักบวช นักรบและผู้นำศาสนาอิสลามที่มีหนังสือรับรอง ซึ่งหมายถึง กรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น และบุคคลในครอบครัวของผู้นำศาสนาอิสลาม
- (8) ทหารผ่านศึก ทุกระดับชั้น (ชั้น 1-4) ที่มีบัตรทหารผ่านศึกและบุคคลในครอบครัว รวมถึงผู้ได้รับพระราชทานเหรียญชัยสมรภูมิและทายาท
- (9) นักเรียนไม่เกินชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
- (10) นักเรียนทหาร และทหารเกณฑ์

- (11) ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญงานพระราชสงครามในทวีปยุโรปและบุคคลในครอบครัว
- (12) อาสาสมัครมาลาเรีย ตามโครงการของกระทรวงสาธารณสุขและบุคคลในครอบครัว
- (13) ช่วงสุขภัณฑ์หมู่บ้าน ตามโครงการของกรมอนามัย และบุคคลในครอบครัว
- (14) ผู้บริหารโรงเรียน และครูของโรงเรียนเอกชนที่สอนศาสนาอิสลามควบคู่กับวิชาสามัญ หรือวิชาชีพ และบุคคลในครอบครัว ในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช ะนอง กระบี่ พังงา และภูเก็ต
- (15) ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญราชการชายแดน
- (16) ผู้ได้รับพระราชทานเหรียญพิทักษ์เสรีชน
- (17) สมาชิกผู้บริจาคโลหิตของสภาอากาศไทย ซึ่งมีหนังสือรับรองจากสภาอากาศไทยว่าได้บริจาคโลหิต ตั้งแต่ 18 ครั้ง ขึ้นไป
- (18) หมออาสาหมู่บ้านตามโครงการของกระทรวงกลาโหม
- (19) อาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

ข้อ 2 บุคคลในครอบครัว ตามประกาศนี้ หมายถึง บิดา มารดา คู่สมรส และบุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ของผู้มีสิทธิ”

จะเห็นได้ว่าส่วนหนึ่งของการบริการ คือ การรักษาพยาบาลหรือค่าฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย และจิตใจ ซึ่งบุคคลมีสิทธิได้รับบริการ โดยไม่คิดมูลค่าจากรัฐนั้น รวมถึงบุคคลในครอบครัว ซึ่งตามประกาศนี้ ได้แก่ บิดา มารดา คู่สมรส และบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของผู้มีสิทธิ

3.1.4.2 กฎหมายคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้ประสบภัยจากรถ ที่บริษัทได้รับประกันไว้ ให้บริษัทที่รับประกันภัยจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้น แก่ผู้ประสบภัย เมื่อได้รับคำร้องขอจากผู้ประสบภัย หรือในบางกรณี เช่น รถนั้นมีไต่อยู่ในความครอบครองของเจ้าของรถ ในขณะที่เกิดเหตุ เพราะถูกยักยอก นื้อ โกง กรรโชก ลักทรัพย์ รั๊ดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ และได้มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือบริษัทไม่จ่ายค่าเสียหายเบื้องต้น ค่าเสียหายเบื้องต้นนั้น ให้จ่ายจากเงินกองทุนทดแทนผู้ประสบภัย

การได้รับชดใช้ค่าเสียหายเบื้องต้นไม่ตัดสิทธิผู้ประสบภัยที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพิ่มเติม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้ถือว่าค่าเสียหายเบื้องต้นเป็นส่วนหนึ่งของเงินค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผู้ประสบภัย หมายถึง 1) ผู้ซึ่งได้รับความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายหรืออนามัย เนื่องจากการใช้รถที่ใช้อยู่ในทางสิ่งที่ยับรถหรือติดตั้งในรถนั้น 2) ทายาทโดยธรรมของผู้ประสบภัยที่เสียชีวิต

ในกรณีที่ความเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลภายนอกหรือเกิดขึ้นเพราะความจงใจหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าของรถ ผู้ขับขี่รถ ผู้ซึ่งอยู่ในรถหรือผู้ประสบภัย เมื่อบริษัทได้จ่ายค่าเสียหายเบื้องต้น หรือค่าสินไหมทดแทน หรือเมื่อสำนักงานกองทุนทดแทนผู้ประสบภัยได้จ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นให้แก่ผู้ประสบภัยหรือเมื่อหน่วยงานหรือเจ้าของรถได้จ่ายเงินคืนกองทุนฯ ไปแล้ว เป็นจำนวนเงินเท่าใดให้บริษัทหรือสำนักงานกองทุนทดแทนผู้ประสบภัย หรือหน่วยงาน หรือเจ้าของรถนั้น แล้วแต่กรณีมีสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บุคคลดังกล่าวหรือมีสิทธิเรียกให้ผู้ประสบภัยคืนเงินดังกล่าวได้

3.1.4.3 กฎหมายประกันสังคม

หากผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นผู้ประกันตน อาจมีสิทธิประโยชน์ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย อันมิใช่เนื่องจากการทำงานกรณีทุพพลภาพหรือกรณีตายไว้ ดังนี้

ประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย อันมิใช่เนื่องจากการทำงาน ได้แก่

- (1) ค่าตรวจวินิจฉัยโรค
- (2) ค่าบำบัดทางการแพทย์
- (3) ค่ากินอยู่ และรักษาพยาบาล ในสถานพยาบาล
- (4) ค่ายาและค่าเวชภัณฑ์
- (5) ค่ารถพยาบาลหรือค่าพาหนะรับส่งผู้ป่วย
- (6) ค่าบริการอื่นที่จำเป็น

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และอัตราที่คณะกรรมการการแพทย์กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ ผู้ประกันตนที่ต้องหยุดงาน เพื่อการรักษาพยาบาลตามคำสั่งของแพทย์ให้ได้รับเงินทดแทนการขาดรายได้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ด้วย

ประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ ได้แก่

- (1) ค่าตรวจวินิจฉัยโรค
- (2) ค่าบำบัดทางการแพทย์
- (3) ค่ายา และค่าเวชภัณฑ์
- (4) ค่ากินอยู่ และรักษาพยาบาล ในสถานพยาบาล

- (5) ค่ารถพยาบาล หรือพาหนะรับส่งผู้ทุพพลภาพ
- (6) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจและอาชีพ
- (7) ค่าบริการอื่นที่จำเป็น

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และอัตราที่คณะกรรมการการแพทย์กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

กรณีและผู้ประกันตน ถึงแก่ความตาย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตายโดยมิใช่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน ถ้าภายในระยะเวลาหกเดือนก่อนถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือนให้จ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย ดังนี้

(1) เงินค่าทำศพ ตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยเท่าของอัตราสูงสุดของค่าจ้างขึ้นตำรายวัน ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน ให้จ่ายให้แก่บุคคลตามลำดับ ดังนี้

(ก) บุคคลซึ่งผู้ประกันตน ทำหนังสือระบุให้เป็นผู้จัดการศพและได้เป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(ข) สามี ภรรยา บิดา มารดาหรือบุตรของผู้ประกันตน ซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(ค) บุคคลอื่น ซึ่งมีหลักฐานแสดงว่า เป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(2) เงินสงเคราะห์ กรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตาย ให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งผู้ประกันตน ทำหนังสือระบุให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์นั้น แต่ถ้าผู้ประกันตนมิได้มีหนังสือระบุไว้ก็ให้นำมาเฉลี่ยจ่ายให้แก่สามี ภรรยา บิดา มารดา หรือบุตรของผู้ประกันตนในจำนวนที่เท่ากัน ดังนี้

(ก) ถ้าก่อนถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้ส่งเงินสมทบมาแล้วตั้งแต่สามสิบหกเดือนขึ้นไปแต่ไม่ถึงสิบปี ให้จ่ายเงินสงเคราะห์เป็นจำนวนเท่ากับร้อยละห้าสิบของค่าจ้างรายเดือนที่คำนวณได้ตามมาตรา 57 คูณด้วยสาม

(ข) ถ้าก่อนถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้ส่งเงินสมทบมาแล้วตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ให้จ่ายเงินสงเคราะห์เป็นจำนวนเท่ากับร้อยละห้าสิบของค่าจ้างรายเดือนที่คำนวณได้ตามมาตรา 57 คูณด้วยสิบ

อย่างไรก็ดี เงินที่นำมาจ่ายเป็นประโยชน์ทดแทนในกรณีต่าง ๆ มีส่วนที่เป็นเงินสมทบของผู้เอาประกันตนรวมอยู่ด้วย

โดยสรุปเงินค่าทำศพจะตกแก่บุคคลใดก็ตามที่เป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตนโดยมีหนังสือระบุ และ/หรือมีหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน ส่วนเงินสงเคราะห์

กรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตายนั้น จะจ่ายแก่บุคคลซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์นั้น แต่ถ้ามิได้มีหนังสือระบุไว้จะนำมาเฉลี่ยจ่ายให้แก่สามี ภรรยา บิดา มารดา หรือบุตร เป็นจำนวนที่เท่ากัน

3.1.4.4 กฎหมายเงินทดแทน

ตามพระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 เมื่อลูกจ้างประสบอันตรายจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต อันเนื่องมาจากการทำงาน ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเงินทดแทนจากนายจ้างหรือกองทุนเงินทดแทนแล้วแต่กรณี

“เงินทดแทน” ได้แก่ เงินที่จ่ายเป็นค่าทดแทน ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ในการทำงาน และค่าทำศพ

“ค่าทดแทน” ได้แก่ เงินที่จ่ายให้ลูกจ้าง หรือผู้มีสิทธิ สำหรับการประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย หรือสูญหายของลูกจ้าง ตามพระราชบัญญัติเงินทดแทนนี้

“ค่ารักษาพยาบาล” ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการตรวจ การรักษา การพยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น เพื่อให้ผลของการประสบอันตราย หรือการเจ็บป่วยบรรเทา หรือหมดสิ้นไป และหมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องใช้หรือวัตถุที่ใช้แทน หรือทำหน้าที่แทน หรือช่วยอวัยวะที่ประสบอันตรายด้วย

3.1.4.5 กฎหมายเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลของข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หากผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจมีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายตามกฎหมายเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แล้วแต่กรณี

3.1.4.6 กฎหมายเกี่ยวกับการประกันภัย

โดยส่วนตัวผู้เสียหายในคดีอาญา อาจทำประกันภัย หรือประกันสุขภาพไว้กับบริษัทประกันภัย อย่างไรก็ดีเบี้ยประกันภัย เป็นเงินที่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้จ่ายเป็นส่วนตัว

3.1.4.7 กฎหมายความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 บัญญัติวางหลักเกณฑ์กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติงานในหน้าที่ และเกิดความเสียหายแก่เอกชน เจ้าหน้าที่ผู้นั้น ต้องรับผิดชอบทางละเมิดในการปฏิบัติงานในหน้าที่ เฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำ เพื่อการเฉพาะตัวหรือจงใจให้เกิดความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

เมื่อหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว แก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ทั้งนี้โดยคำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำ และความเป็นธรรมในแต่ละกรณี

เป็นเกณฑ์ โดยมีต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้ หากการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐ หรือระบบการดำเนินงานส่วนรวม ให้หักส่วนแห่งความรับผิดชอบดังกล่าวออกด้วยและในกรณีที่การละเมิด เกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน เฉพาะส่วนของตนเท่านั้น

ดังนั้น ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น พนักงานตำรวจใจ ประมาทเลินเล่อ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล เช่น จำเลยในคดีอาญา บุคคลดังกล่าวสามารถฟ้องเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานของรัฐ ตามกฎหมายนี้ได้ แล้วแต่กรณี ซึ่งตามปกติหากหน่วยงานของรัฐ ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่หน่วยงานฯ สามารถเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว คืนแก่หน่วยงานของรัฐได้

3.1.4.8 กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่มีมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญา รวมถึงครอบครัวและผู้ใกล้ชิด อันเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นพยานนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษได้และมีความเสี่ยงภัย หรือคุกคามจากผู้กระทำความผิด เพื่อ “ปิดปาก” มิให้มาเป็นพยานหรือให้ข้อมูลในคดี ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายเป็นพิเศษโดยเฉพาะ

คำว่า “พยาน” มีความหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังนี้

“พยาน” หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริง ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน

มาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและร่างกาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญาฯ มีหลายประการ ทั้งด้านความปลอดภัย ด้านการเงิน ด้านอาชีพและการศึกษาอบรมและอื่น ๆ เฉพาะมาตรการที่เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยให้แก่พยานในคดีอาญา โดยมีมาตรการตามกฎหมายที่สำคัญ คือ การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปและการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

“ความปลอดภัย” ของพยาน หมายความว่า เป็นความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะและหลังมาเป็น พยาน

มาตรการทั่วไป

การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัยตามมาตรการทั่วไป ได้แก่ การจัดให้พยาน อยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูล อย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้

มาตรการพิเศษ

พยานที่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ได้แก่ พยานในคดีที่มีความสำคัญ ที่ระบุไว้ในมาตรา 8 ได้แก่

(1) คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตหรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญา

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามประมวลกฎหมายอาญา เฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นตุระ จัดหา ล่อไป หรือพาไป เพื่อการอนาจาร เพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่นและความผิดฐานพรากเด็ก และผู้เยาว์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกัน และปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยป้องกัน และปราบปรามการค้าประเวณี หรือความผิดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณี ผู้ดูแล หรือผู้จัดการกิจการค้าประเวณี หรือสถานการค้าประเวณี หรือเป็นผู้ควบคุม ผู้กระทำการค้าประเวณี ในสถานการค้าประเวณี

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ ความผิดฐานอั้งยี่ และช่องโจร ตามประมวลกฎหมายอาญาและให้หมายความรวมถึง ความผิดอื่นใดที่มีลักษณะเป็นการกระทำ ร่วมกัน โดยกลุ่มอาชญากรที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีการวางเครือข่ายเป็นขบวนการ หรือองค์กรลับอย่างซับซ้อน และเป็นสัดส่วน

(5) คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำ ให้จำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น

(6) คดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้คุ้มครองพยาน

มาตรการคุ้มครอง

การคุ้มครองให้พยานได้รับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย ตามมาตรการพิเศษ ได้แก่

- (1) การย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม
- (2) การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยานได้
- (3) ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัย ในระยะเวลาที่จำเป็น

ในกรณีเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือเสรีภาพของพยาน หรือสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา เนื่องจากการที่พยานจะมา หรือได้มาเป็นพยาน บุคคลนั้น มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควร (มาตรา 15)

ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นพยานในคดีอาญา หากเกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือเสรีภาพของพยาน หรือสามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน เพราะมีการกระทำผิดอาญาโดยเจตนา เนื่องจากการที่พยานจะมา หรือได้มาเป็นพยาน บุคคลนั้น มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนได้อีกทางหนึ่งนอกจากตามกฎหมาย ค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ เป็นค่าตอบแทนจากรัฐ เยียวยาผู้เสียหายอีกทางหนึ่ง

3.1.4.9 กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

พระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายซึ่งออกมาแทนพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกัน และปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 เนื่องจากในปัจจุบัน การกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากบุคคลที่มีได้จำกัดแต่เฉพาะหญิงและเด็กเท่านั้น และกระทำด้วยวิธีการที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การนำบุคคลเข้ามาค้าประเวณี ใน หรือส่งไปค้าในอกราชอาณาจักร บังคับใช้แรงงานบริการ หรือขอทาน บังคับ ดัดอวัยวะเพื่อการค้า หรือการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบประการอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมากขึ้น ประกอบกับ เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีของอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรและพิธีสารเพื่อป้องกันปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติ เพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ที่ประเทศไทยได้ลงนามเป็นภาคี

มาตรการคุ้มครองชีวิต และร่างกาย ตามกฎหมายป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ ได้แก่ การกำหนดความผิดฐานค้ามนุษย์ไว้ เป็นฐานความผิด เฉพาะซึ่งมีโทษหนักและเอาผิดต่อผู้เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การเตรียมการ (ซึ่งส่วนใหญ่ความรับผิดชอบทางอาญาจะเริ่ม เมื่อเริ่มลงมือ กระทำ ความผิดยกเว้นความผิดฐานสำคัญที่กฎหมายกำหนด) และบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งหากเป็นเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำผิดเสียเอง ก็จะต้องรับโทษหนักขึ้น

ในส่วนของการช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหาย จากการค้ำนุษย์ มาตรา 33 ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุษย์อย่างเหมาะสม ในเรื่องอาหาร ที่พัก การรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษ การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิม หรือภูมิลำเนาของผู้นั้น การดำเนินคดี เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย ตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยมีแหล่งงบประมาณ คือ “กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ำนุษย์” โดยตรง

นอกจากนั้นตามมาตรา 34 เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้เสียหายให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุษย์ และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งตามมาตรา 35 ในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิ และประสงค์ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุษย์ ให้พนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหาย ตามที่ได้รับแจ้งจากปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่ง พนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะใด ระหว่างที่คดีอาญา กำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้

คำพิพากษาในส่วนที่เรียกค่าสินไหมทดแทนให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษา ในคดีอาญาและในกรณีที่ศาลสั่งให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ ตามคำพิพากษาและให้อธิบดีกรมบังคับคดีมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาในกรณีนี้ด้วยและในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนนี้ และการบังคับคดีมิให้เรียกค่าธรรมเนียมและให้นำความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้โดยอนุโลม เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติ¹⁸

3.1.4.10 ประกาศคณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาฟื้นฟูผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตามคำสั่งคณะกรรมการรัฐมนตรีที่ 197/2554 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2554 แต่งตั้ง คณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมี

¹⁸ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2553). *โครงการศึกษาแนวทางการให้ผู้กระทำผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่าย: กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย). หน้า 45-47.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ตามข้อ 2 (3) กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้และเสนอ คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555 ให้ความเห็นชอบ หลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาฟื้นฟูผู้ได้รับความเสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบ จากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวม 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประชาชนทั่วไป รวมทั้งประชาชนที่ช่วยเหลือทางราชการและผู้นำศาสนา ที่ได้รับความเสียหาย และได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

- 1) กรณีเสียชีวิตจากเดิมรายละเอียด 100,000 บาท เพิ่มอีกรายละเอียด 400,000 บาท รวมเป็นรายละเอียด 500,000 บาท โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2555 จ่ายไม่เกินรายละเอียด 100,000 บาท
- 2) กรณีทุพพลภาพจากเดิมรายละเอียด 80,000 บาท เพิ่มอีกรายละเอียด 420,000 บาท รวมเป็น รายละเอียด 500,000 บาท โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2555 จ่ายไม่เกินรายละเอียด 120,000 บาท
- 3) กรณีบาดเจ็บสาหัสให้การช่วยเหลือ รายละเอียด 50,000 บาท
- 4) กรณีบาดเจ็บปานกลาง และบาดเจ็บเล็กน้อย รายละเอียดไม่เกิน 30,000 บาท

กรณีตามข้อ 1) และ 2) ให้มีผลย้อนหลังครอบคลุมผู้เสียชีวิตและทุพพลภาพตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2557 เป็นต้นมา โดยให้นำจำนวนเงินที่ได้รับความช่วยเหลือไปแล้วมาหักออก จากจำนวนเต็มที่ยังได้รับด้วยและไม่ให้เป็นภาระทางงบประมาณในปีหนึ่งปีใดเกินสมควร ส่วนที่เหลือให้ดำเนินการจ่ายให้เสร็จสิ้นในปีงบประมาณ พ.ศ.2556-2558

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ได้รับความเสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจาก ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ ไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 จนถึงวันที่มีประกาศฉบับนี้ โดยจ่ายเฉพาะในปีงบประมาณ พ.ศ.2555 ดังนี้

- 1) กรณีเสียชีวิต รายละเอียด 100,000 บาท
- 2) กรณีทุพพลภาพ รายละเอียด 100,000 บาท
- 3) กรณีการช่วยเหลือขาทียมและอุปกรณ์ทางการแพทย์แก่เจ้าหน้าที่รัฐที่พิการ รายละเอียด ไม่เกิน 250,000 บาท (ตามความเห็นของแพทย์)

ให้กระทรวง กรมต้นสังกัดพิจารณาช่วยเหลือเยียวยาและจัดสวัสดิการเพิ่มเติม โดยให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นเป้าหมายอ่อนแอ ที่ไม่สามารถป้องกันตนเองได้ ได้แก่ ครู บุคลากรทางการศึกษา พระ เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 ผู้ที่ถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ก่อเหตุรุนแรงที่เป็นเหตุการณ์เฉพาะ กรณี ให้นำระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าด้วยการให้

ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555 ข้อ 7 (1) และ (2) มาใช้โดยอนุโลม ดังนี้

1) กรณีเหตุการณ์เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2547

(1) กรณีเสียชีวิตในเหตุการณ์ที่มีสยิดกรือเซะ ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยา ทั้งผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในเบื้องต้นให้ช่วยเหลือเยียวยาเป็นเงิน จำนวน 500,000 บาท และเงินเพิ่มพิเศษเพื่อช่วยเหลือตามระเบียบฯ ข้างต้น ข้อ 7 (1) อีก 3,500,000 บาท (ครึ่งหนึ่งของเพดานเงินที่จ่ายได้ตามระเบียบฯ ดังกล่าว) รวมสองจำนวนเป็นเงิน รายละ 4,000,000 บาท

(2) กรณีเสียชีวิตในเหตุการณ์ที่อำเภอสะบ้าย้อย ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาใน เบื้องต้น เป็นเงินจำนวน 500,000 บาทและเงินเพิ่มพิเศษเพื่อช่วยเหลือตามระเบียบฯ ข้างต้น ข้อ 7(1) อีก 7,000,000 บาท รวมเป็นเงินรายละ 7,500,000 บาท

(3) กรณีเสียชีวิตในเหตุการณ์ที่อำเภอแม่ลาน อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี อำเภอเมืองยะลา อำเภอกงป๋นัง อำเภอบันนังสตา อำเภอธารโต จังหวัดยะลา ให้จ่ายเงินช่วยเหลือ เยียวยา จำนวน 500,000 บาท

2) กรณีเหตุการณ์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 (เหตุการณ์ตากใบ)

(1) กรณีเสียชีวิตให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาในเบื้องต้น เป็นเงินจำนวน 500,000 บาท และเงินเพิ่มพิเศษเพื่อช่วยเหลือตามระเบียบฯ ข้างต้น ข้อ 7(1) อีก 7,000,000 บาท รวมเป็นเงินรายละ 7,500,000 บาท

(2) กรณีทุพพลภาพ ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาในเบื้องต้น เป็นเงินจำนวน 500,000 บาท และเงินเพิ่มพิเศษเพื่อช่วยเหลือตามระเบียบฯ ข้างต้น ข้อ 7(1) อีก 7,000,000 บาท รวมเป็นเงินรายละ 7,500,000 บาท

(3) กรณีถูกดำเนินคดี ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาทางจิตใจรายละ 30,000 บาท และจ่ายตามจำนวนวันที่ถูกควบคุมตัววันละ 400 บาท

(4) กรณีถูกควบคุมตัวโดยไม่ถูกดำเนินคดี ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาทางจิตใจ รายละ 10,000 บาท

3) เหตุการณ์เฉพาะกรณี

เป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำของผู้ก่อเหตุรุนแรงที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบ ไม่สามารถเข้าช่วยเหลือได้ จนเป็นเหตุให้เสียชีวิต หรือบาดเจ็บทุพพลภาพ หรือเป็นกรณีที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ จนเป็นเหตุให้มีการก่อเหตุรุนแรงจนเสียชีวิต หรือบาดเจ็บ

ทุพพลภาพ หรือกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ จนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต หรือบาดเจ็บจำนวนมากและเป็นกรณีที่คณะกรรมการเยียวยาฯ เห็นสมควรจะได้รับการเยียวยาเป็นพิเศษเฉพาะกรณีหรือเฉพาะราย โดยให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติมจากที่ได้รับ 500,000 บาท ตามกลุ่มที่ 1 อีก ดังนี้

(1) กรณีเสียชีวิตหรือทุพพลภาพรายละ 500,000 บาท

(2) กรณีทุพพลภาพไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือมีอาการบาดเจ็บเรื้อรังต้องรักษาพยาบาลตลอดชีวิต ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติมจากข้อ (1) อีกรายละ 300,000 บาท และดำเนินการเพื่อให้ได้รับสิทธิการดูแลเยียวยาฟื้นฟูช่วยเหลือของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง

4) เหตุการณ์การบังคับให้สูญหาย หรือถูกกระทำโดยวิธีอื่น โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจนบาดเจ็บ ทุพพลภาพหรือเสียชีวิต

เป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐด้วยการบังคับให้สูญหายโดยการจับกุม คุมขัง ลักพาหรือกระทำการด้วยประการใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการลิดรอนเสรีภาพในร่างกาย ซึ่งมีมูลน่าเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือถูกกระทำด้วยวิธีอื่นโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจนบาดเจ็บ พิการ หรือเสียชีวิต และคณะกรรมการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบกรณีถูกบังคับให้สูญหาย หรือถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนวิธีอื่นโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจนบาดเจ็บ พิการหรือเสียชีวิต ได้ตรวจสอบหลักฐานแล้วให้นำระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2555 ข้อ 7(1) และ (2) มาใช้โดยอนุโลม ดังนี้

(1) กรณีถูกบังคับให้สูญหาย

(1.1) มีหลักฐานเชื่อมโยงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงจ่ายเงินเยียวยาเบื้องต้นรายละ 500,000 บาท และหากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเฉพาะกรณี ให้ช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติมตามระเบียบฯ ข้างต้น ข้อ 7(2) อีกในวงเงินไม่เกิน 7,000,000 บาท รวมเป็นเงินรายละไม่เกิน 7,500,000 บาท

(1.2) หลักฐานน่าเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องเชื่อมโยง จ่ายเงินเยียวยาเบื้องต้นรายละ 500,000 บาท และหากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเฉพาะกรณี ให้ช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติมตามระเบียบฯ ข้างต้น ข้อ 7(2) อีกในวงเงินไม่เกิน 3,500,000 บาท รวมเป็นเงินรายละไม่เกิน 4,000,000 บาท

(2) กรณีถูกระงับโดยวิธีอื่นโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจนบาดเจ็บทุพพลภาพหรือเสียชีวิต

(2.1) เสียชีวิตหรือทุพพลภาพโดยมีหลักฐานน่าเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยง จ่ายเงินเยียวยาเบื้องต้นรายละ 500,000 บาท และหากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเฉพาะกรณี ให้ช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติมตามระเบียบฯ ข้างต้นข้อ 7(1) อีก ในวงเงินไม่เกิน 7,000,000 บาท รวมเป็นเงินรายละไม่เกิน 7,500,000 บาท

(2.2) บาดเจ็บสาหัสโดยมีหลักฐานน่าเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยง จ่ายเงินเยียวยาเบื้องต้นรายละ 500,000 บาท และหากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเฉพาะกรณี ให้ช่วยเหลือเยียวยาเพิ่มเติมตามระเบียบฯ ข้างต้นข้อ 7(1) อีก ในวงเงินไม่เกิน 3,500,000 บาท รวมเป็นเงินรายละไม่เกิน 4,000,000 บาท

(2.3) บาดเจ็บโดยมีหลักฐานน่าเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยง จ่ายเงินเยียวยาเบื้องต้นรายละ 500,000 บาท

กลุ่มที่ 4 กรณีถูกควบคุมตัว หรือถูกคุมขัง หรือถูกดำเนินคดีเป็นผู้ต้องหา หรือเป็นจำเลยและถูกควบคุมตัว หรือคุมขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ต่อมาปรากฏหลักฐานว่าผู้นั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือมีการถอนฟ้อง หรือมีการยกฟ้อง หรือมีคำพิพากษายกฟ้อง ให้นำระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555 ข้อ 7(5) มาใช้โดยอนุโลม โดยกรณีที่เกิดเหตุการณ์ก่อนวันที่ 1 ตุลาคม 2554 ให้จ่ายเงินเยียวยาด้านจิตใจเป็นเงินจำนวน 15,000 บาท และค่าชดเชยตามจำนวนวันที่ถูกควบคุมตัวในอัตราวันละ 400 บาท แต่ไม่เกิน 200,000 บาท

การให้ความช่วยเหลือเยียวยาด้านการเงินให้นำจำนวนเงินที่ได้รับการช่วยเหลือหรือชดเชยอื่น ๆ จากภาครัฐทั้งหมดที่ผู้มีสิทธิได้รับเงินเยียวยาได้รับไปแล้ว (ถ้ามี) มาหักออกจากจำนวนเงินเยียวยาที่จะได้รับภายใต้หลักเกณฑ์นี้ และเงินที่ได้รับจากการช่วยเหลือเยียวยาไม่ถือเป็นทรัพย์สินมรดก

ให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นหน่วยเบิกจ่ายงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2555 งบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายหรือผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้ ศอ.บต. อาจจะกำหนด

หลักเกณฑ์เงื่อนไขในการจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาด้วยก็ได้ ประกาศ ณ วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2555

ระเบียบคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2555 ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2554 เป็นต้นไป กล่าวคือ

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“ผู้ได้รับความเสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจ การบังคับบุคคลให้สูญหาย รวมถึงทรัพย์สินจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ผู้ได้รับผลกระทบ” หมายความว่า ทายาทของผู้เสียหาย หรือบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

“ผู้ทุพพลภาพ” หมายความว่า การสูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพของอวัยวะหรือของร่างกาย หรือสูญเสียสภาวะปกติของจิตใจจนไม่สามารถทำงานได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการการแพทย์กำหนด

“ทายาท” หมายความว่า ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

นโยบาย : มติคณะรัฐมนตรี

1) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547

เห็นชอบในหลักการตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีในการให้ความช่วยเหลือข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เสียชีวิตอันเนื่องมาจากการก่อความไม่สงบ มิใช่เกิดจากสาเหตุส่วนตัว เพื่อเป็นการจุนเจือและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนอย่างเร่งด่วน สมควรที่ทางราชการจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบในอัตราครอบครัวละ 100,000 บาท จากเงินโครงการสาธารณประโยชน์จากรายได้โดยการออกสลากพิเศษ ซึ่งกระทรวงการคลังได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ รายละ 50,000 บาทด้วยตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 เป็นต้นไป

2) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2547

อนุมัติให้จัดทำประกันภัยแก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (รวมลูกจ้างประจำ) ของทุกหน่วยงานที่ปฏิบัติงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งกระทรวงการคลังโดยกรมบัญชีกลางได้ร่วมกับกรมการประกันภัยดำเนินการโดยใช้จ่ายจากเงินโครงการสาธารณประโยชน์จากรายได้ โดยการออกสลากพิเศษ มีเงื่อนไขของการเอาประกันภัย คือ เป็นการประกันภัยอุบัติเหตุหมู่ ข้าราชการเบี้ยประกันภัยสุทธิ คนละ 500 บาท/คน/ปี โดยคุ้มครองการเสียชีวิตหรือทุพพลภาพถาวร ในวงเงินประกันจำนวน 500,000 บาท ทั้งนี้มีผู้เอาประกันภัยจำนวน 31,376 คน เบี้ยประกันภัย เป็นเงิน 15,688,000 บาท

3) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2547

(1) ให้จ่ายเงินช่วยเหลือแก่ทหาร ตำรวจ อาสาสมัคร กำนัน และผู้ใหญ่บ้านที่ปฏิบัติงานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เสียชีวิตหรือทุพพลภาพจากการก่อความไม่สงบในวงเงินรายละไม่เกิน 500,000 บาท จากเงินโครงการสาธารณประโยชน์จากรายได้โดยการออกสลากพิเศษ โดยไม่ต้องทำการประกันภัยเช่นเดียวกับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐส่วนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

(2) ให้ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้ทำประกันภัยและได้รับความคุ้มครองตามกรมธรรม์ในกรณีเสียชีวิตและทุพพลภาพถาวรแล้ว ได้รับความช่วยเหลือจากการประกันภัยอย่างเดียว โดยยกเลิกการจ่ายเงินช่วยเหลือจากเงินโครงการสาธารณประโยชน์จากรายได้โดยการออกสลากพิเศษ แต่สำหรับกรณีที่ได้รับบาดเจ็บและไม่อยู่ในความคุ้มครองตามกรมธรรม์ ยังคงให้ได้รับความช่วยเหลือจากเงินโครงการดังกล่าวรายละ 50,000 บาท ต่อไป

4) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2547

อนุมัติหลักเกณฑ์การจ่ายเงินทดแทนกรณีได้รับผลกระทบจากการก่อความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามที่ผู้อำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้เสนอ โดยเป็นหลักเกณฑ์การจ่ายเงินทดแทนประชาชนผู้บริสุทธิ์ ประชาชนปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่กรณีเสียชีวิตได้รับบาดเจ็บรวมทั้งการจ่ายเงินพิชไร์และทรัพย์สินของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

5) คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2548

มอบหมายให้นายจาตุรนต์ ฉายแสงขณะดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีดูแลการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในภาพรวม

6) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2548

ให้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ของมาตรการหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในภาพรวมโดยเร็วต่อไป

7) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2548

รับทราบการแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กยต.) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายจาตุรนต์ ฉายแสง) ในขณะดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทนร่วมเป็นกรรมการ และปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจหน้าที่พิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อให้รัฐบาลตกลงใจในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นระบบ ทั้งหลักเกณฑ์ความช่วยเหลือตามระเบียบของทางราชการปัจจุบันที่มีอยู่และหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมการช่วยเหลือเยียวยาที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนทุกด้าน ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 160/2548 ลงวันที่ 3 พฤษภาคม 2548

8) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548

เห็นชอบในหลักการของหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามที่ประธาน กยต. เสนอโดยให้ปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์ดังกล่าวตามความเห็นของคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้แล้วดำเนินการต่อไปได้

(1) แหล่งเงินที่จะใช้เพื่อการดำเนินการตามหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ที่กำหนดจะใช้เงินจากโครงการเพื่อการสาธารณประโยชน์จากรายได้โดยการออกสลากพิเศษ และแหล่งเงินสำหรับเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ แรงงานต่างด้าว เจ้าของพืชไร่ ผู้เดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เป็นการครั้งคราว ผู้ประกอบการในพื้นที่ และการเยียวยากรณีพิเศษอื่น ๆ นั้น ให้ใช้จ่ายลักษณะเป็นโครงการพิเศษจำเป็นเร่งด่วนของรัฐบาล โดยให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากงบประมาณรายจ่าย งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น โดยประสานและขอทำความเข้าใจกับสำนักงบประมาณตามความจำเป็นต่อไป

(2) การพิจารณาให้ความช่วยเหลือหากผลการสอบสวนยังคลุมเครือไม่ชัดเจนว่าผู้ขอรับความช่วยเหลือเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบหรือไม่นั้น ให้จังหวัดจ่ายค่าชดเชยไปก่อนเบื้องต้นร้อยละ 25 ทั้งนี้ให้กระทรวงการคลังกำหนดหลักเกณฑ์การใช้จ่าย

เงินทรงราชการดังกล่าวเพื่อให้จังหวัดสามารถให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพและหากปรากฏต่อมาว่า ผลสอบสวนและค่าชดเชยไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏภายหลัง ให้ยุติการช่วยเหลือทันทีและเจ้าหน้าที่ผู้จ่ายเงินไม่ต้องรับผิดชอบ หากได้กระทำไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ระบุไว้ในเรื่องนั้นแล้ว โดยมีได้ตั้งใจหรือประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง

(3) ให้นำหลักเกณฑ์การจ่ายช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มาใช้กับกรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดสงขลาหรือในจังหวัดอื่นที่เกิดเหตุการณ์ลุกลามในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้ให้การช่วยเหลือเยียวยาย้อนหลังไปถึงวันที่ 4 มกราคม 2547 และในกรณีมีผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ข้างต้นซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่ 4 มกราคม 2547 ให้คณะกรรมการนโยบายและอำนวยการการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กยต.) พิจารณาให้ความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายไปตามความเหมาะสม

(4) การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวข้างต้นให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ดำเนินการด้วยความรอบครอบ เหมาะสม โดยยึดหลักเมตตาธรรมและให้ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อป้องกันปัญหาการให้ความช่วยเหลือซ้ำซ้อนกันต่อไปด้วย

9) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 กันยายน 2548

รับทราบการปรับปรุงหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยา โดยให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานที่พิจารณาอนุมัติเงินให้ความช่วยเหลือเพียงหน่วยเดียว เพื่อมิให้เกิดกรณีให้ความช่วยเหลือซ้ำซ้อน และเป็นการบูรณาการงบประมาณตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548

ทั้งนี้ เนื่องจากเดิมมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2547 กำหนดให้กองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กอ.สสส.จชต.) เป็นผู้พิจารณาอนุมัติเงินช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

10) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2549

รับทราบการแต่งตั้ง กยต. โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทนร่วมเป็นกรรมการและปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นกรรมการและเลขานุการ

11) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550

เห็นชอบให้แก้ไขการแก้ไขเพิ่มเติมมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ประธาน กยต. เสนอทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

(1) ให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาฯ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้โดยมีอำนาจอนุมัติการเบิกจ่ายงบประมาณให้ความช่วยเหลือดังกล่าวจากงบประมาณรายจ่าย งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น โดยประสานและขอทำความเข้าใจความตกลงกับสำนักงบประมาณ สำหรับการช่วยเหลือกรณีพิเศษอื่น ๆ นอกเหนือตามหลักเกณฑ์ฯ และการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของ กยต. ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากงบประมาณรายจ่าย งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น โดยประสานและขอทำความเข้าใจความตกลงกับสำนักงบประมาณตามความจำเป็นต่อไป

(2) การพิจารณาให้ความช่วยเหลือว่า ผู้ขอรับความช่วยเหลือเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบหรือไม่ นั้น ให้ยึดถือการรับรองว่าเป็นเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากความเห็นของคณะกรรมการ 3 ฝ่ายในพื้นที่ (ทหาร ตำรวจและพนักงานปกครอง) ประกอบผลการสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวน ทั้งนี้หากกรณีเหตุการณ์ปรากฏชัดเจนว่าเกิดจากเหตุความไม่สงบ ให้จังหวัดจ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้ได้รับผลกระทบได้ครบถ้วน (100%) ตามหลักเกณฑ์ฯ จากเงินทศรองราชการ

(3) การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีได้กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาฯ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 ให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้พิจารณาตามความเหมาะสม

12) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2550

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีในฐานะฝ่ายเลขานุการ กยต. เสนอ และให้ส่งคณะกรรมการตรวจสอบร่างกฎหมายและร่างอนุบัญญัติที่เสนอคณะรัฐมนตรีตรวจพิจารณา โดยให้รับความเห็นของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาด้วยแล้วดำเนินการต่อไปได้ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

(1) ให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ (ร่างข้อ 4) ให้มีการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (ร่างข้อ 5)

(2) กองทุนประกอบด้วยเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้เพื่อใช้จ่ายในกิจการของกองทุน รวมทั้งดอกผลที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว (ร่างข้อ 7)

(3) ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีนายกรัฐมนตรีหรือผู้ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการและเลขานุการ

(4) ให้ระเบียบนี้ยกเลิกเมื่อคณะกรรมการมีมติให้ยกเลิกกองทุน

13) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2550

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 ดังนี้

(1) การให้ทุนการศึกษาและเงินยังชีพรายเดือนแก่เด็กที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเพื่อให้ผู้ประสบเหตุที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียน/นักเรียน/นักศึกษาและเด็กที่ผู้อุปการะเสียชีวิต บาดเจ็บสาหัสและทุพพลภาพ ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างยุติธรรม

(2) การช่วยเหลือกรณีเด็กที่บิดาและมารดาเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เพื่อให้เด็กที่กำพร้าทั้งบิดาและมารดา ประสบความเดือดร้อนมากกว่าเด็กที่กำพร้าเพียงบิดาหรือมารดา เนื่องจากต้องขาดผู้อุปการะดูแล และอาจเป็นภาระแก่ญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ซึ่งมีภาระในครอบครัวของตนอยู่แล้ว

14) มติ ครม. 6 พฤศจิกายน 2550

(1) การปรับปรุงหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: การแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์เพิ่มบุคคลที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบฯ (สารวัตรกำนัน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/แพทย์ประจำตำบล/อาสาสมัครที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนราชการ) และแนวทางการรับรองของคณะกรรมการ 3 ฝ่าย

(2) การปรับปรุงหลักเกณฑ์และแนวทางการรับรองว่าผู้ขอรับการช่วยเหลือเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ จากคณะกรรมการ 3 ฝ่าย (ทหาร ตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง) เนื่องจากการรับรองของคณะกรรมการ 3 ฝ่าย ประกอบผลการสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวน ทำให้การพิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบเกิดความล่าช้าและเกิด

ปัญหาในทางปฏิบัติ จึงเห็นควรกำหนดแนวทางการพิจารณาว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบหรือไม่ จากการรับรองตามความเห็นของคณะกรรมการ 3 ฝ่ายใหม่ ดังนี้

1. กรณีคณะกรรมการ 3 ฝ่ายรับรองว่า ผู้ขอรับการช่วยเหลือเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ให้จังหวัดจ่ายเงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบให้ครบถ้วน (ร้อยละ 100) จากเงินอุดหนุนของราชการของจังหวัด (50 ล้านบาท)

2. กรณีคณะกรรมการ 3 ฝ่าย มีความเห็นเสียงส่วนใหญ่ (2 ใน 3) รับรองว่า ผู้ขอรับการช่วยเหลือ “เป็นผู้ได้รับผลกระทบ” จากสถานการณ์ความไม่สงบฯ

2.1 ให้จังหวัดจ่ายเงินช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบไปก่อนร้อยละ 25 จากเงินอุดหนุนของราชการของจังหวัด (50 ล้านบาท)

2.2 ภายหลังจากผลสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนระบุว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ให้จังหวัดจ่ายเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมอีกร้อยละ 75 จากเงินอุดหนุนของราชการของจังหวัด (50 ล้านบาท)

2.3 แต่หากภายหลังจากผลสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนระบุว่าบุคคลดังกล่าวไม่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ให้จังหวัดยุติการพิจารณาให้ความช่วยเหลือทันที

3. กรณีคณะกรรมการ 3 ฝ่าย มีความเห็นเสียงส่วนใหญ่ (2 ใน 3) รับรองว่า ผู้ขอรับการช่วยเหลือ “ไม่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ” จากสถานการณ์ความไม่สงบฯ

3.1 ให้งดการพิจารณาไว้ก่อน

3.2 ภายหลังจากผลสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนระบุว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ให้จังหวัดจ่ายเงินช่วยเหลือให้ครบถ้วน ร้อยละ 100 จากเงินอุดหนุนของราชการของจังหวัด (50 ล้านบาท)

3.3 แต่หากภายหลังจากผลสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนระบุว่าบุคคลดังกล่าวไม่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ให้จังหวัดยุติการพิจารณาให้ความช่วยเหลือทันที

4. กรณีคณะกรรมการ 3 ฝ่าย มีความเห็นเป็นเอกฉันท์รับรองว่าผู้ขอรับการช่วยเหลือ “ไม่เป็นผู้ได้รับผลกระทบ” จากสถานการณ์ความไม่สงบฯ ให้ถือว่าผู้ขอรับการช่วยเหลือไม่เข้าหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือเยียวยา โดยไม่ต้องนำผลการสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนมาพิจารณา

5. กรณียุติการพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยา ตามข้อ 2.3 ข้อ 3.3 และข้อ 4 หากต่อมาภายหลัง

5.1 ศาลมีคำพิพากษาคดีถึงที่สุดและคำพิพากษาระบุชัดเจนว่าเป็นคดีที่ผู้ขอรับการช่วยเหลือ “เป็นผู้ได้รับผลกระทบ” จากสถานการณ์ความไม่สงบฯ และ

5.2 ผู้ได้รับผลกระทบร้องขอนำคำพิพากษาคดีถึงที่สุดแล้วนั้นมาให้เจ้าหน้าที่รับผิดชอบพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดกรณีดังกล่าวให้จังหวัดจ่ายเงินช่วยเหลือให้ครบถ้วนร้อยละ 100 จากเงินอุดหนุนของราชการของจังหวัด (50 ล้านบาท)

6. ให้คณะกรรมการ 3 ฝ่าย พิจารณาให้ความเห็นว่าผู้ขอรับการช่วยเหลือ “เป็นผู้ได้รับผลกระทบ” จากสถานการณ์ความไม่สงบฯ หรือไม่โดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ไม่เกิน 5 วันทำการ

7. กรณีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบฯ หากได้กระทำไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ระบุไว้ข้างต้น ต่อมาภายหลังผลการสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวน ผลของคำพิพากษาศาลคดีถึงที่สุด รวมทั้งการจ่ายเงินช่วยเหลือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและหลักฐานตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำที่เกิดขึ้น ยกเว้นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ทำการไปโดยทุจริต จงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

15) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2554

เห็นชอบแนวทางการถ่ายโอนภารกิจการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้แก่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. งานคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กยต.) เนื่องจากงานการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นงานที่มีความสำคัญในระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ประกอบกับมีเหตุการณ์เกี่ยวกับความไม่สงบฯ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 กยต. และคณะอนุกรรมการคณะทำงานภายใต้ กยต. และจังหวัด 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ เพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการ รวมทั้งการพิจารณาช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ตามหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาฯ ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 และที่แก้ไขเพิ่มเติมการพิจารณาช่วยเหลือกรณีนอกเหนือหลักเกณฑ์ ตลอดจนการอุทธรณ์การช่วยเหลือกรณีต่าง ๆ ให้ดำเนินการ ดังนี้

1.1 ให้ ศอ.บต. รับถ่ายโอนภารกิจการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ตามหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือเยียวยาฯ และงานที่อยู่ระหว่างดำเนินการจาก กยต. คณะอนุกรรมการคณะต่าง ๆ ภายใต้ กยต. และ สปน. โดยการออกระเบียบคณะกรรมการ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กพต.) ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบฯ ทั้งนี้ ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2554

1.2 ให้ สปน. และจังหวัดส่งเรื่องที่ทำให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ โดยใช้เงินอุดหนุนของ สปน. ที่ตั้งไว้ที่จังหวัดและอยู่ระหว่างขั้นตอนการดำเนินการ รวบรวม ตรวจสอบเอกสารหลักฐานและขั้นตอนการอนุมัติจัดสรรงบประมาณเพื่อขอใช้เงินอุดหนุน ราชการดังกล่าวให้ ศอ.บต. และคณะกรรมการที่จะมีการตั้งขึ้นตามระเบียบ กพต. ดำเนินการเพื่อ ขออนุมัติจัดสรรงบประมาณเพื่อขอใช้เงินอุดหนุนต่อไป

2. ด้านงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือเยียวยา

2.1 ให้ ศอ.บต. ขอทำความตกลงกับสำนักงบประมาณ (สป.) เพื่อให้มี งบประมาณในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ ได้ทันทีเมื่อมีการถ่ายโอนภารกิจ การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ จาก สปน.

2.2 ให้ ศอ.บต. ขอทำความตกลงกับกรมบัญชีกลาง เพื่อขออนุมัติวงเงินอุดหนุน ราชการ (เงินจ่ายล่วงหน้าทันทีเมื่อเกิดความเสียหายระหว่างรอเงินงบประมาณ) และประสานแจ้ง จังหวัดเพื่อชักชวนความเข้าใจการขอรับการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบฯ จาก ศอ.บต. ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2554

3. ด้านงานระบบฐานข้อมูล

ให้ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สปน. ดำเนินการโอนระบบฐานข้อมูล เอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ให้ ศอ.บต. รวมถึงวัสดุ อุปกรณ์และคอมพิวเตอร์ที่ได้ดำเนินการจัดซื้อ ให้ศูนย์ช่วยเหลือเยียวยาจังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

4. ด้านงานบุคลากร

ถ่ายโอนบุคลากรที่ สปน. ได้ดำเนินการจัดจ้างในลักษณะจ้างเหมาบริการเพื่อปฏิบัติงานที่ สปน. ศูนย์เยียวยาจังหวัดและอำเภอ ที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสงขลา จำนวนทั้งสิ้น 61 คน ซึ่งจะสิ้นสุดสัญญาจ้าง ณ วันที่ 30 กันยายน 2554 โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ให้ ศอ.บต. กำหนดโครงสร้างและอัตรากำลัง และงบประมาณ เพื่อรองรับภารกิจดังกล่าว

5. ให้ ศอ.บต. รับผิดชอบพิจารณาทบทวนหรือปรับปรุงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยกองทุนสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากสถานการณ์ความ ไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2550 โดยให้ตั้งกองทุนดังกล่าวไว้ที่ ศอ.บต.

16) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555

ขอความเห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาพื้นที่ผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้และขออนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 งบกลางรายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น คณะรัฐมนตรีมีมติ ดังนี้

1. เห็นชอบและอนุมัติตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประธานกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เสนอ ดังนี้

1.1 เห็นชอบหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาพื้นที่ผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 อนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เพื่อให้ความช่วยเหลือเยียวยาพื้นที่ผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 2,080,000,000 บาท

1.3 มอบหมายการดำเนินการให้หน่วยงานรับผิดชอบเป็นไปตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 197/2554 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2554 ข้อ 2(4) ได้แก่ มอบหมายให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเป็นผู้พิจารณาอนุมัติให้ความช่วยเหลือเยียวยาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เสนอ คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบตามข้อ 1.1

1.4 เมื่อวาระการดำเนินการของคณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้สิ้นสุดลง (วันที่ 10 ตุลาคม 2555) ให้อำนาจหน้าที่และการดำเนินการของคณะกรรมการดังกล่าว เป็นของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ให้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ขอทำความเข้าใจในรายละเอียดกับสำนักงานงบประมาณตามความจำเป็นและเหมาะสมต่อไป ตามความเห็นของสำนักงานงบประมาณ และให้คณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เห็นควรพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการให้ความช่วยเหลือเยียวยาให้มีความเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และให้ความช่วยเหลือเยียวยาต่อผู้เสียหายทั้งประชาชนทั่วไปและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งการตรวจสอบข้อเท็จจริงควรมีความรอบคอบ และ

มีมาตรฐานเพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้ได้รับการช่วยเหลือดังกล่าวจากภาครัฐเป็นผู้ได้รับความเสียหายและได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้จริง ไปดำเนินการด้วย

3. การพิจารณาให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ตรวจสอบข้อมูลผู้มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือเยียวยาฯ ให้ชัดเจน มิให้ผู้ใดแอบอ้างการใช้สิทธิดังกล่าวหรือใช้สิทธิซ้ำซ้อนและมีความเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาด้านการเงินสำหรับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมืองของคณะกรรมการประสานและติดตามผลการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาฯ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

17) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2555

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการการปรับปรุงหลักเกณฑ์การจ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาประชาชนที่เสียชีวิตและทุพพลภาพจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประธานกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เสนอ ตามมติคณะกรรมการยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการประชุมครั้งที่ 3/2555 เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2555 ได้มีมติให้ความเห็นชอบตามที่คณะกรรมการเยียวยาฯ เสนอ ดังนี้

1. กรณีประชาชนผู้เสียชีวิตสืบเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เดิมได้รับการช่วยเหลือเป็นเงินจำนวน 100,000 บาท เพิ่มขึ้น 500,000 บาท

2. กรณีประชาชนผู้ทุพพลภาพสืบเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากเดิมได้รับการช่วยเหลือเป็นเงินจำนวน 80,000 บาท เพิ่มขึ้น 500,000 บาท

ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่วันที่ 14 สิงหาคม 2555 เป็นต้นไปและให้ย้อนหลังครอบคลุมผู้เสียชีวิตและทุพพลภาพ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 เป็นต้นมาโดยส่วนที่มีผลย้อนหลังจะดำเนินการให้เสร็จสิ้นไม่ช้ากว่าปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 เพื่อไม่ให้เป็นการด้านงบประมาณในปีหนึ่งปีใดเกินสมควร และให้นำจำนวนเงินที่ได้รับความช่วยเหลือไปแล้วมาหักออกจากจำนวนเต็มทีฟึงจะได้รับด้วย

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 ให้ใช้จ่ายจากงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นในกรอบวงเงิน 2,000 ล้านบาท ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการให้ใช้จ่ายเพื่อการเยียวยาไว้แล้วตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 24 เมษายน 2555 และเบิกจ่ายแล้วจำนวน 866.9055 ล้านบาทคงเหลือ 1,133.0945 ล้านบาท ซึ่งเพียงพอเพื่อการดังกล่าว สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ได้เสนอ

ตั้งงบประมาณรองรับไว้จำนวน 370 ล้านบาท ส่วนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2558 ให้ศูนย์
 อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เสนอขอตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปี
 ตามความจำเป็นและเหมาะสมต่อไป ตามความเห็นของสำนักงบประมาณ

กรณีของ ครูจูลิง ปงกันมุล หรือ จู๊ย (มีนาคม พ.ศ. 2522 - 8 มกราคม พ.ศ. 2550)
 เป็นข้าราชการครู ตำแหน่ง ครูผู้ช่วยโรงเรียนบ้านคูจิงลือปะ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส ผู้ถูกจับ
 เป็นตัวประกันไปคุมขังไว้ในอาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใกล้มัสยิดประจำหมู่บ้าน และถูกรุมทำร้าย
 จนบาดเจ็บสาหัส เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2549 เจ้าหน้าที่สามารถช่วยครูจูลิงได้และนำตัวส่ง
 โรงพยาบาลนราธิวาสราชนครินทร์ และส่งต่อไปยัง โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่
 จังหวัดสงขลาในวันต่อมา เนื่องจากเธอถูกตีจนสมองกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง สมเด็จพระนางเจ้าฯ
 พระบรมราชินีนาถได้ทรงรับจู๊ยเป็นคนไข้ในพระราชานุอุปถัมภ์กระทั่งเสียชีวิต เหตุการณ์นั้น
 เกิดขึ้นเมื่อช่วงเที่ยงวันที่ 19 พ.ค. 2549 ซึ่งเป็นวันเวลาราชการ โรงเรียนบ้านคูจิงลือปะเปิดการเรียน
 การสอนตามปกติ แต่กลับผิดปกติ เด็กนักเรียนชั้นอนุบาลกลับพากันหยุดเรียนโดยไม่แจ้งล่วงหน้า
 “ครูจูลิง” และ “ครูศิรินาถ” จึงพากันออกไปยังหมู่บ้านของเหล่านักเรียน เพื่อสืบหาข้อเท็จจริง มูล
 เหตุการณ์หยุดเรียนระหว่างทางแวะรับประทานอาหารกลางวันยังร้านอาหาร จังหวัดนราธิวาสทั้งสอง
 สังเกตเห็นชาวบ้านจำนวนมากพากันมารวมตัวใกล้ร้านอาหารที่ทั้งสองรับประทานอาหารแต่ก็ยังไม่
 ไปได้เอะใจอะไร แต่แล้วทั้งสองประหม่นสถานการณ์ผิดปกติเมื่อจู่ ๆ คนร้ายทั้งหมดที่ปะปนใน
 กลุ่มชาวบ้าน กรูกันเข้ามาจับกุมทั้งสองเป็นตัวประกันโดยไม่ทันตั้งตัว แล้วนำพาไปกักขังไว้ยัง
 อาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของหมู่บ้าน พร้อมมีการโรยตะปูเรือใบและตัดต้นไม้ขวางเส้นทาง
 การจราจรในหมู่บ้านด้วย เพื่อป้องกันการติดตามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในเวลาต่อมา ทั้ง “ครูจูลิง”
 และ “ครูศิรินาถ” มาทราบความจริงว่าสาเหตุที่ถูกชาวบ้านจับกุมตัว เนื่องจากช่วงเช้าที่ผ่านมา
 เจ้าหน้าที่ตำรวจจาก สปก.ตร. ส่วนหน้า นำกำลังเข้าปิดล้อมตรวจค้นในพื้นที่ก่อนจับกุม 2 แกนนำ
 โจรอาร์เคเคตามหมายจับคดีใช้อาวุธสงครามยิงถล่มสถานีรถไฟบ้านลาโละ อ.เรือเสาะ จ.นราธิวาส
 พร้อมร่วมสังหาร 2 นาวิกโยธินเสียชีวิตและการที่มีการลู่ลือกันจับกุมตัวครูสาวทั้งสองก็หวังเพื่อ
 ใช้เป็นเครื่องต่อรอง แลกตัวกับ 2 แกนนำโจรอาร์เคเค การเจรจาต่อรองใช้เวลานานเกินไป ซึ่งก็
 ไม่เป็นผลดีต่อครูสาวทั้งสองเพราะต้องตกอยู่ภายใต้สถานการณ์อารมณ์คุกรุ่นของกลุ่มชาวบ้านที่
 ร้อนใจเพราะเจ้าหน้าที่รัฐขี้อู้อวามากเกินความจำเป็น สุดท้ายความขุ่นมัวทางอารมณ์ของ
 กลุ่มคนร้ายก็ถูกระบายออกมาเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายร่างกายแก่ครูสาวทั้งสอง กระหน้าสกริม
 อย่างบ้าคลั่งอำมหิตจนครูทั้งสองแน่นิ่งจากการบอบช้ำทางร่างกาย อีกทั้งสมองได้รับความ
 กระทบกระเทือนรุนแรง ต่อมาผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ซึ่งเข้าใจสถานการณ์ความเป็นไปอย่างดี
 รีบพบตัวกลางสานสัมพันธ์ เข้าเจรจาไกล่เกลี่ยในที่สุดก็สามารถนำพาร่างบอบช้ำของครูสาวทั้งสอง

ออกมาจากวงล้อมความป่าเถื่อนได้สภาพทั้ง “ครูจุหลิง” และ “ครูศิรินาถ” สหสภอบข้าเข้าขึ้น “โคม่า” จึงรีบนำตัวไปรักษาที่ รพ.นราธิวาสราชนครินทร์ คณะแพทย์ช่วยเหลือ “ครูศิรินาถ” จนมีอาการปลอดภัยส่วน “ครูจุหลิง” ต้องกลายเป็นเจ้าหญิงนิทรา ก่อนถูกส่งตัวไปรักษาที่ รพ.สงขลา นครินทร์หาดใหญ่ เนื่องจากอาการเข้าขั้นวิกฤติ โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับเป็นคนไข้ในพระราชินูปถัมภ์พร้อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ช่วยเหลือครอบครัว “ครูจุหลิง” ที่ จ.เชียงราย ด้วยทีมแพทย์พยายามเยียวยารักษาครูสาวผู้ใจเด็ดรายนี้อย่างสุดความสามารถ ยื้อชีวิตมานานถึง 8 เดือน ในที่สุดช่วงเย็นของวันที่ 8 ม.ค. 50 “ครูจุหลิง” ก็สิ้นลมหายใจท่ามกลางความใจหายของคนไทยทั่วประเทศที่ส่งแรงใจช่วยเหลือ เนื่องจากสมองของครูสาวรายนี้ไม่สามารถทำงานได้ 100% ทำให้อวัยวะภายในล้มเหลวเฉียบพลัน

3.1.4.11 การเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อและผู้เสียหายตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมือง

วันอังคารที่ 10 มกราคม 2555) เมื่อเวลา 09.00 น. ณ ห้องประชุมคณะรัฐมนตรี ชั้น 2 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรี สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

สังคม

9. เรื่องข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมให้การเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อและผู้เสียหายตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมือง

เรื่อง ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมให้การเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อและผู้เสียหายตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมือง

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบในหลักการตามมติคณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (ปคอป.) ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี (นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ) เป็นประธานตามที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ

สาระสำคัญของเรื่อง

ปคอป. ได้ประชุมครั้งที่ 1/2555 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2555 ได้เห็นชอบในหลักการให้เสนอแนะมาตรการ กลไก และวิธีการเพื่อส่งเสริมการเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อและผู้เสียหายตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมืองทุกฝ่าย ซึ่งเป็นการชดเชยเยียวยาและฟื้นฟูที่ไม่อยู่ในกรอบกฎหมายและแนวทางปฏิบัติเดิม ทั้งทางการเงินและรูปแบบอื่น รวมถึงการสร้างโอกาสในการดำรงชีพและประกอบอาชีพตามปกติ โดยเทียบเคียงให้มีมาตรฐานเป็นสากลกับการกำหนดค่าชดเชยของสหประชาชาติและประเทศที่มีการชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้เสียหาย และสอดคล้องกับข้อเสนอของ คอป. ที่เห็นว่าการชดเชยเยียวยาและฟื้นฟูผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทุกฝ่าย เป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความปรองดองในชาติ ซึ่งแตกต่างจากการเยียวยาในกรณีปกติ อันเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบของรัฐที่ไม่มีกลไก ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอยู่ในกรอบและดำเนินไปตามครรลองของสันติวิธีจนเกิดความรุนแรงและสร้างความเสียหายแก่บุคคลและสังคม เพื่อเป็นการแสดงออกว่ารัฐตระหนักและรับรู้ถึงความเจ็บปวดสูญเสียของผู้ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายและยินดีที่จะชดเชยเยียวยาแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับความเจ็บปวดสูญเสียนั้น การชดเชยเยียวยาจะครอบคลุมถึงทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เป็นต้นมา จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์เมื่อเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2553 โดยครอบคลุมถึงประชาชนทุกกลุ่ม เจ้าหน้าที่ของรัฐ สื่อมวลชนและภาคเอกชนตลอดจนครอบครัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ ดังนี้

1. กำหนดกรอบอัตราเงินช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยาความเสียหาย ได้แก่

1.1 เงินชดเชยกรณีเสียชีวิต อัตรา 4,500,000 บาทต่อรายโดยคำนวณตามฐานข้อมูลรายได้เฉลี่ยประจำต่อคนต่อเดือนตามสถิติรายได้ประชาชาติของประเทศไทย (GDP Per Capita) ของปี 2553 ซึ่งเท่ากับ 150,177 บาท ชดเชยค่าเสียโอกาสให้กับทุกครอบครัวในอัตราเดียวกันเป็นเวลา 30 ปี ประมาณว่าผู้เสียชีวิตอายุเฉลี่ยที่ 35 ปี จะมีโอกาสทำงานจนถึงอายุ 65 ปี จึงเท่ากับขาดโอกาสทำงานไป 30 ปี

1.2 เงินช่วยเหลือสำหรับค่าปลงศพ อัตรา 250,000 บาทต่อราย

1.3 เงินชดเชยกรณีทุพพลภาพ อัตราเท่ากับเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต (4,500,000 บาทต่อราย)

1.4 เงินชดเชยกรณีสูญเสียอวัยวะ

1.4.1 สูญเสียอวัยวะสำคัญ อัตราร้อยละ 80 ของอัตราเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต (ประมาณ 3,600,000 บาทต่อราย)

1.4.2 สูญเสียอวัยวะไม่สำคัญ อัตราร้อยละ 40 ของอัตราเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต (ประมาณ 1,800,000 บาทต่อราย)

1.5 เงินชดเชยกรณีได้รับบาดเจ็บ ไม่สูญเสียอวัยวะ

1.5.1 ได้รับบาดเจ็บสาหัส อัตราร้อยละ 25 ของอัตราเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต (ประมาณ 1,125,000 บาทต่อราย)

1.5.2 ได้รับบาดเจ็บไม่สาหัส อัตราร้อยละ 15 ของอัตราเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต (ประมาณ 675,000 บาทต่อราย)

1.5.3 ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย อัตราร้อยละ 5 ของอัตราเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต (ประมาณ 225,000 บาทต่อราย)

1.6 เงินช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล

1.6.1 กรณีเสียชีวิต โดยได้เข้ารับการรักษาก่อนเสียชีวิตอัตราเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 200,000 บาทต่อราย

1.6.2 กรณีทุพพลภาพและสูญเสียอวัยวะสำคัญอัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 200,000 บาทต่อราย และเมื่อจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาต่อเนื่อง อัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 200,000 บาทต่อรายต่อปี

1.6.3 กรณีสูญเสียอวัยวะไม่สำคัญ อัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อราย และเมื่อจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาต่อเนื่อง อัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 50,000 บาทต่อรายต่อปี

1.6.4 กรณีได้รับบาดเจ็บสาหัส อัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 50,000 บาทต่อราย

1.6.5 กรณีได้รับบาดเจ็บไม่สาหัส อัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 20,000 บาทต่อราย

1.6.6 กรณีได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย อัตราเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 10,000 บาทต่อราย

1.7 การชดเชยเยียวยาผู้ที่ถูกดำเนินคดีจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง

1.7.1 กรณีศาลมีคำสั่ง/คำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องให้ได้รับเงินชดเชยในอัตราเท่ากับจำนวนระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัว โดยคำนวณตามฐานข้อมูลรายได้เฉลี่ยประจำต่อคนต่อเดือน ตามสถิติรายได้ประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2553 (150,177 บาทต่อปี)

1.7.2 กรณีศาลมีคำสั่ง/คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แต่ถูกควบคุมหรือคุมขังเกินกว่าระยะเวลาให้จำคุก ให้ได้รับเงินชดเชยในอัตราเท่ากับจำนวนระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวเกินกว่าระยะเวลาให้จำคุก โดยคำนวณตามฐานข้อมูลรายได้เฉลี่ยประจำต่อคนต่อเดือน ตามสถิติรายได้ประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2553 (150,177 บาทต่อปี)

1.8 การชดเชยเยียวยาความสูญเสียทางด้านจิตใจ

1.8.1 กรณีเสียชีวิต หรือทุพพลภาพ อัตรา 3,000,000 บาทต่อราย

1.8.2 กรณีศาลมีคำสั่ง/คำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องและได้ถูกควบคุมหรือคุมขังก่อนศาลมีคำสั่ง/คำพิพากษาเป็นระยะเวลา

1.8.2.1 เกินกว่า 180 วัน อัตรา 1,500,000 บาทต่อราย

1.8.2.2 เกินกว่า 90 วัน แต่ไม่เกิน 180 วัน อัตรา 750,000 บาทต่อราย

1.8.3 กรณีศาลมีคำสั่ง/คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแต่ถูกควบคุมหรือคุมขังเกินกว่าระยะเวลาให้จำคุก เป็นระยะเวลา

1.8.3.1 เกินกว่า 180 วัน อัตรา 1,000,000 บาทต่อรายเกินกว่า 90 วัน แต่ไม่เกิน 180 วัน อัตรา 500,000 บาทต่อราย

สำหรับ กรณีที่ได้รับเงินช่วยเหลือหรือชดเชยจากภาครัฐไปส่วนหนึ่งก่อนแล้วให้นำจำนวนเงินที่ได้รับการช่วยเหลือไปแล้วหักออกจากเงินช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยาความเสียหายตามข้อ 1.1 ถึงข้อ 1.8 ด้วย

2. การชดเชยเยียวยาให้ครอบคลุมถึงประชาชนทุกกลุ่ม เจ้าหน้าที่ของรัฐ สื่อมวลชน และภาคเอกชนที่รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมือง ทุกเหตุการณ์ ตั้งแต่เหตุการณ์การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อขับไล่รัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เมื่อช่วงประมาณปลายปี พ.ศ. 2548 เหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เหตุการณ์การชุมนุมต่อต้านรัฐประหารของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ (นปท.) เหตุการณ์การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อขับไล่รัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เหตุการณ์การชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เมื่อเดือนเมษายน 2552 จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงเมื่อเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2553

3. ให้คณะกรรมการด้านการเยียวยาทางแพ่งและฟื้นฟูด้วยวิธีอื่นที่ ปคอป. แต่งตั้งเป็นผู้พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการชดเชยเยียวยา ทั้งทางการเงินและรูปแบบอื่น รวมถึงการสร้างโอกาสในการดำรงชีพและประกอบอาชีพตามปกติ ให้เหมาะสมและสอดคล้องตามกรอบอัตราเงินช่วยเหลือ ชดเชย เยียวยาความเสียหาย ตามข้อ 1.

4. ให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ และเป็นหน่วยเบิกจ่ายงบประมาณสำหรับการดำเนินการเยียวยาและฟื้นฟู ตามที่ ปคอป. เสนอตามข้อ 1, 2 และ 3

กรณี เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 พล.ต. ชัดติยะ สวัสดิผล ถูกยิงด้วยอาวุธปืนเล็กยาวซุ่มยิง ขณะให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนต่างประเทศบริเวณแยกศาลาแดง หลังจากนั้น พล.ต.ชัดติยะ ได้ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลหัวเฉียวและโรงพยาบาลวชิรพยาบาลตามลำดับอาการของ พล.ต.ชัดติยะ อยู่ในสภาพทรงตัวมาตลอดจนกระทั่งเสียชีวิตด้วยภาวะไตวายเฉียบพลันเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.20 น. จากกรณีที่น่างัดดาวัลย์ พลฤทธิ ได้พา ค.ช.นักรบ สวัสดิผล หรือ แดงน้อย มาร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.ชัดติยะ สวัสดิผล หรือ เสธ.แดง ผู้ทรงคุณวุฒิ กองทัพบก และแกนนำ นปช. โดยอ้างว่าเป็นภรรยาและบุตรนอกสมรสของเสธ.แดง ซึ่งต่อมามีการ

ยื่นต่อศาลให้รับรองเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อวันที่ 10 พ.ค. ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตรัง ได้ตัดสินให้ แดงน้อย หรือ ด.ช.นักรบ สวัสดิผล เป็นบุตร พล.ต.ชาติยะ สวัสดิผลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หลังต่อสู้คดีมา 3 ปี เนื่องจากไม่มีคู่ความฝ่ายใดยื่นอุทธรณ์ตามเวลาที่กำหนดโดยนางลัดดาวัลย์ พลฤทธิ์ เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวว่าต้องการหาที่ยืนให้ลูกชาย ด.ช.นักรบที่ปัจจุบันเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งวันนี้มาร่วมฟังคำตัดสินกับมารดาด้วย โดยกล่าวว่าจะให้ ด.ช.นักรบ เรียนทหารแบบพ่อพร้อมเผยว่ายังไม่ได้อยู่อะไรกับน้องเดียร์ ชาติยะ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย ลูกสาวของ เสธ.แดง

3.2 ข้อแตกต่าง เรื่อง การเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กับกฎหมายเยียวยาอื่น ๆ ในประเทศไทย

3.2.1 กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

คำพิพากษาในส่วนที่เรียกค่าสินไหมทดแทน ให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญาและในกรณีที่ศาลสั่งให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของคดีตามคำพิพากษา และให้อธิบดีกรมบังคับคดีมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาในกรณีนี้ด้วย และในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนนี้ และการบังคับคดีมิให้เรียกค่าธรรมเนียม และให้นำความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้โดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้

จะเห็นได้ว่าในกรณีที่ผู้เสียหายต้องตกเป็นเหยื่อในการค้ามนุษย์ จะมีกฎหมายที่คุ้มครองโดยตรง ซึ่งจะสะดวกและรวดเร็ว มากกว่าการขอรับค่าตอบแทนตามกฎหมายค่าตอบแทนผู้เสียหาย¹⁹ เพราะเนื่องจากการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ นั้นจำเป็นต้องมีข้อมูลพยานหลักฐานแห่งการกระทำอันนำมาซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง แม่นยำ ดังนั้นการพิจารณาของคณะกรรมการฯ จะต้องอาศัยระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากพนักงานสอบสวน หรือหากจะให้เป็นการอำนวยความสะดวกในการสั่งจ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายนี้ ผู้เขียนเห็นว่าผู้เสียหายหรือทายาทอาจต้องรอเป็นเวลานานกระทั่งศาลพิพากษา ทำให้ผู้เสียหายหรือทายาทไม่ได้รับการเยียวยาเบื้องต้นเหมือนดังเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย อีกทั้งยังทำให้กระบวนการพิจารณาอรรถคดีในชั้นศาล ล่วงช้าไปกว่าเดิม

¹⁹ แหล่งเดิม. หน้า 45-47.

3.2.2 ประกาศคณะกรรมการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาฟื้นฟูผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การให้ความช่วยเหลือเยียวยาด้านการเงิน ให้นำจำนวนเงินที่ได้รับการช่วยเหลือหรือชดเชยอื่น ๆ จากภาครัฐทั้งหมดที่ผู้มีสิทธิได้รับเงินเยียวยาได้รับไปแล้ว (ถ้ามี) มาหักออกจากจำนวนเงินเยียวยาที่จะได้รับภายใต้หลักเกณฑ์นี้ และเงินที่ได้รับจากการช่วยเหลือเยียวยาไม่ถือเป็นทรัพย์สินมรดก

จะเห็นได้ว่า เงินช่วยเหลือเยียวยาดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้น มีความแตกต่างอันจะกำหนดการรับเงินของทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน เนื่องจากเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายไม่เป็นทรัพย์สินมรดก กรณีเป็นการเยียวยาเบื้องต้น เนื่องจากความบกพร่องของรัฐที่ไม่อาจคุ้มครองดูแลประชาชนในชาติให้ล่วงพ้นจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นได้เท่านั้น และทายาทผู้มีสิทธิรับเงินตามมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ต้องเป็นทายาทผู้ได้รับความเสียหายและเป็นทายาทตามระเบียบที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 กำหนดไว้เท่านั้น กรณีทายาทของทายาทผู้มีสิทธิรับเงินจึงไม่อาจรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายได้เสมอไป หากว่าผู้รับนั้นไม่ได้เป็นทายาทผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริงของผู้เสียหายนั่นเอง

กรณีดังกล่าวจะแตกต่างจากค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวเงิน ประกอบกับเจตนารมณ์ในการจ่ายค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย คือเพื่อทดแทนความผิดพลาดจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรม เงินดังกล่าวจึงน่าจะตกเป็นมรดกได้ เห็นว่าเมื่อจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้เสียชีวิต หากจำเลยยังไม่ได้รับเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะตกแก่จำเลยนั้น เงินดังกล่าวมีลักษณะเป็นทรัพย์สินมรดก

3.2.3 การเยียวยาและฟื้นฟูเหยื่อและผู้เสียหายตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงหรือความขัดแย้งทางการเมือง

กรณี เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 พล.ต. ชัดติยะ สวัสดิผล ถูกยิงด้วยอาวุธปืนเล็กยาวซุ่มยิงขณะให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนต่างประเทศบริเวณแยกศาลาแดง หลังจากนั้น พล.ต.ชัดติยะ ได้ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลหัวเฉียวและโรงพยาบาลวชิรพยาบาลตามลำดับอาการของ พล.ต.ชัดติยะ อยู่ในสภาพทรงตัวมาตลอดจนกระทั่งเสียชีวิตด้วยภาวะไตวายเฉียบพลันเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 เวลา 09.20 น. จากกรณีนี้ นางลัดดาวัลย์ พลฤทธิ์ ได้พา ด.ช.นักรบ สวัสดิผล หรือ แดงน้อย มาร่วมพิธีพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.ชัดติยะ สวัสดิผล หรือ เสธ.แดง ผู้ทรงคุณวุฒิ กองทัพบก และแกนนำ นปช. โดยอ้างว่าเป็นภรรยาและบุตรนอกสมรสของเสธ.แดง ซึ่งต่อมามีการ

ยื่นต่อศาลให้รับรองเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อวันที่ 10 พ.ค. ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตรัง ได้ตัดสินให้ แดงน้อย หรือ ด.ช.นักรบ สวัสดิผล เป็นบุตร พล.ต.ชิตติยะ สวัสดิผล อย่างถูกต้องตามกฎหมาย หลังต่อสู้คดีมา 3 ปี เนื่องจากไม่มีคู่ความฝ่ายใดยื่นอุทธรณ์ตามเวลาที่กำหนด

หากเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้นกฎหมายไม่ได้บังคับหรือกำหนดว่าผู้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนจะต้องมีอายุเท่าใด เพียงแต่มีความเข้าใจแสดงเจตนาได้และมีสิทธิยื่นคำขอตามที่กฎหมายกำหนดก็สามารถยื่นได้ ดังนี้แม้ว่าผู้ยื่นคำขอจะยังเป็นผู้เยาว์ก็สามารถยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายได้ และหากยังเป็นทารกหรือเป็นเด็กเกินกว่าจะเข้าใจและรับรู้เรื่องต่าง ๆ หรือเป็นผู้ไม่สมประกอบทางปัญญาหรือจิตใจ บิดามารดา ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้อนุบาล สามารถยื่นใช้สิทธิแทนเด็กได้

กรณีดังกล่าวจึงไม่จำเป็นต้องขอรับบริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งข้อ 11 ระบุไว้ว่าการให้บริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ได้แก่ การให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมาย การให้ความช่วยเหลือในการจัดทำนิติกรรมสัญญา การให้ความช่วยเหลือในการประนอมข้อพิพาทและการให้ความช่วยเหลือทางอรรถคดี เช่น การรับว่าต่าง การรับแก้ต่าง และการยื่นคำร้องในคดีแพ่ง คดีอาญา คดีแรงงานและอื่น ๆ ซึ่งการให้บริการดังกล่าวเป็นการบริการโดยไม่คิดค่าตอบแทนหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ โดยให้อยู่ภายใต้ระเบียบนี้

อนึ่งจากเหตุการณ์ปะทะกันที่บริเวณแยกหลักสี่ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ที่ผ่านมา มีผู้ได้รับบาดเจ็บหลายรายหนึ่งในนั้น คือ นายอากว แซ่ลิว วัย 71 ปี ที่กระสุนเจาะเข้าที่ลำคอ กระสุนฝังเข้ากระดูกไขสันหลังเป็นอัมพาตตั้งแต่บริเวณต้นแขนลงไปแม้ว่าจะยังไม่มติดังนั้นรัฐมนตรีเข้ามาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ในเบื้องต้นหากเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น โดยที่ตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้นและความเสียหายนั้นเกิดแก่ร่างกายหรือชีวิต ก็จักได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 นี้

3.3 กฎหมายไทยเกี่ยวกับความเป็นทายาทและสิทธิของทายาท ตามกฎหมายมรดก และหลักกฎหมายอื่น ๆ

ทายาทตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 น.หมายถึง ผู้สืบสันดาน ผู้สืบสกุลโดยปริยายหมายถึงผู้รับหรือผู้อยู่ในฐานะที่จะรับตำแหน่งหน้าที่ต่อบุคคลอื่น เช่น ทายาททางการเมือง; (กฎ) บุคคลรวมทั้งทารกในครรภ์มารดาซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ถ้าสิทธินั้นเกิดขึ้นตามกฎหมาย เรียกว่า ทายาทโดยธรรม ถ้าสิทธินั้นเกิดขึ้นตามพินัยกรรม เรียกว่า ผู้รับพินัยกรรม (ป., ส.).

กองมรดก หมายถึง ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายและยังหมายความรวมถึง บรรดาสิทธิ และหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในวันที่ตายหรือที่จะมีขึ้นในวันข้างหน้าภายหลังจากที่ตาย แล้วด้วย เช่น ทำสัญญาเช่าบ้านมีกำหนดสิบปี เขาได้สองปีแล้วเกิดตายลง สิทธิที่จะเช่าบ้านนั้นต่อไปอีก 8 ปี ก็จะตกเป็นกองมรดกในขณะเดียวกันหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการชำระค่าเช่าที่ค้างอยู่ก็ดีหรือที่จะชำระต่อไปในวันหน้าก็ดี ล้วนตกเป็นกองมรดกด้วยกันทั้งสิ้น²⁰

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 1600 แล้วจะพบว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ยึดหลัก Universal Succession ซึ่งเป็นหลักที่ใช้กันทั่วไปในประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยมีความหมายว่า มรดกของผู้ตายทั้งหมด คือ ทั้งทรัพย์สินและหน้าที่ต่าง ๆ ย่อมตกทอดแก่ทายาท โดยมีลักษณะเป็นกองทรัพย์สินที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ โดยที่ทายาทไม่ต้องแสดงเจตนารับมาตรา 1600 ใช้คำว่า “กองมรดก” และผลที่ตามมาจากหลักดังกล่าว คือ การที่ทายาทสละมรดกไม่อาจจะทำได้เพียงบางส่วน (มาตรา 1613 วรรคแรก)

ทรัพย์สินในมาตรา 1600 ได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย คือ ทรัพย์สินตามความใน มาตรา 138 ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สิน คือ วัตถุมีรูปร่าง (มาตรา 137) และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคา และถือเอาได้ เช่น แก๊สสำหรับจุดไฟให้ความร้อน ส่วนสิทธินั้นเช่นสิทธิในเครื่องหมายการค้าหรือ ลิขสิทธิ์ ซึ่งก็นับเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ส่วนหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย โดยปกติได้แก่ ความผูกพันในหนี้สินที่ผู้ตายจะต้องชำระ หรือความรับผิดชอบตามสัญญา เช่น สัญญาค้ำประกันที่ผู้ตาย ได้ทำไว้ เมื่อบุคคลถึงแก่ความตาย สิ่งดังกล่าวของผู้ตาย แม้จะอยู่ในที่ต่าง ๆ กันก็ต้องถือว่ารวมอยู่ด้วยกันเป็นกองมรดกของผู้ตายตกทอดไปยังทายาทตาม มาตรา 1599 และ 1603 ยกเว้นแต่สิทธิหรือ หน้าที่อันเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายไม่นับว่าเป็นมรดกและไม่ตกทอดแก่ทายาท ดังนั้นจึงอาจ

²⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 บัญญัติว่า ภายใต้งบับแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้.

กล่าวได้ว่าทายาทกับสิทธิรับมรดกเป็นของคู่กัน บุคคลที่มีสิทธิรับมรดกย่อมเป็นทายาท ผู้ไม่มีสิทธิรับมรดกหาถือว่าเป็นทายาทไม่²¹

ส่วนคำว่า “เมื่อบุคคลใดตาย” ตามมาตรา 1599 วรรคแรกต้องเข้าใจว่า หมายถึง บุคคลธรรมดาเท่านั้น ไม่ได้หมายความรวมถึงนิติบุคคลเพราะนิติบุคคลจะสิ้นสภาพอย่างไร ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ คือ ข้อบังคับในเรื่องนิติบุคคล ส่วนคำว่า “ตาย” หมายถึง การตายโดยธรรมชาติ คือ การตายที่เกิดจากการที่มนุษย์นั้นหัวใจหยุดเต้นและไม่หายใจไม่ว่าจะเป็นโรคตาย ฆ่าตัวตาย เกิดอุบัติเหตุ ถูกฆ่าตายหรือแก่ความตายก็จัดอยู่ในประเภทตายโดยธรรมชาติทั้งสิ้น²² ส่วนการตายโดยผลของกฎหมายที่เรียกว่า การสาบสูญ หมายถึง การที่ศาลมีคำสั่งให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นคนสาบสูญ มีผลเสมือนบุคคลนั้นได้ตายไปแล้ว²³ บรรดาสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบและทรัพย์สินของบุคคลนั้นย่อมเป็นกองมรดกตกทอดไปยังทายาท²⁴

1) ความหมายของทายาท

คำว่าทายาทไม่มีบทนิยามไว้โดยตรงในกฎหมายว่าให้หมายถึงบุคคลประเภทใด แต่เมื่อพิจารณาให้ตามมาตรา 1599 ที่ว่าเมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาทหรือตามมาตรา 1603 ที่ว่ามรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม และในมาตรา 1604 ที่ว่าบุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายแล้ว ก็ย่อมเห็นได้ว่าทายาทในกฎหมาย หมายถึง ผู้มีสิทธิได้รับมรดก ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ส่วนมาตรา 1629 บัญญัติว่าทายาทโดยธรรมมีแต่เพียง 6 ลำดับ ก็เป็นแต่เพียงลำดับก่อนหลังของผู้ที่จะได้เป็นทายาทในเมื่อเจ้ามรดกตายก่อนเจ้ามรดกตายยังไม่ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นทายาท จะได้เป็นก็แต่เพียงบุคคลซึ่งจะเป็นทายาท เช่นที่กล่าวในมาตรา 1639 เท่านั้น

2) ประเภทของทายาท

มาตรา 1603 บัญญัติว่า “กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาท โดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม” สิทธิรับมรดกของทายาทโดยธรรมเรียกว่าสิทธิโดยธรรม สิทธิรับมรดกของ

²¹ เปรียบ หุตางกูร, (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก. หน้า 29.

²² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 15 บัญญัติว่า สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย.

²³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 62 บัญญัติว่า บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา 61.

²⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1602 บัญญัติว่า เมื่อบุคคลใดต้องถือว่าถึงแก่ความตายตามความใน มาตรา 62 แห่งประมวลกฎหมายนี้ มรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาท.

ผู้รับพินัยกรรมเรียกว่าสิทธิโดยพินัยกรรม บุคคลคนเดียวอาจเป็นได้ทั้งสองฐานะ คือ ทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม ดังนั้น จึงแบ่งทายาทออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ทายาทโดยธรรม

มาตรา 1629 บัญญัติว่า “ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้นและภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ดังต่อไปนี้ คือ

- ก. ผู้สืบสันดาน
- ข. บิดามารดา
- ค. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- ง. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- จ. ปู่ย่า ตายาย
- ฉ. ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635”

ทายาทโดยธรรม หมายถึง ทายาทที่กฎหมายบัญญัติไว้ ให้มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกเมื่อเจ้ามรดกตาย ถือว่าเป็นการรับมรดกโดยผลของกฎหมาย แม้ว่าตนเองจะไม่ประสงค์รับมรดกก็ตาม²⁵ ทายาทโดยธรรมต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

ก. ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกโดยตรง คือ ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกโดยอาศัยสิทธิของตนเอง ได้แก่ทายาทโดยธรรมตามที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ซึ่งมีอยู่ 6 ลำดับและทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรส โดยภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรคสอง ทายาทโดยธรรมแต่ละลำดับมีสิทธิรับมรดกก่อนหลัง ดังต่อไปนี้

1. ผู้สืบสันดาน หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาของเจ้ามรดก ได้แก่ บุตร หลาน เหลน และสืบต่อกันไปจนขาดสาย โดยมีข้อจำกัดว่าในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกที่อยู่ในลำดับที่สนิทที่สุดเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดไปจะมีสิทธิก็เพียงการรับมรดกแทนที่ตามมาตรา 1631 และมาตรา 1639 นอกจากนั้นผู้สืบสันดานดังกล่าวต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามหลัก “สายโลหิต” แต่อย่างไรก็ตามบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วและบุตรบุญธรรม ก็ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานของบิดาเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1627

²⁵ เกลิมชัย เกษมสันต์, หม่อมหลวง. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก*. หน้า 47.

2. บิดามารดา หมายถึง บิดามารดาที่เป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกและหมายรวมถึงบิดาที่รับรองบุตรตามมาตรา 1547 ในสัดส่วนของการรับมรดกของบิดามารดานั้นตามมาตรา 1630 วรรคสอง ให้ถือว่าบิดามารดามีสิทธิรับมรดกเสมือนหนึ่งเป็นทายาทชั้นบุตร แต่บิดามารดาจะรับมรดกของบุตรนอกกฎหมาย หรือบุตรที่รับรองแล้วตามมาตรา 1627 ไม่ได้ รวมทั้งไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรม

3. พี่น้องร่วมบิดาและมารดาเดียวกัน โดยในกรณีนี้ไม่คำนึงว่าบิดามารดาเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เพียงแต่ให้ถือความเป็นพี่น้องตามความเป็นจริง

4. พี่น้องร่วมบิดา หรือมารดาเดียวกัน หมายความว่ารวมถึงเป็นพี่น้องร่วมแต่เฉพาะบิดาหรือมารดาเดียวกัน

5. ปู่ ย่า ตา ยาย ทายาทลำดับ 5 ญาติของเจ้ามรดกลำดับนี้เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปของเจ้ามรดกซึ่งมีฐานะเป็นหลาน โดยปู่กับย่าเป็นบิดามารดาของบิดาของเจ้ามรดก ส่วนตากับยายเป็นบิดามารดาของมารดาเจ้ามรดก ทายาทลำดับนี้จึงไม่รวมถึงปู่ย่าตายายอันเป็นญาติชั้นที่ห่างออกไปของเจ้ามรดก ซึ่งได้แก่ลุง ป้า น้า หรือ อา ของบิดามารดาของเจ้ามรดกที่เจ้ามรดกก็เรียกว่าปู่ ย่า ตา ยาย ด้วยเหมือนกัน

6. ลุง ป้า น้า อา โดยไม่จำกัดว่าเป็นพี่น้องร่วมแต่บิดาหรือร่วมแต่มารดาของบิดามารดาเจ้ามรดกก็มีสิทธิเท่าเทียมกันกับพี่น้องแท้ ๆ ของบิดาหรือมารดาของเจ้ามรดก ถือว่าเป็นทายาทในลำดับเดียวกัน แต่ไม่รวมถึงลูกพี่ลูกน้องของบิดาหรือมารดาซึ่งเป็นญาติชั้นที่ห่างออกไปด้วย เพราะแม้แต่ลูกพี่หรือลูกน้องก็ยังไม่มีสิทธิรับมรดกของกันและกันโดยตรงได้

คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายตามมาตรา 1629 วรรคท้าย เมื่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย ให้แบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเสียก่อนตามมาตรา 1625 แล้วทรัพย์สินในส่วนของผู้ตายซึ่งเรียกว่า “ทรัพย์สินมรดก” ก็จะเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยที่คู่สมรสฝ่ายที่มีชีวิตอยู่และผู้ตายก็เป็นทายาทโดยธรรมจึงมีสิทธิรับมรดกด้วย ไม่ว่าผู้ตายจะมีทายาทตามมาตรา 1629 หรือไม่ แต่ส่วนแบ่งที่ตกได้แก่คู่สมรสนั้นจะแตกต่างกันตามลำดับชั้นความสนิทและห่างของทายาทตามมาตรา 1635

ข. ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกโดยอ้อม คือ ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งเป็นการรับมรดกโดยอาศัยการสิ้นสุดสิทธิของทายาทโดยธรรมโดยตรง เช่น ทายาทโดยธรรมที่เข้ารับมรดกแทนที่ การสืบมรดก เป็นต้น

(2) ผู้รับพินัยกรรม

ผู้รับพินัยกรรม มีได้ทั้งบุคคลธรรมดาซึ่งอาจเป็นทายาทโดยธรรม หรือบุคคลอื่นที่ผู้ตายได้ระบุไว้ให้รับมรดกตามพินัยกรรมก็ได้และนิติบุคคลก็เป็นผู้รับพินัยกรรมได้เช่นกัน

ถ้าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้ว่าตนจะยกทรัพย์มรดกให้ผู้ใดเมื่อตนถึงแก่ความตาย ก็ย่อมเป็นไปตามพินัยกรรมนั้น ซึ่งได้กำหนดไว้ (มาตรา 1620 และมาตรา 1646) โดยสามารถแบ่งผู้รับพินัยกรรมได้เป็น 2 ประเภท คือ

ก. ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไป หมายถึง ผู้รับพินัยกรรมที่จะได้รับทรัพย์มรดกทั้งหมดหรือตามเศษส่วน หรือตามส่วนที่เหลือของทรัพย์มรดกซึ่งไม่ได้แยกไว้เป็นพิเศษจากกองมรดก²⁶

ข. ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ หมายถึง ผู้รับพินัยกรรมที่มีสิทธิจะได้รับทรัพย์เฉพาะสิ่งอย่าง ซึ่งเจาะจงไว้โดยเฉพาะหรือแยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก²⁷

(3) ความสามารถในการเป็นทายาท

ความสามารถที่ว่านี้ หมายถึง การอยู่ในฐานะที่จะมีสิทธิและหน้าที่ได้อย่างทายาทเป็นคนละเรื่องกับความสามารถในการทำนิติกรรม ในเบื้องต้นผู้ที่จะเป็นทายาทได้จะต้องเป็นบุคคลซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่

(1) กรณีที่ทายาทเป็นบุคคลธรรมดา มีรายละเอียดดังนี้

ก. ผู้ที่เป็นทายาทต้องมีสภาพเป็นบุคคลอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกตาย²⁸ ทั้งนี้ที่เจ้ามรดกตาย มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทและทายาทที่จะรับมรดกได้ต้องมีชีวิตอยู่ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย จะเห็นได้ว่าการพิจารณาดังกล่าวจะพิจารณาเฉพาะในเวลาที่เจ้ามรดกตายเท่านั้น ดังนั้นหากเวลาที่เจ้ามรดกตายทายาทยังมีสภาพบุคคลอยู่แม้ภายหลังจากนั้นทายาทตาย โดยยังไม่ได้แบ่งมรดก กรณีนี้มรดกยังคงตกทอดแก่ทายาทผู้ตาย เพราะทายาทย่อมได้รับมรดกทันทีที่เจ้ามรดกตาย แต่ในกรณีนี้เป็นผู้รับพินัยกรรมและมีข้อกำหนดพินัยกรรมที่มีเงื่อนไขบังคับก่อน คือ

²⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1651 (1) บัญญัติว่า เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรมบุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์มรดกทั้งหมดของเจ้ามรดก หรือตามเศษส่วน หรือตามส่วนที่เหลือแห่งทรัพย์มรดกซึ่งมิได้แยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้รับพินัยกรรมลักษณะทั่วไปและมีสิทธิและความรับผิดชอบเช่นเดียวกับทายาทโดยธรรม.

²⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1651 (2) บัญญัติว่า เมื่อตามข้อกำหนดพินัยกรรมบุคคลใดมีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ซึ่งเจาะจงไว้โดยเฉพาะ หรือแยกไว้ต่างหากเป็นพิเศษจากกองมรดก บุคคลนั้นเรียกว่า ผู้รับพินัยกรรมลักษณะเฉพาะ และมีสิทธิและความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น.

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1599 วรรคแรก บัญญัติว่า เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้น ตกทอดแก่ทายาท.

มรดกไม่ตกทอดทันทีที่เจ้ามรดกตาย แต่จะตกทอดเมื่อเงื่อนไขสำเร็จแล้วเท่านั้น กรณีที่ผู้รับ
 พินัยกรรมตายเสียก่อนเงื่อนไขตามพินัยกรรมสำเร็จ ข้อกำหนดในพินัยกรรมก็ย่อมตกไป²⁹

ข. ผู้ที่เป็นทายาทซึ่งเป็นทารกอยู่ในครรภ์มารดา ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย
 และเกิดมามีชีวิตอยู่รอด ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้ว
 อยู่รอดเป็นทารก³⁰

ทารกในครรภ์มารดาจะมีสิทธิรับมรดกได้นั้นต้องได้คลอดแล้วมีชีวิตอยู่รอดด้วยจึงจะ
 มีสิทธิในการรับมรดก ซึ่งการอยู่รอดนี้หมายความว่ามีชีวิตอยู่ภายหลังการคลอด จะนานเพียงใด
 ไม่เป็นข้อสำคัญ แม้เพียง 1 นาที แล้วทารกนั้นตายลงก็ถือว่ามีชีวิตอยู่รอดแล้ว และเพื่อแก้ไขปัญหา
 ว่าเป็นทารกในครรภ์หรือยังในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย กฎหมายก็สันนิษฐานไว้ก่อนว่า
 เด็กที่เกิดมาอยู่รอดภายในระยะเวลาสามร้อยสิบวัน นับแต่วันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายถือว่าเด็ก
 มีสภาพเป็นทารกในครรภ์มารดา จึงมีสภาพเป็นทายาทได้

(2) กรณีทายาทเป็นนิติบุคคล

นิติบุคคลนั้นเป็นทายาทได้เฉพาะการเป็นผู้รับพินัยกรรมเท่านั้นและจะเป็นทายาทได้
 ก็ต่อเมื่อนิติบุคคลนั้นยังคงสภาพอยู่ ในขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายเมื่อนิติบุคคลเป็นทายาท
 นิติบุคคลจะร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกก็ย่อมทำได้หากไม่ขัดกับวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล

จะเห็นได้ว่าทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายนั้น มีอยู่ 2 ประเภท อันได้แก่
 ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ ซึ่งในที่นี้ขอศึกษาเฉพาะทายาทลำดับ 1 และ 2 กล่าวคือ ผู้สืบสันดาน
 และบิดา มารดา เท่านั้นและทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส

3.3.1 ผู้สืบสันดาน และบิดา มารดา

(1) ผู้สืบสันดาน

คำว่า ผู้สืบสันดานนั้น หมายถึง ญาติผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงไปของเจ้ามรดก ได้แก่
 บุตร หลาน เหลน เป็นต้น ถ้าเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานหลายชั้น บุตรของเจ้ามรดกซึ่งเป็นญาติชั้นที่
 สนิทที่สุดเท่านั้นเป็นทายาท มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ ก็แต่โดยอาศัย

²⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1698(2) บัญญัติว่า ข้อกำหนดพินัยกรรม ย่อมตกไปเมื่อ
 ข้อกำหนดพินัยกรรมเป็นผลใช้ได้ต่อเมื่อเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งสำเร็จลง และผู้รับพินัยกรรมตายเสียก่อน
 เงื่อนไขสำเร็จ หรือปรากฏเป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าเงื่อนไขนั้นไม่อาจจะสำเร็จได้.

³⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1604 บัญญัติว่า บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ก็ต่อเมื่อมี
 สภาพเป็นบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย
 เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอดอยู่ภายในสามร้อยสิบวัน นับแต่เวลาที่เจ้ามรดก
 ถึงแก่ความตายนั้น เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย.

สิทธิในการรับมรดกแทนที่ ทั้งนี้ตามมาตรา 1631 ดังนั้นแม้มาตรา 1629 จะระบุว่าผู้สืบสันดานเป็นทายาทในลำดับ (1) ผู้สืบสันดานที่วานั้น จึงต้องหมายถึง เฉพาะบุตรของเจ้ามรดก หาได้หมายถึงผู้สืบสันดานทุกชั้นไม่ ถ้าบุตรหมดสิทธิรับมรดก เช่น ถูกตัดมิให้รับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดไป ก็ไม่มีสิทธิรับมรดก แต่ถ้าบุตรตาย หรือถูกกำจัดมิให้รับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดลงไป จึงจะรับมรดกได้ โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ไม่ใช่ในฐานะทายาท ตามมาตรา 1629(1)

บุตรซึ่งเป็นทายาทตามลำดับ (1) หมายถึง บุตรชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งถ้าบิดาเป็นเจ้ามรดก บุตรก็ต้องเกิดจากบิดามารดาได้สมรสกัน บุตรที่เกิดจากบิดามารดาไม่ได้สมรสกัน มาตรา 1627 เรียกว่า บุตรนอกกฎหมาย (ของบิดา) แต่ถ้ามารดาเป็นเจ้ามรดก แม้มารดากับบิดาไม่ได้สมรสกันบุตรที่เกิดมาก็เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดา (มาตรา 1546) บุตรนอกกฎหมายจึงอาจมีได้แต่ทางฝ่ายบิดาเท่านั้น เด็กที่เกิดจากบิดามารดาไม่ได้สมรสกันอาจเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ ตามมาตรา 1547 คือ บิดากับมารดาได้สมรสกันในภายหลังประการหนึ่ง บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรประการหนึ่ง หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรอีกประการหนึ่ง

เมื่อบุตรนอกกฎหมายเปลี่ยนสถานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาดังที่กล่าวแล้ว ต้องเอาบทกฎหมายที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดากับบุตรมาใช้บังคับ นับตั้งแต่การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผลแล้วเป็นต้นไป เช่น ต่างมีสิทธิที่จะได้รับมรดกของกันและกันหรือมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เป็นต้น

แม้ไม่มีเหตุตามมาตรา 1547 ที่บุตรนอกกฎหมายจะกลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายก็อาจมีสิทธิรับมรดกในฐานะผู้สืบสันดานของบิดาได้ เมื่อเป็นบุตรที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา 1627 บุตรบุญธรรมก็มีสิทธิดังกล่าวเช่นเดียวกัน บุตรสองประเภทที่กล่าวนี้จึงเป็นทายาท ตามมาตรา 1629 (1) ด้วย³¹

เด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้สมรสกับชายนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ไม่เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชาย แม้ชายจะอยู่กินฉันสามีภริยากับหญิง โดยเปิดเผยก็ตามทำให้บุตรไม่มีสิทธิใด ๆ ต่อชายผู้เป็นบิดานั้น เช่น ไม่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา ฉะนั้นหากมีผู้กระทำความผิดทำให้ชายถึงแก่ความตาย เด็กก็ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำความผิดดังกล่าว หรือไม่มีสิทธิใช้ชื่อสกุลของชายผู้เป็นบิดา ถ้าชายไม่อนุญาต รวมทั้งไม่มีสิทธิรับมรดกของชายผู้เป็นบิดา ถ้าชายนั้นมีได้รับรองบุตรโดยพฤตินัย

³¹ สมคิด เอี่ยมอ่อน. (2537). *สิทธิการรับมรดกของคู่สมรส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). หน้า 16.

สิทธิของบุตรนอกสมรส

แม้เด็กที่เกิดจากหญิงที่มีได้จดทะเบียนสมรสกับชายจะถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงเพียงคนเดียวก็ตาม ซึ่งทำให้เด็กมีสิทธิ หน้าที่และความสัมพันธ์ต่อมารดาเพียงผู้เดียว แต่บุตรนอกสมรสนี้ ก็ยังมีสิทธิต่อบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของตนอยู่บางประการ อาทิ

1) สิทธิในการรับมรดกของบิดา ในกรณีที่บิดารับรองบุตรโดยพฤตินัย

บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว คือ บุตรสืบสายโลหิตของชาย ซึ่งมีได้จดทะเบียนสมรสกับหญิงมารดาและชายผู้เป็นบิดาได้รับรองว่า เด็กเป็นบุตรของตนโดยพฤตินัย

วิธีการรับรอง กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบวิธีไว้ จึงต้องดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป การกระทำดังต่อไปนี้ของบิดา ศาลฎีกาเห็นว่า เป็นการเพียงพอที่จะฟังว่าบิดาได้รับรองบุตรนอกกฎหมายของตนโดยพฤตินัยแล้ว เช่น ชาย และหญิงอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยเปิดเผย แต่มิได้จดทะเบียนสมรส เมื่อเกิดบุตรออกมา ชายได้แจ้งทะเบียนการเกิดของเด็กว่า เป็นบุตรของตนหรือแจ้งให้นายอำเภอลงทะเบียนสำมะโนครัว ว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตนและชายได้อุปการะเลี้ยงดูเด็กกับแสดงกับคนอื่น ๆ ทั่วไปว่าเป็นบุตรของตน

ผลของการที่บิดาได้รับรองโดยพฤตินัยนั้น มาตรา 1627 ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิรับมรดกของบิดาและฟ้องขอแบ่งปันมรดกเป็นคดีมีข้อพิพาทได้ มีสิทธิเรียกค่าปลงศพจากผู้ที่ทำละเมิด เป็นเหตุให้บิดาถึงแก่ความตายได้ด้วย ทั้งนี้เพราะค่าปลงศพ เป็นค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดจะต้องชดใช้ในฐานะทำละเมิดต่อผู้ตายให้แก่ทายาท ซึ่งมีหน้าที่จัดการศพผู้ตาย รวมทั้ง มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่บิดาได้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 2307/2527) ถ้าบิดาถึงแก่ความตาย เด็กสามารถเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่บิดาผู้มรณะได้ เพราะถือว่าเป็นทายาทของผู้มรณะ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42 (คำพิพากษาฎีกาที่ 365/2509, 661/2514) รวมทั้งยังมีอำนาจฟ้องคดีอาญาแทนบิดาซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีที่บิดาถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บ จนไม่สามารถจัดการงานเองได้ด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5(2)

ในเรื่องการรับรองบุตรโดยพฤตินัยนี้ ท่านอาจารย์เพริช หุตางกูร ได้อธิบายไว้ว่า “คำว่า บิดารับรองแล้วในมาตรานี้ มีความหมายคนละอย่างกับเรื่องบิดาจดทะเบียนว่าเป็นบุตรตามมาตรา 1547 เพราะการจดทะเบียนว่าเด็กเป็นบุตรนั้น มีผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาอยู่แล้วไม่ต้องนำมาบัญญัติซ้ำอีก การกระทำอย่างไรจะถือได้ว่าเป็นการรับรองบุตรตามบทมาตราดังกล่าวกฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีเอาไว้ แต่พอจะอาศัยเทียบเคียงได้กับเหตุที่จะยกขึ้นอ้างในการฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตร ตามมาตรา 1555 ซึ่งกล่าวโดยสรุปก็คือมีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปนั้น วรรคสองแห่งมาตรา 1555 ให้พิจารณา

ข้อเท็จจริงที่แสดงความเกี่ยวข้องอันบิดากับบุตร ซึ่งปรากฏในระหว่างตัวเด็กกับครอบครัวที่เด็กอ้างว่าตนสังกัดอยู่ เช่น บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดูหรือยอมให้เด็กใช้ชื่อสกุลของตน เป็นต้น เมื่อมีพฤติการณ์ดังกล่าว ก็พอจะถือได้ว่าเป็นการรับรองตามมาตรา 1627 แล้ว³²

มาตรา 1627 เป็นบทยกเว้นจากหลักที่ว่าบุตรชอบด้วยกฎหมาย เป็นบุตรที่เกิดจากบิดามารดาได้สมรสกัน จึงต้องแปลความโดยเคร่งครัด จำกัดแต่เพียงในขอบเขตที่ให้ถือเสมือนว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น การรับรองบุตรในมาตรานี้เป็นการกระทำของบิดาฝ่ายเดียว จึงไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบุตร นอกจากนั้นบุตรที่บิดาได้รับรองแล้วไม่มีสิทธิรับมรดกของญาติทางฝ่ายบิดาเพราะญาติ ๆ ไม่ได้รับรองเด็กด้วย เด็กกับญาติอื่น ๆ ของบิดาผู้รับรองจึงไม่เป็นทายาทของกันและกัน

บุตรที่บิดาได้รับรองแล้วตามมาตรา 1627 นั้นมีสิทธิในการรับมรดกจากบิดา แต่บิดาจะสามารถรับมรดกของบุตรที่ตนรับรองหรือไม่ อาจารย์เพริช หุตางกูร ได้อธิบายไว้ ดังนี้

“มาตรา 1627 เพียงแต่ให้ถือว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้บุตรประเภทดังกล่าวมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาเท่านั้น ไม่ได้ให้ถือว่าผู้ถูกรับรองเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย เหมือนอย่างในมาตรา 1547”

ดังที่ยกคำอธิบายของท่านอาจารย์เพริช หุตางกูร ไปแล้วนั้นนอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ได้อธิบายถึงการใช้ และการตีความมาตรา 1627 ว่าบุตรที่บิดาได้รับรองโดยพฤติการณ์นั้นยังคงมีสถานะเป็นบุตรนอกกฎหมายอยู่ ไม่มีสิทธิในทางอื่น นอกจากในทางมรดก พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายฯ นี้ จึงเข้ามาเยียวยาให้บุตรที่บิดารับรองโดยพฤติการณ์ตามมาตรา 1627 นั้นเป็นทายาทตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 826/2492 ตามมาตรา 1627 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว แม้จะยังไม่ถึงกับเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ก็ยังอาจมีสิทธิรับมรดกของชายผู้ให้กำเนิดได้ ในฐานะผู้สืบสันดานตามมาตรา 1629 (1)

ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 7458/2543 โจทก์เป็นผู้เยาว์เป็นบุตรของนาง ค. กับนาย ป. ผู้ตาย ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภรรยา โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันและผู้ตายก็ไม่ได้จดทะเบียนรับรองว่า โจทก์เป็นบุตร นาย ป. เพียงแต่ให้ใช้นามสกุลและให้การอุปการะเลี้ยงดู โจทก์ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1564 บิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายส่วนบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ตามมาตรา 1627 บัญญัติให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับ

³² เพริช หุตางกูร. เล่มเดิม. หน้า 29.

บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629 เท่านั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629 บัญญัติให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เสมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629 เท่านั้น เมื่อนาย ป. ผู้ตาย ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าขาดไร้อุปการะจากจำเลย ผู้กระทำละเมิดเป็นเหตุให้นาย ป. ถึงแก่ความตาย กรณีดังกล่าวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ในเรื่องครอบครัว ได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้ว จึงนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 มาใช้บังคับมิได้

บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มีสิทธิเพียงจะได้รับมรดกในฐานะผู้สืบสันดาน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629(1) เท่านั้น ส่วนสิทธิอย่างอื่นที่บุตรจะพึงได้รับจากบิดา เช่น สิทธิที่จะได้รับความอุปการะเลี้ยงดู จะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมาแต่แรกหรือต้องเป็นกรณีที่เข้าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1526

คำพิพากษาฎีกาที่ 136/2510 การที่บิดาให้การศึกษาให้ความอุปการะเลี้ยงดูและยอมให้ใช้นามสกุลเช่นนี้ แสดงว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและถือได้ว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

บุตรนอกกฎหมาย ที่บิดารับรองแล้ว (มาตรา 1627) ข้อพิจารณา มีดังนี้

- (1) บุตรนอกกฎหมาย คือ บุตรที่เกิดจากหญิง ที่มีได้สมรสกับชาย
- (2) บุตรนอกกฎหมายที่รู้กันทั่วไปว่า ผู้ใดเป็นบิดา ก็ไม่ถือว่าเป็นบิดาและบุตรกันตามกฎหมาย
- (3) ผู้ที่จะรับรองบุตรได้ ต้องเป็นบิดาเท่านั้น ผู้อื่นรับรองไม่ได้
- (4) เด็กที่บิดารับรอนั้น ต้องปรากฏชัดแจ้งว่า เด็กผู้นั้นต้องเป็นผู้สืบสายโลหิตของ

บิดาอย่างแท้จริง

(5) การรับรอง กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป ดังเช่น แจ่มสุตบุตรว่าตนเป็นบิดา เมื่อเด็กโตก็ให้การศึกษาให้การอุปการะเลี้ยงดูหรือยอมให้ใช้ชื่อสกุลของบิดา เป็นต้น

(6) การรับรองเป็นบุตร อาจรับรองได้ ตั้งแต่ทารกยังอยู่ในครรภ์มารดาและหากบิดาตายไปก่อน ภายหลังบุตรคลอดออกมามีชีวิตรอดอยู่ ก็ถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 341/2502)

(7) การรับรองบุตรนอกกฎหมาย ย่อมมีผลตั้งแต่มิพทุติกรรมอันถือได้ว่าเป็นการรับรองแล้วเป็นต้นไปและเกิดสิทธิรับมรดกนับแต่นั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 204/2500)

(8) บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้จะรับรองบุตรแล้ว หามีสิทธิรับมรดกของบุตรที่ตนรับรองด้วยไม่

(9) ตามบทบัญญัติมาตรา 1627 บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว มีสิทธิเพียงรับมรดกของบิดาเท่านั้น หามีสิทธิ และหน้าที่ต่อกัน ตามกฎหมายลักษณะครอบครัวไม่และจะนำบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบิดา และบุตร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1561 ถึงมาตรา 1548/1 มาใช้บังคับไม่ได้ เช่น บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีอำนาจฟ้องผู้ทำละเมิดทำให้บุตรนอกกฎหมายที่ตนรับรองแล้วตาย ส่วนบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว อาจฟ้องผู้ทำละเมิดที่ทำให้บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตาย ในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรม เช่น เรียกค่าเสียหายที่ทรัพย์สินเสียหาย ค่าทำศพบิดา เป็นต้น แต่จะเรียกเอาค่าขาดอุปการะไม่ได้ เพราะเป็นหน้าที่ของบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ตามมาตรา 1564

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 14/2517 บิดาโจทก์ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายและรถยนต์เสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 1627 และมีสิทธิรับมรดกได้ ตามมาตรา 1629(1) จึงมีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพและค่าสินไหมทดแทนรถยนต์ที่เสียหาย 1564

(10) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว จะมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม โดยตรง เพื่อรับมรดกของญาติของบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เห็นว่า น่าจะไม่ได้เพราะตามมาตรา 1627 บัญญัติให้ถือว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว เป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง จึงมีสิทธิรับมรดกของบิดาตามมาตรา 1629(1) หรือรับมรดกแทนที่ของบิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1639 เท่านั้น

2) สิทธิในการเรียกค่าปลงศพ

ผู้มีสิทธิเรียกค่าปลงศพ ต้องเป็นผู้มีอำนาจ และหน้าที่ ในการจัดการศพของผู้ตาย ตามกฎหมาย ซึ่งโดยปกติย่อมได้แก่ ทายาทหรือผู้จัดการมรดก รวมทั้งบุตรนอกสมรสที่บิดาได้รับรองโดยพินัยแล้ว ตามมาตรา 1627 ด้วย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 14/2517 บิดาโจทก์ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายและรถยนต์ก็เสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นบุตรนอกสมรส ที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 1627 และมีสิทธิรับมรดกได้ ตามมาตรา 1629(1) จึงมีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพและค่าสินไหมทดแทนที่รถยนต์เสียหายได้

จึงเห็นได้ว่า การรับรองบุตรตามมาตรา 1627 นี้ มีความแตกต่างกับการรับรองบุตร โดยบิดาได้จดทะเบียนรับรองบุตรด้วยความสมัครใจตามมาตรา 1547 ทั้งในเรื่องแบบวิธีการและ

ผลของการรับรองบุตร ซึ่งการรับรองบุตรตามมาตรา 1547 ส่งผลให้บุตรนอกสมรสของบิดา กลายมาเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย แต่การรับรองบุตรโดยพฤตินัย ตามมาตรา 1627 นั้นไม่ได้ทำให้ เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา ดังเช่น การรับรองบุตรโดยจดทะเบียน แต่ทั้งนี้บุตรที่บิดา ได้รับรองแล้วทั้งสองกรณีมีฐานะเป็นผู้สืบสันดานในการรับมรดกของบิดา หากบิดาได้เสียชีวิตลง

(2) บิดา มารดา

ทายาทลำดับ 2 เฉพาะบิดาในลำดับนี้ หมายถึง ชายที่สมรสกับหญิงแล้วหญิงให้กำเนิด บุตรซึ่งเป็นเจ้ามรดก และรวมถึงบิดาที่เข้ามามีความสัมพันธ์ต่อกันในภายหลัง ในฐานะบิดากับบุตร ตามมาตรา 1547 ดังกล่าวข้างต้นด้วย ส่วนบิดาที่รับรองบุตรนอกกฎหมายกับผู้รับบุตรบุญธรรม ไม่มีฐานะเป็นทายาทลำดับ 2 ไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรที่ตนรับรองหรือบุตรบุญธรรมส่วนมรดก ของเจ้ามรดกนั้น ไม่ว่าจะได้จดทะเบียนสมรสกับบิดาของเจ้ามรดกหรือไม่ย่อมเป็นมารดาที่ชอบ ด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ (มาตรา 1546) มารดาจึงเป็นทายาทลำดับ 2 ของบุตรในทุกกรณี

3.3.2 คู่สมรส

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย ต้องแบ่งทรัพย์สินในระหว่างคู่สมรสเสียก่อน เหมือนดังว่าคู่สมรสนั้นหย่ากันโดยความยินยอม ทั้ง สองฝ่าย การคิดส่วนแบ่งให้มีผลตั้งแต่วันที่การสมรสได้สิ้นไปด้วยความตาย คือ ฝ่ายใด มีส่วนได้ เท่าใด ต้องคิดจากจำนวนทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่มีอยู่ในวันนั้น แม้ตามความเป็นจริงในวันนั้น จะยังมีได้มีการแบ่งกันเลยก็ตาม คู่สมรสฝ่ายใดจะได้ทรัพย์สินอะไร เท่าใดต้องอยู่ในบังคับของ มาตรา 1533 ถึงมาตรา 1534 (ตามมาตรา 1625 (1))

เมื่อทรัพย์สินระหว่างสามี ภริยา แยกกันแล้วส่วนของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายย่อมเป็น มรดกตกได้แก่ทายาทของฝ่ายนั้น คู่สมรสฝ่ายที่ยังมีชีวิตก็เป็นทายาทโดยธรรม มีสิทธิรับมรดก ร่วมกับทายาทที่เป็นญาติของเจ้ามรดกด้วย ตามมาตรา 1629 วรรคท้าย ถึงแม้ว่าบุคคลดังกล่าว จะเป็นคู่สมรสกันมาก่อนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ใช้นับและร่างกัน หรือ แยกกันอยู่ ถ้ามิได้หย่าขาดกันตามกฎหมาย ก็หาสิ้นสิทธิที่จะได้รับมรดกของกันและกันไม่ (มาตรา 1628 และคำพิพากษาฎีกาที่ 892/2482 และที่ 97/2487)

คู่สมรสของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับทายาทที่เป็นญาติกับเจ้ามรดกทุกลำดับ ญาติที่มีสิทธิได้รับมรดกร่วมยังอยู่ในลำดับต่ำลงไป คู่สมรสก็ยังมีส่วนที่จะได้รับมากขึ้น มาตรา 1635 หลักกฎหมายไทยปัจจุบัน กำหนดให้การเป็นสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น ต้องจดทะเบียนสมรสและชายจะมีภริยาได้เพียงคนเดียวเท่านั้น เมื่อมีการจดทะเบียนสมรสแล้ว ก็เป็นสามี ภริยา ที่ถูกต้องตามกฎหมายทันที มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต่อกันตามที่กฎหมายกำหนด ในฐานะสามีภริยาโดยชอบ

การจดทะเบียนสมรส ต้องกระทำต่อหน้านายทะเบียนตามมาตรา 1458 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าไม่จดทะเบียนสมรส ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างกัน เป็นต้นว่า ชายไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูหญิงและหากชายไม่เลี้ยงดูหญิง หญิงก็ไม่มีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากชาย ซึ่งในที่นี่ กฎหมายกำหนดให้ ผู้ที่จะมีสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู จะต้องเป็นสามี ภริยาที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น การอยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูดังกล่าวและนอกจากนี้ ยังมีสิทธิและหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ให้แก่กัน ซึ่งจะมีและเกิดขึ้นได้ เฉพาะคู่สมรสที่จะจดทะเบียนกัน โดยถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น

สิทธิ หน้าที่ต่าง ๆ ดังที่สามี ภริยา ตามกฎหมายต้องกระทำ เช่น

1) การช่วยเหลือ เลี้ยงดู อุปการะซึ่งกันและกันตามความสามารถและฐานะแห่งตน ตามมาตรา 1641 วรรค 2 หน้าที่นี้ ถือเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่มีความสำคัญ คือ สามีภริยาต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกิจการภายในครอบครัว เกี่ยวกับการดูแลรักษาบ้านหรือแม้กระทั่งการประกอบกิจการ ธุรกิจของครอบครัวและยังต้องดูแลอุปการะกันเองด้วย เช่น ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้จากเหตุการณ์ใดที่เกิดขึ้น ฝ่ายตรงข้ามก็ต้องดูแลไม่ทอดทิ้ง ไม่เช่นนั้นฝ่ายที่ไม่ได้รับการดูแล อาจจะนำมาเป็นเหตุในการฟ้องหย่าได้ ตามมาตรา 1516(6)

2) สิทธิตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การฟ้องคดีอาญาแทนผู้เสียหาย ถ้าเป็นสามี ภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 5 ให้สิทธิดำเนินคดีอาญา และเข้าเป็นคู่ความแทนผู้เสียหายได้ กรณีถูกทำร้ายจนตายและบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้

3.3.3 ผู้จัดการมรดก

มาตรา 1711 บัญญัติว่า “ผู้จัดการมรดกนั้น รวมตลอดทั้งบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรม หรือโดยคำสั่งศาล”

มาตรา 1712 บัญญัติว่า “ผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรมอาจตั้งขึ้นได้

- 1) โดยผู้ทำพินัยกรรมเอง
- 2) โดยบุคคลซึ่งระบุไว้ในพินัยกรรมให้เป็นผู้ตั้ง”

ผู้จัดการมรดก หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ที่ผู้ตายทำพินัยกรรมตั้งไว้ หรือศาลเป็นผู้ตั้งขึ้น³³ เพื่อให้ทำหน้าที่จัดการมรดก คือ การรวบรวมทรัพย์สินและนำไปจัดแบ่งปันให้กับทายาท บุคคลที่กฎหมายห้ามมิให้เป็นผู้จัดการมรดก ได้แก่ ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

³³ ประเสริฐ เสียงสุทริวงศ์. (2547). *ผู้จัดการมรดกและพินัยกรรม*. หน้า 71.

บุคคลวิกลจริต บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ รวมทั้งบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย³⁴

มาตรา 1713 บัญญัติว่า “ทายาท หรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

1) เมื่อเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมได้สูญหายไปหรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือเป็นผู้เยาว์

2) เมื่อผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถหรือไม่เต็มใจที่จะจัดการ หรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการ หรือในการแบ่งปันมรดก

3) เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรม ซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ไม่มีผลบังคับได้ด้วยประการใด ๆ การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ถ้ามีข้อกำหนดพินัยกรรมก็ให้ศาลตั้งตามข้อกำหนดพินัยกรรม และถ้าไม่มีข้อกำหนดพินัยกรรมก็ให้ศาลตั้งเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกตามพฤติการณ์ และโดยคำนึงถึงเจตนาของเจ้ามรดกแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร”

ถ้ากฎหมายมิได้บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องเป็นทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียในกองมรดก ฉะนั้น ศาลจึงอาจตั้งบุคคลภายนอก หรือเจ้ามรดกอาจตั้งบุคคลภายนอกไว้ในพินัยกรรมก็ได้ แต่กฎหมายบังคับให้ผู้ที่จะร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกจะต้องเป็นทายาท ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตาม คำสั่งศาลในการแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้จัดการมรดก บุคคลนั้นต้องเต็มใจเป็นผู้จัดการมรดก ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงต้องนำบุคคลนั้นมาให้ถ้อยคำต่อศาลหรือยื่นหนังสือเป็นคำรับรองต่อศาล เพื่อให้ศาลมีความแน่ใจก่อนที่จะมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลนั้น

เมื่อบุคคลใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดกแล้วก่อให้เกิดหน้าที่ตามกฎหมายในอันที่จะต้องจัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้แก่ทายาท ทั้งนี้หากเป็นมรดกที่มีพินัยกรรม ผู้จัดการมรดกต้องดูแลจัดการแบ่งปันไปตามที่เจ้ามรดกได้แสดงเจตนาไว้ในพินัยกรรม แต่หากเป็นมรดกที่ไม่มีพินัยกรรม เมื่อได้รับคำสั่งให้เป็นผู้จัดการมรดกเรียบร้อยแล้ว ผู้จัดการมรดกต้องจัดการแบ่งปันทรัพย์มรดกต่าง ๆ ให้แก่ทายาทโดยธรรม ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629

นอกจากหน้าที่ในการจัดการทรัพย์มรดกให้เป็นไปตามพินัยกรรมและตามกฎหมายแล้ว ผู้จัดการมรดกยังมีหน้าที่อื่น ๆ พอสรุปได้ ดังนี้

³⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1718 บัญญัติว่า บุคคลต่อไปนี้จะเป็นผู้จัดการมรดกไม่ได้

- (1) บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- (2) บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- (3) บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย.

- 1) หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อทายาท³⁵
- 2) หน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินมรดกโดยตนเอง³⁶
- 3) หน้าที่ในการสืบหาผู้มีส่วนได้เสียตามพินัยกรรม³⁷
- 4) หน้าที่ในการจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดก³⁸
- 5) หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามที่ศาล หรือทายาทสั่ง³⁹

3.3.4 หลักกฎหมายอิสลาม

ในเขตพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก⁴⁰

³⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1720 บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องรับผิดชอบต่อทายาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 809 ถึงมาตรา 812 มาตรา 819 มาตรา 823 แห่งประมวลกฎหมายนี้โดยอนุโลมและเมื่อเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ใช้มาตรา 831 บังคับโดยอนุโลม.

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1723 บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องจัดการโดยตนเอง เว้นแต่จะทำการโดยตัวแทนได้ตามอำนาจที่ให้ไว้ชัดแจ้ง หรือโดยปริยายในพินัยกรรม หรือโดยคำสั่งศาล หรือในพฤติการณ์เพื่อประโยชน์แก่กองมรดก.

³⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1725 บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องสืบหาโดยสมควรซึ่งตัวผู้มีส่วนได้เสีย และแจ้งไปให้ทราบถึงข้อกำหนดพินัยกรรมที่เกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียนั้น ภายในเวลาอันสมควร.

³⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1728 บัญญัติว่า ผู้จัดการมรดกต้องลงมือจัดทำบัญชีทรัพย์สินมรดกภายในสิบห้าวัน

(1) นับแต่เจ้ามรดกตาย ถ้าในขณะนั้นผู้จัดการมรดกได้รู้ถึงการตั้งแต่งตามพินัยกรรมที่มอบหมายไว้แก่ตน หรือ

(2) นับแต่วันที่เริ่มหน้าที่ผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1716 ในกรณีที่ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดก หรือ

(3) นับแต่วันที่ผู้จัดการมรดกรับเป็นผู้จัดการมรดกในกรณีอื่น.

³⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1730 บัญญัติว่า ให้นำมาตรา 1563 มาตรา 1564 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง และมาตรา 1565 แห่งประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในระหว่างทายาทกับผู้จัดการมรดกโดยพินัยกรรม และในระหว่างศาลกับผู้จัดการมรดกที่ศาลตั้ง.

⁴⁰ อาลี เสือสมิง. (2553). *มรดกและการแบ่งมรดก*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2555, จาก

ข้อ 426 การแบ่งมรดกไม่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่มีสิ่งต่อไปนี้

- (1) เจ้ามรดก
- (2) กองมรดก
- (3) ผู้รับมรดก

ข้อ 427 “เจ้ามรดก” หมายความว่า ผู้ตายที่ในขณะที่ตายมีทรัพย์สิน

ข้อ 428 “กองมรดก” หมายความว่า ทรัพย์สินทั้งหมดที่ตกทอดแก่ผู้รับมรดกได้ตามกฎหมายของผู้ตาย โดยไม่รวมถึงทรัพย์สินที่ผู้ตายได้ทำอะกัฟไปแล้วหรือโอนกรรมสิทธิ์ให้บุคคลอื่นไปแล้ว โดยการยกให้ จำหน่าย ขาย แลกเปลี่ยนหรือนิติกรรมอื่น ๆ ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายนี้⁴¹

ข้อ 429 “ผู้รับมรดก” หมายความว่า บุคคลที่มีสิทธิในกองมรดกของผู้ตาย ซึ่งมี 3 ประเภท คือ

- (1) ทายาทโดยธรรม
- (2) ผู้รับพินัยกรรม แม้องค์กัฟที่ไม่เป็นนิติบุคคลก็ตาม
- (3) องค์กัฟของรัฐ

ข้อ 431 “ทายาท” หมายความว่า บุคคลที่เป็นคู่สมรส หรือญาติของผู้ตายที่มีความใกล้ชิดกับผู้ตายถึงขนาดทำให้เป็นผู้สมควรมีสิทธิในกองมรดกของผู้ตายซึ่งมี 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

- (1) ทายาทประเภทหนึ่ง
- (2) ทายาทประเภทสอง
- (3) ทายาทประเภทสาม

ข้อ 432 “ทายาทโดยธรรม” หมายความว่า ทายาทตามความในข้อ 431 ที่ไม่เป็นบุคคลต้องห้ามรับมรดกไม่เป็นบุคคลที่ถูกกัฟสิทธิจนไม่มีสิทธิในกองมรดกและไม่เป็นบุคคลที่ไม่ได้รับมรดกอันเนื่องมาจากทายาทอื่นซึ่งมีสิทธิเหนือกว่ารับไปหมดสิ้น

ผู้ที่ไม่มียุติธรรมในกองมรดก

ผู้ที่ไม่มียุติธรรมสืบมรดกโดยเด็ดขาด มีดังนี้ คือ

1) ผู้ที่ทำการสังหารเจ้าของมรดกหรือมีส่วนร่วมในการสังหาร (สมรู้ร่วมคิด) ไม่ว่าจะเป็นการสังหารโดยเจตนาหรือผิดพลาด จะด้วยสิทธิอันชอบธรรมหรือไม่ก็ตาม หรือตัดสินให้

⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 5210/2545 ระหว่าง นายอุเช็ง บินเจ๊ะแม โจทก์ นางบุงอ เจ๊ะมะ กับพวกจำเลย พิพากษาว่า ทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินมรดกหรือไม่ จะนำกฎหมายอิสลามมาใช้บังคับไม่ได้ ต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักวินิจฉัยก่อน ต่อเมื่อทรัพย์สินนั้นเป็นมรดกแล้ว จึงจะใช้กฎหมายอิสลามในการแบ่งทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาทต่อไป.

ประหารชีวิตหรือเป็นพยานปรักปรำจนเป็นเหตุให้มีการประหารชีวิตหรือรับรองพยานในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้มีรายงานจากท่าน อัมร์ อิบน์ ซุฮัยบ์ จากบิดาของเขาจากปู่ของเขาว่า แท้จริงท่านนบีได้กล่าวว่ : “สำหรับผู้สังหารยอมไม่มีสิทธิใด ๆ เลยจากทรัพย์สินมรดก” (อบูดาวูด-4564-)

2) ทาส ทุกชนิด ทั้งนี้เพราะทาสไม่มีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน

3) ผู้สืบทอดเป็นชนต่างศาสนา หรือสิ้นสภาพจากการเป็นมุสลิม (มูรตัด) ท่านนบีได้กล่าวว่ : “มุสลิมจะไม่สืบทอดคนต่างศาสนาและคนต่างศาสนิกก็จะไม่สืบทอดคนมุสลิม” (รายงาน โดย บุคอรี-6383-,มุสลิม-1614-)

ผู้มีสิทธิสืบทอด (อัล-วาริซ)

ทายาทผู้ตายที่เป็นชายซึ่งมีสิทธิในการสืบทอด มีดังนี้

- 1) บุตรชายของผู้ตาย
- 2) หลานชาย หลานชาย ฯลฯ
- 3) บิดาของผู้ตาย
- 4) ปู่ของผู้ตาย (บิดาของบิดา ฯลฯ)
- 5) พี่ชายหรือน้องชาย (ทั้งที่ร่วมบิดามารดา หรือร่วมบิดา หรือร่วมมารดากับผู้ตาย)
- 6) บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชาย (ร่วมบิดามารดา)
- 7) บุตรชายของพี่ชายหรือน้องชาย (ร่วมบิดากับผู้ตาย)
- 8) อาหรือลุง (พี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมบิดามารดากับบิดาของผู้ตาย)
- 9) อาหรือลุง (พี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมบิดากับบิดาของผู้ตาย)
- 10) บุตรชายของลุงหรือของอา (บุตรของพี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมบิดามารดากับบิดาของผู้ตาย)
- 11) บุตรชายของลุงหรือของอา (บุตรของพี่ชายหรือน้องชายของบิดาที่ร่วมบิดากับบิดาของผู้ตาย)

12) สามีของผู้ตาย

13) ผู้ปลดปล่อยทาสให้เป็นไท (ในกรณีที่อดีตทาสที่เขาปล่อยนั้นเป็นเจ้าของมรดก) อนึ่ง ถ้าบุคคลเหล่านี้ทั้งหมดมีชีวิตอยู่ในขณะแบ่งมรดกผู้มีสิทธิสืบทอดมีเพียง บิดาลูก และสามีของผู้ตายเท่านั้น

ทายาทผู้ตายที่เป็นหญิงซึ่งมีสิทธิในการสืบทอด มีดังนี้

- 1) บุตรีของผู้ตาย
- 2) บุตรีของบุตรชาย (หลานสาว) หรือบุตรีของบุตรชายของบุตรชาย (หลานสาว) ของผู้ตาย

- 3) มารดาของผู้ตาย
- 4) ย่า (มารดาของบิดา) ของผู้ตาย
- 5) ยาย (มารดาของมารดา) ของผู้ตาย
- 6) พี่สาวหรือน้องสาว (ร่วมบิดามารดาหรือร่วมมารดาหรือร่วมบิดากับผู้ตาย)
- 7) ภรรยาของผู้ตาย
- 8) นายหญิงผู้ปลดปล่อยทาสให้เป็นไท (ในกรณีท่อดีทาสที่นางปลดปล่อยนั้น เป็นเจ้าของมรดก)

อนึ่ง ถ้าบุคคลเหล่านี้ทั้งหมดมีชีวิตอยู่ในขณะแบ่งมรดกผู้ที่มีสิทธิในการสืบมรดก คือ

- 1) บุตรีของผู้ตาย
- 2) หลานสาว (บุตรีของบุตรชาย) ของผู้ตาย
- 3) ภรรยาของผู้ตาย
- 4) มารดาของผู้ตาย
- 5) พี่สาวหรือน้องสาวที่ร่วมบิดามารดากับผู้ตายและถ้าหากนำ ผู้สืบมรดกทั้งชายและหญิงมารวมกัน ผู้ที่มีสิทธิในการสืบมรดกนั้น คือ 1. บิดาของผู้ตาย 2. มารดาของผู้ตาย 3. บุตรชายของผู้ตาย 4. บุตรีของผู้ตาย 5. สามีหรือภรรยาของผู้ตาย

อนึ่ง เกี่ยวกับผู้สืบมรดกนี้ ยังแบ่งออกเป็นผู้ที่มีสิทธิสืบมรดกตามสัดส่วนที่ถูกกำหนดแน่นอน เรียกว่า อัศหาบูล-ฟิรฎ์ และผู้มีสิทธิสืบมรดกในส่วนของที่เหลือ เรียกว่า อะเศาะบะฮ์

3.4 ข้อแตกต่าง เรื่อง ความเป็นทายาทตามกฎหมายมรดกของไทย กับทายาทผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

1) คำว่า ผู้สืบสันดานนั้น หมายถึง ญาติผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงไปของเจ้ามรดก ได้แก่ บุตร หลาน เหลน เป็นต้น ถ้าเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานหลายชั้น บุตรของเจ้ามรดกซึ่งเป็นญาติชั้นที่สนิทที่สุดเท่านั้นเป็นทายาท มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ทั้งนี้ ตามมาตรา 1631 ดังนั้นแม้มาตรา 1629 จะระบุว่า ผู้สืบสันดานเป็นทายาทในลำดับ (1) ผู้สืบสันดานที่ว่านั้น จึงต้องหมายถึง เฉพาะบุตรของเจ้ามรดกหาได้หมายถึง ผู้สืบสันดานทุกชั้นไม่ ถ้าบุตรหมดสิทธิรับมรดก เช่น ถูกตัดมิให้รับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดไป ก็ไม่มีสิทธิรับมรดก แต่ถ้าบุตรตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดก ผู้สืบสันดานชั้นถัดลงไปจึงจะรับมรดกได้ โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ไม่ใช่ในฐานะทายาทตามมาตรา 1629(1)

เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายมรดกแล้ว จะเห็นว่ากรณีของผู้สืบสันดานตายก่อน เจ้ามรดก ทายาทลำดับถัดมาสามารถรับมรดกแทนที่ได้ตลอดสาย ต่างกับทายาทผู้มีสิทธิรับเงินตาม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 ที่ไม่อาจมีการรับมรดกแทนที่กันได้รัฐจะไม่เยียวยาจ่ายค่าตอบแทนแก่ทายาทของทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน แต่พระราชบัญญัติดังกล่าวเปิดช่อง ให้แก่ทายาทผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น (มาตรา 6) หากไม่มีทายาทเงินค่าตอบแทน กฎหมายให้ตกแก่แผ่นดิน

2) เด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้สมรสกับชายนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ของประเทศไทย ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น ไม่เป็นบุตร ที่ชอบด้วยกฎหมายของชาย แม้ชายจะอยู่กินฉันสามีภริยากับหญิง โดยเปิดเผยก็ตาม ทำให้บุตรไม่มี สิทธิใด ๆ ต่อชายผู้เป็นบิดานั้น เช่น ไม่มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดานั้น หากมี ผู้กระทำละเมิดทำให้ชายถึงแก่ความตาย เด็กก็ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการ ขาดไร้อุปการะจากผู้กระทำละเมิดดังกล่าว หรือไม่มีสิทธิใช้ชื่อสกุลของชายผู้เป็นบิดา ถ้าชาย ไม่อนุญาตรวมทั้งไม่มีสิทธิรับมรดกของชายผู้เป็นบิดา ถ้าชายนั้นมีได้รับรองบุตรโดยพฤตินัย

หากพิจารณาความแตกต่างนั้น พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 กำหนดให้ 1. ชายหญิงที่อยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้สมรส และ 2. บุตรที่เกิดจากหญิงที่มีได้สมรส กับชาย แต่หากได้อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันก่อนผู้เสียหายเสียชีวิต ถือเป็นทายาทตาม พระราชบัญญัติดังกล่าวทำให้ทายาทมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ในทางกลับกันหาก พิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู สิทธิในการ ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการขาดไร้อุปการะ กรณีมีผู้มาทำละเมิดทำให้ฝ่ายชายถึงแก่ ความตาย จะไม่เกิด ถ้าไม่ได้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายแพ่ง

2.1) การรับรอง กฎหมายแพ่งไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็น เรื่อง ๆ ไป ดังเช่น แจ่มสุดับตรว่า ตนเป็นบิดา เมื่อเด็ก โตก็ให้การศึกษา ให้การอุปการะเลี้ยงดูหรือ ยอมให้ใช้ชื่อสกุลของบิดา เป็นต้น แต่หากพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 เพียงแต่มีหนังสือจากผู้นำชุมชนรับรองการอุปการะซึ่งกันและกันก็ถือเป็นทายาท ผู้มีสิทธิรับเงินได้

2.2) บิดาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้จะรับรองบุตรแล้ว หากมีสิทธิรับมรดกของบุตร ที่ตนรับรองด้วยไม่ หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 เพียงแต่มี หนังสือจากผู้นำชุมชนรับรองว่าเป็นบิดาจริง มีการอุปการะซึ่งกันและกันหรือสุดับตร/ทะเบียนบ้าน ระบุนว่าเป็นบิดา บิดาถือเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินของบุตร (ผู้เสียหาย) ตามพระราชบัญญัตินี้

3) นิยามคำว่า ทายาท ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นี้ไม่ได้หมายความถึง ผู้จัดการมรดก ผู้ปกครองทรัพย์ และ/หรือผู้จัดการทรัพย์ เนื่องจากเจตนารมณ์ต้องการเยียวยาทายาทผู้ที่ได้รับความเสียหายที่แท้จริงตามมาตรา 6 และค่าตอบแทนดังกล่าวไม่ใช่ทรัพย์มรดกอันจะตกแก่ทายาทได้ ส่วนในกรณีทำแทนนั้นพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้อำนาจแก่ผู้มีสิทธิในการมอบอำนาจให้กระทำการแทนได้ แต่จะส่งจ่ายเงินค่าตอบแทนแก่ผู้มีสิทธิรับเงินเท่านั้น ด้วยเหตุที่เงินค่าตอบแทนความเสียหายไม่มีลักษณะเป็นทรัพย์มรดก กรณีจึงไม่อาจนำเรื่องผู้จัดการมรดกมาใช้บังคับได้

3.5 การจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

ระบบการเยียวยาผู้เสียหายในต่างประเทศ

ก) การชดเชยโดยผู้กระทำผิด เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญา และมีบุคคลได้รับอันตราย หรือความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น ผู้ที่ควรจะต้องเป็นผู้ชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรงย่อมได้แก่ ผู้กระทำความผิดอาญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ดังนั้นผู้เสียหายจึงสามารถฟ้องคดีแพ่ง (Civil Litigation หรือ Civil Suits) เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน เอาจากผู้กระทำความผิดอาญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนโดยตรง

ข) การจ่ายค่าชดเชยความเสียหายโดยรัฐ ในบางกรณีรัฐเองก็มีความบกพร่องในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษได้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในคดีอาญาบางประเทศจึงมีกฎหมายเพื่อจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย (Compensation) ให้แก่ผู้เสียหายด้วยส่วนจะจ่ายเงินเป็นจำนวนเท่าใดหรือจ่ายในกรณีใดบ้างขึ้นอยู่กับนโยบายและสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ

3.5.1 แนวทางของสหประชาชาติ

สหประชาชาติได้พัฒนา Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (Resolution 40/34, 1985) ในปี ค.ศ.1985 ซึ่งเน้นการชดเชย ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีหลักการว่า “ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยความเสียหายจนครบถ้วนจากผู้กระทำความผิดหรือโดยทางอื่น รัฐมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าทดแทนทางการเงินให้แก่บุคคล ดังนี้

(1) ผู้เสียหาย ซึ่งได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ อันเกิดจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรง

(2) ครอบครัวของผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหาย อันเกิดจากการที่ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กายจนทุพพลภาพ หรือถึงแก่ความตาย

3.5.2 หลักการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในต่างประเทศ

การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การจ่ายเงินชดเชยความเสียหาย หรือการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในเรื่องอื่นที่จำเป็นเร่งด่วนในขณะที่ดำเนินคดี หรือเพื่อให้ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมสามารถกลับสู่วิถีชีวิตปกติ ต่อมาภายหลังเหตุการณ์อันเลวร้าย หรือเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เสียหาย

3.5.2.1 การเยียวยาโดยการจ่ายเงินชดเชยความเสียหาย (Victims Compensation) ในหลาย ๆ ประเทศใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือเรื่องอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น

1) ประเทศกลุ่มจารีตประเพณี (Common Law)

ประเทศที่มีกฎหมายเกี่ยวกับผู้เสียหาย ซึ่งรับเอาอิทธิพลของกฎหมายดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเฉพาะกฎหมายโรมัน และกฎหมายคอมมอนลอว์ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ฟินแลนด์ และสวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งมีประวัติความเป็นมา และระบบกฎหมายที่มีการจ่ายค่าทดแทนโดยรัฐ สรุปได้ ดังนี้

(1) ประเทศอังกฤษ⁴²

ในประเทศอังกฤษ เดิมมีกฎหมายค่าชดเชยสำหรับผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงทางอาชญากรรม (Compensation for Victims of Crimes of Violence) ตั้งแต่ปี 1964 และให้มีคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย (Criminal Injuries Compensation Board) พิจารณาค่าเสียหาย ปัจจุบันได้มีการตรากฎหมาย พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา 1995 (Criminal Injuries Compensation Act 1995) ซึ่งใช้บังคับในสหราชอาณาจักร (อังกฤษ สกอตแลนด์ และเวลส์)

การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมตามกฎหมาย Criminal Injuries Compensation Act 1995 ในประเทศอังกฤษเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือโดยผ่านทาง แผนการจ่ายเงินทดแทน ดังนี้

⁴² คณะที่ปรึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 63.

1. นิยามความหมายที่สำคัญ

“แผน (Scheme)” หมายถึง แผนการจ่ายเงินทดแทน สำหรับผู้เสียหายจากความผิดอาญา

“เงินทดแทน” หมายถึง เงินทดแทน ที่มีคำวินิจฉัยให้สั่งจ่าย

“ความเสียหายจากความผิดอาญา (Criminal Injury)” “การสูญเสียรายได้” และ “ค่าใช้จ่ายพิเศษ” ให้เป็นไปตามที่จะกำหนดต่อไป (ในตัวยกกฎหมายมิได้มีการกำหนดลักษณะความผิดที่ผู้เสียหายจะสามารถขอเงินทดแทนไว้ แต่จะเป็นไปตามแผนการจ่ายเงินทดแทนฯ)

2. วิธีการให้ความช่วยเหลือ

การให้ความช่วยเหลือจะกระทำโดยผ่านทางแผนการจ่ายเงินทดแทนสำหรับผู้เสียหายจากความผิดอาญา (Criminal Injuries Compensation Scheme) ซึ่งเมื่อมีการจัดทำแผนฯ จะต้องมีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมและเงื่อนไขที่จะสามารถจ่ายเงินทดแทนได้ ประเภทของบุคคลที่จะมีสิทธิได้รับเงินทดแทน กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้อง และการดำเนินการต่าง ๆ

สำหรับแผนฯ ฉบับปี 2001 ได้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการจ่ายเงินทดแทน คือ

1) เป็นการยอมรับความเสียหาย ทั้งทางกาย และจิตใจ ที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงทางอาชญากรรม (Crime of Violence)

2) ในบางพฤติกรรม เป็นการจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่การขาดรายได้ในอดีต และในอนาคตหรือค่าใช้จ่ายพิเศษจากอาชญากรรมนั้น

3) ในกรณีที่มีความสูญเสียจากผลของอาชญากรรมในบางกรณีจะรวมถึงค่าทดแทนสำหรับการขาดรายได้สำหรับผู้เสียชีวิตด้วย

แม้คำว่า ความรุนแรงทางอาชญากรรม (Crime of Violence) ไม่มีนิยามไว้ในกฎหมาย แต่ก็มีแนวปฏิบัติกำหนดลักษณะของความผิดว่า เป็นความผิดที่มีการทำร้ายร่างกายซึ่งรวมถึงความรุนแรงทางเพศหรือการขู่ทำร้าย ซึ่งในขั้นที่สุด ศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยเป็นรายกรณีไป ตัวอย่างความผิดที่ผู้เสียหายสามารถร้องขอเงินทดแทนได้ เช่น ปล้นทรัพย์ การถูกทำร้าย จากการปฏิบัติหน้าที่ หรือช่วยเหลือเจ้าพนักงาน การวางยาพิษ การบาดเจ็บจากสัตว์ หรือจากยานพาหนะ ฯลฯ

3. การจ่ายเงินทดแทน

สำหรับการจ่ายเงินทดแทนเดิมก่อนปี 1996 จะวินิจฉัยให้ โดยใช้หลักกฎหมายคอมมอนลอว์ แต่ปัจจุบัน กฎหมายกำหนดให้มีการจัดทำบัญชีอัตราค่าทดแทนในกรณีต่าง ๆ ไว้ ในบัญชีอัตราค่าทดแทน จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ โดยส่วนแรกจะเป็นอัตราค่าทดแทน 25 ระดับ ตั้งแต่ 1,000 ปอนด์ - 250,000 ปอนด์ (แต่เพดานค่าทดแทนสำหรับการขาดรายได้ และค่าใช้จ่ายพิเศษอื่น อาจจ่ายได้สูงสุด 500,000 ปอนด์ และที่สองจะเป็นบัญชีรายการความเสียหาย

ที่ผู้เสียหายอาจร้องขอค่าทดแทนได้ 400 รายการ ซึ่งผู้เสียหายจะได้รับในอัตราเท่าใด จะพิจารณาประกอบกับบัญชีส่วนที่หนึ่ง เพื่อคำนวณค่าทดแทนที่อาจได้รับในแต่ละรายการ

คำสั่งเกี่ยวกับการจ่ายเงินทดแทนเป็นคำสั่งที่ตุลาการสามารถอุทธรณ์ไปยังคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาด (Adjudicators) และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ สามารถทบทวนได้ตามกฎหมาย Tribunals and Inquiries Act 1992

การปรับลดค่าเสียหาย หรือค่าใช้จ่าย หรือการงดจ่าย⁴³ ตามแผนการจ่ายเงินทดแทนสำหรับผู้เสียหาย จากความผิดอาญา (Criminal Injuries Compensation Scheme) กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการปรับลดค่าทดแทนที่จะจ่ายให้แก่ผู้ยื่นคำขอไว้ค่อนข้างละเอียด ในหมวดที่ว่าด้วยผลของการสั่งจ่ายเงิน กรณีมีการจ่ายเงินประเภทอื่น ตัวอย่างเช่น

ตามข้อ 45 ค่าทดแทนที่จะจ่ายให้แก่ผู้ยื่นคำขอ ยกเว้นกรณีค่าทดแทนที่จ่ายตามบัญชีอัตราค่าทดแทนบางประเภท อาจถูกปรับลดจำนวนได้ เมื่อพิจารณาประกอบกับ ประโยชน์ทดแทนที่ได้จากการประกันสังคม หรือการประกันภัยในลักษณะเดียวกัน (ยกเว้นกรณีที่ผู้เสียหาย เป็นผู้เอาประกันภัยเองเป็นส่วนตัว หรือประโยชน์ทดแทนที่ได้จากการประกันสังคมหรือการประกันภัยกรณีการขาดรายได้ในระยะ 28 สัปดาห์แรก)

ตามข้อ 46 ค่าทดแทน กรณีการขาดรายได้ อาจปรับลดได้ โดยพิจารณาประกอบกับกรณีที่ได้รับเงินบำนาญบำนาญ สืบเนื่องจากการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือในลักษณะเดียวกัน ยกเว้นกรณีเงินที่ได้รับเกิดจากการที่ผู้เสียหาย หรือทายาทเป็นผู้จ่ายเอง และยกเว้นกรณีการขาดรายได้ในระยะ 28 สัปดาห์แรก เช่นเดียวกัน)

ตามข้อ 47 การจ่ายค่าทดแทนตามแผนการจ่ายเงินนี้อาจได้รับการยับยั้งไว้ก่อนหากเจ้าหน้าที่พิจารณาค่าทดแทนมีความเห็นว่าผู้ยื่นคำขออาจมีสิทธิรับเงินจากทางอื่น เช่น การประกันสังคมหรือการประกันภัยในลักษณะเดียวกัน โดยผู้ยื่นคำขอต้องไปดำเนินการบางประการตามที่เจ้าหน้าที่กำหนดก่อน

1. บุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง

บุคคลที่มีสิทธิได้รับการเยียวยาตามกฎหมาย ต้องเป็นผู้เสียหายที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศอังกฤษ สกอตแลนด์ และเวลส์เท่านั้น หากได้รับความเสียหายจากการมาท่องเที่ยวก็จะได้ไม่ได้รับความคุ้มครองจากกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา (Criminal Injuries Compensation Authority, CICA) หรือหากผู้เสียหายได้รับความเสียหายในไอร์แลนด์เหนือ ผู้เสียหายก็ต้องไปติดต่อเจ้าหน้าที่

⁴³ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 15-16.

ท้องถิ่นด้วยตนเอง กล่าวคือ จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ เช่นเดียวกัน⁴⁴ แม้ว่าโดยปกติแล้ว สหราชอาณาจักร (Great Britain) จะหมายความรวมถึง อังกฤษ (England) สกอตแลนด์ (Scotland) เวลส์ (Wales) ซึ่งอยู่บนเกาะอังกฤษ และไอร์แลนด์เหนือที่เป็นเกาะ ขนาดใหญ่อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะอังกฤษด้วยก็ตาม⁴⁵

สำหรับผู้เสียหาย⁴⁶ ต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยตรงไม่ว่าจะเป็นทางร่างกายหรือจิตใจ จากการกระทำความผิดทางอาญาของบุคคลอื่น หรือในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก็หมายความรวมถึง ญาติ คู่สมรสหรือบุคคลอื่นที่ต้องพึ่งพาผู้ที่ได้รับความเสียหายอันถึงแก่ความตายไปแล้วด้วย นอกจากนั้นผู้ที่ได้รับความเสียหาย ต้องได้รับความเสียหายขั้นต่ำเป็นจำนวนพอสมควรตามที่กฎหมายกำหนดด้วย แต่การได้รับความเสียหายนั้น ต้องไม่ได้เกิดจากการใช้ยานพาหนะ อันเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายจราจร เว้นเสียแต่ว่าผู้กระทำความผิดจะใช้ยานพาหนะ เพื่อมุ่งหมายใช้เป็นอาวุธในการกระทำความผิดนั้น⁴⁷

2. ข้อยกเว้นในการจ่ายค่าทดแทน

โดยทั่วไปคณะกรรมการพิจารณาค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา อาจจะพิจารณาไม่จ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ 5 ประการ ดังนี้⁴⁸

- 1) ผู้เสียหายได้รับความเสียหายไม่ถึงจำนวนขั้นต่ำตามที่กฎหมายให้การคุ้มครองคือ ได้รับความเสียหายน้อยกว่าหนึ่งพันปอนด์
- 2) ผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
- 3) ความเสียหายที่ได้รับ มิได้เป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำความผิดทางอาญา

⁴⁴ Criminal Injuries Compensation Authority: Guild to the Injuries Compensation Scheme 2001, Part 1 Article B8.

⁴⁵ Wikipedia. (n.d.). *Great Britain*. Retrieved September 28, 2013, from http://en.wikipedia.org/wiki/Great_Britain

⁴⁶ คำนิยามของผู้เสียหายตามกฎหมายนี้ให้ความคุ้มครองไม่ได้มีการกำหนดไว้ชัดเจน แต่ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการในการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป โปรดดู Criminal Injuries.

⁴⁷ Criminal Injuries Compensation Authority: Guild to the Injuries Compensation Scheme 2001, Part 5 Article C17-20.

⁴⁸ The CICA Annual Report and Accounts of 2003/04, p. 6. Retrieved December 28, 2012, from https://www.cica.gov.uk/portal/page?_pageid=115,64721&_dad=portal&_schema=PORTAL

4) ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดไม่ว่าจะโดยการกระทำก่อนระหว่างหรือหลังจากเกิดการกระทำความผิด

5) มีเหตุอื่นที่สมควรปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย

(2) ประเทศออสเตรเลีย

ในออสเตรเลีย ทukumรัฐมีการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาแต่อาจมีความแตกต่างกันในการกำหนดค่าทดแทน และการบริหารจัดการในการจ่ายค่าทดแทน

ผู้ที่ได้รับค่าชดเชย มีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าผู้ใดจะยื่นขอได้บ้างได้แก่ ผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง หรือเป็นผู้เสียหายโดยอ้อม ทายาทของผู้เสียหาย หรือครอบครัวของผู้เสียหาย เป็นต้น

รัฐเซาท์ออสเตรเลีย⁴⁹

การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมในรัฐเซาท์ออสเตรเลีย ประเทศออสเตรเลีย เป็นไปตามกฎหมายพระราชบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม 2001 (Victims of Crime Act 2001) ซึ่งมีผลใช้บังคับในปี 2003

1. นิยามความหมายที่สำคัญ

“เหยื่อ” ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากผลของการกระทำความผิด (แต่ไม่รวมถึง บุคคลที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดด้วย)

“เหยื่อโดยตรง” ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หมายถึง บุคคลในประเภทต่อไปนี้

(ก) บุคคลซึ่งได้รับความเสียหาย บาดเจ็บทางกาย จากผลของการกระทำความผิด

(ข) บุคคลซึ่งได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ จากผลของการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง ในเหตุการณ์ที่มีการกระทำความผิดหรือในการดำเนินการในเหตุการณ์ภายหลังการกระทำความผิดเพื่อจัดการกับผลของการกระทำ

(ค) ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดต่อเด็ก ได้แก่ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก

(ง) ในกรณีที่การกระทำความผิด กระทำลงต่อบุคคลซึ่งต้องเสียชีวิตเนื่องจากการกระทำนั้น ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวโดยตรงของผู้เสียชีวิต

⁴⁹ แหล่งเดิม. หน้า 65.

“สมาชิกในครอบครัวโดยตรง” หมายถึง

- (ก) คู่สมรส
- (ข) บิดา มารดา
- (ค) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (ง) บุตร (รวมถึง บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว)
- (จ) หลาน (รวมถึง หลานที่บรรลุนิติภาวะแล้ว)
- (ฉ) พี่น้อง

“ได้รับความเสียหาย” หมายถึง บาดเจ็บทางกายหรือกระทบกระเทือนทางจิตใจ ซึ่งรวมถึง การตั้งครรภ์ การเสียชีวิต หรืออาการประสาทเสีย

“ความเสียหาย ที่มีใช้ตัวเงิน”

- (ก) ความเจ็บปวด และทุกขเวทนา
- (ข) การสูญเสียความรุ่งเรืองในชีวิต
- (ค) การสูญเสียความหวังในชีวิต
- (ง) การเสียโฉม ทุพพลภาพ

2. หลักการ และสิทธิพื้นฐานของเหยื่ออาชญากรรมในระบบยุติธรรมทางอาญา

- (ก) การได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม และมีศักดิ์ศรี
- (ข) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามความประสงค์ ในขั้นตอนการประกันตัว

ผู้ต้องหา

- (ค) สิทธิที่จะได้รับคำแนะนำในการเป็นพยาน
- (ง) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาล ถึงผลกระทบที่เหยื่อได้รับการกระทำ ความผิด และมีสิทธิยื่นคำแถลงเกี่ยวกับผลกระทบนั้น ในขั้นตอนการให้ประกันทัณฑ์บน
- (จ) สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการทางสุขภาพ และ

สวัสดิการ

- (ฉ) สิทธิที่เกี่ยวกับการชดเชยความเสียหาย และเยียวยา
- (ช) สิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินกลับคืน
- (ซ) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

3. ผู้มีสิทธิขอความช่วยเหลือตามกฎหมาย

ผู้มีสิทธิขอความช่วยเหลือ ตามกฎหมายพระราชบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม (Victims of Crime Act) ได้แก่ “เหยื่อโดยตรง” ตามนิยามที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ เช่น การได้รับความเสียหาย จากการทำความผิดในฐานที่กำหนด เช่น การใช้กำลังขู่เข็ญ ความผิดที่

ก่อให้เกิดความหวาดกลัวหรือยंत्रายอันใกล้จะถึง ความผิดทางเพศหรือความผิดที่ก่อให้เกิดการเสียชีวิต หรือบาดเจ็บ

4. สิทธิประโยชน์ที่เหยื่ออาชญากรรมจะได้รับ แล้วแต่กรณี เช่น

(ก) เงินชดเชยตามกฎหมาย สำหรับการบาดเจ็บของเหยื่อกรณี เหยื่อเสียชีวิต ได้แก่

1) เงินชดเชยตามกฎหมาย สำหรับความสูญเสียทางจิตใจของกลุ่มสมรสหรือบิดา มารดา จากผลของการเสียชีวิตของเหยื่อ

2) เงินชดเชยตามกฎหมาย สำหรับความสูญเสียทางการเงินให้แก่ผู้ที่ศาลเห็นว่าจะเป็นตัวแทนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อยู่ในอุปการะของผู้เสียหายได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เคยมีคำสั่งให้เงินชดเชยกรณีบาดเจ็บมาก่อน

3) ค่าปลงศพ

มลรัฐวิกตอเรีย⁵⁰

มีการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาทุกประเภทไม่มีการระบุว่า อาชญากรรมประเภทใดบ้าง ที่อยู่ในข่ายของการได้รับค่าทดแทน ดังนั้นแม้ว่าจะเป็นอาชญากรรม ในลักษณะการประทุษร้ายต่อร่างกาย ทรัพย์สินหรืออื่น ๆ ก็อาจจะได้รับการทดแทนทั้งสิ้นทั้งนี้ เพียงแต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษจำคุกเท่านั้น⁵¹

(3) ประเทศนิวซีแลนด์⁵²

นิวซีแลนด์เป็นประเทศแรกของโลก ที่จัดให้มีระบบการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation of Persons Injured by Certain Criminal Acts and of Dependents of Persons Killed by Such Acts 1963) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Criminal Injuries Compensation Acts 1963 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1964 ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวถือปรัชญาว่า “เป็นหน้าที่ของชุมชนต่อผู้ที่ได้รับผลร้าย เพราะความล้มเหลวในการป้องกันอาชญากรรมของรัฐ” (It is rather the community’s duty towards those who suffer misfortune than the liability of the state for failing to prevent crime)

ความผิดที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้ คือ กรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บหรือตายโดยการกระทำผิดทางอาญา ดังต่อไปนี้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหรือกระทำ

⁵⁰ J.C. Sumner. (1987, 20 December). “Victim Participation in the Criminal Injustice System” *The Australian & New Zealand Journal of Criminology*. pp. 195-215.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

อนาจารเด็กอายุไม่เกิน 12 ปี ใช้กำลังกระทำชำเราเด็กหญิงอายุระหว่าง 12-16 ปี หรือผู้หญิง หรือผู้ชาย ฆ่า หรือพยายามฆ่า หรือทำร้าย ทำร้ายโดยเจตนาทำร้ายร่างกายโดยเจตนาหรือ โดยกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประทุษร้ายร่างกาย ทำร้าย ทำร้ายซ้ำเติมให้บาดเจ็บ ทำร้ายเด็ก หรือผู้หญิงทำให้พิการ วางเพลิงหรือทำให้เกิดอันตราย โดยเจตนาวางระเบิด วางยาพิษ ทำอันตราย ด้วยเชื้อโรค ภัยจากยานยนต์ ลักพา ฆกชิงหญิงหรือเด็กหญิง เรียกค่าไถ่

คำว่า “บาดเจ็บ” ในกฎหมายนี้หมายถึง “การทำร้ายร่างกาย ทำให้แท้งลูก รวมทั้งการทำอันตรายต่อจิตใจและประสาทด้วย”

ตามกฎหมายพระราชบัญญัติค่าทดแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ค.ศ. 1936 (Criminal Injuries Compensation Act 1963) ความผิดอาญาที่รัฐจะจ่ายค่าทดแทนให้ นั้น ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ บุคคลได้รับบาดเจ็บ หรือตายโดยการกระทำความผิดอาญาด้วยการข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายาม ข่มขืนกระทำชำเรา ฆ่า หรือพยายามฆ่า ทำร้ายโดยเจตนา ทำให้พิการ วางเพลิง วางระเบิด วางยาพิษ ทำอันตรายด้วยเชื้อโรค ภัยอันเกิดจากยานยนต์ การลักพาและการเรียกค่าไถ่ แต่ไม่มีการให้ ค่าทดแทนความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ทั้งนี้ ในการจ่ายค่าทดแทนนั้น กฎหมายกำหนดให้มืองค์กรในรูป ของคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนเป็นผู้พิจารณา และคำสั่งของคณะกรรมการให้ถือเป็น ที่สุด

2) ประเทศกลุ่มลายลักษณ์อักษร (Civil Law)

(1) ประเทศญี่ปุ่น⁵³

หลักเกณฑ์การจ่ายเงินทดแทนให้แก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้ต้องพึ่งพาเหยื่ออาชญากรรม

(ก) ขอบเขตเบื้องต้นของการมีสิทธิ

ในประเทศญี่ปุ่นผู้เสียหายอาจได้รับสิทธิประโยชน์ทางการเงินของรัฐตามกฎหมายอื่น ประมาณ 20 ประเภท เช่น ค่าทดแทนทางแรงงาน สิทธิประโยชน์ของทางราชการ หรือค่าชดเชย ความเสียหายในกรณีอื่น ๆ (แต่ไม่รวมกรณีเงินที่ได้รับจากบริษัทประกัน) ซึ่งหากผู้เสียหาย มีสิทธิ ได้รับประโยชน์ทดแทนจากทางอื่นเหล่านั้นแล้วหรือหากศาลมีคำพิพากษาให้ได้รับค่าสินไหม ทดแทนจากการกระทำความผิดเต็มจำนวนแล้ว ก็จะไม่มีความจำเป็นต้องได้รับประโยชน์ทดแทนให้แก่เหยื่อ อาชญากรรมตามกฎหมายนี้ แต่หากได้รับไม่เต็มจำนวน ผู้เสียหายจะมีสิทธิได้รับ ในส่วนที่เหลือ การยื่นคำขอต้องกระทำภายใน 2 ปี

⁵³ คณะที่ปรึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวง ยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 68.

(ข) คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ

1. เป็นผู้มีสัญชาติ หรือมีถิ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่น
2. กรณีคนต่างชาติ อาจมีสิทธิได้รับ หากอยู่อาศัยในประเทศญี่ปุ่น ขณะเกิดการกระทำความคิด
3. ในกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ครอบครัวของผู้ตาย เนื่องจากการกระทำความคิดอาญา (Bereaved Family) เป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือในกรณีนี้ครอบครัวของผู้เสียหาย หมายถึง คู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลผู้อยู่ในฐานะเดียวกันตามกฎหมายจารีตประเพณี ในกรณีที่ไม่มีคู่สมรส ให้สิทธิในการได้รับประโยชน์ทดแทนตกแก่ผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูตามลำดับ ได้แก่ บุตร บิดา มารดา หลาน พี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน หากไม่มีบุคคลดังกล่าว ซึ่งต้องอุปการะเลี้ยงดู ให้สิทธิตกแก่บุคคลกลุ่มเดียวกัน (บุตร บิดา มารดา หลาน พี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน) ซึ่งมีผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูตามลำดับเช่นกัน กล่าวคือ หากสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่ดำรงชีพอยู่ได้โดยอาศัยรายได้ของผู้เสียหาย จะได้รับการพิจารณาก่อนผู้ที่ไม่ได้อาศัยรายได้ของผู้เสียหาย และการพิจารณาจ่ายเงินช่วยเหลือจะเรียงตามลำดับชั้นในกรณีบิดามารดานั้นถือว่าบิดา มารดาผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่ในลำดับก่อนบิดามารดาโดยสายโลหิต
4. ผู้เสียหายซึ่งถูกประทุษร้าย จนทำให้ทุพพลภาพ (Serious Incapacity) ในกรณีที่ผู้เสียหาย ทั้งในกรณีที่ส่วนตัวผู้เสียหายเอง หรือบุคคลในครอบครัวได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความคิดอาญาที่ทำให้เกิดความเสียหายดังกล่าว จะทำให้ผู้นั้นขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ นอกจากนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมีความสัมพันธ์กันในทางญาติไม่ว่าจะโดยทางสายโลหิตหรือโดยการสมรสก็ตาม ผู้เสียหายก็จะไม่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือเช่นเดียวกัน⁵⁴

(ค) ประเภทของประโยชน์ทดแทน

1. กรณีเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเป็นโรคร้ายแรงจะได้รับเงินทดแทนกรณีได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเป็นโรคร้ายแรง เมื่อเหยื่ออาชญากรรมต้องได้รับการรักษาพยาบาลนานเกินกว่า 1 เดือน และต้องอยู่ในโรงพยาบาลเกินกว่า 14 วัน

จำนวนเงินที่ได้รับ เท่ากับค่ารักษาพยาบาลในแต่ละครั้ง เป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือน และจ่ายให้แก่ตัวเหยื่ออาชญากรรม

⁵⁴ มาตรา 6.

2. กรณีเหยื่ออาชญากรรมผู้ต้องพิการ หรือทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทนกรณีพิการ หรือทุพพลภาพ ตามระดับความพิการ หรือทุพพลภาพ ตั้งแต่ระดับที่ 1 ถึงระดับที่ 14 (จำนวนสูงสุด 18,492,000 เยน และจำนวนต่ำสุด 180,000 เยน) และจ่ายให้แก่ตัวเหยื่ออาชญากรรม

3. กรณีเหยื่ออาชญากรรมเสียชีวิตจะได้รับเงินทดแทน กรณีผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูจำนวนสูงสุด 15,730,000 เยนและจำนวนต่ำสุด 3,200,000 เยน และหากเหยื่ออาชญากรรมจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลก่อนการเสียชีวิต จะได้รับค่ารักษาพยาบาลในแต่ละครั้งด้วย และจ่ายให้ผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูของเหยื่ออาชญากรรม

ข้อจำกัดในการคุ้มครอง

กฎหมายให้การคุ้มครอง โดยพิจารณาจากหลักดินแดนเป็นสำคัญ กล่าวคือ จะจ่ายเงินช่วยเหลือเมื่อเกิดความเสียหายจากอาชญากรรมที่ได้กระทำในประเทศญี่ปุ่น แม้ว่าจะเป็นคนต่างชาติ หากมีที่พักอาศัยหรือภูมิลำเนา (Legal Resident of Japan) ในประเทศญี่ปุ่นในเวลาที่เกิดการกระทำ ความผิดขึ้น กฎหมายดังกล่าวก็ให้ความคุ้มครองเช่นกัน แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นครั้งคราว ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้

ขั้นตอนการยื่นขอรับเงินทดแทนในการเริ่มต้นเรียกร้อง ผู้เสียหายต้องไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้ทราบแน่ชัดว่าผู้มาแจ้งเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง และผู้เสียหายก็สามารถยื่นคำร้องขอเรียกค่าทดแทน ผ่านทางสถานีตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (Prefectural Police Department) โดยคำร้องนี้จะได้รับการส่งต่อไปให้คณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติ (Public Safety Commission) ทำการพิจารณาต่อไปในการพิจารณาจะใช้เวลาประมาณห้าเดือนนับแต่ยื่นคำร้อง และจากนั้นจะใช้เวลาอีกประมาณสองสัปดาห์ในการดำเนินการให้ผู้เสียหาย หรือทายาทได้รับค่าชดเชย⁵⁵

ผู้เสียหายที่จะได้รับความคุ้มครองนั้น จะต้องเป็นความผิดอาญาที่กระทำต่อชีวิตและร่างกาย กล่าวคือ ก่อให้เกิดความเสียหาย อันเนื่องมาจากการกระทำความผิด (Criminal Damages) อันได้แก่ ความตายหรือการได้รับบาดเจ็บ จนถึงขั้นทุพพลภาพ (Serious Incapacity)

บุคคลผู้มีอำนาจพิจารณาผู้มีอำนาจพิจารณานั้น จะอยู่ในรูปของคณะกรรมการที่มีชื่อว่า “คณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติ” ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 12-2 ของกฎหมาย เพื่อความปลอดภัยซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือสำหรับเหยื่ออาชญากรรม (Law No. 36, May 1, 1980) ตาม Supplementary Provision ข้อ 2

⁵⁵ Office of Justice Programs. (n.d.). Retrieved December 28, 2012, from <http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/intdir2005/japan.html>

หากคณะกรรมการไม่สามารถพิจารณาจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายหรือทายาทได้ในเวลาอันสมควร เพราะไม่พบตัวผู้กระทำความผิดหรือคณะกรรมการไม่สามารถหาพยานร่วมกันในการจ่ายค่าทดแทนได้ เพราะความเสียหายไม่แน่ชัด กฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการจ่ายเงินเป็นการช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ผู้เสียหาย หรือทายาทก่อนได้ เป็นจำนวนตามสมควร⁵⁶

(2) ประเทศฝรั่งเศส⁵⁷

การจ่ายค่าชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรมในประเทศฝรั่งเศสได้มีกฎหมาย Act of 6 July 1990 กำหนดระบบการให้ความช่วยเหลือตามหลักการร่วมทุกข์สุขของคนในชาติ โดยมีการจัดตั้ง Commission for Victims of Crime (คณะกรรมการเหยื่ออาชญากรรม) (CIVI) ในศาลชั้นต้นเพื่อรับพิจารณาค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม

สำหรับประเภทอาชญากรรมที่สามารถเรียกค่าเสียหายได้นั้น ผู้เสียหายสามารถ เรียกได้จากการกระทำความผิด ทั้งโดยเจตนา และไม่เจตนา แต่มีลักษณะเป็นความผิดร้ายแรง (ส่วนความผิดกรณีผู้ก่อการร้าย คดีจราจร อุบัติเหตุ ฯลฯ สามารถเรียกได้ตามระบบอื่นหรือความผิดที่เบาลงจะมีสิทธิได้รับค่าเสียหายบางส่วน)

นอกจากในกรณีดังกล่าวข้างต้นแล้ว การเรียกร้องให้ได้รับการเยียวยา ความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา อาจใช้กับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 706-4 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ น้อ โกงหรือขโมยไม่ได้รับการเยียวยาหรือได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ไม่เพียงพอกับความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำความผิดดังกล่าวจนถึงขนาดที่ทำให้ผู้นั้นตกอยู่ในสภาพที่สิ้นไร้ปัจจัยในการช่วยเหลือตนเอง

“ผู้เสียหาย” ได้แก่ ผู้เสียหายจริงและผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดู โดยหลักต้องเป็นคนชาติฝรั่งเศส แต่คนสัญชาติอื่นที่เป็นสมาชิก EU หรือต่างชาติอาจมีสิทธิได้ในบางกรณี เช่น การกระทำความผิดเกิดในประเทศฝรั่งเศส

ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา ต้องเป็นกรณีที่ผู้นั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม หากการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายต้องเสียชีวิต ไร้สมรรถภาพถาวร หรือไร้สมรรถภาพอย่างสิ้นเชิง ในการที่จะประกอบ การงานเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid. p. 70.

การยื่นคำขอ ต้องกระทำภายใน 3 ปี นับแต่เกิดอาชญากรรมหรือภายใน 1 ปี นับแต่ศาลมีคำพิพากษาครั้งสุดท้าย หรือภายใน 10 ปี นับแต่เกิดเหตุก่อการร้าย แต่ต้องได้รับการรับรองจากองค์คณะผู้พิพากษา

องค์กรเอกชน (NGO) เช่น S.O.S Attentats จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย ในการยื่นคำขอกรณีความผิดต่อส่วนตัว ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยแนบคำร้องทางแพ่งไปในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา ซึ่งสามารถกระทำได้ทุกขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดี

ค่าเสียหายจะจำกัดเฉพาะกรณีที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดจำนวนสูงสุดสำหรับความเสียหายแก่สินค้า คือ EUR 3,811 และจำนวนสูงสุดสำหรับความเสียหายจากการกระทำความผิดต่อทรัพย์สิน คือ EUR 3,656 ปกติค่าเสียหายจะครอบคลุมถึง

1. ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทางกาย และจิต (รวมถึง ค่าทันตกรรม)
2. ค่าขาดรายได้ (หากหยุดงานเกิน 1 เดือน)
3. ค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู
4. ค่าปลงศพ
5. ค่าชดเชย กรณีทุพภิกขเวทนา
6. ค่าชดเชย ความพิการ เสียโฉม
7. ค่าขาดเสื้อผ้า แวนตา และอื่น ๆ
8. ค่ากายภาพบำบัด
9. ค่าฟื้นฟูทางวิชาชีพ
10. ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการ
11. ค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู
12. บริการการทำงานบ้าน ซึ่งเหยื่ออาชญากรรมเคยเป็นผู้ทำ
13. ค่าเดินทางไปกลับประเทศฝรั่งเศส เพื่อดำเนินกระบวนการทางกฎหมาย

ในประเทศฝรั่งเศส ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเบื้องต้นอย่างน้อย 2 วัน - 1 เดือน ลักษณะการเรียกร้องค่าเสียหาย ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญานั้น มีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายทั้งหลาย อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ

ร่างกาย⁵⁸ ส่วนวงเงินที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น คณะกรรมการจะต้องคำนึงถึงเงินช่วยเหลือที่ผู้เสียหายจะได้รับจากหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนประกอบด้วย⁵⁹

สำหรับในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีให้ผู้รับผิดชอบใช้ในทางแพ่ง และศาลได้มีคำพิพากษาให้จ่ายเงินเป็นจำนวนที่สูงกว่าที่คณะกรรมการได้กำหนดไว้ ผู้เสียหายอาจร้องขอต่อคณะกรรมการเพื่อขอค่าเสียหายเพิ่มขึ้นถึงจำนวนเงินที่ศาลได้กำหนดให้ได้ ทั้งนี้ ภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่มีคำพิพากษาของศาล⁶⁰ อย่างไรก็ตามในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดบางประการที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย การเยียวยาความเสียหาย อาจถูกปฏิเสธทั้งหมด หรือบางส่วนได้

คณะกรรมการ⁶¹ กฎหมายกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นในแต่ละเขตอำนาจของศาลชั้นต้น ซึ่งอำนาจของคณะกรรมการจะมีลักษณะเป็นอำนาจของศาลแพ่งและมีอำนาจตัดสินในทุกชั้นศาล โดยคณะกรรมการนั้นจะประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 คน คนที่มาจากศาลชั้นต้น โดยคนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นประธาน และมีบุคคลภายนอกอีกหนึ่งคน นอกจากนี้ยังมีกรรมการสำรองอีก 3 คน โดยเป็นผู้พิพากษา 2 คน และบุคคลภายนอกอีก 1 คน ที่จะปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีที่กรรมการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

คณะกรรมการมีอำนาจสั่งดำเนินการพิจารณาในด้านพยานหลักฐาน เช่น ให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ส่งหลักฐานเอกสารใด ๆ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาจ่ายค่าเสียหายซึ่งเอกสารหลักฐานที่ได้มานี้ จะนำไปใช้ในการอื่นไม่ได้

ผู้เสียหายที่ไม่พอใจคำวินิจฉัยของ CIVI มีสิทธิอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal)

การสืบสิทธิในค่าเสียหาย กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงกรณีบุคคลอื่นที่จะสืบสิทธิในการได้รับค่าเสียหาย อย่างไรก็ตามมีคำพิพากษาของศาลเป็นบรรทัดฐานว่าค่าทดแทนที่ให้ต่อผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมนี้ ไม่ใช่เงินที่มีลักษณะสินไหมทดแทนทางแพ่ง แต่เป็นเงินที่รัฐช่วยเหลือ ดังนั้นผู้ที่มิสิทธิได้รับเงินค่าเสียหายนี้จึงหมายความว่าเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายเท่านั้น ดังนั้นบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะเรียกค่าทดแทนได้ ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่ามีส่วนที่ตนได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัว

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 706-3.

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 706-9.

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, มาตรา 706-8.

⁶¹ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (รายงานผลการวิจัย). หน้า 33.

3.5.2.2 การเยียวยา โดยการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ (Victims Assistance)

นอกจากความช่วยเหลือทางการเงิน อันเป็นการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมแล้ว ในต่างประเทศส่วนใหญ่ยังมีการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบอื่นด้วย เช่น การให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ การดำเนินคดีความ ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน ตลอดจนการดำรงชีพในระหว่างที่ยังมีความเดือดร้อน หรือต้องดำเนินคดีความอยู่

สำหรับวิธีการให้ความช่วยเหลือ อาจแตกต่างกันออกไปบางประเทศอาจเป็นการให้เงินช่วยเหลือเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว บางประเทศอาจจัดให้มีการบริการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรืออาสาสมัครหรือบางประเทศอาจให้ความช่วยเหลือ โดยผ่านโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะ ดังมีตัวอย่างของรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ เช่น

1) สหรัฐอเมริกา

ความหมายของการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาของสหรัฐนั้นหมายถึง การที่มลรัฐจ่าย หรือหน่วยงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย และการจ่ายเงินนั้น เพราะผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา

การมีกองทุนค่าทดแทนผู้เสียหายเป็นมาตรการเสริมการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย โดยจำเลยในคดีอาญา อันเนื่องมาจากจำเลยไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้ได้ ทั้งนี้เพราะมีจำเลยจำนวนมากที่มลรัฐไม่สามารถนำตัวมาได้ จึงไม่มีการจับ การฟ้องร้องหรือลงโทษและไม่มีการประกันภัยในกรณีดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ มลรัฐจึงต้องมีกองทุนค่าทดแทนผู้เสียหายเพื่อชดเชยจากการที่ไม่อาจหาทางอื่นที่จะเยียวยาได้ ซึ่งแต่ละมลรัฐ มีแนวทางการเยียวยาความเสียหายแตกต่างกันไป ในรายละเอียด แต่ในหลักการแล้ว ก็จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม (Uniform Crime Victims Reparation Act)

(ก) บุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง

บุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ เหยื่อ (Victim) ซึ่งตามคำนิยามของพระราชบัญญัติเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม (Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 1 (i))⁶² ได้ให้ความหมายของคำว่า เหยื่อ ว่าหมายถึงบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บ หรือตายจากผลของ

⁶² อัญชติ ฉายสุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 140.

(1) การกระทำที่กฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็นความผิด (Criminally Injurious Conduct)⁶³ เหตุที่ไม่ใช่คำว่า Crime เพราะจะไม่ใช่เป็นการบรรลุตามความมุ่งหมายที่แท้จริงเนื่องจากมิใช่เหยื่ออาชญากรรมทุกประเภท จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้⁶⁴

(2) จากการขัดขวาง ป้องกัน (Prevent) ผู้ที่กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา

(3) จากการช่วยจับ (Apprehend) บุคคลที่ต้องสงสัยว่าได้ร่วมกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา

โดยปกติแล้ว มลรัฐต่าง ๆ มักจะจ่ายค่าทดแทน เฉพาะบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในมลรัฐนั้น ๆ เท่านั้นแต่ก็มีในบางมลรัฐที่จะจ่ายค่าทดแทนแก่คนต่างด้าวด้วย เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย⁶⁵ และมลรัฐเพนซิลวาเนียหากปรากฏว่ามลรัฐที่ผู้นั้นอาศัยอยู่ได้ให้สิทธิแก่พลเมืองของตนเช่นเดียวกันนี้⁶⁶

กฎหมายการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญาของแต่ละมลรัฐของสหรัฐอเมริกา⁶⁷ มีการกำหนดหลักเกณฑ์การชดเชยค่าเสียหาย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ

1. บุคคลที่เข้าเกณฑ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย ประกอบด้วย
 - 1) บุคคลที่ได้รับบาดเจ็บ
 - 2) คู่สมรส
 - 3) เด็ก
 - 4) ผู้ปกครอง
 - 5) ญาติพี่น้อง

⁶³ Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 1(e) ได้ให้ความหมายของคำว่า Criminally injurious conduct ว่า หมายถึงการกระทำที่

- 1) เกิดขึ้น หรือพยายามกระทำขึ้นในมลรัฐ
- 2) เป็นการกระทำที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับบาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตาย
- 3) สามารถถูกลงโทษได้ด้วยการปรับ จำคุก หรือประหารชีวิต.

⁶⁴ Criminally injurious conduct does not include conduct arising out of the ownership, maintenance, or use of a motor vehicle except when intended to cause personal injury or death. โปรดดู Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 1(e).

⁶⁵ คดี Cabral V. State Board of Control ซึ่งศาลได้ตัดสินไว้ว่า “All crime victims are eligible for compensation, even if they are illegal aliens.”

⁶⁶ อัญชติ ฉายสุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 140.

2. ลักษณะคดีที่ควรได้รับการชดเชยค่าเสียหาย ประกอบด้วย

- 1) ถูกโจมตีอย่างรุนแรง
- 2) เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย
- 3) ถูกล่วงละเมิดในครอบครัว
- 4) เมมาแล้วจับ
- 5) ฆาตกรรม
- 6) คดีเกี่ยวกับรถจักรยานยนต์
- 7) ข่มขืน
- 8) โจร
- 9) ถูกล่วงละเมิดทางเพศ
- 10) ถูกล่วงละเมิดโดยคู่สมรส

(ข) การชดเชยความเสียหายที่ได้รับจากมลรัฐ

โดยทั่วไปแล้วทุก ๆ มลรัฐจะชดเชยความเสียหายให้ตามความเป็นจริงในการนี้จะมีการกำหนดค่าทดแทนจำนวนสูงสุดไว้ กล่าวคือจะไม่ให้เกิน 50,000 ดอลลาร์ โดยประมาณ⁶⁷ อย่างไรก็ตาม การจ่ายค่าทดแทนนั้น อาจด้อยได้ หากปรากฏว่า ความเสียหายที่ได้รับนั้นไม่เกินร้อยละ 10 เมื่อคำนวณจากรายได้โดยรวมของผู้เสียหาย⁶⁸ แต่เมื่อมลรัฐได้เข้าไปจ่าย ค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายแล้ว มลรัฐ โดยคณะกรรมการพิจารณาค่าเสียหาย ก็จะเข้ารับช่วงในบรรดาสิทธิเรียกร้องของผู้เสียหายที่จะได้รับ หรือประโยชน์ใด ๆ เท่าที่มลรัฐได้จ่ายไปจริง⁶⁹ แต่ทั้งนี้ผู้เสียหายต้องแจ้งเหตุที่ได้รับความเสียหายต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Law Enforcement Officer) ภายใน 72 ชั่วโมง นับจากเกิดเหตุเว้นแต่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถแจ้งภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้⁷⁰ และต้องมีคำร้องขอค่าทดแทนต่อคณะกรรมการภายใน 1 ปี นับตั้งแต่วันที่มีการกระทำความผิด⁷¹

⁶⁷ Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 5(j).

⁶⁸ Reparation may not be awarded if the claimant's economic loss does not exceed 10 percent of his net financial resource ... โปรดดู Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 5(g)(2).

⁶⁹ Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 13(a) ประกอบกับ Section 1(d).

⁷⁰ Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 5(d)

⁷¹ Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 5(b)

(ค) ช้อยกเว้นในการจ่ายค่าชดเชย

แม้จะมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นจริง แต่มลรัฐก็อาจปฏิเสธการจ่ายเงินทดแทนได้ในกรณีดังต่อไปนี้⁷²

- 1) ผู้ยื่นคำร้องเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดนั้น
- 2) ผู้ยื่นคำร้องเป็นคู่สมรส บุคคลในครอบครัว หรือผู้อยู่อาศัยในบ้านเรือน (Household)

เดียวกันกับผู้กระทำความผิด

3) มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่ทำให้การจ่ายค่าชดเชยอาจไม่เป็นธรรมอย่างมากต่อตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้สมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดนั้น ในกรณีนี้ คณะกรรมการจะพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณี ๆ ไป

สหรัฐอเมริกา (มลรัฐหลุยส์เซียนา)⁷³

การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมในมลรัฐหลุยส์เซียนา สหรัฐอเมริกา เป็นไปตามกฎหมาย The Victims of Crime Act of 1984 (พระราชบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม 1984) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย The Children's Justice and Assistance Acts of 1986, The Anti-Drug Abuse Act of 1992 และเมื่อไม่นานมานี้ คือ The Antiterrorism and Effective Death Penalty Act of 1996 ซึ่งรวมเรียกสั้น ๆ ว่า "VOCA"

ในการให้ความช่วยเหลือตามกฎหมาย VOCA กระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกาได้กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของคณะกรรมการ LCLE ของมลรัฐหลุยส์เซียนา สรุปได้ดังนี้

(ก) นิยามความหมายที่สำคัญ

"เหยื่ออาชญากรรม" หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนเสียหายทางกาย ทางเพศทางการเงินหรือทางจิตใจ ซึ่งเป็นผลจากการกระทำอาชญากรรม

(ข) วิธีการให้ความช่วยเหลือ

การให้ความช่วยเหลือจะกระทำโดยผ่านทางโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือที่จัดให้โดยตรงแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยให้ลำดับความสำคัญแก่เหยื่ออาชญากรรมประเภทการถูกล่วงละเมิดทางเพศ คู่สมรสที่ถูกทำร้ายและเด็กที่ถูกทำร้าย

⁷² Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973 Section 5(c)

⁷³ แหล่งเดิม. หน้า 74.

ผู้จัดโปรแกรมและโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือ จะต้องมีความสัมพันธ์และหลักเกณฑ์ เช่น

1. เป็นองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชนที่ไม่ค้ากำไรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมประเภทและในด้านต่าง ๆ
2. เป็นการใช้จ่ายเงินเพื่อให้หรือขยายบริการ แต่มิใช่เป็นการใช้จ่ายเงินเพื่อแทนที่กองทุนอื่นของมลรัฐหรือท้องถิ่นที่ให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วย
3. กรณีโปรแกรมที่มีอยู่แล้ว ต้องเป็นโปรแกรมที่จัดตั้งขึ้นมาแล้ว อย่างน้อยหนึ่งปี และมีหลักฐานการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
4. กรณีเป็นโปรแกรมใหม่อาจได้รับเงินอุดหนุนได้ แต่จะต้องแสดงว่ามีเงินจากแหล่งอื่น ซึ่งมีในระดับสหรัฐสนับสนุนอย่างน้อยสี่สิบห้าเปอร์เซ็นต์ หรือกรณีองค์กรเอกชนต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นองค์กรที่มีการดำเนินงานที่ดีต่อสำนักงานทางการค้าของมลรัฐ ตลอดช่วงเวลาที่ได้รับ การสนับสนุนทางการเงิน
5. ต้องมีเงินสนับสนุนจากแหล่งเงินอื่นสมทบด้วยสี่สิบเปอร์เซ็นต์ เพื่อเป็นการช่วยเพิ่มเงินทุนในการให้ความช่วยเหลือ แต่มีข้อยกเว้นหรือลดหย่อนไว้ในกรณีที่ เป็นโปรแกรมใหม่ที่เป็นของชนเผ่าพื้นเมืองของอเมริกัน หรือองค์กรที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์
6. บุคลากรต้องเป็นอาสาสมัคร เว้นแต่รัฐจะยกเว้นให้เพราะมีเหตุผลจำเป็น
7. โปรแกรมต้องช่วยส่งเสริมการให้ความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงาน
8. ต้องช่วยให้เหยื่ออาชญากรรมยื่นเรื่องหรือฟ้องร้องเพื่อให้ได้รับเงินชดเชยต่าง ๆ ฯลฯ

(ค) ค่าใช้จ่าย หรือบริการที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น

1. การให้ความช่วยเหลือทางสุขภาพและความปลอดภัยเร่งด่วน ทั้งทางกายและใจ เช่น ช่วยแก้ไขวิกฤตการณ์ขณะเกิดเหตุ การพาไปส่งโรงพยาบาลหรือตรวจร่างกายให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์สายด่วน ให้อาหาร เสื้อผ้า หรือช่วยการเดินทางฉุกเฉิน ให้ที่พักพิงชั่วคราว จัดมาตรการรักษาความปลอดภัย ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายเร่งด่วน
2. การให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตทั้งเหยื่ออาชญากรรมชั้นที่หนึ่ง (ผู้ตกเป็นเหยื่อโดยตรง) และเหยื่ออาชญากรรมชั้นที่สอง เช่น การให้คำปรึกษา การบำบัดต่าง ๆ หรือการประเมินความต้องการด้านจิตใจ
3. การให้ความช่วยเหลือ โดยการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น การตั้งทนายความเพื่อทำหน้าที่แทน การช่วยพาไปหน่วยงานและศาล ค่าเดินทางไปศาล การช่วยดูแลเด็ก ขณะเหยื่ออาชญากรรมไปศาล ช่วยแจ้งกำหนดนัดหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดี

ช่วยจัดทำรายงานผลการถูกกระทบกระเทือนของเหยื่ออาชญากรรม การให้คำปรึกษาเพื่อเยียวยา
ทั้งนี้จะไม่รวมการฟ้องคดีที่ไม่เร่งด่วน เช่น การฟ้องหย่า หรือฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง

4. การตรวจทางนิติเวช

5. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการให้บริการโดยตรง เช่น ค่าเช่าที่พัก และสาธารณูปโภค
บริการโทรศัพท์ ค่าเดินทางมาเพื่อขอรับบริการ ค่าเดินทางฉุกเฉิน เพื่อมาร่วมกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญา ค่าเดินทางในท้องถิ่นสำหรับผู้ให้บริการ

6. การให้บริการพิเศษ เช่น การเป็นตัวแทนเหยื่ออาชญากรรม เพื่อติดต่อกับ
ผู้ให้ความช่วยเหลืออื่น เจ้าหน้าที่หรือนายจ้าง ช่วยค้นหาวัตถุพยาน ช่วยในการร้องขอเงินชดเชยหรือ
ความช่วยเหลือจากมลรัฐอื่น ๆ

7. ค่าใช้จ่ายแก่บุคลากรของโปรแกรมที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น เงินเดือน เจ้าหน้าที่
ค่าประชาสัมพันธ์การสมัครงานตามโปรแกรมของ VOCA ค่าอบรมเจ้าหน้าที่ หรืออาสาสมัคร

8. กระบวนการยุติธรรมเพื่อเยียวยา เพื่อช่วยเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม
ได้เข้าพบ หรือร่วมในกิจกรรมร่วมกับผู้กระทำความผิดโดยสมัครใจ เพื่อเยียวยา หรือบำบัด

9. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าฝึกอบรมทักษะของเจ้าหน้าที่ ค่าเอกสารการฝึกอบรม
ค่าเดินทางในการฝึกอบรม

10. ค่าวัสดุและเครื่องตกแต่งสำนักงาน

11. ค่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการให้ความช่วยเหลือ เช่น คอมพิวเตอร์

12. ค่าจ้างผู้ประกอบวิชาชีพ โดยปกติจะไม่สามารถใช้เงินกองทุนได้ ยกเว้น
ในบางกรณี เช่น ผู้ช่วยเหลือในการยื่นเรื่องฉุกเฉิน แพทย์นิติเวชตรวจการล่วงละเมิดทางเพศ กรณีที่
ไม่สามารถขอใช้เงินจากแหล่งอื่นได้ การให้บริการบำบัดทางจิตฉุกเฉิน

13. ค่าบริการจัดการโปรแกรมการให้ความช่วยเหลือ

14. ค่ากำกับดูแลการให้บริการ ในกรณีจำเป็นไม่เกินสิบเปอร์เซ็นต์

15. ค่าใช้จ่ายในการนำเสนอโปรแกรมต่อสาธารณะ เช่น โรงเรียน สำนักงานของ
ชุมชน หรือเวทีสาธารณะ

2) ประเทศแคนาดา (มลรัฐบริติชโคลัมเบีย)⁷⁴

ในประเทศแคนาดา โดยเฉพาะมลรัฐวิกตอเรีย ได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการจ่าย
ค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายไว้ใน Criminal Injury Compensation Act. R.S.B.C. 1996 โดยกฎหมาย

⁷⁴ แหล่งเดิม. หน้า 77.

ดังกล่าวได้บัญญัติถึงความหมายของผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาว่าเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย จิตใจหรือการตั้งครุภัง

การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมในมลรัฐบริติชโคลัมเบีย ประเทศแคนาดา เป็นไปตามกฎหมายพระราชบัญญัติช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม 2001 (Crime Victim Assistance Act 2001)

(ก) นิยามความหมายที่สำคัญ

มาตรา 1 ของกฎหมายช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม 2001 กำหนดความหมายของถ้อยคำที่สำคัญ ซึ่งอยู่ในขอบข่ายของการให้ความช่วยเหลือ เช่น

“เหยื่อ” หมายถึง บุคคลนอกเหนือจากพยานบุคคล ผู้ซึ่งถูกฆ่าได้รับความเสียหายจากผลโดยตรงของ

(a) การกระทำความผิดตามที่กำหนด หรือ

(b) เหตุการณ์ที่อ้างถึงในมาตรา 3 (1) (a) (ii)

มาตรา 3 ได้บัญญัติถึงเหตุซึ่งบุคคลอาจยื่นคำขอรับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายนี้ไว้ว่า ได้แก่

(a) บุคคลที่ได้รับความเสียหายโดยตรงจาก

(i) การกระทำความผิด ตามที่กำหนดในมลรัฐบริติชโคลัมเบีย หรือ

(ii) เหตุการณ์ในมลรัฐบริติชโคลัมเบีย ซึ่งบุคคลในเหตุการณ์นั้น

1. จับกุม หรือพยายามจับกุมหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในการจับกุมบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยชอบด้วยกฎหมายในการกระทำความผิด หรือ

2. ป้องกัน หรือพยายามป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดหรือการกระทำที่สงสัยว่าจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในการกระทำเช่นนั้น

(b) สมาชิกในครอบครัวของบุคคลนั้น ซึ่ง

(i) ได้รับความเสียหายทางการเงินหรือถูกทำร้ายทางจิตใจ จากผลของความตายหรือการได้รับบาดเจ็บของเหยื่ออาชญากรรม หรือ

(ii) บุตรที่ยังเล็กของเหยื่อผู้เสียชีวิต

(c) บุคคลซึ่งโดยตรงแล้ว มิได้เกี่ยวข้องกับเหยื่อ แต่มีความผูกพันอย่างมากทางจิตใจกับเหยื่อ และเป็นบุคคลซึ่ง

(i) รู้เห็นในเหตุการณ์ต่อไปนี้ อย่างใกล้ชิด

1. การกระทำความผิดตามที่กำหนด ซึ่งทำให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต หรือการเสียชีวิตของเหยื่อ หรือ

2. ผลที่ตามมาของการกระทำความผิดตามที่กำหนดซึ่งทำให้เหยื่อเสียชีวิตโดยพฤติการณ์ที่เพียงพอจะทำให้เกิดความตระหนัก ช็อก หรือหวาดกลัวแก่วิญญูชน ซึ่งมีความผูกพันทางจิตใจกับเหยื่อ และ

(ii) ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจ ซึ่ง

1. ได้รับการวินิจฉัยจากนักจิตวิทยา หรือแพทย์แล้วว่าผู้นั้นมีอาการทางจิตและประสาท และ

2. ตามความเห็นของผู้วินิจฉัย เห็นว่าเป็นผลจากเหตุการณ์ตาม (i)

(d) บุคคลซึ่งกระทำการแทนบุคคลตาม (a) ถึง (c) ซึ่งได้แก่

(i) ผู้แทนทางกฎหมาย หรือ

(ii) หากไม่มีผู้แทนทางกฎหมายและผู้นั้นมีเหตุทางกายและจิตให้ไม่สามารถยื่นคำขอได้ ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวของบุคคลนั้น

(ข) การให้ความช่วยเหลือหรือสิทธิประโยชน์

ตามกฎหมายช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม กำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้สั่งให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ยื่นคำขอ ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดประเภทของสิทธิประโยชน์ ได้แก่

1. บริการ หรือค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ และทันตกรรม
2. ค่าตามที่พักที่แพทย์สั่ง
3. การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พิการ
4. บริการ หรือค่าใช้จ่ายในการให้คำปรึกษา
5. บริการ หรือค่าใช้จ่ายในการฝึกอาชีพ
6. บริการ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครอง
7. การซ่อมแซม หรือเปลี่ยนทรัพย์สินที่เสียหาย หรือถูกทำลาย
8. ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุง ดูแลรักษา หรือย้ายบ้าน
9. ซ่อมแซม หรือจัดหายานพาหนะ
10. บริการ หรือค่าใช้จ่ายคนทำงานบ้าน คนเลี้ยงเด็ก หรือการดูแลบุคคล
11. การเลี้ยงดูเด็กที่เกิดเนื่องจากการกระทำผิด
12. การสนับสนุนรายได้
13. การชดเชยการขาดรายได้

14. ค่าเดินทาง และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง

15. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่กำหนด

นอกจากนี้ ประเทศออสเตรเลีย พบว่า การทดแทนความเสียหายนั้น ยังรวมถึงการฟื้นฟูจิตใจและคุณภาพชีวิตของผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย มิใช่แต่เพียงการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการที่เขาได้สูญเสียสิทธิทางด้านร่างกาย และจิตใจเท่านั้น หรือประเทศสวีเดน ซึ่งมีองค์กรที่ชื่อว่า “องค์กรจ่ายค่าชดเชยและให้การสนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม” (The Crime Victim Compensation and Support Authority - CVCSA) มีวัตถุประสงค์เพื่อดูแลสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมทุกด้าน ไม่เฉพาะแต่การจ่ายค่าชดเชยเท่านั้น หรือตามแนวทางการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาขององค์กร REDRESS United Kingdom (สหราชอาณาจักร)⁷⁵ ได้เน้นการให้ความช่วยเหลือเหยื่อโดยการให้สิทธิประการสำคัญของเหยื่อในคดีอาญาหลายประการ เช่น สิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมีพยานหลักฐานที่เพียงพอในการฟ้องร้องคดี โดยที่เหยื่อสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับทราบและเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางอาญา สิทธิที่จะได้รับการชดเชย (Redress) การเยียวยาฟื้นฟูให้คืนสู่สภาพเดิม (Restitution) หรือได้รับการชดเชยค่าเสียหาย (Reparation)⁷⁶

จากการศึกษากฎหมายของประเทศต่าง ๆ ซึ่งรัฐเป็นผู้จ่ายเงินทดแทนแก่เหยื่ออาชญากรรม มีบทบัญญัติที่เป็นสาระสำคัญ พอสรุปได้ 11 ประการ ดังนี้

1. รัฐจะดำเนินการชดเชยค่าเสียหายให้เฉพาะผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในความผิดต่อชีวิตและร่างกายโดยทั่วไป รัฐจะไม่ชดเชยค่าเสียหายในความผิดต่อทรัพย์สิน เพราะการชดเชยค่าเสียหายในความผิดต่อทรัพย์สิน กระทำได้ยาก และอาจมีการฉ้อโกงได้ง่าย
2. การเรียกร้องค่าเสียหายจะกระทำได้อต่อเมื่อเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นซึ่งรัฐจะชดเชยค่าเสียหายได้
3. ความเสียหาย และบาดเจ็บที่ได้รับจากรถยนต์ที่ฝ่าฝืนกฎจราจร โดยปกติรัฐจะไม่ชดเชยค่าเสียหายให้ ยกเว้นผู้กระทำความผิดใช้รถยนต์ เป็นเครื่องมือในการทำร้าย

⁷⁵ ข้อมูลจากการประชุมสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เรื่อง “สิทธิของเหยื่อ: การให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญา” วันที่ 28 มิถุนายน 2556 จัดโดย สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁷⁶ Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation; HRCtee General Comment 31, para. 16; CAT General Comment 3; CEDAW General Recommendation 28.

4. ความผิดบางประเภท เช่น การบาดเจ็บจากการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว เช่น ระหว่างสามีภรรยา ญาติ พี่น้อง รัฐไม่ชดใช้ให้

5. ผู้เสียหายที่ยั่วให้เกิดอาชญากรรมจะไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ส่วนบุคคลที่ขอบอดโอ้ความร้ายหรือ โจรไปในที่ไม่สมควร จนประสบเหตุร้าย เช่น ถูกชิงทรัพย์จนได้รับบาดเจ็บถูกทำร้ายร่างกายจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของคณะกรรมการพิจารณาความเสียหาย ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์แตกต่างกันออกไปในกฎหมายของแต่ละประเทศ

6. ผู้กระทำความผิดหรือผู้สนับสนุน ได้รับบาดเจ็บในการประกอบอาชญากรรมไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย

7. คณะกรรมการซึ่งพิจารณาให้ค่าเสียหายตามกฎหมายดังกล่าวนี้ มีอำนาจในการใช้ดุลพินิจอย่างจำกัด เช่น กฎหมายอังกฤษ มีอำนาจใช้ดุลพินิจพอประมาณ เช่น กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียหรือมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง เช่น กฎหมายรัฐนิวเจอร์ซีย์ในการพิจารณาว่าผู้เสียหายเป็นผู้ต้องรับผิดชอบในอาชญากรรมนั้นด้วยหรือไม่ และควรได้รับค่าเสียหายเท่าใด

8. การบาดเจ็บเล็กน้อยไม่ได้รับค่าเสียหาย ตามกฎหมายอังกฤษจะต้องหยุดงานอย่างน้อย 3 สัปดาห์ หรือตามกฎหมายนิวเจอร์ซีย์ค่าเสียหายต้องเกิน \$100 ในการรักษาพยาบาลหรือหยุดงาน 2 สัปดาห์ขึ้นไป

9. กฎหมายบางรัฐกำหนดให้ชดใช้ค่าเสียหาย เฉพาะผู้ที่มีความจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเท่านั้น กฎหมายบางรัฐก็มีได้กำหนดเงื่อนไขข้อนี้

10. กฎหมายบางรัฐกำหนดอัตราสูงสุดของความเสียหายที่รัฐจะชดใช้ให้ เช่น ไม่เกิน 5000 เหรียญสหรัฐและบางรัฐก็มีได้กำหนดไว้ เช่น กฎหมายอังกฤษมิได้กำหนดอัตราขั้นสูงไว้

11. กฎหมายของรัฐต่าง ๆ จะกำหนดมาตรฐานในการจ่ายเงินค่าเสียหาย เช่น จ่ายค่ารักษาพยาบาล ค่าอุปการะเลี้ยงดูที่ไม่สามารถทำงานได้ เงินช่วยเหลือบุตรหรือบิดา มารดา หรือสามี ภรรยา ผู้ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม

3.6 ข้อแตกต่างเรื่องการเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กับกฎหมายเยียวยาในต่างประเทศ

1) ในประเทศญี่ปุ่น การยื่นคำขอต้องกระทำภายในระยะเวลา 2 ปี ต่างกับกฎหมายไทยที่ให้สิทธิยื่นภายในระยะเวลา 1 ปี (มาตรา 22) ซึ่งอาจมีผลให้ผู้เสียหาย หรือทายาทที่ไม่ทราบถึงความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ พ.ศ. 2544 เสียสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากภาครัฐไปโดยผลของกฎหมาย

2) ในประเทศญี่ปุ่น กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ครอบครัวของผู้ตายเนื่องจากการกระทำคามผิดอาญา (Bereaved Family) เป็นผู้มียสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ ในกรณีนี้ครอบครัวของผู้เสียหาย หมายถึง คู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายหรือบุคคลผู้อยู่ในฐานะเดียวกันตามกฎหมายจารีตประเพณี ในกรณีที่ไม่มีคู่สมรสให้สิทธิในการได้รับประโยชน์ทดแทนตกแก่ผู้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูตามลำดับ ได้แก่ บุตร บิดา มารดา หลาน พี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน หากไม่มีบุคคลดังกล่าวซึ่งต้องอุปการะเลี้ยงดู ให้สิทธิตกแก่บุคคลกลุ่มเดียวกัน (บุตร บิดา มารดา หลาน พี่น้องร่วมสายเลือดเดียวกัน) ซึ่งมีได้อยู่ในอุปการะเลี้ยงดูตามลำดับเช่นกัน กล่าวคือหากสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่ดำรงชีพอยู่ได้โดยอาศัยรายได้ของผู้เสียหายจะได้รับการพิจารณาก่อนผู้ที่ไม่ได้อาศัยรายได้ของผู้เสียหายและการพิจารณาจ่ายเงินช่วยเหลือจะเรียงตามลำดับชั้น ในกรณีบิดามารดานั้น ถือว่าบิดามารดาผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่ในลำดับก่อนบิดามารดาโดยสายโลหิตซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 ของประเทศไทยจะเฉลี่ยจ่ายแก่ทายาททุกคนเท่า ๆ กัน ไม่มีลำดับก่อนหลัง

3) ข้อจำกัดในการคุ้มครอง กฎหมายให้การคุ้มครองโดยพิจารณาจากหลักดินแดนเป็นสำคัญกล่าวคือ จะจ่ายเงินช่วยเหลือต่อเมื่อเกิดความเสียหายจากอาชญากรรมที่ได้กระทำในประเทศญี่ปุ่น แม้ว่าจะเป็นคนต่างชาติดำเนินที่พักอาศัยหรือภูมิลำเนา (Legal Resident of Japan) ในประเทศญี่ปุ่นในเวลาที่เกิดการกระทำคามผิดขึ้นกฎหมายดังกล่าวก็ให้ความคุ้มครองเช่นกัน แต่หากเป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเป็นครั้งคราว ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ สำหรับประเทศไทยนั้นข้อนี้เห็นว่ามนุษย์ทุกคน แม้จะไม่ใช่ชนชาวไทย แม้จะเป็นบุคคลต่างชาติเข้ามาพำนักหรือท่องเที่ยวหรือแม้แต่การเป็นชนต่างชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายก็ดี กฎหมายไทยถือว่ารัฐต้องดูแลคุ้มครอง เมื่อเหตุแห่งความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำคามผิดเกิดขึ้นที่ประเทศไทย รัฐมีความบกพร่องในการป้องกันอาชญากรรม กฎหมายไทยจึงคุ้มครองบุคคลทุกชาติที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำคามผิดอาญาในราชอาณาจักรไทย ในทางกลับกันแม้เป็นบุคคลไทย แต่เหตุนั้น เกิดนอกราชอาณาจักรก็ไม่สามารถรับเงินค่าตอบแทนตามกฎหมายไทยได้ หากแต่ต้องไปร้องขอและยื่นเพื่อรับสิทธิต่อประเทศนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายออกมารับรองคุ้มครองว่าจะเยียวยาหรือไม่อย่างไร

4) ในประเทศญี่ปุ่นหากคณะกรรมการไม่สามารถพิจารณาจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้เสียหายหรือทายาทได้ในเวลาอันสมควร เนื่องจากไม่พบตัวผู้กระทำความผิดหรือคณะกรรมการไม่สามารถหาตัวร่วมกันในการจ่ายค่าทดแทนได้เพราะความเสียหายไม่แน่ชัด กฎหมายให้อำนาจคณะกรรมการจ่ายเงินเป็นการช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ผู้เสียหายหรือทายาทก่อนได้เป็นจำนวนตามสมควร⁷⁷

ปัจจุบัน พันตำรวจเอก ดร.ณรงค์ เสวตนันท์ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ตั้งศูนย์เยียวยาเหยื่ออาชญากรรมขึ้น เพื่อดำเนินการอย่างเร่งด่วน (นโยบายเชิงรุก) ในการเยียวยาเบื้องต้น โดยตั้งเป็นกองทุนทำให้สามารถเยียวยาผู้เสียหายหรือทายาท ได้อย่างทันที่วงที่ในกรณีที่สามารถจ่ายได้และเป็นผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 จากนั้นจึงขอความเห็นชอบเป็นมติคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาต่อไป

5) ในหลายประเทศ ความผิดบางประเภท เช่น การบาดเจ็บจากการทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว อาทิ ระหว่างสามีภริยา ญาติ พี่น้อง รัฐจะไม่ชดใช้ให้

กรณีนี้ต่างกับประเทศไทย กล่าวคือ หากการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตไม่ได้เกิดจากการทะเลาะวิวาทหรือผู้บาดเจ็บ/ผู้ตาย มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด กฎหมายไทยจะเยียวยาให้แก่ทายาทคนอื่นแต่จะงดจ่ายแก่ทายาทซึ่งเป็นผู้ต้องหาในคดีนั้น

3.7 กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับความเป็นทายาท และสิทธิของทายาท ตามกฎหมายมรดก

ชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส แม้ไม่ได้มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน แต่เป็นที่รู้โดยทั่วกันว่า บุคคลซึ่งสมครใจอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นสามีภริยาต้องพึ่งพา เลี้ยงดูซึ่งกันและกัน แม้จะไม่มีหน้าที่กำหนดไว้ตามกฎหมายก็ตาม ส่วนบุตรนอกสมรสนั้น แม้บิดาไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตร แต่ก็ยังเป็นบุตรโดยแท้จริงของบิดา บุตรย่อมต้องได้รับสิทธิเท่าเทียมกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากมองว่าเด็กไม่ได้รู้เห็นกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากบิดามารดา ไม่ได้กระทำให้เด็กได้รับสิทธิเท่าเทียมกับเด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่สมรสกัน หรือการที่เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย หากบุคคลภายนอกมาทำละเมิดทำให้ชายหญิงที่มีได้จดทะเบียนสมรสกันหรือบุตรนอกสมรสนั้น ขาดไร้ซึ่งการอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริง ดังนั้นชายหญิงที่มีได้สมรสหรือบุตรนอกสมรสก็ควรมีสสิทธิตามเดียวกับคู่สมรส หรือบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน

⁷⁷ Ibid.

3.7.1 การอยู่ร่วมกันของชายหญิงโดยมิได้สมรส ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

3.7.1.1 การอยู่ร่วมกันของชายหญิงโดยมิได้สมรส ตามระบบกฎหมาย Common Law

1) สหรัฐอเมริกา

การอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส

คำจำกัดความของการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส หรือ Cohabitation ในสหรัฐอเมริกา หมายถึงการที่บุคคลต่างเพศสองคนมาอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยา จัดการผลประโยชน์และความสัมพันธ์ระหว่างกันเอง โดยปราศจากข้อกำหนด หรือมาตรการทางกฎหมาย หรือบทลงโทษทางศาสนา⁷⁸ และผลประโยชน์ที่ตามมาของการอยู่ร่วมกันก็คือ การช่วยเหลือกันในเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เช่น ค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ค่าเช่า ค่าอาหาร เป็นต้น

แม้ว่าคู่สัมพันธ์จะไม่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันก็ตาม แต่บุตรที่เกิดมาถือเป็นบุตรที่เกิดจากบิดา มารดานอกสมรส ดังนั้นหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรจึงต้องตกแก่บิดามารดาตามความเป็นจริง โดยไม่คำนึงว่าทั้งคู่จะสมรสกันหรือไม่

สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน กรณีบุคคลภายนอกทำละเมิดต่อคู่สัมพันธ์อีกฝ่าย จนทุพพลภาพหรือเสียชีวิต ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนในการทำละเมิดนั้นได้ แต่ก็ต้องมีการพิสูจน์ความสัมพันธ์ดังกล่าวให้เป็นที่แน่ชัดว่าทั้งคู่มีความสัมพันธ์ฉันสามีภริยา

คู่สัมพันธ์ไม่สามารถรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม แต่กำหนดให้รับมรดก โดยทางพินัยกรรมได้ ในฐานะทายาทโดยพินัยกรรม

ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement)

1) การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ถือเป็นการทำสัญญาระหว่างคู่สัมพันธ์ กล่าวคือ คู่สัมพันธ์ต้องเป็นเพศตรงข้ามกัน อายุของคู่สัมพันธ์ต้องไม่ต่ำกว่า 18 ปี และมีความเข้าใจในเนื้อหาของข้อตกลงดังกล่าว รวมทั้งผลอันเกิดจากการกระทำดังกล่าว ห้ามทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันซ้อน ห้ามทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันกับญาติและแสดง โดยเปิดเผยต่อสังคม โดยทั่วไปถึงการอยู่ร่วมกันดังกล่าว

สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของคู่สัมพันธ์ภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน มีดังนี้

1. เรื่องการอุปการะเลี้ยงดู

คู่สัมพันธ์ยังอยู่ในฐานะของการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส ดังนั้นจึงไม่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ถ้าไม่ได้ทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ก็ไม่สามารถเรียกค่าเลี้ยงชีพได้

⁷⁸ P.G.Jackson. (1983). "Living Together Unmarried." *Journal of family*, Issues 4. p. 39.

แต่ถ้าอยู่ภายใต้บังคับของข้อตกลงดังกล่าวสามารถเรียกค่าเลี้ยงชีพได้โดยการกำหนดเรื่องดังกล่าวลงไปข้อตกลงในขณะที่ทำสัญญาได้

2. หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร

คู่สมพันธ์ยังคงมีหน้าที่ดังกล่าวในฐานะบิดา มารดา ตามความเป็นจริง โดยไม่คำนึงว่าสมรสกันตามกฎหมายหรือไม่

3. สิทธิในการรับมรดก

คู่สมพันธ์สามารถที่จะกำหนดตัวผู้รับมรดกลงไปในข้อตกลงดังกล่าวได้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี

2) ประเทศอังกฤษ

การอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส

1) หลักเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส

ในเรื่องของการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส ไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่แน่นอนในการกำหนดว่าใครสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ หรือผู้ที่อยู่ร่วมกันต้องมีอายุเท่าไรเพราะการอยู่ร่วมกันเป็นการเข้ามาผูกพันกันด้วยความสมัครใจของบุคคลทั้งสองฝ่าย โดยปราศจากการสมรสตามกฎหมาย⁷⁹ เป็นเพศตรงข้ามกัน⁸⁰ มีความมั่นคงถาวรในการอยู่ร่วมกัน อยู่ร่วมกันอย่างเปิดเผย ซึ่งจะก่อให้เกิดการยอมรับของสังคม และการเปิดเผยในที่นี้รวมไปถึงเรื่องบุตรด้วย

2) ผลของการอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส

การอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรสตามกฎหมายอังกฤษ ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ระหว่างกัน กล่าวคือ

1. หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู (Financial Support, Maintenance) คู่สมพันธ์ไม่มีหน้าที่ทางกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

2. หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร (Financial Support of Children) ทั้งบิดาและ มารดามีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามกฎหมาย The Child Support Act 1991 ไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรสกันหรือไม่ก็ตาม

⁷⁹ “Cohabitation means to live together as a couple without being married”

⁸⁰ Neville Harris. (1996). “Unmarriage Cohabiting Couples and Social Security in GB.” *Journal of Welfare and Family Law*, 18(2). pp. 123-125.

3. สิทธิในการรับมรดก

ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตอีกฝ่ายจะไม่ได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม โดยอัตโนมัติ แต่ทรัพย์สินมรดกดังกล่าวจะตกได้แก่บุตรหรือครอบครัวของผู้เสียชีวิต กรณีไม่มีบุตร คู่สัมพันธ์จะได้รับทรัพย์สินมรดกดังกล่าว ก็แต่โดยการแสดงเจตนาเป็นพินัยกรรมเท่านั้น

4. สิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนกรณีอีกฝ่ายเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ

ตามกฎหมาย The Fatal Accident 1976 กำหนดให้คู่สัมพันธ์ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่สามารถที่จะเรียกร้องค่าทดแทนจากผู้ที่ทำให้อีกฝ่ายเสียชีวิตได้ แต่ต้องทำการพิสูจน์ให้เห็นว่าได้อยู่ร่วมกัน ฉะนั้นสามีภริยาเป็นเวลามากกว่า 2 ปีขึ้นไปและค่าทดแทนดังกล่าวเรียกได้ทั้งค่าทดแทนทางด้านร่างกายของผู้เสียชีวิต และทางด้านจิตใจของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย⁸¹

การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement)

1) หลักเกณฑ์ของข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน มีดังนี้

1. ผู้ที่จะเข้าทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันจะต้องเป็นเพศตรงข้ามกัน กฎหมายประเทศอังกฤษยังไม่เห็นด้วยกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเพศเดียวกัน ดังนั้นในการเข้าทำข้อตกลงดังกล่าว จึงจำกัดสิทธิให้เพศตรงข้ามกันเท่านั้น แต่ก็ไม่ใช่หลักเกณฑ์ที่ตายตัว เพราะในสภาพสังคมปัจจุบันเริ่มจะมีการเปิดกว้างสำหรับเพศเดียวกันแล้ว

2) ผลของข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน

1. การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

คู่สัมพันธ์ไม่มีหน้าที่ในการกฎหมายที่จะอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันดังเช่นคู่สมรส ทำให้ไม่มีสิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพจากอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

2. หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร

คู่สัมพันธ์ยังคงมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามกฎหมาย The Child Support Act 1991 ไม่ว่าจะสมรสหรือไม่หรือไม่ว่าจะทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันหรือไม่ก็ตาม

3. สิทธิในการรับมรดก

คู่สัมพันธ์ที่อยู่ร่วมกันไม่ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรม อันจะก่อให้เกิดสิทธิในการรับมรดกของอีกฝ่าย เว้นเสียแต่จะมีการระบุชื่อไว้ในพินัยกรรม ซึ่งจะถือเป็นทายาทโดยพินัยกรรม

⁸¹ "UK Fatal Accident Compensation Claim," from http://www.accident-compensation-information-co.uk/html/fatal_accident.html

3.7.1.2 การอยู่ร่วมกันของชายหญิงโดยมิได้สมรส ตามระบบกฎหมาย Civil Law

1) ประเทศฝรั่งเศส

การสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ก่อให้เกิดสิทธิ หน้าที่หรือความสัมพันธ์ระหว่างกัน ตามกฎหมายของระบบ Civil Law ก็คือ การจดทะเบียนสมรส ประเทศฝรั่งเศสก็อยู่ในระบบของ ทะเบียนสมรสด้วยเช่นกัน ซึ่งถือว่าทะเบียนสมรสเป็น Proof of Marriage ถือเป็น การพิสูจน์ การสมรส และต้องทำหนังสือทะเบียนสมรส คือ Marriage Lime รวมไปถึงการประกาศการสมรส โดยเจ้าหน้าที่ในทางทะเบียนราษฎร (Officier de l'etat civil) การสมรสดังกล่าวจึงจะมีผลสมบูรณ์ ตามกฎหมาย

สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามี ภรรยา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 212 ถึงมาตรา 226 ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ไม่ได้นำมาใช้บังคับกับกรณีการอยู่กินกันฉันสามีภริยาจึงแยก พิจารณาผลของการอยู่กินกันที่แตกต่างไปจากการสมรส คือ

1. การช่วยเหลืออุปการะซึ่งกันและกัน

คู่สัมพันธ์ที่อยู่กินกัน ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือหรืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง เช่นเดียวกับคู่สมรส เพราะการอยู่กินกัน มีข้อเท็จจริงอยู่ที่การใช้ชีวิตร่วมกันซึ่งมิใช่หน้าที่ดั่งนั้น แม้ว่าจะอยู่กินกันในช่วงระยะเวลาเท่าใดก็ตาม

2. สิทธิในการรับมรดก

คู่สัมพันธ์ที่อยู่กินกันฉันสามีภริยาไม่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่สามารถเรียกร้องสิทธิในการรับมรดก เพื่อประโยชน์ของฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ได้

3. สิทธิในเรื่องบุตร

กฎหมายถือว่า การอยู่กินฉันสามีภริยาก่อให้เกิดสิทธิร่วมกันในการดูแลบุตร เช่น การให้การศึกษา การอบรมดูแล

4. สิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู

การอยู่กินกันไม่ได้ก่อให้เกิดสิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่าย กรณีที่มีการ แยกทางกัน

การสิ้นสุดการอยู่กินกันฉันสามีภริยาอีกกรณีหนึ่ง เป็นการแยกทางกันโดยไม่สมัครใจ ซึ่งก็คือการเสียชีวิตของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งผลจากการเสียชีวิตดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดสิทธิ โดยชอบธรรมในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่จะมีก็แต่เพียงสิทธิ การจัดการในส่วนของมรดกตามข้อตกลงเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วนที่ให้แก่ ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อเป็นการช่วยเหลือ กรณีต้องขาดไร้อุปการะ แต่ศาลก็ได้ยอมรับสิทธิ ในการรับ

ค่าชดเชย กรณีที่อีกฝ่ายเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ซึ่งการชดเชยค่าเสียหายลักษณะนี้ให้ได้ทั้งกรณีเกิดความเสียหายต่อร่างกาย และความเสียหายทางจิตใจ

การอยู่กินกันโดยมีข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Pacte Civil de Solidarite)

ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน เป็นสัญญาสำหรับบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว 2 ฝ่ายไม่ว่าทั้งคู่จะเป็นบุคคลเพศเดียวกัน (บุคคลรักร่วมเพศที่ต้องการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน) หรือต่างเพศ (บุคคลต่างเพศที่ต้องการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน แต่ไม่ต้องการจดทะเบียนสมรส) ได้เข้ามาจัดการชีวิตความเป็นอยู่ของตน อันก่อให้เกิดสิทธิ หน้าที่และข้อผูกพันในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะในเรื่องความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการจัดการเรื่องภายในครอบครัว⁸²

ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่กำหนดให้คู่สัญญาภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน รับมรดกโดยปราศจากพินัยกรรม เช่น ไม่อาจได้รับประโยชน์จากเงินเดือนของอีกฝ่ายกรณีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต ซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวกำหนดไว้สำหรับคู่สมรสเท่านั้น ในกรณีไม่มีสิทธิ หากไม่มีพินัยกรรมนั้น แสดงให้เห็นว่าคู่สัญญาต้องทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันในส่วนของ การยกทรัพย์สินให้ซึ่งกันและกัน กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตซึ่งข้อตกลงในเรื่องดังกล่าวก็จะได้รับประโยชน์จากการยกเว้นภาษีด้วย⁸³

กฎหมายเรื่องข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน ไม่ได้กำหนดหรือไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในเรื่องความสัมพันธ์กับบุตรไว้ เพราะแนวคิดในการสร้างบทบัญญัติของกฎหมายมีขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมจากการเรียกร้องให้มีกฎหมายรองรับการอยู่ร่วมกันโดยไม่สมรส โดยมุ่งหมายให้คู่สัญญามีสิทธิ และหน้าที่ในบางประการคล้ายคลึงกับคู่สมรส จึงทำให้บทบัญญัติของข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันดังกล่าวไม่กล่าวถึงเรื่องบุตรไว้ อีกทั้งไม่ให้สิทธิใด ๆ เกี่ยวกับ เรื่องบุตรเลย รวมทั้งเรื่องการรับบุตรบุญธรรม

2) ประเทศเนเธอร์แลนด์

ในระบบกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ การอยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรสแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ⁸⁴ คือ

1. การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership)
2. การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement)

⁸² "Pacte civil de solidarite (Pacs)," from <http://www.diplomatie.gouv.fr/etrangers/vivre>

⁸³ "Droit de la famille" Op.cit. N 1184.

⁸⁴ "marriage, registered partnership and cohabitation," http://www.justitle.nl/english/images/marriage_registered_tem23_34638.pdf.

3. การอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อสัญญาใด (Non-Contractual Cohabitation)

โดยที่รูปแบบความสัมพันธ์ทั้งสามรูปแบบได้เปิดกว้างสำหรับบุคคลเพศเดียวกันและบุคคลต่างเพศในการที่จะเลือกระดับความต้องการของตนได้โดยปราศจากข้อกำหนดทางกฎหมายที่เป็นทางการ

การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership)

การจดทะเบียนความสัมพันธ์ก่อให้เกิดสิทธิ และหน้าที่ต่อคู่สัมพันธ์โดยอัตโนมัติ ซึ่งแบ่งพิจารณาออกได้เป็น

1. ผลระหว่างผู้จดทะเบียนสัมพันธ์ ซึ่งแยกพิจารณาออกเป็น

ก. ผลในทางส่วนตัว

การจดทะเบียนสัมพันธ์ก่อให้เกิดผลระหว่างคู่สัมพันธ์ ดังนี้

(1) มีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเกิดขึ้นสำหรับคู่สัมพันธ์ทั้งสองฝ่าย ต้องช่วยเหลืออุปการะซึ่งกันและกัน

(2) คู่สัมพันธ์ถือเป็นทายาทโดยธรรมและสามารถที่จะรับมรดกของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับคู่สมรส

(3) ผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะภายหลังการจดทะเบียนความสัมพันธ์

(4) คู่สัมพันธ์ฝ่ายหนึ่งมีสิทธิร้องขอให้ศาลตั้งตนเองเป็นผู้พิทักษ์ กรณีที่อีกฝ่ายไม่สามารถจัดการงานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเช่นเดียวกับสามีภริยาภายใต้การสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมายมักจะได้รับการพิจารณากรณีที่คู่สมรสอีกฝ่ายต้องกลายเป็นบุคคลเป็นบุคคลไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

(5) ผลในเรื่องบุตรแตกต่างจากการสมรสในประเด็นที่ว่า หลังจากการจดทะเบียนสมรส ชายและหญิงต่างก็เป็นบิดา มารดา บุตร โดยอัตโนมัติร่วมกันทั้งสองฝ่ายบิดามารดา โดยการสมรสมีอำนาจปกครองบุตรร่วมกัน มีหน้าที่ในการดูแลบุตร แตกต่างจากคู่สัมพันธ์โดยการจดทะเบียนความสัมพันธ์ คือเฉพาะมารดาเท่านั้นที่มีอำนาจปกครองบุตรตามความเป็นจริง ส่วนบิดาจะมีอำนาจและหน้าที่ดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อมีการรับรองบุตรว่าเป็นบิดาของเด็กที่เกิดในระหว่างการจดทะเบียนความสัมพันธ์ ตามกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ถือว่าไม่เป็นบิดาตามกฎหมายแต่เป็นบิดาโดยการรับรอง

2. ผลต่อบุคคลภายนอก หรือบุคคลที่สาม

การจดทะเบียนความสัมพันธ์ ถือว่าคู่สัมพันธ์มีความเท่าเทียมกันกับคู่สมรส ซึ่งในที่นี้หมายความว่า คู่สัมพันธ์มีสิทธิ หน้าที่และอำนาจเหมือนกันกับคู่สมรสในด้านกฎหมายมหาชน สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับเรื่องภาษี ประกันสังคม เงินบำนาญ และเรื่องกฎหมายอาญา รวมไปถึงถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่มีผลต่อสถานภาพการสมรส เป็นต้น

เรื่องของสิทธิ และหน้าที่ของคู่สัมพันธ์ภายหลังการสิ้นสุดการจดทะเบียนความสัมพันธ์ คล้ายกับการสิ้นสุดการสมรสของกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ คือ ฝ่ายที่มีฐานะทางการเงินที่ดีกว่า มีหน้าที่ในการอุปการะอีกฝ่ายที่ไม่สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้อันเนื่องมาจากสาเหตุของการสิ้นสุดความสัมพันธ์ดังกล่าว

ความสัมพันธ์กับบุตร การสิ้นสุดความสัมพันธ์ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ในฐานะบิดา (ที่ได้ทำการรับรองบุตรแล้ว) มารดาและบุตรต้องสิ้นสุดตามไปด้วย ทั้งสองฝ่ายยังคงมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรหลังจากจดทะเบียนสิ้นสุดความสัมพันธ์แล้วดังเดิม⁸⁵ แต่ถ้าทั้งคู่ต้องการจัดการเรื่องความรับผิดชอบในตัวบุตรให้มากกว่าที่เป็นอยู่ก็สามารถนำเรื่องดังกล่าวขึ้นสู่ศาลได้ ศาลอาจพิจารณาตัดสินว่าบุตรควร ได้อยู่กับฝ่ายใด แต่การพิจารณาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมและศีลธรรมอันดีเป็นหลักด้วย

ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement)

ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน เป็นข้อตกลงที่ทำขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่ายในการกำหนด เรื่องสิทธิหน้าที่และข้อผูกพันซึ่งทั้งคู่ได้เลือกหรือเห็นพ้องต้องกันในการที่จะนำมาซึ่ง ความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันโดยไม่ทำการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่จดทะเบียน ความสัมพันธ์ตามความหมายของกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวมีผลทางกฎหมาย สำหรับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามรายละเอียดและเนื้อหาของสัญญานั้น ๆ⁸⁶

1. ผลระหว่างคู่สัญญา

(1) ไม่มีความสัมพันธ์กันทางครอบครัวทั้งคู่ไม่ต้องอุปการะเลี้ยงดูกันตามกฎหมาย มีเพียงหน้าที่ตามธรรมจรรยา คือ หน้าที่ที่เกิดจากจิตใจของคู่สัญญาเท่านั้น ไม่ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกันเหมือนการสมรสหรือการจดทะเบียนความสัมพันธ์ ศีลธรรมในจิตใจต่างหาก ที่เป็นตัวกำหนด การกระทำความผิดของคู่สัญญาทั้งหมด

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ “Cohabitation Agreement” Also called a living-together contract. A document that spells out the terms of a relationship and often addresses financial issues and how property will be divided if the relationship ends.

(2) คู่สัญญาไม่เป็นทายาทโดยธรรมของอีกฝ่าย แต่จะเป็นทายาทโดยพินัยกรรม กรณีที่มีการทำพินัยกรรมเกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งเรื่องดังกล่าวก็ต้องกำหนดไว้ในสัญญาด้วย

(3) เรื่องความสัมพันธ์กับบุตร กรณีให้กำเนิดบุตรในระหว่างที่อยู่ร่วมกัน บุตรจะเป็นบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายของมารดาแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ถ้าบิดาสมรสกับมารดาหรือทำการรับรองบุตร ก็จะทำให้บุตรนอกสมรสกลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา ซึ่งบิดาก็ต้องยื่นคำร้องต่อศาล ในการที่จะขออนุญาตให้ตนมีอำนาจปกครองบุตรในฐานะบุพการีด้วย (Parental Responsibility)

2. ผลต่อบุคคลภายนอก หรือบุคคลที่สาม

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) เป็นการทำข้อตกลงโดยคู่สัญญาสองฝ่าย การบังคับใช้ตามข้อตกลงจึงมีผลกับคู่สัญญาเท่านั้น ไม่มีผลบังคับต่อบุคคลที่สาม แต่กฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์กำหนดให้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันสามารถใช้บังคับกับบุคคลที่สามได้ ถ้ามีการร่างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยนายทะเบียน (Notary) ซึ่งจะทำให้เนื้อหาของข้อตกลงใช้บังคับได้ตามกฎหมาย การเพิ่มเนื้อหาหรือข้อตกลงเรื่องการรับมรดก เงินบำนาญหรือเรื่องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์เข้าไปในข้อตกลงโดยความเห็นชอบจากนายทะเบียน ก็จะทำให้ข้อตกลงดังกล่าวมีผลใช้อ้างอิงได้กับบุคคลที่สาม ซึ่งในที่นี้คือหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานภายใต้สังกัดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ กรณีการเสียชีวิตจากการทำงานก็เป็นเหตุให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ สามารถนำข้อตกลงที่ร่างขึ้นโดยนายทะเบียนเข้ามาใช้ยืนยันถึงสิทธิของตนว่า มีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับผู้ที่เสียชีวิตจริงตามข้อตกลง แต่ก็ต้องมีการพิสูจน์ถึงเรื่องการอยู่ร่วมกันดังกล่าวด้วย

การอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อสัญญาใด (Non-contractual Cohabitation)

การอยู่ร่วมกันในลักษณะดังกล่าว เป็นการอยู่ร่วมกันโดยมิได้ทำข้อตกลงใด ๆ ะหว่างกันเลย ซึ่งก็คล้ายกับกรณีการอยู่ร่วมกันโดยไม่ต้องการรับรองใด ๆ ตามกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส (Concubinage) แต่กฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ก็ให้ความสำคัญกับคู่ที่อยู่ร่วมกันดังกล่าว แม้จะไม่เทียบเท่ากับการสมรส แต่ในเรื่องสิทธิ หน้าที่ระหว่างกันก็ยังคงมีให้บ้าง โดยแยกพิจารณาถึงเรื่องดังกล่าวออกเป็นหัวข้อได้ ดังนี้

การอยู่ร่วมกันโดยไม่ทำสัญญาหรือข้อตกลงใด ๆ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายเหมือนกับการอยู่ร่วมกัน โดยการจดทะเบียนความสัมพันธ์หรือการทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยที่แต่ละฝ่ายต่างก็มีชีวิตเป็นของตนเอง ไม่คำนึงถึงการใช้ชื่อสกุล ไม่คำนึงถึงการอุปการะเลี้ยงดูกันตามกฎหมายในฐานะสามี ภริยาหรือคู่สัมพันธ์ อาศัยหลักความเป็นจริงตามศีลธรรม ไม่ต้องการ

เป็นทายาทโดยธรรมซึ่งกันและกัน ทรัพย์สินก็เป็นทรัพย์สินส่วนตัวส่วนที่นำมาหาได้ในระหว่างใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันก็นำมาแบ่งกันคนละครึ่งกรณีความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวสิ้นสุดลง

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการอยู่ร่วมกันในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดผลในทางส่วนตัวระหว่างคู่สัมพันธ์เลย การใช้ชีวิตคู่เป็นเพียงการอยู่ร่วมกันตามความเป็นจริงซึ่งจะมีผลในเรื่องของการแบ่งทรัพย์สินกรณีแยกทางกันเท่านั้น คือ แบ่งทรัพย์สินที่นำมาหาได้ร่วมกันคนละครึ่ง แต่ถ้ามีบุตรเกิดขึ้นมาอำนาจปกครองบุตรก็อยู่กับมารดาเพียงฝ่ายเดียว ถ้าบิดาต้องการบุตรก็ต้องไปพิจารณาตามกฎหมายแพ่งลักษณะครอบครัว

ส่วนผลต่อบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่สาม อาจกล่าวได้ว่า แม้การอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการจะไม่ก่อให้เกิดผลในทางส่วนตัวระหว่างกัน นอกจากผลในเรื่องการแบ่งทรัพย์สิน คนละครึ่งกรณีสิ้นสุดความสัมพันธ์ แต่ก็ยังมีผลต่อบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่สามซึ่งในที่นี้คือ รัฐบาลหรือหน่วยงานต้นสังกัดของคู่สัมพันธ์ ตัวอย่างเช่น ผลในเรื่องภาษี และประกันสังคมซึ่งเป็นสวัสดิการของรัฐที่ยังคงให้กับประชาชน ไม่ว่าคู่ที่อยู่ร่วมกันจะอยู่ร่วมกันในรูปแบบไหนหรือในลักษณะใดก็ตาม ดังนั้นจึงเป็นหลักประกันได้ว่า คู่สัมพันธ์ยังคงได้รับการเหลียวแลจากรัฐ แม้ทั้งคู่จะไม่ได้ทำการสมรส จดทะเบียนความสัมพันธ์หรือทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันก็ตาม

3.7.2 สิทธิของบุตรนอกสมรสตามกฎหมายต่างประเทศ

3.7.2.1 สิทธิของบุตรนอกสมรส ตามระบบกฎหมาย Common Law

1) สิทธิของบุตรนอกสมรสตามกฎหมายอังกฤษ

สิทธิของบุตรนอกสมรสตามกฎหมายของประเทศอังกฤษในปัจจุบัน ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา มารดา

ตาม The Children Act 1989,s.3(4), s.15 และ Child Support Act 1991 กำหนดให้บุคคลที่จะต้อง มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ บิดา มารดา และบิดาหรือมารดาบุญธรรม คำว่า บิดา มารดา นั้นให้รวมถึงมารดาและบิดาโดยธรรมชาติของเด็กด้วย ดังนั้นบิดาที่ไม่ได้ทำการสมรสกับมารดาเด็กและไม่มีอำนาจปกครองบุตรนั้น ก็ยังคงมีความรับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กอยู่เช่นเดิม

เมื่อบิดา มารดาโดยธรรมชาติต้องมีหน้าที่ให้การอุปการะทางการเงินแก่เด็กแล้ว ในสถานการณ์ปกติ จะต้องมีการยื่นคำร้องต่อ Child Support Agency หรือศูนย์ติดตามการอุปการะเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้เป็นผู้ทำหน้าที่เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ หรืออาจยื่นคำร้องต่อศาลก็ได้ หน้าที่ การอุปการะทางการเงินจะสิ้นสุด เมื่อเด็กมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ แต่อาจขยายออกไปเป็น 18 ปีบริบูรณ์ได้ในบางกรณี การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ได้ยื่นต่อศาลนี้ ศาลอาจมีคำสั่งชั่วคราวเกี่ยวกับ การอุปการะทางการเงินแก่เด็กก็ได้ โดยไม่จำกัดเวลาโดยศาลอาจมีคำสั่งให้จ่ายเงินเป็นคราว ๆ หรือเป็นเงินจำนวนหนึ่งได้

ถ้าได้ยื่นคำร้องต่อ Child Support Agency เจ้าหน้าที่ของ Child Support Agency อาจจัดให้มีการหาพยานหลักฐาน เพื่อที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นบิดาของเด็กและจัดให้มีการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ ถ้ามารดาที่เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้น ปฏิเสธที่จะให้ Child Support Agency ดำเนินการเกี่ยวกับการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือปฏิเสธที่จะให้มีการสืบหาความเป็นบิดาของเด็กแล้ว มารดานั้นจะถูกลงโทษโดยลดเงินค่าช่วยเหลือลง ในขั้นแรกมารดาเด็กจะได้รับโอกาส ให้อธิบายถึงความล้มเหลวในการใช้ชีวิตคู่ก่อน ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นว่าที่มารดาเด็กได้อธิบายนั้น มีความสมเหตุสมผลและน่าเชื่อถือ ว่า มารดาหรือเด็กจะได้รับอันตราย หรือมีความยากลำบาก มารดาจะไม่ถูกลดเงินช่วยเหลือลง แต่ถ้าเจ้าหน้าที่เห็นว่าไม่สมเหตุสมผล มารดาเด็กจะถูกลดเงินช่วยเหลือลงเป็นเวลา 3 ปี

2. สิทธิในการรับมรดก

The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975 กำหนดให้ศาล ใช้ความรอบคอบในการกำหนดเรื่องทรัพย์สินมรดกของผู้ตายให้แก่ผู้อาศัย หรืออยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ ซึ่งไม่ได้รับการอุปการะทางการเงินจากพินัยกรรมหรือโดยทางมรดก บุตรของผู้ตายไม่ว่าจะจะเป็นบุตรนอกสมรส บุตรบุญธรรมหรือผู้ที่ได้รับการปฏิบัติเสมือนบุตร โดยไม่ถูกจำกัดในเรื่องอายุ ความสามารถ เพศ หรือไม่ว่าจะสมรสหรือไม่⁸⁷

3. สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในการกำหนดอำนาจปกครองบุตร

ในประเทศอังกฤษ รัฐจะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือบุตรนอกสมรสและบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นอันมาก หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในด้านนี้ คือ Child Support Agency หรือศูนย์ติดตามการอุปการะเลี้ยงดูบุตร โดยจะทำหน้าที่ตั้งแต่การจัดหาพยานหลักฐาน เพื่อที่จะพิสูจน์ถึงความเป็นบิดาของเด็ก นอกจากเด็กจะรู้้อย่างแน่ชัดว่า บิดาของตนเป็นผู้ใดแล้ว ยังมีประโยชน์ในการบังคับจัดเก็บค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรด้วย โดยทางศูนย์ติดตามการอุปการะเลี้ยงดูบุตรจะทำหน้าที่จัดเก็บ และรวบรวมค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เพื่อนำไปอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้ครบตามจำนวนและตรงตามเวลา รวมทั้งยังมีอำนาจในการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรตรงไปก่อน และบังคับจัดเก็บค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ได้ทรงจ่ายไป คืนจากผู้มีหน้าที่ต้องจ่ายด้วย

2) สิทธิของบุตรนอกสมรสตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ในอดีตสหรัฐอเมริกาเหมือนประเทศในระบบ Common Law อื่น ๆ คือ บุตรนอกสมรสถือว่าไม่เป็นบุตรของใครเลย ไม่ว่าจะเป็นของบิดาหรือมารดาทำให้เด็กได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันในทางกฎหมาย แต่ปัจจุบันนี้สถานะของบุตรนอกสมรสดีขึ้น ใกล้เคียงกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว โดยบุตรนอกสมรสมีสิทธิต่าง ๆ ดังนี้

⁸⁷ Wilman John, Brown. (2002). *GCSE Law*. p. 266.

1. สิทธิในการกำหนดความเป็นบิดา

การกำหนดความเป็นบิดาไม่มีกฎหมายให้คำนิยามไว้แน่ชัด แต่ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้ว่า⁸⁸ การกำหนดความเป็นบิดาเป็นกระบวนการในการค้นหาหรือบ่งชี้ว่าผู้ใดที่เป็นบิดา โดยแท้จริงของเด็ก เพื่อให้มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรและหน้าที่อื่น ๆ ตามกฎหมาย โดยที่บิดานั้นมิได้มีสถานะเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก

การกำหนดความเป็นบิดาอาจทำได้ทั้งในกรณีมารดาเด็กฟ้องชายว่าเป็นบิดาของเด็ก เพื่อที่จะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือในทางตรงกันข้าม ชายอาจฟ้องคดีเพื่อกำหนดความเป็นบิดาได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสิทธิในการดูแล และติดต่อกับบุตร

ระยะเวลาในการฟ้องคดีเพื่อกำหนดความเป็นบิดานี้ โดยที่กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กทุกคนให้มีโอกาสได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาอย่างเต็มที่ กฎหมายในทุก มลรัฐของสหรัฐอเมริกาจึงยินยอมให้การฟ้องคดี เพื่อกำหนดความเป็นบิดานั้น สามารถทำในเวลาใดก็ได้ จนกว่าเด็กจะมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์⁸⁹

การกำหนดความเป็นบิดาอาจพิสูจน์ได้หลายทาง ที่สำคัญคือ ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ พยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความเป็นบิดาที่มักจะนำมาใช้อ้างอิงอยู่เสมอ ได้แก่ การพิสูจน์หมู่เลือดซึ่งสามารถสืบถึงพันธุกรรมได้ การพิสูจน์หมู่เลือดสามารถนำมาใช้ได้ ทั้งการกำหนดความเป็นบิดา และการปฏิเสธความเป็นบิดา นอกจากนี้วิธีที่จะพิสูจน์ความเป็นบิดาที่นิยมใช้กันอีก ได้แก่ การพิสูจน์เซลล์เม็ดเลือดขาวและการตรวจ DNA

การกำหนดความเป็นบิดานี้โดยทั่วไปจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็กในเรื่องการรู้ตัวผู้ที่เป็นบิดาและการที่จะมีทั้งบิดาและมารดา ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู ผลประโยชน์ของมารดาที่จะได้รับการช่วยเหลือจากบิดาของเด็ก ทางด้านการเงิน และการดูแลบุตรนอกสมรสของตน

ส่วนบุคคลที่สามารถฟ้องคดีเพื่อกำหนดความเป็นบิดานี้กฎหมายกำหนดให้ชายผู้ซึ่งไม่ได้เป็นหมั้นและไม่เสื่อมสมรรถภาพทางเพศ สามารถฟ้องคดีได้ ถ้าได้แสดงถึงหลักฐานที่มีความสัมพันธ์กับเด็กจนบิดากับบุตร ในเรื่องนี้ศาลของมลรัฐ Utah⁹⁰ ได้เคยมีคำพิพากษาไว้ว่า บิดาโดยแท้จริงของเด็กมีความรับผิดชอบอุปการะเลี้ยงดูเด็กไม่ว่าเด็กนั้นจะเป็นบุตรนอกสมรสหรือบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ข้อสันนิษฐานนี้สามารถโต้แย้งได้ ถ้าได้ความว่าเด็กมิใช่บุตรของชายผู้ที่เป็นสามีของหญิง

⁸⁸ เบญจพล สาริตสมิตพงษ์. (2548). *บุตรนอกสมรส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). หน้า 28.

⁸⁹ Morrison, Alan B. (1996). *Fundamentals of American Law*. p. 30.

⁹⁰ Scott, E., Friedman. (1992). *The Law of Parent-Child Relationships*. p. 78.

ในบางมลรัฐ นอกจากจะมีการกำหนดความเป็นบิดาแล้ว ยังมีการกำหนดความเป็นมารดาด้วย เช่น ในมลรัฐ Texas ได้วางหลักในเรื่องการกำหนดความเป็นบิดา มารดากับบุตรไว้ดังนี้⁹¹

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตร จะถูกกำหนดโดย
 - (1) ข้อเท็จจริงที่ว่าหญิงนั้นเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร
 - (2) ศาลสั่งให้หญิงเป็นมารดา
 - (3) หญิงรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรจะถูกกำหนดโดย
 - (1) ข้อสันนิษฐานความเป็นบิดาที่ไม่สามารถปฏิเสธได้
 - (2) ผลจากการรับรองบุตร เว้นแต่จะถูกยกเลิกหรือคัดค้านตามกฎหมาย
 - (3) ศาลมีคำสั่งให้ชายเป็นบิดา
 - (4) ชายรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

ส่วนมลรัฐ Illinois วางหลักในเรื่องการกำหนดความเป็นบิดา มารดาไว้ ดังนี้⁹²

1. มารดาตามความเป็นจริง อาจถูกกำหนดความเป็นมารดาได้โดยพิสูจน์ว่าเป็นผู้ให้กำเนิดเด็ก
2. บิดาตามความเป็นจริง อาจถูกกำหนดความเป็นบิดาได้ตามข้อสันนิษฐานกฎหมายนี้
3. บิดา มารดา ที่รับเด็กเป็นบุตร อาจถูกกำหนดความเป็นบิดา มารดาโดยหลักฐานการรับบุตรบุญธรรม

4. การกำหนดความเป็นบิดาโดย The Illinois Department of Public Aid ซึ่งอาจกำหนดความเป็นบิดาหรือไม่กำหนดความเป็นบิดาให้แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ตามกฎหมาย

ในการฟ้องคดีเพื่อกำหนดความเป็นบิดานี้ ชายอาจใช้ข้อสันนิษฐานถึงความเป็นบิดาของเด็ก เพื่อช่วยในการพิสูจน์ถึงความเป็นบิดาได้ ข้อสันนิษฐานถึงความเป็นบิดาในกรณีนี้ ได้แก่

1. ชายและมารดาของเด็กได้สมรสกัน แม้ว่าการสมรสจะไม่สมบูรณ์ และเด็กได้เกิดหรือมารดาเด็กได้ตั้งครรภ์ในระหว่างสมรส
2. ถ้าปรากฏว่าหลังจากเด็กเกิด ชายและมารดาของเด็กได้สมรสกัน แม้การสมรสครั้งนั้นจะไม่สมบูรณ์ และชายได้ให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ในทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบิดาของเด็ก

⁹¹ The Texas Family Code Chapter 160 Uniform Parentage Act Sec 160.201.

⁹² The Illinois Parentage Act of 1984 Sec 4.

3. ชายและมารดาของเด็กได้ลงลายมือชื่อรับรองความเป็นบิดาในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

4. ชายและมารดาของเด็กได้ลงลายมือชื่อรับรองความเป็นบิดา มารดา
วิธีการกำหนดความเป็นบิดา มารดา กับบุตร ทำได้ 2 วิธี ได้แก่

1. โดยอาศัยความยินยอมของกลุ่มเครือญาติโดยสมัครใจ โดยลงลายมือชื่อและมีพยานรับรองการลงลายมือชื่อรับรองความเป็นบิดานี้ อาจถูกโต้แย้งในศาลได้ เฉพาะในเรื่องกลั่นแกล้ง ช่มชู้ หรือความสำคัญผิดในสาระสำคัญ โดยแสดงพยานหลักฐานพิสูจน์ ในกรณีที่มีการโต้แย้งถึงการรับรองความเป็นบิดา ความรับผิดชอบตามกฎหมายของผู้ลงลายมือชื่อยังคงมีผลและมีอำนาจบังคับเต็มตามกฎหมาย เว้นแต่ศาลจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

2. โดยคำสั่งศาล ผู้ที่มีอำนาจนำคดีขึ้นสู่ศาล ได้แก่ เด็ก มารดาเด็ก หญิงที่ตั้งครรภ์ บุคคลอื่นหรือตัวแทนของมลรัฐที่มีหน้าที่ให้การเลี้ยงดูหรือให้การอุปการะทางการเงินแก่เด็ก The Illinois Department of Public Aid ถ้ากำลัง หรือได้เคยอุปการะทางการเงินแก่เด็กหรือชายที่ถูกสันนิษฐานว่าเป็นบิดาของเด็ก ถ้าคู่ความเป็นผู้เยาว์ ผู้ปกครองอาจเป็นผู้แทนกระทำการแทนได้

ข้อตกลงระหว่างผู้ที่ถูกสันนิษฐานว่า เป็นบิดากับมารดาหรือเด็ก ซึ่งมีใช้กระทำโดยอาศัยอำนาจศาลไม่อาจขัดขวางไม่ให้มีการฟ้องคดีได้

การฟ้องคดีโดยบุคคลดั่งที่กล่าวมาข้างต้น จะถูกต้องห้าม ถ้าได้ความว่า นำคดีมาฟ้องเกิน 2 ปี นับจากวันที่เด็กบรรลุนิติภาวะและถ้าได้มีการฟ้องคดีโดยตัวแทนของมลรัฐในกรณีอื่น ๆ จะถูกต้องห้าม ถ้าได้ความว่า นำคดีมาฟ้องเกิน 2 ปี นับจากวันที่ตัวแทนนั้นได้หยุดการให้ความช่วยเหลือเด็ก

2. สิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู

ศาลฎีกามีคำพิพากษาไว้ในคดี *Perez v Gomez*⁹³ ว่าบุตรนอกสมรสมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาของเขา มลรัฐไม่อาจจะเลือกปฏิบัติต่อบุตรนอกสมรส โดยการปฏิเสธประโยชน์ในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่เด็กควรจะได้รับ มลรัฐควรจะมีการบังคับตามสิทธิในนามของเด็ก เพื่อที่จะเรียกร้องการอุปการะเลี้ยงดูที่จำเป็นจากบิดามารดาตามธรรมชาติ กฎหมายไม่ควรปฏิเสธสิทธิของเด็กในการที่จะได้รับสิ่งที่จำเป็น เพียงเพราะบิดาของเขาไม่ได้สมรสกับมารดา

⁹³ [1973] 409 U.S. 535.

Blackstone ได้อธิบายไว้ว่า หน้าที่ของบิดา มารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้น เป็นหลักกฎหมายธรรมชาติ⁹⁴ การอุปการะเลี้ยงดูนั้น มีขอบเขตถึงการอุปการะทางการเงิน การให้อาหารอย่างเพียงพอให้เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งให้ที่อยู่อาศัยด้วย

ระยะเวลาที่บุตรจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูนั้น กำหนดไว้ถึงช่วงเวลาที่บุตรบรรลุนิติภาวะ คือ อายุครบ 18 ปี บริบูรณ์ แต่หน้าที่การอุปการะเลี้ยงดูนี้ อาจสิ้นสุดลงได้ก่อนบุตรบรรลุนิติภาวะในหลาย ๆ กรณี ดังต่อไปนี้

ก. เด็กได้เลือกที่จะละทิ้งบ้านไป

ข. เด็กปฏิเสธการไปเยี่ยมของบิดา มารดา

ค. เด็กได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระ การปล่อยให้เป็นอิสระเป็นหลักกฎหมาย (Legal Doctrine) ซึ่งได้รับการยอมรับ โดยข้อเท็จจริงว่าผู้เยาว์อาจจะไม่ได้กระทำการอย่างผู้เยาว์เสมอไป และความประพฤติก่อการกระทำบางอย่าง ควรจะทำให้บิดา มารดา หมดความรับผิดชอบไป เช่น เด็กได้ทำการสมรสหรือเข้าเป็นทหารในกองทัพ เป็นต้น

ถ้าบิดามารดาไม่ได้ทำการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตน ตามกฎหมายของทุกรัฐในสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นความผิดอาญา เช่น Texus Penal Code Chapter 25 Title 6⁹⁵

ตัวอย่างมลรัฐที่กำหนดการอุปการะเลี้ยงดูบุตรไว้ โดยไม่ขึ้นกับการสมรส เช่น

มลรัฐ Illinois ได้กำหนดว่า ความสัมพันธ์และการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ไม่ขึ้นอยู่กับการสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาและบุตร รวมทั้งหน้าที่ในการอุปการะได้ขยายออกไปให้เท่าเทียมกันแก่เด็กและบิดา มารดาทุกคนไม่ว่าจะมีสถานะเป็นบิดา มารดา โดยการสมรสหรือไม่⁹⁶ และมารดาของเด็กหรือบุคคลที่พบว่า เป็นบิดาของเด็ก จะไม่หลุดพ้นจากหน้าที่ในการช่วยเหลือและอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ด้วยเหตุที่เป็นผู้เยาว์⁹⁷

⁹⁴ Scott.E.Friedman, Op.cit. p. 101.

⁹⁵ Chapter 25 (a) An individual commits an offense if the individual intentionally or knowingly fails to provide support for the individual's child younger than 18 years of age...

(b) For purposes of this section, "child" includes a child born out of wedlock whose paternity has either been acknowledged by the actor or has been established in a civil suit under the Family Code or the law of another state.

⁹⁶ The Illinois Parentage Act of 1984 Sec.3.

⁹⁷ The Illinois Parentage Act of 1984 Sec.3.1.

มลรัฐ Texas ได้กำหนดว่าเด็กที่เกิดจากบิดา มารดาซึ่งไม่ได้สมรสกัน มีสิทธิเหมือนกัน ภายใต้กฎหมาย เช่นเดียวกับเด็กที่เกิดจากบิดา มารดา สมรสกัน⁹⁸

3. สิทธิที่จะได้รับการรับรองบุตร

มลรัฐส่วนใหญ่ของสหรัฐอเมริกา กำหนดให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเด็ก มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบต่อเด็กที่เกิดนอกสมรสได้ โดยการรับรองบุตรโดยสมัครใจ โดยกฎหมายกำหนดให้มารดาเด็กต้องให้ความยินยอมด้วย ถ้ามารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม การรับรองบุตร จะกระทำได้โดยการฟ้องคดี เพื่อก่อตั้งความเป็นบิดา⁹⁹ ปรากฏตาม The Uniform Parentage Act 1974 มาตรา 4 และมาตรา 6

The Uniform Parentage Act 1974 ได้ยกเลิกแนวคิดในเรื่องบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยกำหนดให้เด็กทุกคนมีความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์กับบิดามารดา ไม่ว่าบิดามารดาจะได้สมรสกันหรือไม่ก็ตาม

นอกจากนี้ใน The Uniform Parentage Act 1974 ยังมีการกำหนดถึงข้อสันนิษฐานถึงความเป็นบิดาไว้ในหลายกรณี ได้แก่

- (1) ในสถานการณ์ปกติที่บิดา มารดา สมรสกัน
- (2) ในกรณีที่ชายและมารดาเด็ก พยายามที่จะสมรสกันก่อนเด็กเกิดแต่การสมรสนั้นเป็นโมฆะหรือโมฆียะ
- (3) ในกรณีที่ชายและมารดาเด็กได้สมรสกันหรือพยายามสมรสกันหลังจากเด็กเกิดและบิดาได้กระทำการรับรองบุตร
- (4) ในกรณีที่ชายรับเด็กเข้ามาอยู่ในบ้านและเปิดเผยต่อบุคคลอื่นว่าเป็นบุตร
- (5) ในกรณีที่ชายยอมรับรองถึงความเป็นบิดาของเด็ก โดยกระทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมารดาเด็กไม่คัดค้าน

4. สิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการตายของบิดาจากการกระทำละเมิด แบ่งได้เป็น

- (1) การเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยเด็ก

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า บุตรนอกสมรสตามกฎหมาย ไม่มีสถานะเป็นบุตรของผู้ใดเลย ไม่ว่าจะ เป็นบิดา หรือมารดา ดังนั้นหากมีการกระทำละเมิดต่อมารดาเด็ก ทำให้มารดาเด็กเสียชีวิต เด็กนั้นไม่มีสิทธิที่จะได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากผู้ที่ทำละเมิด แต่ในเวลาต่อมา

⁹⁸ The Texas Family Code. Chapter 160 Uniform Parentage Act Sec 160.202.

⁹⁹ Harry D. Krause. (1987). *Family Law in a Nutshell*. p. 159.

ศาลฎีกาได้มีการวางหลักในเรื่องนี้ใหม่ ในคดี *Levy v Louisiana*¹⁰⁰ โดยถือว่าการที่กฎหมายของรัฐ Louisiana จำกัดสิทธิของบุตรนอกสมรส มิให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการตายของมารดานี้ เป็นกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญของประเทศเพราะมีความเห็นว่า ไม่เป็นธรรมที่จะให้บุตรนอกสมรส สูญเสียสิทธิต่าง ๆ เพียงเพราะเขาเกิดจากบิดา มารดา ที่มีได้ทำการสมรสกันทั้ง ๆ ที่เขายังต้อง มีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นพลเมืองคนหนึ่ง รวมทั้งมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเหมือนกับคนอื่น ๆ ด้วย บุตรนอกสมรสเองก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่และเลี้ยงดูจากมารดา มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด และทางจิตใจกับมารดาจึงไม่เป็นธรรมที่จะจำกัดสิทธิของบุตรนอกสมรสในส่วนนี้

(2) การเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยบิดา มารดา

ในทางกลับกันศาลฎีกาก็ได้มีการวางหลักไว้ ในคดี *Glon v American Guarantee & Liability Insurance Co.*¹⁰¹ อีกด้วยว่าการที่กฎหมายมลรัฐ Louisiana จำกัดสิทธิของบิดามารดา ในการเรียกค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการตายของบุตรนอกสมรสนั้นก็ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เช่นกัน

(3) สิทธิในการรับมรดก

ศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้มีคำพิพากษาไว้ ในคดี *Trimble v Gordon*¹⁰² ว่าที่กฎหมาย ของมลรัฐ Illinois ยินยอมให้บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายรับมรดกจากทั้งบิดาและมารดา ในขณะที่บุตร นอกสมรสรับมรดกได้เฉพาะมารดานั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเป็น การขัดต่อวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนความสัมพันธ์ในครอบครัว¹⁰³ ดังนั้นจึงถือได้ว่าปัจจุบันนี้ บุตรนอกสมรสมีสิทธิรับมรดกของทั้งบิดาและมารดาในสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน

3.7.2.2 สิทธิของบุตรนอกสมรส ตามระบบกฎหมาย Civil Law

1) สิทธิของบุตรนอกสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน

เดิมประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ไม่รับรู้ความสัมพันธ์ทางครอบครัวระหว่างบิดาและ บุตรที่เกิดนอกสมรสตามมาตรา 1589(2)¹⁰⁴ บุตรดังกล่าวไม่ถือว่ามี ความเกี่ยวพันทางครอบครัวกับ บิดาของเขาบุตรนอกสมรสจึงเป็นบุตรที่ปราศจากบิดาไม่มีสิทธิรับมรดกของบิดา อย่างไรก็ตาม บิดาของบุตรนอกสมรสยังคงต้องรับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดู รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการศึกษาชีพ ด้วย¹⁰⁵ ต่อมาเมื่อองค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 25(2)

¹⁰⁰ [1968] 391 U.S. 68.

¹⁰¹ [1968] 391 U.S. 73.

¹⁰² [1977] 430 U.S. 762.

¹⁰³ Harry D. Krause. Op.cit. pp. 80-81.

¹⁰⁴ Ernest Joseph, Cohn. (1968). *Manual of German Law*. para. 540.

¹⁰⁵ Ibid. para. 541-542.

ซึ่งระบุว่า “มารดา และบุตร ชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรส ย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน¹⁰⁶

ประเทศเยอรมนีตะวันตกได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญของตน เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 1949 มาตรา 6(5) บัญญัติว่า บุตรนอกสมรสจะต้องให้ได้รับการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ ในเงื่อนไขอย่างเดียวกันและมีฐานะทางสังคมอย่างเดียวกันกับที่บุตรในสมรสได้รับ¹⁰⁷ ต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยฐานะทางกฎหมายของบุตรนอกสมรส (Act on the Legal Position of Illegitimate Children) เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม ค.ศ. 1969 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญก็ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งด้วย ทำให้ปัจจุบันนี้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันให้บุตรนอกสมรสมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาและญาติของบิดาในส่วนแบ่งเดียวกันกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้รับ

บุตรนอกสมรสนี้ ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาและมีความสัมพันธ์ทางกฎหมายกับญาติทางฝ่ายมารดา บุตรนอกสมรสกับมารดาจึงมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและรับมรดกซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของมารดาด้วย สำหรับกับบิดานั้นบุตรนอกสมรสจะมีความสัมพันธ์กับบิดาหรือไม่อย่างไร ต้องพิจารณาว่าบิดาได้รับรองบุตรแล้วหรือไม่ การรับรองบุตรนั้นจะต้องมีการพิสูจน์ถึงความเป็นบิดาเสียก่อน การพิสูจน์ถึงความเป็นบิดาของบุตร นอกสมรสอาจทำได้ 2 วิธี คือ โดยการรับรองโดยสมัครใจและโดยคำพิพากษาของศาล¹⁰⁸

สิทธิของบุตรนอกสมรสตามกฎหมายแพ่งเยอรมันสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู

เนื่องจากบุตรนอกสมรสเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดา มารดาจึงมีหน้าที่ที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนตามกฎหมายอยู่แล้ว ส่วนชายผู้เป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจะมีหน้าที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนหรือไม่นั้น กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้กว้าง ๆ ว่าชายผู้เป็นบิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกสมรสของตนด้วย¹⁰⁹ จนกว่าจะมีบุคคลอื่นทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้นหรือจนกว่าจะไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดู

¹⁰⁶ มาตรา 25(2) Motherhood and childhood are entitled to special care and assistance. All children, whether born in or out of wedlock, shall enjoy the same social protection.

¹⁰⁷ Illegitimate children are to be given the same conditions of physical and spiritual development and of acquiring a position in society as legitimate children enjoy.

¹⁰⁸ § 1600a BGB.

¹⁰⁹ § 1615a BGB.

บุตรจากรายได้ หรือทรัพย์สินของตนได้¹¹⁰ บุตรนอกสมรสที่ยังเป็นผู้เยาว์ แม้ว่าจะมีทรัพย์สินเป็นของตนเองก็ยังคงต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาอยู่เช่นเดิม¹¹¹ กฎหมายยังให้การคุ้มครองต่อบุตรนอกสมรส โดยกำหนดให้บิดามารดา แม้จะอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งได้ ก็ยังมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกสมรสของตนเป็นจำนวนพอสมควร แต่หน้าที่นี้จะไม่เกิดขึ้นถ้ามีบุคคลอื่นหรือญาติให้การอุปการะเลี้ยงดูอยู่แล้ว หรือบุตรสามารถอุปการะเลี้ยงดูตนเองได้ โดยอาศัยทรัพย์สินของตน¹¹²

หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรนี้กฎหมายไม่เพียงกำหนดให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเท่านั้น แต่มารดาก็มีหน้าที่ในการช่วยเหลือบุตรนอกสมรสของตน โดยการให้การดูแล และเลี้ยงดูบุตรด้วย¹¹³ และถ้าบิดาหรือมารดาไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกสมรสของตนได้ กฎหมายกำหนดให้ญาติลำดับถัดไปมีความรับผิดชอบที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรแทน¹¹⁴ รวมทั้งถ้าปรากฏว่ามีบุคคลที่ต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดูเป็นจำนวนหลายคนและบุคคลที่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ทุกคนแล้ว ให้จัดการอุปการะเลี้ยงดู แก่บุตรผู้เยาว์ที่เป็นบุตรนอกสมรสก่อนบุตรอื่น¹¹⁵

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันยังได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกสมรสไว้เป็นพิเศษเพิ่มเติมจากหลักทั่วไปด้วย เช่น เด็กอาจเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อนที่จะมีการรับรองความเป็นบิดาได้¹¹⁶ หรือบุตรอาจทำข้อตกลงกับบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือญาติของบิดาของตนเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูในอนาคตได้¹¹⁷

การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกสมรสนี้ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันกำหนดให้บิดาจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูจนกว่าบุตรจะอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่ใช้กับกรณีที่บุตรนั้นอยู่กับบิดาอยู่แล้ว¹¹⁸ และโดยปกติแล้วการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูจะกำหนดให้จ่ายเป็นรายปีมีจำนวน

¹¹⁰ Ernest J, Schuster. (1907). *The Principles of German Civil Law*. p. 539.

¹¹¹ S1602 BGB.

¹¹² S1603 BGB.

¹¹³ S1606(3) BGB.

¹¹⁴ S1607(1) BGB.

¹¹⁵ S1609(1) BGB.

¹¹⁶ S1615d BGB.

¹¹⁷ S1615e BGB.

¹¹⁸ S1615f BGB.

แน่นอนโดยอาจให้แบ่งจ่ายเป็นงวด ๆ ทุกระยะเวลา 3 เดือนหรือบิดา มารดาอาจตัดสินใจเองได้ว่า จะจัดการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรอย่างไร เว้นแต่ศาลจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นบุคคลที่ 3 อาจเป็นผู้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรแทน ผู้มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรแล้ว บุคคลที่ 3 มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ที่มิหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู บุตรนั้นจ่ายเงินคืนให้แก่ตนได้¹¹⁹

นอกจากนี้ กฎหมายยังให้ความช่วยเหลือแก่บุตรในทางอ้อมด้วย โดยการให้มารดาอ้าง สิทธิเรียกร้องค่าใช้จ่ายในการคลอดบุตรได้

2. สิทธิที่จะทำให้เด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

บุตรนอกสมรสอาจทำให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ 2 กรณี คือ

(1) โดยผลของการสมรสระหว่างบิดา มารดา

(2) โดยผลของกฎหมาย

การทำให้เด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายโดยการสมรสระหว่างบิดา มารดา มีรายละเอียดพอสรุปได้ ดังนี้

ก. บุตรนอกสมรสที่บิดา มารดาได้สมรสกันในภายหลังจะมีสถานะเป็นบุตรที่ชอบ ด้วยกฎหมายของบิดา มารดา¹²⁰ แม้ว่าเด็กจะถึงแก่ความตายไป ก่อนที่บิดามารดาจะได้สมรสกัน ก็ตาม¹²¹

ข. สามีมของมารดาจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นบิดาของบุตรนอกสมรส ถ้าปรากฏว่า เขาได้อยู่กินกับมารดาของเด็ก ในเวลาที่มารดาเด็กอาจตั้งครรภ์ได้

3. สิทธิในการรับมรดก

เนื่องจากบุตรนอกสมรสเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดา จึงมีสิทธิรับมรดก ของมารดาอยู่แล้ว แต่กับบิดานั้นบุตรนอกสมรสจะมีสิทธิรับมรดกของบิดาก็ต่อเมื่อบิดาได้มีการ รับรองบุตรแล้วเท่านั้น

2) สิทธิของบุตรนอกสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับรองสิทธิของ บุตรนอกสมรสไว้ ดังที่จะได้กล่าวต่อไปนี้

¹¹⁹ S1615i(3) BGB.

¹²⁰ S1616 BGB.

¹²¹ S1617(1) BGB.

1. สิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู

ก่อนปี ค.ศ. 1972 บุตรนอกสมรสไม่ถือว่าเป็นบุคคลในครอบครัวของบิดามารดา แต่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่แก้ไขใหม่ได้จัดความแตกต่างในเรื่องนี้ โดยกำหนดให้บุตรนอกสมรสที่มีการกำหนดความเป็นบิดาแล้ว เป็นบุคคลในครอบครัว มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตอบแทนกันในระหว่างบิดา มารดา และบุตร หรือปู่ ย่า ตา ยาย กับหลาน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสนั้นกำหนดให้เด็กทุกคน ซึ่งได้มีการกำหนดความเป็นบิดามารดาไว้แล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่ต่อบิดามารดาของตนอย่างเดียวกัน¹²²

การกำหนดความเป็นบิดา ไม่ว่าจะโดยสมัครใจหรือโดยคำสั่งศาลก็ตาม เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้เด็กมีสิทธิในการรับมรดก รวมทั้งมีสิทธิในการได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดาด้วย เพราะฉะนั้นสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูนี้จะต้องมีการกำหนดความเป็นบิดาก่อน โดยอาจเป็นการรับรองบุตรโดยสมัครใจ แต่ไม่จำเป็นต้องถึงกับฟ้องคดีเพื่อให้บิดารับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

อย่างไรก็ตามบุตรนอกสมรสซึ่งไม่สามารถกำหนดความเป็นบิดาได้ อาจจะฟ้องคดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากชายผู้ซึ่งได้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับบิดาในเวลาที่จะตั้งครรภ์ได้¹²³ ความสัมพันธ์ทางเพศอาจถูกพิสูจน์โดยทางพยานหลักฐาน รวมทั้งพยานเอกสาร เช่น จดหมายติดต่อหรือการปฏิเสธของของชายในการยอมรับการตรวจเลือด การฟ้องคดีแบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เป็นไปได้ของความเป็นบิดา ดังนั้น ถ้าได้ความว่า หญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นในเวลาที่จะตั้งครรภ์ได้ หรือหญิงใช้ชีวิตเสเพล หรือชายพิสูจน์ได้ว่า ตนไม่อาจเป็นบิดาของเด็กได้แล้ว¹²⁴ ก็ไม่อาจจะเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากชายได้

ถ้าศาลพิพากษาให้ชายต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่เด็ก ศาลอาจพิพากษาให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นคราว ๆ ตามระยะเวลาที่กำหนด แต่ชายจะไม่มีอำนาจของความเป็นบิดา ซึ่งทำให้เกิดผล คือ เด็กจะไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบิดาและบิดาไม่มีอำนาจปกครองบุตร

¹²² Art 310-1 The French Civil Code.

¹²³ Art 342 The French Civil Code.

¹²⁴ Art 342-4 The French Civil Code.

2. สิทธิที่จะทำให้เด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

บุตรนอกสมรส อาจถูกทำให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ ใน 2 กรณี ได้แก่

(1) โดยการสมรสของบิดามารดา¹²⁵ ดังที่ได้บัญญัติไว้ว่าเด็กทุกคนที่เกิดนอกสมรส แม้จะเสียชีวิตแล้ว ก็สามารถทำให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้โดยผลของการสมรสของบิดามารดา

(2) โดยคำพิพากษาของศาล จะใช้ในกรณีที่บิดามารดา ไม่สามารถจะทำการสมรสได้ เช่นบิดา หรือมารดา ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต หรือยังมีคู่สมรสอยู่¹²⁶ หรือไม่ต้องการสมรส หรือเพราะไม่ต้องการอยู่กับอีกฝ่ายหนึ่ง แต่จะมีข้อยกเว้นไว้ในกรณีที่กฎหมายคำนึงถึงการให้ความคุ้มครองคู่สมรส และบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสได้กำหนดว่า ถ้ามิได้รับความยินยอมจากคู่สมรสของบิดา หรือมารดา บิดาหรือมารดานั้นจะไม่มีสิทธิฟ้องคดีให้รับเด็กเป็นบุตร¹²⁷

3. สิทธิในการรับมรดก

ในอดีตประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสยอมรับหลักที่ว่าบุตรนอกสมรสไม่เป็นบุตรของทั้งบิดาและมารดา จึงไม่มีสิทธิรับมรดกของทั้งบิดาและมารดาทำให้บุตรนอกสมรสเสียประโยชน์มาก แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายใหม่ทำให้บุตรนอกสมรสที่ได้มีการกำหนดความเป็นบิดา มารดา แล้วเป็นบุคคลในครอบครัวของบิดา มารดา มีสิทธิ และหน้าที่คล้ายคลึงกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิในการรับมรดกเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย¹²⁸ ในสัดส่วนที่เท่ากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิรับมรดกของปู่ ย่า ตา ยาย และลุง ป้า น้า อา ด้วย

3) สิทธิของบุตรนอกสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น

บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น คือ บุตรซึ่งเกิดในระหว่างการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายโดยมารดาของเด็กต้องตั้งครรภ์ในระหว่างที่เป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของชาย กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานความเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายไว้ 2 ประการคือ

¹²⁵ Art 331 The French Civil Code.

¹²⁶ Art 331-1 The French Civil Code.

¹²⁷ Art 333-2 The French Civil Code.

¹²⁸ Henry Dyson. (2003). *French Property and Inheritance Law-Principles and Practice*. p. 227.

(1) เด็กที่อยู่ในครรภ์มารดาในระหว่างสมรสให้สันนิษฐานว่าเป็นบุตรของชายผู้เป็นสามีของมารดา

(2) เด็กที่เกิดภายในระยะเวลาสองร้อยวันหรือมากกว่านั้นนับแต่มีการสมรส หรือเกิดภายในสามร้อยวันนับแต่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานว่าเป็นเด็กที่อยู่ในครรภ์มารดาในระหว่างสมรส

ส่วนบุตรนอกสมรส คือ บุตรที่เกิดจากการสมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและยังรวมถึงบุตรที่ไม่ปรากฏบิดาหรือในบางกรณีไม่ปรากฏมารดาคด้วย

สิทธิของบุตรนอกสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งญีปุ่นพอจะสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู

ประมวลกฎหมายแพ่งญีปุ่นได้กำหนดตัวบุคคลที่มีความผูกพันในการที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูไว้ได้แก่

ก. ญาติร่วมสายโลหิตโดยตรง พี่ชาย หรือน้องชาย และพี่สาวหรือน้องสาวมีความผูกพันที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

ข. สามี และภรรยา

ค. เจ้าบ้าน มีความผูกพันต้องอุปการะเลี้ยงดูสมาชิกในบ้าน แต่สมาชิกในบ้านไม่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูตอบแทน

ง. คู่สมรสฝ่ายหนึ่งกับบุพการีของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง มีความผูกพันที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน หากพวกเขาได้อยู่อาศัยในบ้านเดียวกัน

ส่วนบุคคลที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากผู้มีหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น ได้แก่

ก. คู่สมรสของเขา

ข. ผู้สืบสันดานโดยตรง

ค. บุพการี

ง. เจ้าบ้าน

จ. บุพการีของคู่สมรสและผู้สืบสันดานโดยตรงของคู่สมรส

ฉ. พี่ชาย พี่สาว และน้องชาย น้องสาว

จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งญีปุ่นมิได้กำหนดว่า บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นที่มีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดา มารดา แต่กลับกำหนดให้ญาติร่วมสายโลหิตโดยตรง มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดู ผู้สืบสันดาน และบุพการีของตน

คำว่า ญาติร่วมสายโลหิตโดยตรง (Lineal Blood Relative) หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตระหว่างบุพการีและผู้สืบสันดาน เช่น บิดา มารดา บุตร หลาน หรือเป็นความสัมพันธ์

โดยการสมรสระหว่างคู่สมรสฝ่ายหนึ่งกับญาติสืบสายโลหิตโดยตรงของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น สามี กับบิดา มารดาของภริยา หรือตายายของภริยา เป็นต้น

2. สิทธิในการรับมรดก

กฎหมายญี่ปุ่นกำหนดให้บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย และบุตรนอกสมรสที่บิดารับรองแล้ว (หมายถึงบุตรตามธรรมชาติผู้ซึ่งได้ถูกรับรองโดยบิดา แต่ไม่ได้ถูกทำให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของตน) มีสิทธิรับมรดกร่วมกันแต่สัดส่วนจะไม่เท่ากัน กล่าวคือ ถ้ามีผู้สืบสันดานหลายคน บุตรนอกสมรสจะมีสิทธิได้รับเป็นสัดส่วนถึงหนึ่งของส่วนที่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย จะพึงได้รับ¹²⁹

จะเห็นว่านิยามของ คำว่า “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงิน และสิทธิต่าง ๆ ที่ทายาทพึงมีรวมถึง ลำดับสิทธิและอัตราส่วนที่ทายาทแต่ละคนจะได้รับ ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย และกฎหมายอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศกับนิยามของคำว่า “ทายาท” ตามความหมายของ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีความแตกต่างกัน เนื่องจากที่มาหรือเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งในกระบวนการของการจ่ายเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ดังกล่าวมีปัญหาอันจะได้วิเคราะห์ในบทที่ 4 ต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้การจ่ายเงินค่าตอบแทนเยียวยาผู้เสียหาย และทายาทเป็นไปอย่างรวดเร็วถูกต้อง และยุติธรรม

¹²⁹ Ibid.

บทที่ 4

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ค่าตอบแทนผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรมมาตรา 40(5)¹ ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นที่ไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยหลักแล้วสิทธิในการร้องขอค่าตอบแทนตามกฎหมายนี้ ถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายเท่านั้น ไม่อาจโอนสิทธิให้บุคคลอื่นได้ อย่างไรก็ตามสิทธิดังกล่าวไม่สูญเสียไปเพราะการสืบมรดกการสวมสิทธิของทายาท กำหนดให้กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณีให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น (มาตรา 6) ทั้งนี้ตามที่ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทายาท” หมายความว่า (ก) ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายหรือจำเลยแล้วแต่กรณี และทายาทซึ่งมีสิทธิขอรับค่าตอบแทนต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับความเสียหายนั้น

สิทธิตามกฎหมายนี้เป็นสิทธิที่รัฐจะเยียวยาให้ เพื่อเยียวยาการที่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับความเสียหาย และเมื่อพิจารณาบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ประกอบด้วยจะเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิตและร่างกาย ฉะนั้นจึงน่าจะเป็นเรื่องทางอาญาเฉพาะตัวผู้เสียหาย ไม่ได้เกี่ยวกับ

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ ... (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย ที่จำเป็นให้เป็นที่ไปตามที่กฎหมายบัญญัติ.”

ทรัพย์สินอันจะตกเป็นมรดก จึงมีบทบัญญัติมาตรา 6 กำหนดให้สิทธิดังกล่าวตกแก่ทายาท ตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดตัวทายาทผู้มีสิทธิในค่าตอบแทน กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ เนื่องจากตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย .. ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทนฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ได้นิยามความหมายของทายาทไว้ ดังนั้นจะเห็นว่าความหมายของทายาทนี้ไม่ได้เป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก ทั้งที่จริง ๆ แล้วเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตายสิทธิในค่าตอบแทนของผู้เสียหาย น่าจะตกทอดแก่ทายาทตามหลักกฎหมายมรดก เมื่อไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก จึงขาดความชัดเจนในเรื่องของการลำดับสิทธิของทายาทดังกล่าวนี้ ว่าผู้ใดควรจะเป็นผู้มีสิทธิ ในลำดับต้นหรือจะให้ทุกคนมีสิทธิเท่ากัน อีกทั้งยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนในกรณีทายาทตามระเบียบฯ ข้อ 3(ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายว่าบุคคลที่ควรได้รับค่าตอบแทน อันเนื่องมาจากการอุปการะนี้ ควรเป็นผู้ที่อยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือเป็นผู้ที่ให้อุปการะผู้เสียหาย รวมถึงสิทธิที่จะได้รับค่าขาดไร้อุปการะกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ดังนั้น จึงเห็นควรศึกษาวิเคราะห์ความเป็นทายาทตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ปัญหาของการเป็น “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ อันนำมาซึ่งการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้ค่าตอบแทนดังกล่าวถึงยังผู้มีสิทธิรับเงินโดยแท้จริงและถูกต้อง ครบถ้วนต่อไป

4.1 วิเคราะห์ความเป็นทายาท และปัญหาของการเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

4.1.1 วิเคราะห์ความเป็นทายาทตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เปรียบเทียบกับทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 6 ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน หรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาท ซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น ทั้งนี้ตามที่ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณา ค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทายาท” หมายความว่า (ก)

ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย ซึ่งผู้เสียหายที่จะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณีตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ บุคคลดังกล่าวต้องไม่มีส่วนก่อให้เกิดหรือร่วมกระทำความผิดอาญาที่ทำให้ตนได้รับความเสียหายนั้น เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ หากเป็นกรณีจำเลย จะกำหนดให้จ่ายค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี อีกทั้งกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ทั้งค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เห็นว่าในส่วนที่เสียหายให้แก่จำเลยนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลย จึงเป็นทรัพย์สินของจำเลยทันทีที่จำเลยได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด ดังนี้ สิทธิดังกล่าว เมื่อจำเลยถึงแก่ความตายจึงควรที่จะตกเป็นมรดกที่ทายาทมีสิทธิได้รับอัตโนมัติตามกฎหมาย แม้ไม่ต้องแสดงเจตนารับก็ได้รับมรดก แต่เมื่อพิจารณาจากแนวคิด เจตนารมณ์ในการให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งมีลักษณะเป็นการสงเคราะห์ และชดเชยเบื้องต้นเท่านั้น ค่าตอบแทนดังกล่าวจึงไม่อาจถือเป็นมรดกได้ แต่มาตรา 6 ได้วางหลักไว้ว่ากรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายให้สิทธิในการเรียกร้อง และการรับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น กล่าวคือ ทายาทผู้มีสิทธิรับเงินของผู้เสียหายต้องเป็นทายาทผู้ซึ่งได้รับความเสียหายและต้องเป็นทายาทตามระเบียบฯ ข้อ 3 (ก) - (ง) กล่าวคือ ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการี คู่สมรสและบุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายเท่านั้น กรณีดังกล่าวจึงแตกต่างจากทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

แม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีได้มีบทนิยามไว้โดยตรงว่า ทายาทหมายถึง บุคคลประเภทใด แต่เมื่อพิจารณาตามมาตรา 1599 วรรคหนึ่งที่บัญญัติว่าเมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลนั้น ตกทอดแก่ทายาทหรือตามมาตรา 1603 ที่บัญญัติว่ามรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม และมาตรา 1604 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ดังนี้ ทายาท อาจหมายถึง ผู้มีสิทธิรับมรดกจริง ๆ สิทธินั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย² ทายาทโดยธรรมซึ่งเป็นญาติ และทายาทโดยธรรมซึ่งเป็นคู่สมรส ตามมาตรา 1629 นั้นมี 6 ลำดับ แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง ดังนี้ (1) ผู้สืบสันดาน (2) บิดามารดา (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (4) พี่น้องร่วมบิดา

² เฉลิมชัย เกษมสันต์, หม่อมหลวง. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก*. หน้า 96.

หรือร่วมมารดาเดียวกัน (5) ปู่ ย่า ตา ยาย (6) ลุง ป้า น้า อาและวรรคสอง คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ภายใต้ บทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามระเบียบฯ จะเห็นว่า ทายาทตามประมวลกฎหมาย และ พหุณย์ ให้สิทธิแก่ทายาทซึ่งเป็นทายาทโดยชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะไม่ได้เป็นทายาทสืบสายโลหิต หรือทายาทตามความเป็นจริงก็ตาม เช่น บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นต้น อีกทั้งผู้สืบสันดานตามข้อ (1) นั้นสามารถรับมรดกแทนที่ได้หากไม่มีทายาทลำดับต้น (หลานมีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่กรณีบุตรของเจ้ามรดกถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก) และตามข้อ (3)-(6) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ให้สิทธิในการรับมรดกตกแก่พี่น้องร่วม หรือต่างบิดามารดาเดียวกัน ได้รวมถึงปู่ ย่า ตา ยาย บุพการีชั้นเหนือขึ้นไปและรวมถึงลุง ป้า น้า อา ด้วย แต่ทั้งนี้ สิทธิ/อัตราส่วนที่คู่สมรสจะได้รับให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ตามบทบัญญัติมาตรา 1635 แต่เมื่อพิจารณาตามระเบียบฯ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยฯ นั้นจะเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวได้ให้สิทธิแก่ทายาทตามความเป็นจริง แม้ว่าจะไม่ได้เป็นทายาทโดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม และเมื่อพิจารณารายชื่อจะเห็นได้ว่า (ก) ผู้สืบสันดาน หมายรวมถึง ทายาทชั้นบุตรเท่านั้น ไม่ได้ให้สิทธิทายาทลำดับถัดลงมาเข้ารับมรดกแทนที่ (หลานไม่มีสิทธิเข้ารับมรดกแทนที่กรณีบุตรของเจ้ามรดกถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก) (ข) ผู้บุพการี หมายรวมถึง บิดา มารดา เท่านั้น ไม่ได้รวมไปถึงปู่ ย่า ตา ยาย ด้วย ซึ่งตามข้อ (ก) และ (ข) จะพิจารณาจากทายาทตามความเป็นจริง กล่าวคือ เป็นทายาททางสายโลหิตไม่ได้ให้สิทธิแก่บุตรบุญธรรมหรือผู้รับพันธุกรรมแต่อย่างใดและแม้ว่าบุตรนั้น จะเป็นบุตรนอกสมรสของบิดาก็ตาม (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายข้อ (ง) ได้เปิดช่องทำให้เงินค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่จะตกแก่ทายาทกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตายนั้น ตกแก่ทายาทผู้ได้รับความเสียหายที่แท้จริง ซึ่งเป็นไปตามบัญญัติมาตรา 6 ซึ่งข้อ (ง) นี้ อาจหมายถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่น้องร่วมหรือต่างบิดามารดาเดียวกัน รวมตลอดถึงบุคคลใดก็ได้ที่ได้ให้การอุปการะ หรืออยู่ในความอุปการะของผู้เสียหายก่อนตาย ซึ่งหมายความชัดเจนถึงกรณีชายหญิงที่อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยมิได้สมรส ภายหลังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 มีผลบังคับใช้จะเห็นว่าทายาทตามระเบียบฯ มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงและการที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติรับรอง “สิทธิ” ในการร้องขอค่าตอบแทนและ/หรือค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์นั้น สิทธิดังกล่าวย่อมมีสถานะเป็น “สิทธิในทางทรัพย์สิน” ซึ่งการเกิดขึ้นของสิทธินี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานว่า มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดและเกิดการล่วงละเมิดต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือชื่อเสียง อันนำมาซึ่งความเสียหาย หรือเสื่อมเสียแก่จำเลยในคดีอาญานั้น ๆ หากจำเลยดังกล่าว

ยังมีชีวิตอยู่ สิทธิในเงินที่จะได้รับการเยียวยาย่อมตกแก่ตัวจำเลยนั่นเอง แต่หากจำเลยดังกล่าวได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว สิทธิในเงินที่จะได้รับยอมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของจำเลย ดังนั้นสิทธิในการได้รับการเยียวยาที่เป็น “ตัวเงิน” จึงควรจะเป็นมรดกที่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ต่างกับแนวคิดการสงเคราะห์เบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย เงินสงเคราะห์ไม่ถือว่าเป็นมรดกอันจะตกแก่ทายาทขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่โดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้เสียหายโดยแท้

เมื่อพิจารณาตามหลักของการเป็นทายาทแล้ว แม้จะไม่มีกฎหมายมาตราใดกำหนดประเภทของทายาทโดยธรรมไว้โดยตรง แต่โดยหลักทางนิติศาสตร์แล้วตามปกติถือกันว่าทายาทโดยธรรมมี 2 ประเภท³ คือ ทายาทโดยธรรมประเภทญาติและทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส สำหรับบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เป็นทายาท ในส่วนของทายาทโดยธรรมประเภทญาติ แม้กฎหมายจะกำหนดตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้สืบสันดาน บิดา มารดา พี่น้องและญาติอื่น ๆ ก็ตามบุคคลเหล่านั้น จะต้องมิสถานะสมบุรณ์โดยกฎหมาย เช่น เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกผู้ตาย เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาจากกฎหมายทั้งระบบ จะพบว่าหลักการยึดถือสถานะ โดยสมบุรณ์ตามกฎหมายดังกล่าวมีการผ่อนคลาย ดังเช่น มาตรา 1627 ที่กำหนดว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งศาลฎีกายังได้ตีความรวมไปถึง การรับรองว่าเป็นบุตรตั้งแต่ทารก ซึ่งยังอยู่ในครรภ์มารดาด้วย หากภายหลังได้เกิดมารอดอยู่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1469/2526) แสดงว่าการเป็นทายาทโดยธรรมประเภทญาตินั้นกฎหมายได้รับรองความเป็นญาติตามความเป็นจริง แม้ว่าจะไม่มีสถานะที่สมบุรณ์ตามกฎหมายของความเป็นญาติก็ตาม⁴ เนื่องจากบุตรนอกสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยนั้นหมายถึง บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่มีได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย บุตรนอกสมรสเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดาฝ่ายเดียวมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่อมารดาของตน แต่ไม่ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา ไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่อบิดาของตน เช่น ไม่สามารถเรียกให้บิดาจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู ไม่สามารถใช้ชื่อสกุลของบิดา รวมทั้งไม่ถือว่าเป็นทายาทอันจะมีสิทธิรับมรดกของบิดา เว้นแต่บิดาจะได้รับรองโดยพฤตินัย ต่างจากการเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายต่อบิดาของตน ซึ่งการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดให้บุตรนอกสมรสมีสิทธิไม่เท่าเทียมกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนี้เป็นการทำให้บุตรนอกสมรสต้องเสียสิทธิต่าง ๆ ที่พึงได้โดยมิได้เป็นความผิดของบุตร

³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. เล่มเดิม. หน้า 10.

⁴ สมคิด เอี่ยมอ่อน. เล่มเดิม. หน้า 70-71.

หากพิจารณาถึง ทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส กฎหมายปัจจุบันกลับเคร่งครัดว่า จะต้องเป็นคู่สมรสที่มีสถานะสมบูรณ์ตามกฎหมาย ยังไม่ปรากฏบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องใด มาตราใด รับรองให้คู่สมรสตามความเป็นจริง แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน เป็นทายาทโดยธรรม ประเภทคู่สมรสอันจะมีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย แม้แต่ศาลฎีกาก็เคยมีปัญหาต่อการชี้ขาดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่สมรส ดังเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 303/2488 วินิจฉัยว่าหญิงชายแต่งงานอยู่กินด้วยกันอย่างสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส ซึ่งถือว่าไม่เป็นสามีภริยากันตามกฎหมายนั้น ตามปกติย่อมแสดง และถือว่าเจตนาเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันไม่ว่าจะได้มาโดยทุนทรัพย์ หรือแรงงานของฝ่ายใด ถือว่าต่างมีสิทธิเป็นเจ้าของคนละครึ่งคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้เป็นเหมือนบรรทัดฐาน ซึ่งปรากฏว่าในคดีต่อมาจนถึงปัจจุบันหากมีข้อเท็จจริงเหมือนกัน ศาลฎีกาก็จะวินิจฉัยทำนองเดียวกัน เห็นว่าการที่ศาลฎีกาวินิจฉัย ให้คู่สมรสตามความเป็นจริง แม้ไม่ได้จดทะเบียนสมรส มีสิทธิได้รับทรัพย์สินที่ทั้งสองคนได้ร่วมกันทำมาหาได้ในระหว่างยังมีชีวิตอยู่ร่วมกัน หากภายหลังคู่สมรสอีกคนได้ถึงแก่ความตายไปนั้นเป็นความชอบธรรมแล้ว แต่การวินิจฉัยโดยใช้ หลักเจ้าของคนละครึ่ง ก็เป็นแต่การแบ่งทรัพย์สินให้ครึ่งหนึ่ง ในลักษณะการแบ่งสินสมรสให้เท่านั้น หาได้เป็นการกำหนดให้คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้รับมรดกของผู้ตายไม่ การที่ชายและหญิงได้เข้าอยู่กินเป็นสามีภริยากันไม่ว่าเป็นเวลานานเท่าใด มีบุตรด้วยกันหรือไม่ ได้ช่วยเหลืออุปถัมภ์ค้ำชู ช่วยกันทำมาหากินสร้างครอบครัว ดูแลรักษายามเจ็บป่วยกันอย่างใด ดูเสมือนกฎหมายจะไม่รับรู้ทั้งสิ้น หากคู่สมรสฝ่ายหนึ่งตายไป คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิรับมรดกและดูเหมือนจะง่ายเกินไป หากจะสรุปว่าเป็นเพราะการไม่นำพาต่อการจดทะเบียนสมรส จึงทำให้สิทธิการรับมรดกต้องถูกปฏิเสธ โดยกฎหมายอย่างสิ้นเชิง⁵

ผู้เขียนเห็นว่า ควรบัญญัตินิยามของคำว่า “ทายาท” ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดกรอบให้อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษ กล่าวคือ การเป็นทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส ควรมิบบทบัญญัติทางกฎหมายก่อนคล้ายให้สิทธิแก่คู่สมรสตามความเป็นจริง เช่นเดียวกับการเป็นทายาทโดยธรรมประเภทญาติ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

ข้อแตกต่างประการสำคัญประการหนึ่งของความเป็นทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และทายาทตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น กล่าวคือ ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทายาทมี 2 ประเภท กล่าวคือ (1) ทายาทโดยธรรม ซึ่งได้แก่ ทายาทโดยธรรมประเภทญาติและทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส และ (2) ทายาทโดยพินัยกรรม ซึ่งข้อแตกต่างในเรื่องความเป็นทายาทนี้ ทำให้ผลของ การมี

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 71-72.

สิทธิรับเงินของทายาทแตกต่างกัน ทั้งนี้ไม่รวมทายาทโดยพินัยกรรม แม้ว่าจะเป็นความประสงค์ครั้งสุดท้ายของผู้เสียหายก่อนตายโดยทางพินัยกรรมว่าให้เงินค่าตอบแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายนี้ตกแก่ผู้อื่นก็ตาม หากแต่บุคคลดังกล่าวไม่ได้มีฐานะเป็นทายาทตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้แล้ว ไซ้ร้ ก็หาเป็นผลให้ค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นทายาทตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ ต่างกับจำเลย เนื่องจากเห็นว่าค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในส่วนที่เกี่ยววยาให้แก่จำเลย เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลย และเป็นทรัพย์สินของจำเลยทันทีที่จำเลยได้รับค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด และเห็นว่าสิทธิดังกล่าว เมื่อจำเลยถึงแก่ความตายควรที่จะตกเป็นมรดกที่ทายาทมีสิทธิได้รับอัตโนมัติตามกฎหมาย แม้ไม่ต้องแสดงเจตนารับก็ได้รับมรดก โดยเพิ่มเติมนิยามของทายาทในวรรคท้ายว่า ทายาทของจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้ให้หมายความรวมถึงทายาทผู้ที่จำเลยแสดงเจตนาก่อนตายประสงค์ โดยระบุชื่อคนหนึ่งคนใดให้รับค่าทดแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวโดยเฉพาะ ก็ให้สิทธิในค่าทดแทนและ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่ผู้นั้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการแสดงเจตนาตนเอง

ด้วยหลักการ และแนวคิดของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้น คือ การเยียวยาและการสงเคราะห์เบื้องต้น เนื่องจากรัฐบกร่องในการปกป้องดูแลประชาชนซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เสียหายอันมิอาจจะตกทอดเป็นมรดกได้ ซึ่งแตกต่างกับจำเลยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินกระบวนยุติธรรมที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นตัวเงิน อันอาจตกเป็นมรดกแก่ทายาทได้ ดังนั้นการกำหนดนิยามของทายาทนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรแยกค่านิยาม คำว่า ทายาทของผู้เสียหาย และทายาทของจำเลยออกจากกัน เนื่องจากแนวคิด เจตนารมณ์ ลักษณะการตอบแทน หรือทดแทนมีความแตกต่างกัน อันจะกล่าวเป็นข้อเสนอแนะต่อไปในบทที่ 5

4.1.2 ปัญหาของการเป็น “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงิน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

การกำหนดตัวทายาทผู้มีสิทธิในค่าตอบแทน กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

มาตรา 6 ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้น ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

สิทธิตามกฎหมายนี้เป็นสิทธิที่รัฐจะเยียวยาให้ เพื่อเยียวยาการที่ผู้เสียหาย หรือจำเลยในคดีอาญาได้รับความเสียหายซึ่งในส่วนผู้เสียหายนั้น ความหมายดังกล่าวเมื่อพิจารณาบัญญัติท้าย

พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกอบด้วยจะเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศและชีวิตร่างกาย ฉะนั้นจึงน่าจะเป็นเรื่องทางอาญาเฉพาะตัวผู้เสียหาย ไม่ได้เกี่ยวกับทรัพย์สิน อันจะตกเป็นมรดกจึงมีบทบัญญัติมาตรานี้กำหนดให้สิทธิดังกล่าวตกแก่ทายาทตามที่กฎหมายบัญญัติ⁶

มาตรา 6 เป็นเรื่องของกรให้ทายาทของผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาที่ถึงแก่ความตาย สามารถสวมสิทธิแทนผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายได้

การนิยามคำว่า “ทายาท” ที่ไม่ได้ระบุว่า “ทายาท” ที่ว่าระบุไว้ในพระราชบัญญัตินั้นหมายถึงทายาทแบบใดทำให้ไม่มีความชัดเจน เพราะเมื่อการนิยามความหมายขาดความชัดเจนแล้ว ก็จะมีปัญหาในเรื่องของการพิจารณาในการให้ค่าตอบแทนหรือค่าชดเชยให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายที่ได้รับ的伤害แล้วเสียชีวิต ทำให้เกิดการอ้างทายาทหลายคนเพราะในพระราชบัญญัติไม่ได้ระบุหรือเรียงลำดับของทายาทเอาไว้ และความหมายของทายาทนี้ ก็ไม่ได้เป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก โดยทั่วไปแล้วเมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สิทธิในค่าตอบแทนของผู้เสียหาย น่าจะตกทอดแก่ทายาทตามหลักกฎหมายมรดก เมื่อไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก จึงขาดความชัดเจนในเรื่องของลำดับสิทธิของทายาทดังกล่าวนี้ว่าผู้ใดควรจะเป็นผู้มีสิทธิในลำดับต้น หรือจะให้ทุกคนมีสิทธิเท่ากัน อีกทั้งยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนในกรณี “ทายาท” ตามระเบียบฯ ข้อ (3) (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้การอุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายว่าบุคคลที่ควรได้รับค่าตอบแทน อันเนื่องมาจากการอุปการะนี้ควรเป็นผู้ที่อยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือเป็นผู้ที่ให้อุปการะผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิทธิได้รับค่าชดเชยหรืออุปการะกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย⁷

เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แล้วพบว่ากฎหมายมิได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา สำหรับทายาทของผู้เสียหาย หรือจำเลยในคดีอาญา เอาไว้โดยเฉพาะดังนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในเรื่องกรณีสิทธิได้รับค่าตอบแทน โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหาย

⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์, เล่มเดิม, หน้า 43.

⁷ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, (2556). *โครงการพัฒนากฎหมายและประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรฐานสากล* (รายงานผลการวิจัย). หน้า 55.

รายนั้น ๆ มีทายาทโดยธรรมหลายคน จึงเห็นควรให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในส่วนดังกล่าวเพิ่มเติม อาทิ การกำหนดความสัมพันธ์ ในกรณีทายาทโดยธรรมมีหลายคนว่าผู้ใดจะเป็นผู้มีสิทธิในการยื่นคำขอ การแสดงพยานหลักฐานถึงความเป็นทายาทโดยธรรม ผลในการยื่นคำขอจะมีผลถึงทายาทโดยธรรมคนอื่น ๆ ด้วยหรือไม่ และทายาทโดยธรรมอื่น ที่มีได้ยื่นคำขอจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนในคดีอาญาดังกล่าวหรือไม่ เพียงใด

ด้วยเหตุที่ว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเฉพาะเรื่องจึงควรกำหนดลักษณะบุคคลที่จะเป็น “ทายาท” ไว้ให้ชัดเจนเพื่อมิให้เกิดปัญหาในการตีความ และในความเป็นจริงในสังคมไทย อาจปรากฏผู้ซึ่งต้องพึ่งพิงผู้ตาย ญาติสนิทของผู้เสียหาย คู่สมรสที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป มีกรณีศึกษา อันจะได้ศึกษาในหัวข้อต่อไป

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ปัญหาหลักที่ก่อให้เกิดกรณีเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ค้างจ่ายหรือเงินอาจไม่ถึงมือผู้มีสิทธิรับเงิน มีดังนี้

4.2.1 การจ่ายเงินแก่บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางสังคม ได้แก่ คนไทยหรือคนต่างด้าวที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทยโดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าวนั้นไม่มีส่วนก่อให้เกิด หรือเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ถือว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะบาดเจ็บหรือเสียชีวิตก็ดี เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ สมควรได้รับค่าตอบแทนตามที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลต่างด้าวผู้ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายก็ตามขั้นตอนการจ่ายเงิน สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายธุรการตามพระราชบัญญัตินี้ จะจัดส่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการไปยังผู้ยื่นคำขอหรือผู้มีสิทธิรับเงิน พร้อมแบบคำขอรับเงิน (สขง. 15 และสขง. 16) เมื่อผู้เสียหาย ทายาทหรือผู้ยื่นคำขอรอกเอกสารครบถ้วน และยื่นเอกสารกลับมายังสำนักงานฯ พร้อมทั้งระบุความจําแนกในการรับเงินว่าประสงค์จะรับผ่านทางเช็กระบุชื่อผู้มีสิทธิรับเงินหรือผ่านบัญชีธนาคารชื่อบัญชีผู้มีสิทธิรับเงิน

กรณีดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการจ่ายเงิน เงินไม่ถึงมือผู้รวบรวมถึงเกิดงบประมาณ ค้างจ่ายจำนวนมาก กล่าวคือ ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินผ่านเช็คแก่ผู้ที่ไม่มียบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง รวมถึงปฏิเสธการเปิดบัญชีธนาคารด้วย โดยในทางปฏิบัติ สำนักงานช่วยเหลือ

ทางการเงินฯ จะแก้ไขโดยการสั่งจ่ายเช็คเป็นชื่อผู้มีสิทธิรับเงิน โดยไม่ขีดมำคำว่า “หรือผู้ถือ” แต่จะมอบเช็คดังกล่าวผ่านสถานทูต ตัวแทนของหน่วยงานราชการ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มูลนิธิเด็กและสตรีหรือผู้รับมอบอำนาจในการยื่นคำขอ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจส่งผลให้เงินถึงมือผู้รับไม่ครบถ้วนหรือเงินทั้งหมดไม่ถึงมือผู้รับ ทำให้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่จะเยียวยาเบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น

4.2.2 กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีมติสั่งจ่ายคนต่างชาติ ซึ่งขณะสั่งจ่ายผู้เสียหายหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินได้เดินทางกลับไปยังประเทศของตนแล้ว ทำให้ยากแก่การติดตามส่งและรับเอกสาร เพราะบางครั้งกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้น อาจต้องรอเอกสารพฤติการณ์แห่งคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล จึงจะสามารถนำเรื่องเข้าพิจารณาได้ ในทางปฏิบัติสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ จะประสานไปยังผู้ยื่นคำขอให้ทายาทผู้มีสิทธิรับเงินทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลที่ตนไว้วางใจรับเช็คแทนตนได้

4.2.3 กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาพิจารณาสั่งจ่ายแก่ทายาทจำนวนตั้งแต่ 4 คนขึ้นไปและทายาทประสงค์จะรับเงินคำตอบแทนพร้อมกันทุกคน โดยไม่ได้มอบอำนาจให้ผู้หนึ่งผู้ใดรับเงินแทน เนื่องจากระเบียบธนาคารจะยินยอมให้ใช้ชื่อในการเปิดบัญชีธนาคาร รวมถึงการสั่งจ่ายเช็คไม่เกิน 3 คน ในทางปฏิบัติสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ จะแจ้งกลับไปยังทายาทผู้มีสิทธิรับเงินอีกครั้งเพื่อให้ทำหนังสือมอบอำนาจในการรับเช็ค หรือทำหนังสือยินยอมให้เปิดบัญชีธนาคารระบุชื่อเพียง 3 คน

ปัญหาที่พบโดยส่วนใหญ่มี 2 ประการ ดังนี้

1) กรณีทายาทไม่ยินยอมมอบอำนาจให้ทายาทคนอื่นหรือผู้หนึ่งผู้ใดรับเช็ค หรืออาจเป็นกรณีที่ทายาทไม่ยินยอมทำหนังสือยินยอมในการเปิดบัญชีธนาคาร เนื่องจากมีความขัดแย้งภายในครอบครัว อีกทั้งไม่มั่นใจว่าตนจะได้รับส่วนแบ่งอย่างเป็นธรรมในเงินคำตอบแทนดังกล่าว

2) กรณีทายาทยินยอมมอบอำนาจในการรับเช็คแต่ผู้รับมอบอำนาจอยู่ต่างจังหวัด และไม่สะดวกที่จะมารับเช็คยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ กรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุเรื่องเวลาค่าใช้จ่ายในการเดินทาง อาจไม่คุ้มค่าในทางปฏิบัติทายาทมักจะสมัครใจเดินทางมา กรณีจำเลยจะมอบอำนาจให้ทนายความทำการแทน

4.3 กรณีศึกษา

ในที่นี้ขอศึกษาเฉพาะกรณีบุตรนอกสมรสและชายหญิงที่อยู่ร่วมกัน โดยมีได้สมรส ซึ่งไม่เป็นทายาทตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก แต่เป็นทายาทตามความเป็นจริง และเป็นทายาทตามความในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 และศึกษา กรณีที่ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ รวมถึงศึกษากรณีที่ผู้มีสิทธิรับเงินมีความพิการ หรือทุพพลภาพ จนทำให้ไม่สามารถรับเงินได้ปรากฏเป็นกรณี ดังต่อไปนี้

4.3.1 กรณีศึกษา ที่ 1 ชายหญิงที่อยู่ร่วมกัน โดยมีได้จดทะเบียนสมรสและบุตรนอกสมรส

ด้วย นางสาว อ (ภริยา) ทายาทของนาย ส ได้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย ในคดีอาญาเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2553 กรณี นาย ส ถูกทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ความตาย ซึ่งต่อมา คณะกรรมการในการประชุมครั้งที่ 1/2555 เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2555 มีมติให้จ่ายเงินค่าตอบแทน แก่นางสาว อ (ภริยา) เป็นเงินจำนวน 100,000 บาท แต่ปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า นาง ท (มารดา ผู้เสียหาย) ได้ทำหนังสือคัดค้านการจ่ายเงินค่าตอบแทน ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2555 โดยแจ้งว่า นางสาว อ ไม่ได้เป็นภริยา เป็นเพียงผู้แอบอ้างและให้ข้อมูลเท็จ แก่สำนักงาน

จากการสอบปากคำ นาย น ประธานหมู่บ้านเอื้ออาทรฯ กรณีที่ นาย น ได้ทำหนังสือ รับรองว่า นาย ส มีได้อยู่กับฉันสามีภริยากับนางสาว อ จากการสอบปากคำสรุปได้ดังนี้ นาย น ได้ให้การว่า นาย ส อาศัยอยู่กับมารดาและบุตร ไม่ได้อยู่กับฉันสามีภริยากับนางสาว อ แต่อย่างไร โดยนาย ส มีอาชีพเป็นช่างเดินสายไฟ อาศัยอยู่ตึก เอ กับมารดา และบุตร ซึ่งตึกดังกล่าว จะอยู่ ตรงกันข้ามกับตึกที่นาย น อาศัยอยู่ ครอบครัวนาย ส เป็นครอบครัวค้าขาย นาย น จึงรู้จักครอบครัว นี้เป็นอย่างดี และนาย น ไม่รู้จักนางสาว อ และไม่เคยเห็นนางสาว อ ที่หมู่บ้านเอื้ออาทรฯ มาก่อน

จากการสอบปากคำ นาง ร เพื่อนบ้านซึ่งอาศัยอยู่ตึกเดียวกันกับที่นาย ส อาศัยอยู่ นาง ร ได้ให้ปากคำว่า อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเอื้ออาทร มาเป็นเวลา 4 ปีแล้ว รู้จักนาย ส แต่ไม่สนิทสนม เนื่องจากนาย ส ไม่คลุกคลีกับผู้ใด นาย ส เป็นช่างไฟ รับซ่อมพัดลม ซ่อมประตู และทราบว่า นาย ส มีบุตร 1 คน อาศัยอยู่กับ นาง ท มารดาของนาย ส และทราบว่า ภริยาของนาย ส (คนแรก) หลังจาก ให้กำเนิดบุตรออกมา ก็ได้ทิ้งไป และก่อนที่นาย ส จะเสียชีวิต ได้อาศัยอยู่กับ นาง ท และบุตร 1 คน โดยนาง ท มีอาชีพเก็บขวดขาย หลังจากทีนาย ส เสียชีวิต น้องชายของผู้ตาย ได้ย้ายมาอยู่ด้วยกับ นาง ท นาง ร ให้การว่า เคยเห็น นางสาว อ มาดูแล นาง ท ตอนงานศพ นาย ส และทราบว่า นางสาว อ เป็นลูกจ้างของน้องชาย นาย ส

จากการสอบปากคำ นาง ท มารดาของนาย ส ได้ให้ปากคำว่า นางสาว อ คือ ผู้ที่มาขอ อาศัยอยู่ที่บ้าน เพื่อหางานทำแต่หางานทำไม่ได้จึงให้ นาย ช น้องชาย นาย ส รับไว้เป็นหมอนวด ร้านสปา ที่รัฐประเทส จังหวัดสระแก้ว ต่อมา นาง ท ทราบว่า ลูกชาย คือ นาย ส เสียชีวิต จึงได้

เดินทางกลับมา โดยได้ให้ นาง อ เป็นผู้ดำเนินการให้ทุกอย่าง เนื่องจาก นาง ท เขียน อ่านหนังสือ ไม่ได้ นาง ท เพิ่งทราบว่า นางสาว อ ได้มายื่นคำขอรับเงินค่าตอบแทน กรณีที่ นาย ส บุตรของตน เสียชีวิต เนื่องจากได้รับจดหมายแจ้งจากสำนักงานฯ ให้ นางสาว อ มารับเงินค่าตอบแทน นาง ท จึงได้เดินทางมาที่สำนักงานฯ เพื่อยื่นหนังสือคัดค้านและ นาง ท ได้ให้การอีกว่าตนไม่เคยทราบมาก่อนว่า นางสาว อ เป็นภริยาของ นาย ส เพราะ นางสาว อ ไม่ได้แสดงออก หรือมีพฤติกรรมใด ๆ ที่ จะทำให้รู้ว่า เป็นภริยาของ นาย ส

จากพยานหลักฐานเอกสารที่ นางสาว ป (ผู้ใหญ่บ้าน) ให้การรับรองว่า นางสาว อ ได้อยู่กินฉันสามีภริยากับ นาย ส ที่บ้านเลขที่ 10 (สมมติ) ตำบล บางรักพัฒนา อำเภอ บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ปรากฏว่า ไม่พบผู้ใหญ่บ้าน จากนั้น จึงได้เดินทางไปยังบ้านเลขที่ 668 (สมมติ) ตำบล บางรักพัฒนา อำเภอ บางบัวทอง จังหวัด นนทบุรี ซึ่งเป็นบ้านที่ปรากฏตามหนังสือรับรองของผู้ใหญ่บ้านว่า นาย ส ได้มาอยู่กินฉันสามีภริยากับนางสาว อ ปรากฏว่าบ้านหลังดังกล่าว เป็นบ้านของญาติ นาย ส จากการสอบถามปรากฏว่า เจ้าของบ้านไม่รู้จัก นางสาว อ และนาย ส กับ นางสาว อ ไม่เคยพักอาศัยในบ้านเลขที่นี้แต่อย่างใด ต่อมาได้เดินทางไปยังบ้านเลขที่ 11 (สมมติ) หมู่บ้านบางบัวทอง ตำบล บางรักพัฒนา อำเภอ บางบัวทอง จังหวัด นนทบุรี ตามที่อยู่ ที่ นางสาว อ ได้ให้ไว้กับเจ้าหน้าที่ ปรากฏว่าบ้านเลขที่ดังกล่าวไม่มีคนอยู่ จากการสอบถามเพื่อนบ้าน ปรากฏว่า บ้านหลังดังกล่าว เป็นบ้านเช่า และไม่มีผู้ใดรู้จัก นางสาว อ ในวันเดียวกัน จึงได้เดินทางไปยัง บ้านเลขที่ 17 (สมมติ) ตำบล บางรักพัฒนา อำเภอ บางบัวทอง จังหวัด นนทบุรี ซึ่งเป็นที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวประชาชน เมื่อเดินทางไปถึง ปรากฏว่าบ้านหลังดังกล่าวเป็นบ้านของ นางสาว พ ซึ่งเป็นญาติของ นางสาว อ จากการสอบถาม นางสาว พ ได้ให้การว่า ไม่สามารถติดต่อกับ นางสาว อ ได้ และปัจจุบันก็ไม่ให้ นางสาว อ เข้าบ้าน เนื่องจากนางสาว อ มีนิสัยไม่ดี.. ฯลฯ ชอบเปลี่ยนชื่อบ่อย ในเรื่องที่ นางสาว อ กับ นาย ส เป็นสามีภริยากัน หรือไม่ นางสาว พ ไม่ทราบ เนื่องจากไม่ได้ติดต่อกับ นางสาว อ นอกจากนี้ ยังให้การอีกว่า นางสาว อ เขียนหนังสือได้เล็กน้อย แต่สามารถอ่านหนังสือได้ ส่วนบ้านเลขที่ 11 (สมมติ) เป็นบ้านที่มารดาของนางสาว อ เคยเช่าอยู่ แต่ปัจจุบันไม่อยู่แล้วและหากเดินทางไปถามมารดาของ นางสาว อ มารดาก็ไม่ทราบเหมือนกันว่า นางสาว อ ปัจจุบันพักอาศัยอยู่ที่ใด กับผู้ใด

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2556 เจ้าหน้าที่ได้เดินทางไปยังบ้านของ นางสาว ป (ผู้ใหญ่บ้าน) อีกครั้งหนึ่ง เพื่อสอบถาม เกี่ยวกับหนังสือรับรองการอยู่กินฉันสามีภริยาที่ นางสาว ป (ผู้ใหญ่บ้าน) เคยรับรองไว้ นางสาว ป ให้การว่าเคยรู้จักกับ นาย ส และเคยเห็นนางสาว อ นั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ของ นาย ส ขับผ่านไปมา ในวันเกิดเหตุ นางสาว อ ได้มาหา นางสาว ป (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่บ้าน เพื่อขอให้รับรองว่าได้อยู่กินฉันสามีภริยากับ นาย ส โดยอ้างว่าได้อยู่กินกันที่ บ้านเลขที่ 5

(สมมติ) ตำบล บางรักพัฒนา อำเภอ บางบัวทอง จังหวัด นนทบุรี และมีบุตรด้วยกัน 1 คน โดยจะนำหนังสือดังกล่าวไปยื่นขอรับความช่วยเหลือ เพื่อที่จะเอาเงินไปเลี้ยงบุตร นางสาว ป (ผู้ใหญ่บ้าน) จึงได้ออกหนังสือรับรองไปให้ ด้วยความสงสารและเข้าใจว่า นางสาว อ เป็นภริยาของ นาย ส จริง

กลุ่มงานคำวินิจฉัย และอุทธรณ์ พิจารณาแล้วเห็นว่า เมื่อไม่สามารถติดต่อ หรือตามหา นางสาว อ เพื่อสอบถามข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ และจากการสอบปากคำพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทำให้เชื่อได้ว่า นางสาว อ ไม่ได้อยู่กับฉันสามีภริยากับ นาย ส นางสาว อ จึงไม่เป็นทายาทตามข้อ 3 (ง) ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 และเมื่อทายาทที่แท้จริงได้ทำหนังสือคัดค้านการจ่ายเงินค่าตอบแทน ซึ่งจากการตรวจสอบปรากฏว่า ทายาทของ นาย ส ที่เหลืออยู่มีเพียง นาง ท (มารดา) และ เด็กชาย ว (บุตร) จึงเห็นควรยกเลิกคำวินิจฉัยที่ 735/2555 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2555 และเห็นควรจ่ายค่าตอบแทนแก่ นาง ท (มารดา) และ เด็กชาย ว (บุตร)

ผู้เขียนขอวิเคราะห์ ดังนี้กรณีที่ นางสาว อ (ภริยา) ทายาทของ นาย ส ได้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2553 กรณี นาย ส ถูกทำร้ายร่างกาย จนถึงแก่ความตาย ซึ่งต่อมากคณะกรรมการในการประชุมครั้งที่ 1/2555 เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2555 มีมติให้จ่ายค่าตอบแทนแก่ นางสาว อ (ภริยา) เป็นเงินจำนวน 100,000 บาท แต่ปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า นาง ท (มารดาผู้เสียหาย) ได้ทำหนังสือคัดค้านการจ่ายเงินค่าตอบแทน ลงวันที่ 7 สิงหาคม 2555 โดยแจ้งว่า นางสาว อ ไม่ได้เป็นภริยา แต่เป็นเพียงผู้แอบอ้าง และให้ข้อมูลเท็จแก่สำนักงานฯ และเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2556 นาง ท (มารดาผู้เสียหาย) ได้มีหนังสืออีกฉบับหนึ่งสอบถามความคืบหน้าอีกครั้ง ซึ่งต่อมา ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ ได้มีคำสั่งให้ผู้เขียน พร้อมคณะ สืบเสาะข้อเท็จจริงในกรณีดังกล่าว ผู้เขียน พร้อมคณะได้ลงพื้นที่ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงตามคำขอรายดังกล่าว ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงว่า นาย ส (ผู้ตาย) สถานะภาพ โสด มารดา ยังมีชีวิตอยู่ผู้ตายเคยหลับนอนกับ นางสาว อ ซึ่งอ้างตนเป็นภริยา และอ้างว่ามีบุตรด้วยกัน (ความเป็นจริงเป็นบุตรของ นางสาว อ ซึ่งเกิดจากชายคนอื่น ที่ไม่ใช่ นาย ส) นางสาว อ นำเอกสารหลักฐานมาแสดงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ครบถ้วนถูกต้อง จนกระทั่งขั้นตอนของการจ่ายเงิน เนื่องจาก นางสาว อ มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่หลายครั้ง ซึ่งปัจจุบันไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ใดเมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับจดหมายลงทะเลเบียนตีกลับ เนื่องจากไม่มีผู้รับ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องเสาะแสวงหาข้อมูลในสำนวน เพื่อดำเนินการจัดส่งเอกสารอีกครั้ง ปรากฏว่าผู้รับเป็นญาติของผู้ตาย และได้นำจดหมายฉบับดังกล่าว ไปให้แก่มารดาผู้ตาย มารดาของผู้ตายไม่ทราบเรื่องสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย กรณีถึงแก่ความตายมาก่อน จากการสอบถาม ทราบเพิ่มเติมว่า มารดาของ

ผู้ตายเคยให้ นางสาว อ ซึ่งเป็นคนงานในบ้าน ไปแจ้งการตาย และทำเอกสารฝ่ายเมืองต่าง ๆ ให้ตน หลังจากที่ถูกผู้ตาย ซึ่งเป็นบุตรชายเสียชีวิตเนื่องจากตนอายุมาก (60 ปีกว่า) เดินทางไม่สะดวกไม่รู้หนังสือและขณะนั้น ตนกำลังจัดการพิธีศพจึงลงนามในหนังสือมอบอำนาจให้ นางสาว อ กระทำการแทนสันนิษฐานว่า นางสาว อ ได้รับทราบสิทธิจากพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยา ไม่ว่าจะมิบุตรด้วยกันหรือไม่ก็ตาม ถือว่าเป็นทายาทตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ข้อ 3 (ง) กล่าวคือ มีการอุปการะเลี้ยงดูกัน ซึ่งในการสืบเสาะดังกล่าว เจ้าหน้าที่ได้ สอบถามจากผู้นำชุมชน กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้านที่ให้การรับรองว่า นาย ส และนางสาว อ อยู่กินฉันสามีภริยากันจริง โดยอ้างว่าตนเคยเห็น นางสาว อ นั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ของผู้ตายเท่านั้น และตนเพียงสอบถามว่า อยู่กินกันจริงหรือไม่จากนั้น จึงลงลายมือชื่อรับรองว่าอยู่กินฉันสามีภริยาจริง

ผู้เขียนเห็นว่า กระบวนการตั้งแต่รับคำขอ จนถึงขั้นตอนการรับเงินหรือการอุทธรณ์ ขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุด คือ ขั้นตอนการรับคำขอเพราะเจ้าหน้าที่จะได้พบกับผู้ยื่นคำขอสามารถ สอบปากคำและบันทึกข้อมูลได้มากที่สุด เพราะเมื่อเวลาผ่านไป การเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจะยากขึ้น ในเรื่องนี้นอกจากข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการทำสำนวนแล้วข้อมูลของทายาท ก็เป็นสิ่งสำคัญมาก ที่ควรระบุไว้ในใบรับคำขอ เพราะเมื่อถึงขั้นตอนการจ่ายเงิน หากผู้มีสิทธิรับเงินถึงแก่ความตาย เจ้าหน้าที่จักได้สืบหาทายาทผู้มีสิทธิรับเงินคนต่อไป และจ่ายเงินได้รวดเร็วขึ้น ปัญหาในการสืบทายาท เพื่อรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย กรณีผู้มีสิทธิรับเงินเสียชีวิตนั้น อาจมีสาเหตุ ดังนี้

1. ทายาททั้งหลาย ไม่สามารถตกลงกันได้ว่าใครจะเป็นผู้ยื่นขอรับค่าตอบแทน เพราะเมื่อมีเรื่องเงินค่าตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ประสงค์จะเป็นผู้ยื่นเอง

2. ผู้อ้างตนเป็นทายาท อาจให้อัยคำที่เป็นเท็จเพื่อที่จะรับสิทธิประโยชน์ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บางครั้ง มีการปกปิดทายาท

3. อาจมีการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนจากทายาทหลายคน และจำนวนหลายครั้ง เนื่องจากการยื่นคำขอรับค่าตอบแทน สามารถยื่นได้ทั่วประเทศ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาคทำให้ต้อง มีการตรวจสอบ ทั้งยัง ต้องรอรวมเรื่องทั้งหมด เพื่อพิจารณาพร้อมกัน

4. การระงับทนายทนายขณะรับคำขอ ไม่ชัดเจน ครอบคลุม บางครั้งจะใช้เพียงแต่การสอบปากคำ ไม่มีเอกสารประกอบ ทั้งไม่ได้สืบสาวราวเรื่องให้ละเอียดเพียงพอด้วยเหตุที่ว่า ขณะรับคำขอนั้น ยังไม่มีการเสียชีวิตของบุคคลผู้มีสิทธิรับเงินเกิดขึ้น

5. เจ้าหน้าที่บางราย อาจไม่มีความเชี่ยวชาญ และขาดทักษะในการซักถามข้อมูล

6. ขาดความเอาใจใส่ของผู้ที่มีสิทธิรับคำขอทุกจังหวัด ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการลงรายละเอียดข้อมูล เนื่องจากผู้รับคำขอเป็นด่านแรกที่สำคัญ ซึ่งจะสามารถซักถามผู้บาดเจ็บ หรือทายาทของผู้ตาย (หมายรวมถึง ผู้รับมอบอำนาจจากผู้บาดเจ็บ หรือทายาท) ถึงพฤติการณ์ ผลที่ได้รับและรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้บาดเจ็บหรือผู้ตายได้อย่างครอบคลุม ชัดเจน และตรงประเด็น เพื่อสอดคล้องกับเป้าประสงค์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ รวมทั้งการขอข้อมูล ทางเอกสารหรือหมายเลขติดต่อ เพื่อนิติกรผู้ดูแลสำนวน จักได้ติดต่อผู้ยื่นคำขอในเบื้องต้นต่อไป

7. ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบ แผนผังการสืบทนายทนายในการซักถาม เพื่อความชัดเจน ครอบคลุม ครบถ้วน เข้าใจง่าย และเป็นมาตรฐานเดียวกันและหากมีกรณีผู้มีสิทธิรับเงินเสียชีวิตเกิดขึ้น นิติกรผู้ดูแลสำนวนจักได้นำเสนอรายชื่อทนายทนายผู้มีสิทธิรับเงินคนต่อไปซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับการช่วยเหลือ เยียวยา ได้อย่างทันท่วงที สอดคล้องกับจำนวนประชากร และปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ

8. ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการตรวจสอบการให้ถ้อยคำ อาทิ เอกสารหลักฐานประกอบ ที่เป็นเอกสารหลักฐาน ที่ออกจากทางราชการหรือกรณีที่เป็นทายาท ตามข้อ 3 (ง) ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ในบางกรณีที่ยังเป็นก็ไม่ได้มีการลงพื้นที่ตรวจสอบ และซักถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบุคคลที่อาจคัดค้านการจ่ายเงินได้ ทั้งยัง เป็นการป้องกันการจ่ายเงิน ผู้บุคคลผู้ไม่มีสิทธิ

9. การเผยแพร่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อาจยังไม่ทั่วถึงเพียงพอ เพราะเมื่อประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ทายาทที่แท้จริง ก็จะสามารถใช้สิทธิได้อย่างรวดเร็วและไม่ถูกผู้ไม่หวังดีใช้สิทธินั้น เพื่อแสวงประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย จากกรณีดังกล่าวเห็นว่าอาจเพราะยังไม่ได้มีการเผยแพร่สิทธิ ตามพระราชบัญญัตินี้ แก่ผู้นำชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. อบจ. ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีบทบาทที่สำคัญยิ่ง ในการประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวข้อมูล ข่าวสาร แก่ลูกบ้าน รวมถึงดูแลทุกข์สุขของทุกคนในชุมชน ที่ตนเองดูแลอยู่อย่างทั่วถึง ทั้งมีการประสานระหว่างผู้นำชุมชน ด้วยกัน ทุกครอบครัว ทุกครัวเรือน เป็นหน่วยย่อยที่เป็นรากฐานสำคัญในการประชาสัมพันธ์

ซึ่งกระบอกเสียงที่ดีที่สุด คือ เสียงสะท้อนจากประชาชน เนื่องจากเป็นสิทธิที่ประชาชน ฟังมี ฟังได้ จึงจำเป็นต้องทราบสิทธิประโยชน์ ที่กฎหมายรับรอง หรือคุ้มครองให้

10. ไม่ได้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อย่างจริงจัง บัญญัติ มาตรา 28 ผู้ใดยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และ มาตรา 29 ผู้ใดให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐาน อันเป็นเท็จ เกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย ตามพระราชบัญญัตินี้ ต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

ผู้เขียนเห็นว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้สิทธิในการยื่นคำขอและสิทธิในการรับเงินแก่ทนายตามความเป็นจริง ทั้งนี้จะไม่คำนึงว่าเป็นทนายโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และรวมถึง “ทนาย” ผู้ซึ่งให้การอุปการะเลี้ยงดู หรืออยู่ในการให้ความอุปการะเลี้ยงดูของผู้เสียหายด้วย กล่าวคือ แม้ไม่มีหน้าที่ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย แต่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดู หรือ อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูตามศีลธรรมจรรยา หากผู้นั้นสามารถพิสูจน์ หรือนำหลักฐานมาแสดงได้และกรณีดังกล่าวเข้าหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ดังนี้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่แต่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูตามศีลธรรมจรรยาผู้เสียหายก่อนเสียชีวิต จะได้รับการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้ โดยถือว่าเป็น “ทนาย” ผู้มีสิทธิรับเงิน

อนึ่งค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูนี้ เห็นว่าเป็นคนละเรื่องกับสิทธิในการได้รับค่าขาดไร้อุปการะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด กล่าวคือคณะกรรมการฯ ตีความว่า ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูดังกล่าวนี้ ต้องพิจารณาว่า มีการขาดอุปการะเลี้ยงดูตามความเป็นจริง เช่น กรณีที่ผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายเป็นเด็กซึ่งยังไม่โตพอ ที่จะทำงาน บิดา มารดา ย่อมไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูใด ๆ จากเด็กที่ย่อมไม่มีสิทธิ์รับค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูนี้ โดยจะอ้างว่า เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีโอกาสได้อุปการะเลี้ยงดู บิดา มารดา ไม่ได้หรือหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้เสียหายไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูผู้ใดเลย ทนายที่มายื่นคำขอรับค่าตอบแทน ก็จะไม่มีความสามารถได้รับค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู⁸

กรณี “ทนาย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือแม่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะมีได้บัญญัตินิยาม คำว่า “ทนาย” ว่าหมายถึง ผู้ใด แต่หากพิจารณาตามมาตรา 1599 วรรคหนึ่ง “เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของผู้นั้น ตกทอดแก่ทนายทันทีที่ตาย...” บุคคลที่มีสิทธิ

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 50.

รับมรดกของผู้ตาย ได้แก่ ทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิได้รับมรดก ตามกฎหมาย มาตรา 1629 ได้แก่ (1) ผู้สืบสันดาน และบุตรนอกสมรสที่บิดารับรองแล้ว มาตรา 1627 และบุตรบุญธรรมที่จดทะเบียนตามกฎหมายแล้ว มาตรา 1598/27 (2) บิดา มารดา (3) พี่น้อง ร่วมบิดามารดาเดียวกัน (4) พี่น้องร่วมบิดา หรือมารดาเดียวกัน (5) ปู่ ย่า ตา ยาย (6) ลุง ป้า น้า อา ส่วน “ทายาท” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ นั้นต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย ของผู้เสียหายและเป็นทายาทตามความเป็นจริง ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด (มาตรา 6) กล่าวคือ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่ จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ข้อ 3 “ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ” หมายความว่า ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาท แล้วแต่กรณี ข้อ 3 ในระเบียบนี้.. “ทายาท” หมายความว่า (ก) ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะ หรืออยู่ในอุปการะ ของผู้เสียหาย หรือจำเลย แล้วแต่กรณี กล่าวคือ ชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรส โดยไม่ต้องพิจารณาถึงระยะเวลาในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน การมีบุตรด้วยกัน หรือได้ร่วมกันทำมาหา เลี้ยงครอบครัวหรือไม่ เพียงแต่ชายหญิงได้อยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาจริงเท่านั้น และกรณีบุตร นอกสมรส แม้บิดาจะไม่ได้จดทะเบียนรับรองบุตร หรือบิดาจะได้รับรองบุตรโดยพฤตินัย หรือไม่ถึงไม่เป็นที่เหตุให้บุตรต้องเสียสิทธิในการรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย ในฐานะทายาท ตาม พระราชบัญญัตินี้ ถ้าบุตรนั้น เป็นผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง กล่าวคือ เกิดจากชาย ผู้เสียหาย (ผู้ตาย) นั้นทั้งนี้ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย จะถูกนำมาแบ่งการจ่ายให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิรับเงินทุกคน เป็นอัตราส่วนที่เท่ากัน โดยไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่อย่างใด

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายยังขาดความแน่นอน ชัดเจน และไม่ครอบคลุมทั้งพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงกฎกระทรวงฯ และระเบียบฯ ที่ออกตามความของ พระราชบัญญัตินี้ก็ยังคงแสดงถึงความไม่แน่นอนเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายหลายประการ อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดตัวทายาทผู้มีสิทธิในค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ จึงควรสร้างความ ชัดเจนเกี่ยวกับ “ความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทายาท ผู้เสียหายด้วยกัน โดยปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย

4.3.2 กรณีศึกษา ที่ 2 กรณีศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่

เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2554 คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ได้มีคำวินิจฉัยที่ 1478/2554 ให้จ่ายเงินค่าตอบแทนแก่นาง ส เป็นเงินจำนวน 13,500 บาท (หนึ่งหมื่นสามพันห้าร้อยบาทถ้วน) ในคดีความผิด เกี่ยวกับเพศตามคำขอเลขที่ 1/ศ.ก./00000/2553 (สมมติ)

ต่อมาศาลจังหวัดกัณฑ์ได้มีคำสั่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ปรากฏในคดีหมายเลขแดงที่ 200/2556 ลงวันที่ 23 เดือน เมษายน พุทธศักราช 2556 เรื่อง ขอจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้ง นาย จ เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ นาง ส ผู้ไม่อยู่

ทางใต้สวนได้ความจากพยานหลักฐานของผู้ร้องว่า นาย จ เป็นสามีโดยชอบด้วยกฎหมายของ นาง ส ผู้ไม่อยู่ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2553 นาง ส ได้ออกไปจากภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 7 (สมมติ) ตำบลไพร อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ และไม่มีผู้ใดได้รับข่าวเกี่ยวกับ นาง ส ว่าไปทำอะไร ที่ไหน และตลอดเวลาหนึ่งปีแล้ว นับจากที่ นาย จ ได้พบเห็น นาง ส เป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่นาง ส ไปเสียจากภูมิลำเนานั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามคำวินิจฉัยคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นเงินจำนวน 13,500 บาท นาย ส ไปติดต่อขอรับเงินดังกล่าวแล้ว แต่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการให้

ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าผู้ร้องมีสิทธิโดยชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของ นาง ส ผู้ไม่อยู่ได้ ทั้งเวลานับตั้งแต่วันที่ 27 ตุลาคม 2553 ได้ล่วงเลย 1 ปีแล้ว ที่นาง ส ไปเสียจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่และไม่มีผู้ใด ได้รับข่าวเกี่ยวกับนาง ส เลย หรือ 1 ปี นับแต่วันซึ่ง นาย จ พบเห็นเป็นครั้งสุดท้าย และมีเหตุขัดข้องในการจัดการทรัพย์สินของ นาง ส จึงเห็นสมควรตั้ง นาย จ เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ นาง ส ผู้ไม่อยู่

จึงมีคำสั่งตั้ง นาย จ เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของ นาง ส ผู้ไม่อยู่ โดยให้มีอำนาจหน้าที่อย่างเดียวกับตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไป ตามมาตรา 801 และ มาตรา 802 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ ตามมาตรา 54 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จะเห็นได้ว่าไม่มีมาตราใดในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่ระบุว่า ให้จ่ายเงินค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้จัดการทรัพย์สิน กฎหมายเพียงแต่ ระบุให้จ่ายเงินค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายเท่านั้น กรณีดังกล่าวศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ โดยให้มีอำนาจหน้าที่อย่างเดียวกับ ตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไป ตามมาตรา 801 และมาตรา 802 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ตามมาตรา 54 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้ จึงถือเสมือนว่า ผู้จัดการทรัพย์สินรับมอบอำนาจทั่วไป

มาจากผู้ไม่อยู่ เนื่องจากระยะเวลาที่ให้สันนิษฐานว่า บุคคลนั้น เป็นเพียงผู้ไม่อยู่ บุคคลผู้ไม่อยู่นั้น ยังไม่สิ้นสภาพบุคคล ดังนั้นทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้ไม่อยู่ ยังไม่ตกทอดแก่ทายาท เมื่อศาลมีคำสั่ง อนุญาตให้จัดการทรัพย์สินไปพลางก่อน และผู้จัดการทรัพย์สินจะมีฐานะเป็นตัวแทนของผู้ไม่อยู่ สิ่งที่ได้รับอนุญาต และผู้จัดการทรัพย์สิน ได้จัดการไป จะผูกพันผู้ไม่อยู่ เสมือนหนึ่งว่า ผู้ไม่อยู่ ได้จัดการทรัพย์สินนั้น ด้วยตนเอง

ผู้เขียนเห็นว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ เงินค่าตอบแทนจะจ่ายให้กับผู้เสียหาย หรือทายาท กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายเท่านั้น จึงไม่อาจสั่งจ่ายเช็คในนามของผู้รับมอบอำนาจได้ ดังนั้น จึงควรปฏิบัติโดยให้ถือคำสั่งศาลแทนการมอบอำนาจจากผู้ไม่อยู่ เพื่อให้การดำเนินธุรกรรม หรือการใด ๆ ดำเนินต่อไปได้ โดยสั่งจ่ายเช็คในนามของผู้เสียหาย (หรือผู้ไม่อยู่) และนำคำสั่งศาลดังกล่าวไปดำเนินการทางด้านทรัพย์สินต่อไป

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงควรสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับ “ความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยกำหนดคำนิยามของ คำว่า “ทายาท” ให้หมายความรวมถึง ผู้จัดการมรดกของ บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ และผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ตามคำสั่งศาล แต่ไม่หมายความรวมถึง ผู้จัดการมรดกโดยทั่วไป ตามกฎหมายมรดกแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ เพื่อกำหนดสิทธิในการรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ทั้งนี้ เป็นการรองรับปัญหาที่จะเกิดตามมาในอนาคต

4.3.3 กรณีศึกษา ที่ 3 กรณีทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน พิกัด หรือทศพลกภาพ

เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กำหนดว่าเมื่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของมรดกตายลง ให้ทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของผู้ตายนั้นตามลำดับชั้น ทายาทที่เป็นผู้ไร้ความสามารถ ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถและคนเสมือนไร้ความสามารถ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ยังอ่อนทั้งในทางร่างกาย สติปัญญา ความคิดความอ่าน ความรู้ ความชำนาญ และไหวพริบ จัดเป็นผู้ไร้ความสามารถในการใช้สิทธิ ดังนั้นกฎหมายจึงได้มีการจำกัดความสามารถของบุคคลผู้ไร้ความสามารถ โดยถือหลักว่าผู้ไร้ความสามารถจะใช้สิทธิทำกิจกรรม หรือนิติกรรมใด ๆ โดยลำพังไม่ได้ ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมกระทำการแทน หรือต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หรือต้องได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ก่อน

แล้วแต่กรณี การทำกิจการหรือนิติกรรมนั้น ๆ จึงจะสมบูรณ์ตามกฎหมาย (มาตรา 21⁹ และ มาตรา 29¹⁰)

ด้วย นางสาว พ ผู้รับมอบอำนาจจาก นาย ส (บิดา) และนางสาว จ (มารดา) ทายาทของ นาย ถ (บุตร) ผู้เสียหาย ได้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญาต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2555 ตามคำขอเลขที่ 1/ส.ฎ./054XX/2555 กรณี ความผิดต่อชีวิต เหตุเกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2554

เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2556 คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ได้พิจารณาในการประชุม ครั้งที่ 6/2556 แล้วมีมติเห็น ควรจ่ายเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายแก่ นาย ส (บิดา) และนางสาว จ (มารดา) ทายาท ผู้มีสิทธิรับเงิน เป็นเงินจำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2556 นางสาว พ ได้มีหนังสือมายังยุติธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรื่อง ขอชี้แจงทายาทผู้มีสิทธิรับเงินของ นาย ถ (บิดา) ใจความว่าปัจจุบัน นาย ส (บิดา) มีความ พิจารทางด้าน การเคลื่อนไหว และไม่สามารถติดต่อ นางสาว จ มารดาของ นาย ถ (บุตร) ผู้เสียหาย ได้ เพราะหลังจากเกิดเหตุ นางสาว จ มารดาของผู้เสียหายได้กลับไปอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ นางสาว พ ได้ส่งจดหมาย เพื่อให้มาลงลายมือชื่อรับเงินแต่ไม่มีการตอบกลับแต่อย่างใด พร้อมกันนี้ นางสาว พ ได้แนบสำเนาบัตรประจำตัวคนพิการ หมายเลข 3 – 8401 – 00383 – XX – X ของนาย ส (บิดา) มาด้วย

เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2556 นางสาว ว ตำแหน่ง พยาบาลเทคนิคชำนาญการ โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ให้การรับรองการให้การอุปการะเลี้ยงดู โดย รับรองว่าปัจจุบัน นาย ส (บิดา) อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของนาย ต (บุตร) ทั้งได้แนบสำเนา ทะเบียนบ้านของ นาย ต ซึ่งระบุชื่อ นาย ส ว่าเป็น บิดา มาด้วย และให้การรับรองว่าปัจจุบัน นางสาว จ (มารดา) ทายาทของนาย ถ (ผู้เสียหาย) ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับ นาย ส (บิดา) ทั้งนางสาว พ ผู้รับมอบอำนาจจาก นาย ส (บิดา) ได้ดำเนินการส่งจดหมาย เพื่อให้ลงลายมือชื่อในแบบคำขอรับ เงินแล้ว หากแต่ไม่ได้รับการติดต่อกลับแต่อย่างใด

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 21 บัญญัติว่า ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใด ๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงโดยปราศจากความยินยอมเช่นนั้นเป็นโมฆะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น.

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 29 บัญญัติว่า การใด ๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้ทำลง การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ.

ส่วนช่วยเหลือทางการเงินฯ ภาค 4 พิจารณาแล้วเห็นว่า นางสาว จ (มารดา) ทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ไม่สามารถติดต่อได้ จึงเห็นควรจ่ายค่าตอบแทน ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ให้แก่ นาย ส (บิดา) แต่เพียงผู้เดียวและเห็นควรยกเลิกคำวินิจฉัยที่ ภ.4/05XX/2556 ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2556

มาตรา 23 ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยาหรือบุคคลหนึ่ง บุคคลใด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย แล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแทนได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 24 หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดตัวบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ได้แก่ ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน นอกจากนี้ ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา หรือบุคคลหนึ่ง บุคคลใด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย โดยบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอแทนตามข้อนี้ จะต้องเป็นกรณี ดังต่อไปนี้

1) ผู้แทนโดยชอบธรรม กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์

กรณีนี้ ผู้เยาว์หรือมารดา สามารถยื่นคำขอในกรณีที่ผู้เยาว์ได้รับความเสียหายได้และหากคณะกรรมการฯ พิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย จะส่งจ่ายแก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เยาว์ กรณีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เยาว์นั้นยังมีชีวิตอยู่ ไม่ได้จ่ายแก่มารดาแต่อย่างใด

2) ผู้อนุบาล กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ เป็นผู้ไร้ความสามารถ

3) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา หรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ กรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ มีเหตุจำเป็น ในกรณีดังต่อไปนี้

(ก) เจ็บป่วย จนไม่สามารถมายื่นคำขอด้วยตนเองได้

(ข) เป็นคนสูงอายุ หรือเป็นบุคคลทุพพลภาพ ไม่สะดวกในการเดินทาง

(ค) เดินทางไปต่างประเทศ โดยมีกิจธุระจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่อาจมายื่นคำขอได้ ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

(ง) เหตุจำเป็นอย่างอื่น ที่คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เห็นชอบกำหนดเป็นรายกรณี

4) บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ หมายถึง บุคคลธรรมดาซึ่งได้รับการมอบหมายแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ และลงลายมือชื่อของผู้แต่งตั้งและผู้รับการแต่งตั้ง¹¹

จะเห็นว่านอกจากตัวผู้เสียหายแล้วกฎหมายยังกำหนดให้สิทธิในการร้องขอค่าตอบแทนตกแก่ทายาท หรือให้มีการแต่งตั้งให้ผู้อื่นกระทำการแทนได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่แสดง ให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างเต็มที่¹² แต่ก็ยังเป็นเพียงสิทธิในการยื่นคำขอเท่านั้น ไม่ได้มีสิทธิในการรับเงินด้วยแต่อย่างใด สิทธิในการรับเงินค่าตอบแทนฯ จะตกแก่ผู้บาดเจ็บ หรือทายาทที่ได้รับความสะดวกเสียหายเท่านั้น ส่วนกรณีที่ถูกกฎหมายได้เปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของ คณะกรรมการฯ เห็นชอบ กำหนดเป็นรายกรณีได้ ตามข้อ (ง) นั้นผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับข้อกฎหมาย ดังกล่าว แต่เห็นว่า การนำเรื่องเข้าพิจารณาเป็นรายกรณีนั้น อาจทำให้เกิดความล่าช้า ไม่สะดวก คณะกรรมการฯ จึงควรกำหนดแนวทางกลาง เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ปฏิบัติตาม เนื่องจากปัจจุบันปริมาณคำขอมียิ่งมากขึ้น ทั้งมีการกระจายการทำงานสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555

คนเสมือนไร้ความสามารถ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 32 ได้แก่ ผู้มีกายพิการ หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ... จนไม่สามารถจัดการงานของตนได้ กายพิการ หมายถึง กรณีที่บุคคลมีส่วนหนึ่ง ส่วนใดของร่างกายขาดไป หรือไม่สมประกอบ ทำให้ขาดกำลัง กาย กำลังสติปัญญา ไม่สามารถทำการงานได้เหมือนคนปกติ ส่วน จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ คือ ผู้มีจิตใจไม่ปกติ แต่ไม่ถึงขนาดเป็นคนวิกลจริต คนเสมือนไร้ความสามารถ สามารถที่จะทำนิติกรรม ได้โดยตนเอง และมีผลสมบูรณ์ ยกเว้นแต่นิติกรรมตามมาตรา 34 จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน มิเช่นนั้น นิติกรรมนั้นตกเป็น โมฆียกรรม ซึ่งผู้พิทักษ์อาจบอกล้างเสียได้ (มาตรา 175) ซึ่งการรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ นั้น ไม่ใช่นิติกรรมที่คนเสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน ตามมาตรา 34

ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา หรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือให้ยื่นคำขอแทน กรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมิเหตุจำเป็นนั้น จากกรณีศึกษาข้อนี้ ทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน กล่าวคือ นาย ส (บิดา) เป็นคนสูงอายุและทุพพลภาพ ไม่สะดวกในการเดินทางเพื่อเปิดบัญชีธนาคารในเมืองแรกจึงให้นาย ด (บุตรของนาย ส ซึ่งเป็นพี่ชายร่วมบิดา มารดาเดียวกันกับผู้เสียหาย) กรอกแบบรับคำขอ ส.ช.ง. 15 และ ส.ช.ง. 16 เพื่อรับเงิน จากนั้นสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ

¹¹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 23 และระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 ข้อ 5.

¹² สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เล่มเดิม. หน้า 59-60.

จึงได้มีหนังสือแจ้งไปยัง นาย ส (บิดา) ว่าผู้มีสิทธิรับเงิน ได้แก่ นาย ส (บิดา) กับ นางสาว จ (มารดา) เท่านั้น แม้ นาย ต (บุตรของนาย ส ซึ่งเป็นพี่ชายร่วมบิดา มารดาเดียวกัน กับผู้เสียหาย) จะเป็นทายาทลำดับที่ 3 ของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ตาม แต่ นาย ต (บุตรของนาย ส ซึ่งเป็นพี่ชายร่วมบิดา มารดาเดียวกันกับผู้เสียหาย) ก็ไม่ใช่ทายาท ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 จึงไม่อาจรับเงินค่าตอบแทนในนามของตนได้ แม้ว่าปัจจุบัน นาย ส (บิดา) จะอยู่ในความอุปการะของ นาย ต เนื่องจาก นาย ส (บิดา) มีความทุพพลภาพไม่สะดวกที่จะเดินทางไปเปิดบัญชีธนาคาร อีกทั้ง ทายาทฝ่ายมารดา กล่าวคือ นางสาว จ ก็มีอาจติดต่อให้มารับเงินได้ ก็ตาม

จะเห็นว่า ตามหลักเกณฑ์แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ คำว่า “ทายาท” หมายถึง ทายาทของผู้เสียหายในคดีอาญาเท่านั้น ไม่ได้หมายความรวมถึง ทายาท ของทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน เนื่องจากค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายหรือทายาทผู้ที่ได้รับความเสียหายพึงได้รับนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินอันจะตกเป็นมรดกในขณะที่เจ้ามรดกตาย ค่าตอบแทนดังกล่าว จึงมีอาจตกทอดแก่ทายาทของทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ดังเช่นหลักกฎหมายมรดกได้

ดังนั้นประเทศไทยน่าจะถึงเวลาปรับปรุงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และระเบียบคณะกรรมการพิจารณา ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. ข้อ 3 ในเรื่อง “ทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาค่าตอบแทนและข้อเสนอแนะในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 พบว่าเมื่อประเทศไทยมีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ สิทธิตามกฎหมายนี้เป็นสิทธิที่รัฐจะเยียวยาให้ เพื่อเยียวยาการที่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับความเสียหาย และเมื่อพิจารณาบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ประกอบด้วย จะเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย ฉะนั้นจึงน่าจะเป็นเรื่องทางอาญาเฉพาะตัวผู้เสียหาย ไม่ได้เกี่ยวกับทรัพย์สินอันจะตกเป็นมรดก จึงมีบทบัญญัติมาตรา 6 กำหนดให้สิทธิดังกล่าวตกแก่ทายาทตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดตัวทายาทผู้มีสิทธิในค่าตอบแทน กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ทั้งนี้เนื่องจากตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย.. ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทนฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ได้นิยามความหมายของทายาทไว้ซึ่งแตกต่างกับความหมายของทายาทตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดก เมื่อไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก จึงขาดความชัดเจนในเรื่องของการลำดับสิทธิของทายาทหรือให้ทุกคนมีสิทธิเท่ากัน ความไม่ชัดเจนกรณีทายาทตามระเบียบฯ ข้อ 3 (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย รวมถึงทำอย่างไรจะสามารถจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินที่แท้จริงและถูกต้อง ครบถ้วน เทียบธรรม

ในประวัติศาสตร์ประมวลกฎหมายฮัมมูราบีได้รับยกย่องกันว่าเป็นประมวลกฎหมายที่เก่าแก่และมีความสมบูรณ์ที่สุดซึ่งได้เป็นแบบอย่างของกฎหมายในยุคต่อ ๆ มา ประมวลกฎหมายฮัมมูราบีได้บัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีอาญา เช่น ลักทรัพย์ ฆ่าคน จับคนเรียกค่าไถ่ เป็นต้น และมีศาลหรือผู้พิพากษาตัดสินคดี ซึ่งประมวลกฎหมายฮัมมูราบีได้มีบทบัญญัติถึงความรับผิดชอบของชุมชนที่มีต่อความผิดอาญาบางประเภท เช่น ถ้าผู้ใดถูกปล้นทรัพย์และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ผู้ถูกปล้นทรัพย์สามารถประกาศความสูญเสียทรัพย์สินของตนต่อหน้า

พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าได้และผู้ปกครองดินแดนหรือท้องถิ่นจะต้องชดใช้ทรัพย์สินทดแทนที่เขาต้องสูญเสียไป เป็นต้น

แนวความคิดด้านรัฐสวัสดิการ มาจากแนวคิดที่อาชญากรรมเป็นปัญหาของชุมชนที่อยู่ในความปกครองดูแลของรัฐจึงเท่ากับว่าเป็นปัญหาของรัฐโดยตรง ดังนั้นเมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นและมีผู้เสียหายจากการก่ออาชญากรรมนั้น รัฐจึงควรจะได้รับผิดชอบต่อผู้เสียหายบ้างด้วยการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมไม่มากนักน้อย โดยถือว่าเป็นรัฐสวัสดิการประเภทหนึ่ง

สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในลักษณะเยียวยาผู้เสียหายทางการเงินดังนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องละเมิด รัฐได้กำหนดมาตรานี้ไว้เป็นหลักในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง โดยกำหนดให้สอดคล้องกับความผิดในทางอาญา กล่าวคือเป็นเรื่องความผิดต่อชีวิตหรือความเสียหายในเรื่องของร่างกาย อนามัย เสรีภาพ และทรัพย์สินหรือสิทธิต่าง ๆ ว่าจะต้องเรียกค่าเสียหายอย่างไรบ้าง ลักษณะกฎหมายนี้รัฐได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายไว้แล้ว แต่เป็นเพียงสิทธิที่ผู้เสียหายจะไปฟ้องร้องเอง รัฐไม่ได้ดำเนินการให้ รัฐไม่ได้ให้ค่าตอบแทนในเรื่องนี้แก่ผู้เสียหายแต่อย่างใด

กฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่ทำให้การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา คือ บทบัญญัติมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นและไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้น แม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาก็ยังคงได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40(5) กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในต่างประเทศมีกฎหมายชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยรัฐและจัดให้มีโครงการช่วยเหลือโดยวิธีอื่นนอกเหนือจากการจ่ายค่าทดแทนด้วย เช่น ประเทศอังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมนี สหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งมีรูปแบบและระบบกฎหมายที่แตกต่างกันอยู่บ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ เป็นสำคัญ แม้ในรายละเอียดของการที่รัฐจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศต่าง ๆ จะมี

ความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการจ่ายค่าทดแทน โดยเกี่ยวกับความผิดอาญาที่มีต่อชีวิต ร่างกาย ช่มชู้กระทำให้ช้ำเราก่อนความผิดฐานอื่น ๆ มีการนำเอาประเด็นการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในการกระทำความผิดอาญามาเป็นข้อพิจารณาในการจ่ายค่าทดแทน และมีคณะกรรมการเป็นองค์กรผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยในการจ่ายค่าทดแทน

การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นรูปแบบการจ่ายเงินแก่ผู้เสียหายหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น นำมาสู่การพิเคราะห์ถึงประเด็นปัญหาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ดังนี้

5.1.1 ความเป็นทายาทและปัญหาของการเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

5.1.1.1 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 6 ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน หรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาท ซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น ทั้งนี้ตามที่ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณา คำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ข้อ 3 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทายาท” หมายความว่า (ก) ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย ซึ่งผู้เสียหายที่จะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณีตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ บุคคลดังกล่าวต้องไม่มีส่วนก่อให้เกิดหรือร่วมกระทำความผิดอาญาที่ทำให้ตนได้รับความเสียหายนั้น เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ หากเป็นกรณีจำเลยจะกำหนดให้จ่ายค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดีและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี อีกทั้งกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้ทั้งค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเห็นว่าในส่วนที่เยียวยาให้แก่จำเลยนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลย จึงเป็นทรัพย์สินของจำเลยทันทีที่จำเลยได้รับค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด ดังนี้สิทธิดังกล่าวเมื่อจำเลยถึงแก่ความตายจึงควรที่จะตกเป็นมรดกที่ทายาทมีสิทธิได้รับอัตโนมัติตามกฎหมาย แม้ไม่ต้องแสดงเจตนารับก็ได้รับมรดก แต่เมื่อพิเคราะห์จากแนวคิด เจตนารมณ์ในการให้การเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งมีลักษณะเป็นการสงเคราะห์และชดเชยเบื้องต้นเท่านั้น ค่าตอบแทนดังกล่าวจึงไม่อาจถือเป็นมรดกได้ แต่มาตรา 6 ได้วางหลัก

ไว้ว่ากรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่าย ให้สิทธิในการเรียกร้อง และการรับค่าตอบแทนหรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น กล่าวคือ ทายาทผู้มีสิทธิรับเงินของผู้เสียหายต้องเป็นทายาทผู้ซึ่งได้รับความเสียหายและต้องเป็นทายาทตามระเบียบฯ ข้อ 3 (ก) - (ง) กล่าวคือ ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการี คู่สมรส และบุคคลใด ๆ ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในการอุปการะของผู้เสียหายเท่านั้น กรณีดังกล่าวจึงแตกต่างจากทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ทายาทตามระเบียบฯ มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงและการที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติรับรอง “สิทธิ” ในการร้องขอค่าทดแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์นั้น สิทธิดังกล่าวย่อมมีสถานะเป็น “สิทธิในทางทรัพย์สิน” ซึ่งการเกิดขึ้นของสิทธินี้อยู่บนพื้นฐานว่ามีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด และเกิดการล่วงละเมิดต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือชื่อเสียง อันนำมาซึ่งความเสียหาย หรือเสื่อมเสียแก่จำเลยในคดีอาญานั้น ๆ หากจำเลยดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่ สิทธิในเงินที่จะได้รับการเยียวยาย่อมตกแก่ตัวจำเลยนั่นเอง แต่หากจำเลยดังกล่าวได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว สิทธิในเงินที่จะได้รับย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของจำเลย ดังนั้นสิทธิในการได้รับการเยียวยาที่เป็น “ตัวเงิน” จึงควรจะเป็นมรดกที่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ต่างกับแนวคิดการสงเคราะห์เบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย เงินสงเคราะห์ไม่ถือว่าเป็นมรดกอันจะตกแก่ทายาทขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่โดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้เสียหายโดยแท้

ข้อแตกต่างประการสำคัญประการหนึ่งของความเป็นทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และทายาทตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น กล่าวคือตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทายาทมี 2 ประเภท กล่าวคือ (1) ทายาทโดยธรรม ซึ่งได้แก่ ทายาทโดยธรรมประเภทญาติ และทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส และ (2) ทายาทโดยพินัยกรรม ซึ่งข้อแตกต่างในเรื่องความเป็นทายาทนี้ ทำให้ผลของการมีสิทธิรับเงินของทายาทแตกต่างกัน ทั้งนี้ไม่รวมทายาทโดยพินัยกรรม แม้ว่าจะเป็นความประสงค์ครั้งสุดท้ายของผู้เสียหายก่อนตายโดยทางพินัยกรรมว่าให้เงินค่าตอบแทนและ/หรือค่าใช้จ่ายนี้ตกแก่ผู้อื่นก็ตาม หากแต่บุคคลดังกล่าวไม่ได้มีฐานะเป็นทายาทตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้แล้วไซ้ร้ ก็หาเป็นผลให้ค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นทายาทตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ต่างกับจำเลย เนื่องจากเห็นว่า ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น

ในส่วนที่เสียหายให้แก่จำเลย เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลยและเป็นทรัพย์สินของจำเลยทันทีที่จำเลยได้รับค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด และเห็นว่าสิทธิดังกล่าว เมื่อจำเลยถึงแก่ความตายควรที่จะตกเป็นมรดกที่ทายาทมีสิทธิได้รับอัตโนมัติตามกฎหมาย แม้ไม่ต้องแสดงเจตนารับก็ได้รับมรดก โดยเพิ่มเติมนิยามของทายาทในวรรคท้ายว่าทายาทของจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ความหมายรวมถึงทายาทผู้ที่จำเลยแสดงเจตนาก่อนตายประสงค์ โดยระบุชื่อคนหนึ่งคนใดให้รับค่าทดแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวโดยเฉพาะก็ให้สิทธิในค่าทดแทนและ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่ผู้นั้น

ด้วยหลักการและแนวคิดของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้น คือ การเยียวยา และการสงเคราะห์เบื้องต้น เนื่องจากรัฐบกพร่องในการปกป้องดูแลประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เสียหายอันมิอาจจะตกทอดเป็นมรดกได้ ซึ่งแตกต่างกับจำเลย ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินกระบวนยุติธรรมที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นตัวเงิน อันอาจตกเป็นมรดกแก่ทายาทได้ ดังนั้น การกำหนดบทนิยามของทายาทนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรแยกค่านิยาม คำว่า ทายาทของผู้เสียหาย และทายาทของจำเลยออกจากกัน เนื่องจากแนวคิด เจตนารมณ์ ลักษณะการตอบแทน หรือทดแทน มีความแตกต่างกัน

5.1.1.2 การนิยามคำว่า “ทายาท” ที่ไม่ได้ระบุไว้ว่า “ทายาท” ที่ว่าระบุไว้ในพระราชบัญญัติ นั้น หมายถึงทายาทแบบใด ทำให้ไม่มีความชัดเจน เพราะเมื่อการนิยามความหมายขาดความชัดเจนแล้ว ก็จะมีปัญหาในเรื่องของการพิจารณาในการให้ค่าตอบแทน หรือค่าชดเชย ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายแล้วเสียชีวิต ทำให้เกิดการอ้างทายาทหลายคนเพราะในพระราชบัญญัติไม่ได้ระบุ หรือเรียงลำดับของทายาทเอาไว้และความหมายของทายาทนี้ก็ไม่ได้เป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก ทั้งที่จริง ๆ แล้ว เมื่อผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สิทธิในค่าตอบแทนของผู้เสียหาย น่าจะตกทอดแก่ทายาทตามหลักกฎหมายมรดก เมื่อไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก จึงขาดความชัดเจนในเรื่องของลำดับสิทธิของทายาทดังกล่าวนี้ว่าผู้ใดควรจะเป็นผู้มีสิทธิในลำดับต้น หรือจะให้ทุกคนมีสิทธิเท่ากัน อีกทั้งยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนในกรณี “ทายาท” ตามระเบียบฯ ข้อ (3) (ง) บุคคลใด ๆ ซึ่งให้การอุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย ว่าบุคคลที่ควรได้รับค่าตอบแทน อันเนื่องมาจากการอุปการะนี้ควรเป็นผู้ที่อยู่ในอุปการะของผู้เสียหายหรือเป็นผู้ที่ให้อุปการะผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสิทธิได้รับค่าขาดไร้อุปการะกรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

5.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ปัญหาหลักที่ก่อให้เกิดกรณีเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ค้างจ่าย หรือเงินอาจไม่ถึงมือผู้มีสิทธิรับเงินมีดังนี้

1) การจ่ายเงินแก่บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางสังคม ได้แก่ คนไทย หรือคนต่างด้าวที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นในราชอาณาจักรไทย โดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าวนั้นไม่มีส่วนก่อให้เกิด หรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดถือว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะบาดเจ็บหรือเสียชีวิตก็ดี เป็นผู้เสียหายตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ สมควรได้รับค่าตอบแทนตามที่กฎหมายกำหนด แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลต่างด้าวผู้ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายก็ตามขั้นตอนการจ่ายเงิน สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายธุรการตามพระราชบัญญัตินี้ จะจัดส่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ไปยังผู้ยื่นคำขอหรือผู้มีสิทธิรับเงิน พร้อมแบบคำขอรับเงิน (สขง. 15 และสขง. 16) เมื่อผู้เสียหาย ทายาทหรือผู้ยื่นคำขอกรอกเอกสารครบถ้วน และยื่นเอกสารกลับมายังสำนักงานฯ พร้อมทั้งระบุความจำนงค์ในการรับเงินว่าประสงค์จะรับผ่านทางเช็คระบุชื่อผู้มีสิทธิรับเงินหรือผ่านบัญชีธนาคารชื่อบัญชีผู้มีสิทธิรับเงิน

กรณีดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการจ่ายเงิน เงินไม่ถึงมือผู้รวบรวมถึงเกิดงบประมาณ ค้างจ่ายจำนวนมาก กล่าวคือ ธนาคารจะปฏิเสธการจ่ายเงินผ่านเช็คแก่ผู้ที่ไม่มียบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง รวมถึงปฏิเสธการเปิดบัญชีธนาคารด้วยโดยในทางปฏิบัติ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ จะแก้ไขโดยการส่งจ่ายเช็คเป็นชื่อผู้มีสิทธิรับเงิน โดยไม่ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” แต่จะมอบเช็คดังกล่าวผ่านสถานทูต ตัวแทนของหน่วยงานราชการ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มูลนิธิเด็กและสตรีหรือผู้รับมอบอำนาจในการยื่นคำขอ เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจส่งผลให้เงินถึงมือผู้รับไม่ครบถ้วนหรือเงินทั้งหมดไม่ถึงมือผู้รับ ทำให้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่จะเยียวยาเบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น

2) กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามีมติสั่งจ่ายคนต่างชาติ ซึ่งขณะสั่งจ่ายผู้เสียหาย หรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินได้เดินทางกลับไปยังประเทศของตนแล้ว ทำให้ยากแก่การติดตามส่งและรับเอกสาร เพราะบางครั้งกว่าการพิจารณาจะเสร็จสิ้นอาจต้องรอเอกสารพฤติการณ์แห่งคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล จึงจะสามารถนำเรื่องเข้าพิจารณาได้ ในทางปฏิบัติ สำนักงานช่วยเหลือ

ทางการเงินฯ จะประสานไปยังผู้ยื่นคำขอให้ทายาทผู้มีสิทธิรับเงินทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลที่ตนไว้วางใจรับเช็คแทนตนได้

3) กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาสั่งจ่ายแก่ทายาทจำนวนตั้งแต่ 4 คนขึ้นไปและทายาทประสงค์จะรับเงินค่าตอบแทนพร้อมกันทุกคน โดยไม่ได้มอบอำนาจให้หนึ่งผู้ใดรับเงินแทน เนื่องจากระเบียบธนาคารจะยินยอมให้ใช้ชื่อในการเปิดบัญชีธนาคาร รวมถึงการสั่งจ่ายเช็คไม่เกิน 3 คน ในทางปฏิบัติสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ จะแจ้งกลับไปยังทายาทผู้มีสิทธิรับเงินอีกครั้ง เพื่อให้ทำหนังสือมอบอำนาจในการรับเช็ค หรือทำหนังสือยินยอมให้เปิดบัญชีธนาคารระบุชื่อเพียง 3 คน

ปัญหาที่พบโดยส่วนใหญ่มี 2 ประการ ดังนี้

3.1) กรณีทายาทไม่ยินยอมมอบอำนาจให้ทายาทคนอื่นหรือผู้หนึ่งผู้ใดรับเช็ค หรืออาจเป็นกรณีที่ทายาทไม่ยินยอมทำหนังสือยินยอมในการเปิดบัญชีธนาคาร เนื่องจากมีความขัดแย้งภายในครอบครัว อีกทั้งไม่มั่นใจว่าตนจะได้รับส่วนแบ่งอย่างเป็นธรรมในเงินค่าตอบแทนดังกล่าว

3.2) กรณีทายาทยินยอมมอบอำนาจในการรับเช็ค แต่ผู้รับมอบอำนาจอยู่ต่างจังหวัด และไม่สะดวกที่จะมารับเช็คยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินฯ กรุงเทพมหานคร ด้วยเหตุเรื่องเวลาค่าใช้จ่ายในการเดินทาง อาจไม่คุ้มค่า ในทางปฏิบัติทายาทมักจะสมัครใจเดินทางมา กรณีจำเลยจะมอบอำนาจให้ทนายความทำการแทน

5.1.3 กรณีศึกษา

กรณีที่ 1 การสืบหาทายาท

กระบวนการตั้งแต่รับคำขอ จนถึงขั้นตอนการรับเงินหรือการอุทธรณ์ ขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุด คือ ขั้นตอนการรับคำขอ เพราะเจ้าหน้าที่จะได้พบกับผู้ยื่นคำขอสามารถสอบถามคำถามและบันทึกข้อมูลได้มากที่สุด เพราะเมื่อเวลาผ่านไปการเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจะยากขึ้น ซึ่งนอกจากข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการทำสำนวนแล้ว ข้อมูลของทายาทก็เป็นสิ่งสำคัญมากที่ควรระบุไว้ในใบรับคำขอ เพราะเมื่อถึงขั้นตอนการจ่ายเงินหากผู้มีสิทธิรับเงินถึงแก่ความตาย เจ้าหน้าที่จักได้สืบหาทายาท ผู้มีสิทธิรับเงินคนต่อไป และจ่ายเงินได้รวดเร็วขึ้น ปัญหาในการสืบหาทายาทเพื่อรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย กรณีผู้มีสิทธิรับเงินเสียชีวิตนั้น อาจมีสาเหตุ ดังนี้

1) ทายาททั้งหลายไม่สามารถตกลงกันได้ ว่าใครจะเป็นผู้ยื่นขอรับค่าตอบแทนเพราะเมื่อมีเรื่องเงินค่าตอบแทนเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ประสงค์จะเป็นผู้ยื่นเอง

2) ผู้อ้างตนเป็นทายาทอาจให้ถ้อยคำที่เป็นเท็จ เพื่อที่จะรับสิทธิประโยชน์ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บางครั้งมีการปกปิดทายาท

3) อาจมีการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนจากทายาทหลายคนและจำนวนหลายครั้ง เนื่องจากการยื่นคำขอรับค่าตอบแทน สามารถยื่นได้ทั่วประเทศ ทั้งส่วนกลางและภูมิภาคทำให้ต้องมีการตรวจสอบ ทั้งยังต้องรวบรวมเรื่องทั้งหมดเพื่อพิจารณาพร้อมกัน

4) การระบุทายาท ขณะรับคำขอไม่ชัดเจน ครอบคลุม บางครั้งจะใช้เพียงแต่การสอบปากคำไม่มีเอกสารประกอบ ทั้งไม่ได้สืบสาวราวเรื่องให้ละเอียดเพียงพอ ด้วยเหตุที่ว่า ขณะรับคำขอนั้น ยังไม่มีการเสียชีวิตของบุคคลผู้มีสิทธิรับเงินเกิดขึ้น

5) เจ้าหน้าที่บางราย อาจไม่มีความเชี่ยวชาญ และขาดทักษะในการซักถามข้อมูล

6) ขาดความเอาใจใส่ของผู้ที่มีสิทธิรับคำขอทุกจังหวัด ให้ตระหนักถึง ความสำคัญ ในการลงรายละเอียดข้อมูล เนื่องจากผู้รับคำขอเป็นด่านแรกที่สำคัญซึ่งจะสามารถซักถามผู้บาดเจ็บ หรือทายาทของผู้ตาย (หมายรวมถึง ผู้รับมอบอำนาจจากผู้บาดเจ็บ หรือทายาท) ถึงพฤติการณ์ผลที่ได้รับ และรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้บาดเจ็บ หรือผู้ตายได้อย่างครอบคลุม ชัดเจน และตรงประเด็น เพื่อสอดคล้องกับเป้าประสงค์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ รวมทั้งการขอข้อมูลทางเอกสารหรือ หมายเลขติดต่อ เพื่อติดกรผู้ดูแลท่านจน จักได้ติดต่อผู้ยื่นคำขอในเบื้องหน้าต่อไป

7) ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบ แผนผังการสืบทายาทในการซักถาม เพื่อความชัดเจน ครอบคลุม ครบถ้วน เข้าใจง่ายและเป็นมาตรฐานเดียวกัน และหากมีกรณีผู้มีสิทธิรับเงินเสียชีวิตเกิดขึ้น นิติกรผู้ดูแลท่านจนจักได้นำเสนอรายชื่อทายาทผู้มีสิทธิรับเงินคนต่อไป ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับการช่วยเหลือ เยียวยา ได้อย่างทันท่วงที สอดรับกับจำนวนประชากรและปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ

8) ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการตรวจสอบการให้ถ้อยคำ อาทิ เอกสารหลักฐาน ประกอบ ที่เป็นเอกสารหลักฐาน ที่ออกจากทางราชการหรือกรณีที่เป็นทายาท ตามข้อ 3 (ง) ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ในบางกรณีที่ทำเป็นก็ไม่ได้มีการลงพื้นที่ ตรวจสอบและซักถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นบุคคลที่อาจคัดค้านการจ่ายเงินได้ทั้งยังเป็นการ ป้องกันการจ่ายเงินสู่บุคคลผู้ไม่มีสิทธิ

9) การเผยแพร่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อาจยังไม่ทั่วถึง เพียงพอ เพราะเมื่อประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ทายาทที่แท้จริงก็จะสามารถใช้สิทธิได้อย่างรวดเร็ว และไม่ถูกผู้ไม่หวังดี ใช้สิทธินั้น เพื่อแสวง ประโยชน์อันมิชอบด้วยกฎหมาย จากกรณีดังกล่าว เห็นว่า อาจเพราะยังไม่ได้มีการเผยแพร่สิทธิ ตามพระราชบัญญัตินี้แก่ปกครองท้องถิ่น ปกครองท้องที่ ผู้นำชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต.

อบจ. ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้ว แต่มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวข้อมูล ข่าวสารแก่ลูกบ้าน รวมถึงดูแลทุกข์สุขของทุกคนในชุมชนที่ตนเองดูแลอยู่อย่างทั่วถึง ทั้งมีการ ประสานระหว่างผู้นำชุมชนด้วยกัน ทุกครอบครัว ทุกครัวเรือนเป็นหน่วยย่อยที่เป็นรากฐานสำคัญ ในการประชาสัมพันธ์ซึ่งกระบอกเสียงที่ดีที่สุด คือ เสียงสะท้อนจากประชาชน เนื่องจากเป็นสิทธิที่ ประชาชน ฟังมี ฟังได้ จึงจำเป็นต้องทราบสิทธิประโยชน์ ที่กฎหมายรับรอง หรือคุ้มครองให้

10) ไม่ได้มีการดำเนินคดีอาญา กับผู้ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อย่างจริงจัง บทบัญญัติมาตรา 28 ผู้ใดยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย โดยแสดงข้อความ อันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและ มาตรา 29 ผู้ใดให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐาน อันเป็นเท็จเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย ตามพระราชบัญญัตินี้ ต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ

กรณีที่ 2 ศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ไม่ปรากฏมาตราใดที่ระบุให้จ่ายเงินค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้จัดการทรัพย์สิน กฎหมายเพียงแต่ระบุให้จ่ายเงินค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือทายาทของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายเท่านั้น กรณีดังกล่าวศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ โดยให้มีอำนาจหน้าที่อย่างเดียวกับตัวแทนผู้รับมอบอำนาจทั่วไป ตามมาตรา 801 และมาตรา 802 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ตามมาตรา 54 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้จึงถือเสมือนว่า ผู้จัดการทรัพย์สินรับมอบอำนาจทั่วไปมาจากผู้ไม่อยู่ เนื่องจากระยะเวลาที่ให้ สันนิษฐานว่าบุคคลนั้น เป็นเพียงผู้ไม่อยู่ บุคคลผู้ไม่อยู่นั้น ยังไม่สิ้นสภาพบุคคล ดังนั้นทรัพย์สิน ต่าง ๆ ของผู้ไม่อยู่ยังไม่ตกทอดแก่ทายาท เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้จัดการทรัพย์สินไปพลางก่อน และผู้จัดการทรัพย์สินจะมีฐานะเป็นตัวแทนของผู้ไม่อยู่ สิ่งที่ผู้ได้รับอนุญาตและผู้จัดการทรัพย์สิน ได้จัดการ ไปจะผูกพันผู้ไม่อยู่เสมือนหนึ่งว่าผู้ไม่อยู่ได้จัดการทรัพย์สินนั้นด้วยตนเอง

กรณีที่ 3 กรณีทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน พินัยกรรม หรือทูลพินัยกรรม

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดตัวบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ได้แก่ ผู้เสียหายหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับ ค่าตอบแทน นอกจากนั้นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล ผู้นุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา

หรือบุคคลหนึ่ง บุคคลใด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย โดยบุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำขอ แทนตามข้อนี้จะต้องเป็นกรณี ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้แทนโดยชอบธรรม กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์
กรณีนี้ ผู้เยาว์หรือมารดา สามารถยื่นคำขอในกรณีที่ผู้เยาว์ได้รับความเสียหายได้และ หากคณะกรรมการฯ พิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายจะส่งจ่ายแก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เยาว์ กรณีที่ ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้เยาว์นั้นยังมีชีวิตอยู่ ไม่ได้จ่ายแก่มารดาแต่อย่างใด
- 2) ผู้อนุบาล กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถ
- 3) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภรรยา หรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ กรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมิเหตุจำเป็นในกรณีดังต่อไปนี้
 - (ก) เจ็บป่วย จนไม่สามารถมายื่นคำขอด้วยตนเองได้
 - (ข) เป็นคนสูงอายุ หรือเป็นบุคคลทุพพลภาพ ไม่สะดวกในการเดินทาง
 - (ค) เดินทางไปต่างประเทศ โดยมีกิจธุระจำเป็น อันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่อาจ มายื่นคำขอได้ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด
 - (ง) เหตุจำเป็นอย่างอื่น ที่คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เห็นชอบกำหนดเป็นรายการนี้
- 4) บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ หมายถึง บุคคลธรรมดา ซึ่งได้รับการ มอบหมายแต่งตั้งอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร และลงลายมือชื่อของผู้แต่งตั้งและผู้รับการแต่งตั้ง¹
จะเห็นว่านอกจากตัวผู้เสียหายแล้วกฎหมายยังกำหนดให้สิทธิในการร้องขอค่าตอบแทน ตกแก่ทายาทหรือให้มีการแต่งตั้งให้ผู้อื่นกระทำการแทนได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายอย่างเต็มที่² แต่ก็เป็นเพียงสิทธิในการยื่นคำขอเท่านั้น ไม่ได้มีสิทธิ ในการรับเงินด้วยแต่อย่างใด สิทธิในการรับเงินค่าตอบแทนฯ จะตกแก่ผู้บาดเจ็บ หรือทายาทที่ ได้รับความเสียหายเท่านั้น ส่วนกรณีที่ถูกกฎหมายได้เปิดช่องให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการฯ เห็นชอบ กำหนดเป็นรายการนี้ได้ตามข้อ(ง) นั้นผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับข้อกฎหมายดังกล่าวแต่เห็น ว่าการนำเรื่องเข้าพิจารณาเป็นรายการนี้นั้น อาจทำให้เกิดความล่าช้า ไม่สะดวก คณะกรรมการฯ จึง

¹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 23 และระเบียบคณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545 ข้อ 5.

² สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. เล่มเดิม. หน้า 59-60.

ควรกำหนดแนวทางกลาง เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ปฏิบัติตามเนื่องจากปัจจุบัน ปริมาณคำขอมีมากขึ้น ทั้งมีการกระจายการทำงานสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย รวมถึงการจ่ายเงินแก่ “ทายาท” ผู้มีสิทธิรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า กฎหมายของประเทศไทยยังไม่สามารถจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ถึงยังผู้มีสิทธิรับเงินโดยแท้จริง ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นธรรม ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

5.2.1 ทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

5.2.1.1 ผู้เขียนเห็นว่า ควรบัญญัตินิยามของคำว่า “ทายาท” ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดกรอบให้อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษ กล่าวคือ การเป็นทายาทโดยธรรมประเภทคู่สมรส ควรมีบทบัญญัติทางกฎหมายผ่อนคลายเป็นสิทธิต่อคู่สมรสตามความเป็นจริง เช่นเดียวกับการเป็นทายาทโดยธรรมประเภทญาติ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

การที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติรับรอง “สิทธิ” ในการร้องขอค่าทดแทนและ/หรือค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์นั้น สิทธิดังกล่าวย่อมมีสถานะเป็น “สิทธิในทางทรัพย์สิน” ซึ่งการเกิดขึ้นของสิทธินี้อยู่บนพื้นฐานว่า มีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาด และเกิดการล่วงละเมิดต่อสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือชื่อเสียง อันนำมาซึ่งความเสียหายหรือเสื่อมเสียแก่จำเลยในคดีอาญานั้น ๆ หากจำเลยดังกล่าวยังมีชีวิตอยู่ สิทธิในเงินที่จะได้รับการเยียวยาย่อมตกแก่ตัวจำเลยนั่นเอง แต่หากจำเลยดังกล่าวได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว สิทธิในเงินที่จะได้รับการเยียวยาตกแก่ทายาทโดยธรรมของจำเลย ดังนั้นสิทธิในการได้รับการเยียวยาที่เป็น “ตัวเงิน” จึงควรจะเป็นมรดกที่สามารถตกทอดแก่ทายาทได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ต่างกับแนวความคิดสงเคราะห์เบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย เงินสงเคราะห์ไม่ถือว่าเป็นมรดกอันจะตกแก่ทายาทขณะที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่โดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้เสียหายโดยแท้ แม้ว่าจะเป็นความประสงค์ครั้งสุดท้ายของผู้เสียหายก่อนตายโดยทางพินัยกรรมว่าให้เงินค่าตอบแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายนี้ตกแก่ผู้อื่นก็ตาม หากแต่บุคคลดังกล่าวไม่ได้มีฐานะเป็นทายาทตามที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้แล้วไว้

ก็หาเป็นผลให้ค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่บุคคลซึ่งไม่ได้เป็นทายาทตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ต่างกับจำเลย เนื่องจากเห็นว่า ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี ค่าทนายความและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในส่วนที่เสียหายให้แก่จำเลย เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลย และเป็นทรัพย์สินของจำเลยทันทีที่จำเลยได้รับค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด และเห็นว่าสิทธิดังกล่าว เมื่อจำเลยถึงแก่ความตายควรที่จะตกเป็นมรดกที่ทายาทมีสิทธิได้รับอัตโนมัติตามกฎหมาย แม้ไม่ต้องแสดงเจตนารับก็ได้รับมรดก โดยเพิ่มเติมนิยามของทายาทในวรรคท้ายว่า ทายาทของจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ความหมายรวมถึงทายาทผู้ซึ่งจำเลยแสดงเจตนาก่อนตายประสงค์ โดยระบุชื่อคนหนึ่งคนใดให้รับค่าทดแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวโดยเฉพาะ ก็ให้สิทธิในค่าทดแทน และ/หรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวตกแก่ผู้นั้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการแสดงเจตนา

ด้วยหลักการและแนวคิดของการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้น คือ การเยียวยา และการสงเคราะห์เบื้องต้น เนื่องจากรัฐบกร้องในการปกป้องดูแลประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เสียหายอันอาจจะตกทอดเป็นมรดกได้ ซึ่งแตกต่างกับจำเลย ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นตัวเงิน อันอาจตกเป็นมรดกแก่ทายาทได้ ดังนั้นการกำหนดนิยามของทายาทนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรแยกคำนิยาม คำว่า ทายาทของผู้เสียหาย และทายาทของจำเลยออกจากกัน เนื่องจากแนวคิด เจตนาธรรมณ์ ลักษณะการตอบแทนหรือทดแทน มีความแตกต่างกัน

5.2.1.2 เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แล้วพบว่า กฎหมายมิได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา สำหรับทายาทของผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญา เอาไว้โดยเฉพาะ ดังนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในเรื่องการมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนโดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหายรายนั้น ๆ มีทายาทโดยธรรมหลายคนจึงเห็นควรให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในส่วนดังกล่าวเพิ่มเติม อาทิ การกำหนดความสัมพันธ์ ในกรณีทายาทโดยธรรมมีหลายคนว่าผู้ใดจะเป็นผู้มีสิทธิในการยื่นคำขอ การแสดงพยานหลักฐานถึงความเป็นทายาทโดยธรรม ผลในการยื่นคำขอจะมีผลถึงทายาทโดยธรรมคนอื่น ๆ ด้วยหรือไม่ และทายาทโดยธรรมอื่น ที่มีได้ยื่นคำขอจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนในคดีอาญาดังกล่าวหรือไม่ เพียงใด

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยบัญญัติให้ทนายทนายมีหน้าที่นำเอกสารมาแสดง เพื่อพิสูจน์ในเบื้องต้นถึงความเกี่ยวข้องกับผู้เสียหายในคดีอาญา หากทนายทนายของผู้เสียหายมีจำนวนหลายคน การที่ทนายทนายคนหนึ่งคนใด ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ให้ถือว่าเป็นการยื่นคำขอแทนทนายทนายทุกคน หากทนายทนายที่มีได้เข้าร่วมในการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนในคดีอาญาในตอนแรก ประสงค์จะเข้าร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ย่อมสามารถขอเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณา เกี่ยวกับค่าตอบแทนในคดีอาญา ที่ทนายทนายคนอื่น ได้ยื่นคำขอไว้แล้วได้ การถอนคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา จะต้องได้รับความยินยอมจากทนายทนายอื่นทุกคน นอกจากนี้หากภายหลังการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ปรากฏแก่ศาล โดยชัดแจ้งว่า มีทนายทนายคนอื่นอีก กฎหมายยังกำหนดให้ศาลมีหน้าที่แจ้งถึงเรื่องเกี่ยวกับการยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาแก่ทนายทนายดังกล่าว ทราบโดยทันทีและผลของคำวินิจฉัยเกี่ยวกับค่าตอบแทนนั้น ย่อมมีผลถึงทนายทนายทุกคน นอกจากนี้ให้คณะกรรมการฯ พิจารณากำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายให้แก่ทนายทนาย จะต้องนำหลักการแบ่งมรดกให้แก่ทนายทนาย ตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยถือหลักว่าหากมีพินัยกรรมกำหนดไว้ ผู้รับพินัยกรรมจะได้รับตามที่กำหนดไว้ในพินัยกรรม ส่วนที่เหลือหรือกรณีที่ไม่มีการพินัยกรรมกำหนดไว้ การรับค่าตอบแทนผู้เสียหายให้ เป็นไปตามหลักกฎหมายมรดก อนึ่งค่าตอบแทนที่ผู้เสียหายจะได้รับนี้ ควรกำหนดให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่อาจถูกบังคับคดีได้ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้ผู้เสียหาย หรือทนายทนาย ได้รับสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหาย อันเป็นการเยียวยาความเสียหายเบื้องต้นจากรัฐ ซึ่งได้แก่ ค่าตอบแทนกรณีถึงแก่ความตาย ค่าจัดการศพ ค่าขาดไร้อุปการะ ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ก่อนเสียชีวิต และค่าตอบแทนความเสียหายอื่น โดยไม่ถูกยึดทรัพย์ บังคับคดี ตามหลักในการบังคับคดีแพ่ง

ผู้เขียน เสนอให้มีการแก้ไขบทบัญญัติ ดังนี้

เพิ่มเติมบทนิยาม “มาตรา... ในพระราชบัญญัติฉบับนี้... “ทนายทนาย” หมายความว่า

- (1) ทนายทนายโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม
- (2) บุคคลใด ๆ ผู้ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหายหรือจำเลยแล้วแต่กรณี”

แก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับทนายทนายในมาตรา 6 และเพิ่มเติมบทบัญญัติ ดังนี้

“มาตรา ... ในกรณีที่ผู้เสียหาย หรือจำเลยถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทนค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ตกแก่ทนายทนายของผู้เสียหาย หรือจำเลย นั้น ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

“มาตรา ... ทายาทมีสิทธิยื่นคำร้องขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต่อคณะกรรมการหรือศาล ได้แล้วแต่กรณี แต่ต้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อให้คณะกรรมการหรือศาลเชื่อว่าเป็นทายาทของผู้เสียหายหรือจำเลย และมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเป็นทายาทตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่อได้รับการร้องขอตามวรรคหนึ่งแล้ว หากคณะกรรมการหรือศาลเห็นว่ามียายาทคนอื่นอยู่ก็ให้คณะกรรมการหรือศาล แจ้งให้ทายาทอื่นนั้นทราบในทันที

การร้องขอของทายาทคนหนึ่ง ตามวรรคหนึ่งให้ถือเป็นการร้องขอแทนทายาทอื่นทุกคน”

“มาตรา ... ทายาทอื่นนอกจากผู้ร้องขอตามมาตรา ... สามารถร้องขอเข้าร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เกี่ยวกับค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายได้”

“มาตรา ... ห้ามมิให้ผู้ร้องขอ ถอนคำร้องขอเว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากทายาทอื่นทุกคน

การถอนคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง หากกระทำโดยชอบแล้ว ห้ามมิให้ยื่นคำร้องขอใหม่”

“มาตรา ... ในระหว่างการพิจารณาคำร้องขอ ตามมาตรา ... ผู้ร้องขอถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกและไม่มีทายาทอื่นขอเข้าร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้คณะกรรมการหรือศาลงดการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ เพื่อรอให้ทายาทอื่นร้องขอเข้ามาดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน

ในกรณีที่ไม่มีทายาทอื่นร้องขอ ตามวรรคหนึ่ง ภายในเวลาหนึ่งปีให้คณะกรรมการยุติการพิจารณาหรือให้ศาลจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ให้ศาลแจ้งแก่บุคคล ซึ่งมีสิทธิขอเข้าดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน เท่าที่จะทำได้”

“มาตรา ... คำวินิจฉัยของคณะกรรมการหรือศาล ที่สั่งเกี่ยวกับคำร้องขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้มีผลถึงทายาททุกคน”

“มาตรา ... ลำดับของทายาทผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องมรดกและให้บุคคลใด ๆ ผู้ซึ่งให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือจำเลย มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย เช่นเดียวกับ ทายาทโดยธรรมลำดับแรก”³

ด้วยเหตุที่ว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเฉพาะเรื่อง จึงควรกำหนดลักษณะบุคคล

³ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 159-160.

ที่จะเป็น “ทายาท” ไว้ให้ชัดเจนเพื่อมิให้เกิดปัญหาในการตีความและในความเป็นจริงในสังคมไทย อาจปรากฏผู้ซึ่งต้องพึงพิงผู้ตาย ญาติสนิทของผู้เสียหาย คู่สมรสที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป

5.2.2 กรณีเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ค้างจ่าย หรือเงินอาจไม่ถึงมือผู้มีสิทธิรับเงิน ดังนี้

1) การจ่ายเงินแก่บุคคลผู้ไม่มีสถานะทางสังคม ได้แก่ คนไทยหรือคนต่างด้าวที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนหรือหนังสือเดินทาง

ผู้เขียนเห็นด้วยกับในทางปฏิบัติว่า การส่งจ่ายเช็คเป็นชื่อผู้มีสิทธิรับเงินโดยไม่ขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” แต่จะมอบเช็คดังกล่าวผ่านสถานทูต ตัวแทนของหน่วยงานราชการ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มูลนิธิเด็กและสตรีหรือผู้รับมอบอำนาจในการยื่นคำขอเป็นต้น นั้นเป็นการดีแต่การดำเนินการดังกล่าวอาจส่งผลให้เงินถึงมือผู้รับไม่ครบถ้วน หรือเงินทั้งหมดไม่ถึงมือผู้รับ ทำให้ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่จะเยียวยาเบื้องต้นแก่ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น จึงเห็นในข้อนี้ว่าควรหาหรือกระทรวงการคลังกรณีงดเว้นสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาหนังสือเดินทาง เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเบิกจ่าย โดยอนุโลมให้ใช้ลายพิมพ์นิ้วมือและภาพถ่ายจากพนักงานสอบสวน กับลายพิมพ์นิ้วมือและภาพถ่ายขณะรับเงิน ที่ถูกต้องตรงกัน และ/หรืออาจมีคำรับรองจากผู้ปกครองท้องที่ผู้ปกครองท้องถื่น หรือผู้นำชุมชน หรือข้าราชการระดับ 8 ขึ้นไป ใช้เบิกจ่ายแทนและให้ถือว่ามีผลสมบูรณ์

2) กรณีที่คณะกรรมการมีมติสั่งจ่ายคนต่างชาติ ซึ่งขณะสั่งจ่ายผู้เสียหายหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินได้เดินทางกลับไปยังประเทศของตนแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าควรบัญญัติให้ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้พิจารณาจ่ายเงินตามหลักการที่คณะกรรมการให้ถือเป็นมติไว้ในกรณีปกติ สำหรับกรณีพิเศษให้เป็นอำนาจของประธานคณะกรรมการ หรือกรรมการ 2 ท่าน ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่แทน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และรวดเร็วในการจ่ายเงิน เห็นควรจัดตั้งกองทุนเยียวยาผู้เสียหายเบื้องต้น กรณีฉุกเฉิน โดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ นี้ และให้อำนาจการสั่งจ่ายเป็นของผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

3) กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาสั่งจ่ายแก่ทายาทจำนวนตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป และทายาทประสงค์จะรับเงินค่าตอบแทนพร้อมกันทุกคน โดยไม่ได้มอบอำนาจให้ผู้หนึ่งผู้ใดรับเงินแทน เนื่องจากกระเปียบธนาคารจะยินยอมให้ใช้ชื่อในการเปิดบัญชีธนาคาร รวมถึงการสั่งจ่ายเช็คไม่เกิน 3 คน ซึ่งในทางปฏิบัติสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาจะแจ้งกลับไปยังทายาทผู้มีสิทธิรับเงินอีกครั้งเพื่อให้ทำหนังสือมอบอำนาจในการรับเช็ค หรือ

ทำหนังสือยินยอมให้เปิดบัญชีธนาคารระบุชื่อเพียง 3 คน เห็นว่าเป็นข้อที่เพิ่มเติมความยุ่งยากให้แก่ทายาทในการรับเงิน พบว่าทายาทจำนวนไม่น้อยอาศัยอยู่คนละภูมิภาค ทำให้ยากลำบากในการเดินทาง(โดยเฉพาะนอกเขตเทศบาล) สูญเสียหรือไม่คุ้มค่าระหว่างค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือการส่งเอกสารกลับไปมา กับ ค่าตอบแทนที่ทายาทแต่ละคนจะได้รับและเมื่อประชาชนเห็นว่าไม่คุ้มค่ามีจำนวนไม่น้อยที่ติดต่อทางโทรศัพท์ว่าไม่รับ ทำให้ยากแก่การปฏิบัติหน้าที่เพื่อยุติเรื่อง

จากปัญหาที่พบโดยส่วนใหญ่ 2 ประการ ผู้เขียนมีความเห็นว่า

(1) กรณีทายาทไม่ยินยอมมอบอำนาจให้ทายาทคนอื่นหรือผู้หนึ่งผู้ใดรับเช็ค หรืออาจเป็นกรณีที่ทายาทไม่ยินยอมทำหนังสือยินยอมในการเปิดบัญชีธนาคาร เนื่องจากมีความขัดแย้งภายในครอบครัว อีกทั้งไม่มั่นใจว่าตนจะได้รับส่วนแบ่งอย่างเป็นธรรมในเงินค่าตอบแทนดังกล่าว เห็นควรแจ้งแก่ทายาทผู้มีสิทธิรับเงินว่า สามารถรับเป็นเงินสดได้ ทั้งนี้ต้องรับที่สำนักงานเลขานุการกรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรุงเทพมหานครเท่านั้น

(2) หากผู้มีสิทธิรับเงินประสงค์จะรับเป็นเช็ค ซึ่งปัจจุบันสามารถรับได้ที่สำนักงานเลขานุการกรม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรุงเทพมหานครเท่านั้น โดยการนี้เห็นว่าปี 2557 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้กระจายอำนาจเป็นสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 4 แห่ง ได้แก่ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ภาค 1 จังหวัดอุษุขยา ครอบคลุมภูมิภาคที่ 1, 2 และ 7 (ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ภาค 2 จังหวัดขอนแก่น ครอบคลุมภูมิภาคที่ 3 และ 4 (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ภาค 3 จังหวัดเชียงใหม่ ครอบคลุมภูมิภาคที่ 5 และ 6 (ภาคเหนือ) สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภาค 4 จังหวัดสงขลา ครอบคลุมภูมิภาคที่ 8, 9 และพื้นที่พิเศษ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดปัตตานี (ภาคใต้) โดยให้เป็นอำนาจของผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภาคที่เหตุเกิด คำขอที่รับในพื้นที่ที่สำนักงานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพภาคนั้นตั้งอยู่ เป็นผู้ดำเนินการรับเช็คจากส่วนกลางมาปฏิบัติหน้าที่แทนได้

5.2.3 กรณีศึกษา

กรณีที่ 1 การสืบหาทายาท

ผู้เขียนเห็นว่า ควรสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับ “ความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทายาทผู้เสียหายด้วยกัน โดยปรับปรุงบทบัญญัติให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย ทั้งหลักเกณฑ์ในการสืบเสาะแสวงหาตัวทายาท เพิ่มทักษะในการซักถามข้อเท็จจริง มีระบบตรวจสอบที่แม่นยำ และเข้มงวดต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการรับคำขอรับค่าตอบแทน เนื่องจากคำขออาจมาจากทายาทหลายคนและจำนวนหลายครั้ง เพราะประชาชน

สามารถยื่นคำขอได้ทั่วประเทศ ทั้งส่วนกลาง และภูมิภาคและให้รวบรวมเรื่องทั้งหมดเพื่อพิจารณา
 ร่วมกัน ปลูกให้ผู้ที่มิสิทธิรับคำขอทุกจังหวัด มีจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการ
 ลงรายละเอียดข้อมูล เนื่องจากผู้รับคำขอเป็นด่านแรกที่สำคัญซึ่งจะสามารถซักถามผู้บาดเจ็บ หรือ
 ทายาทของผู้ตาย (หมายรวมถึง ผู้รับมอบอำนาจจากผู้บาดเจ็บหรือทายาท) ถึงพฤติการณ์ ผลที่ได้รับ
 และรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้บาดเจ็บหรือผู้ตายได้อย่างครอบคลุม ชัดเจน และตรงประเด็น รวมถึง
 การขอข้อมูลทางเอกสารหรือหมายเลขติดต่อ เพื่อนิติกรผู้ดูแลสำนวน จักได้ติดต่อผู้ยื่นคำขอใน
 เบื้องหน้าต่อไปและควรกำหนดรูปแบบ แผนผังการสืบพยานในการซักถาม เพื่อความชัดเจน
 ครอบคลุม ครบถ้วน เข้าใจง่าย และเป็นมาตรฐานเดียวกัน และหากมีกรณีผู้มิสิทธิรับเงินเสียชีวิต
 เกิดขึ้น นิติกรผู้ดูแลสำนวนจักได้นำเสนอรายชื่อบุคคลผู้มิสิทธิรับเงินคนต่อไป ซึ่งจะทำให้
 ประชาชนได้รับการช่วยเหลือ เยียวยา ได้อย่างทันท่วงทีสอดคล้องกับจำนวนประชากรและปริมาณคดี
 ที่เพิ่มขึ้นทุกขณะสิ่งที่สำคัญมากที่ต้องทำควบคู่ไปกับการเยียวยาผู้เสียหาย คือ การประชาสัมพันธ์
 เผยแพร่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
 พ.ศ. 2544 ให้แก่ประชาชน ปกครองท้องถิ่น ปกครองท้องที่ ผู้นำชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน
 อบต. อบจ. ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการประชาสัมพันธ์บอกกล่าวข้อมูล
 ข่าวสารแก่ลูกบ้าน รวมถึงดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชนที่ตนเองดูแลอยู่อย่างทั่วถึง ทั้งมีการ
 ประสานระหว่างผู้นำชุมชนด้วยกัน ทุกครอบครัว ทุกครัวเรือน เป็นหน่วยย่อยที่เป็นรากฐานสำคัญ
 ในการประชาสัมพันธ์ซึ่งกระบอกเสียงที่ดีที่สุด คือ เสียงสะท้อนจากประชาชน เนื่องจากเป็นสิทธิที่
 ประชาชน ฟังมี ฟังได้ จึงจำเป็นต้องทราบสิทธิประโยชน์ ที่กฎหมายรับรอง หรือคุ้มครองให้
 รวมถึงสถานพยาบาล สถานีตำรวจ มูลนิธิ หน่วยกู้ภัยต่าง ๆ โดยอาจจัดอบรม ทำสื่อสิ่งพิมพ์
 แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย ชัดเจน ตรงประเด็น ประชาชนรู้สึกเข้าถึง
 สิทธิ หรืออาจให้เป็นหน้าที่ของผู้ถูกควบคุมความประพฤติ โดยประสานไปยังกรมคุมประพฤติ
 เพื่อนำไปติดตามชุมชนแห่งตนและรายงาน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีญาติ เพื่อนพ้องและ
 ทราบดีถึงศูนย์รวมของชุมชนนั้น ๆ จักทำให้ข้อมูลเข้าถึงประชาชนได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยทำเป็น
 สติกเกอร์ติด เนื่องจากสะดวก ง่าย ชัดเจนและคงทนอีกช่องทางหนึ่ง คือ การทำความตกลง (MOU)
 กับเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย เพื่อให้
 เจ้าหน้าที่หรือตัวแทนขายสามารถบอกต่อยังผู้เอาประกันภัยได้ ควบคู่ไปกับการให้ความช่วยเหลือ
 อย่างทันท่วงที เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึก ขวัญและกำลังใจของประชาชน
 เช่น คดีของน้องแก้ว กรณีถูกพนักงานทำความสะอาดบนรถไฟสาย 174 ที่เดินทางจากจังหวัด
 สุราษฎร์ธานี มายังกรุงเทพมหานคร ถูกทำร้ายร่างกาย ข่มขืน ฆ่า และอำพรางศพ เป็นต้น ทั้งนี้
 เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครอบครัว และประชาชนว่ารัฐไม่ได้นิ่งนอนใจพร้อม

ป้องกัน ดำเนินการแก้ไขมาตรการควบคุมและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ประการสุดท้าย ซึ่งสำคัญ และทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า คือ ต้องดำเนินคดีอาญากับผู้ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อย่างจริงจัง บทบัญญัติมาตรา 28 ผู้ใดยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและมาตรา 29 ผู้ใดให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ เกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย ตามพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีที่ 2 ศาลตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ เงินค่าตอบแทนจะจ่ายให้กับผู้เสียหาย หรือทายาท กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายเท่านั้น จึงไม่อาจสั่งจ่ายเช็คในนามของผู้รับมอบอำนาจได้ ดังนั้นจึงควรปฏิบัติโดยให้ถือคำสั่งศาลแทนการมอบอำนาจจากผู้ไม่อยู่ เพื่อให้การดำเนินธุรกรรมหรือการใด ๆ ดำเนินต่อไปได้ โดยสั่งจ่ายเช็คในนามของผู้เสียหาย (หรือผู้ไม่อยู่) และนำคำสั่งศาลดังกล่าวไปดำเนินการทางด้านทรัพย์สินต่อไป

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงควรสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับ “ความเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน” ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยกำหนดค่านิยามของคำว่า “ทายาท” ให้หมายความรวมถึง ผู้จัดการมรดกของบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญและผู้จัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ตามคำสั่งศาล แต่ไม่หมายความรวมถึง ผู้จัดการมรดกโดยทั่วไป ตามกฎหมายมรดก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อกำหนดสิทธิในการรับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ทั้งนี้เป็นการรองรับปัญหาที่จะเกิดตามมาในอนาคต

กรณีที่ 3 กรณีทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน พิกัด หรืออุปพลภาพ

จะเห็นว่าตามหลักเกณฑ์แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ คำว่า “ทายาท” หมายถึง ทายาทของผู้เสียหายในคดีอาญาเท่านั้น ไม่ได้หมายความรวมถึง ทายาท ของทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน เนื่องจากค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือทายาทผู้ที่ได้รับความเสียหายพึงได้รับนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินอันจะตกเป็นมรดกในขณะที่เจ้ามรดกตาย ค่าตอบแทนดังกล่าว จึงมีอาจตกทอดแก่ทายาทของ ทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ดังเช่นหลักกฎหมายมรดกได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อให้สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่ต้องการเยียวยาผู้เสียหายหรือทายาทผู้ต้องได้รับความเสียหาย จึงเห็นควรกำหนดให้ คำว่า “ทายาท” ให้หมายความถึง กรณีที่ผู้มีสิทธิรับเงิน ไม่สามารถรับเงินได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนไร้ความสามารถและผู้ผู้นั้นอยู่ในความ

อุปการะเลี้ยงดูของผู้พิทักษ์ ผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภรรยา หรือผู้ที่ให้การอุปการะตามความเป็นจริง ให้ผู้ที่ให้ความอุปการะนั้น เป็นผู้มียกเงิน เพื่อจกได้นำเงินค่าตอบแทนนั้น มาอุปการะเลี้ยงดูทายาทผู้มีสิทธิรับเงิน ซึ่งไม่สามารถรับเงินได้ด้วยตนเอง เพราะเหตุเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนไร้ความสามารถ ทั้งนี้เพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ทายาทผู้ที่ต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดนั้นตามหลักการสงเคราะห์ให้สมดังเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

อนึ่ง ปัจจุบันมารดาของบุตร (ผู้เยาว์ หรือยังไม่รู้เดียงสา) ที่มีชอบด้วยกฎหมายของบิดาตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สามารถยื่นคำขอรับค่าตอบแทนกรณีที่ถูกคลกภายนอกมาทำละเมิดต่อบิดาที่แท้จริงของตน ได้ตามพระราชบัญญัตินี้และมารดามีสิทธิยื่นในนามของบุตรเพื่อขอรับค่าตอบแทนฯ (กรณีที่ยกต่างกับบิดาของเด็ก โดยไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันแล้ว) ซึ่งคณะกรรมการจะพิจารณาจ่ายเป็นชื่อบุตร ผู้เป็นทายาทตามพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่หากมารดาและบิดาของบุตรยังอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา คู่แค้นร่วมกัน และอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน มารดาของบุตรซึ่งเป็นภริยาโดยพฤตินัยก็สามารถยื่นคำขอรับค่าตอบแทนได้ในนามตนเอง และคณะกรรมการจะพิจารณาสั่งจ่ายทายาท ได้แก่ มารดา และบุตร (กรณีไม่มีทายาทอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้)

นอกจากนี้ ในบางประเทศให้สิทธิคนเพศเดียวกันสมรสกัน

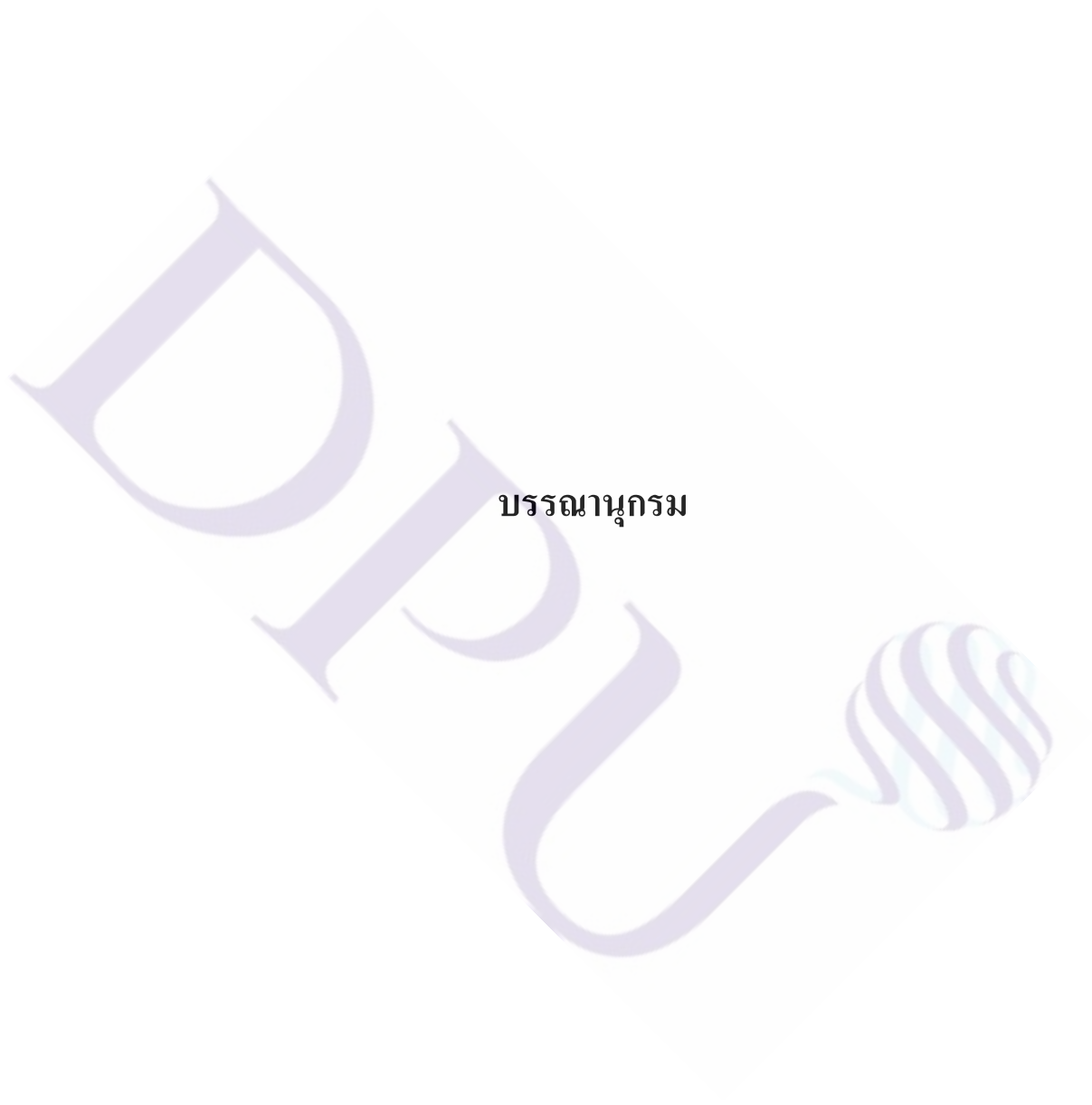
กรณีตัวอย่าง เซอร์เอลตัน เฮอร์คิวลีส จอห์น (อังกฤษ: Sir Elton Hercules John) เกิดเมื่อวันที่ 25 มีนาคม ค.ศ. 1947 เป็นนักร้อง นักแต่งเพลงชาวอังกฤษ ได้เข้าพิธีวิวาห์กับนาย “เดวิด เฟอร์นิช” แฟนหนุ่มนักสร้างภาพยนตร์ชาวแคนาดา วัย 43 ปี เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 2005 หลังประเทศอังกฤษเปิดโอกาส ให้คู่รักร่วมเพศจดทะเบียนรับรอง การครองชีวิตคู่ได้ตามกฎหมาย “ซีวิล พาร์ทเนอร์ชิป” ซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ 5 ธันวาคม

ขณะนี้ประเทศไทยมีร่างพระราชบัญญัติจดทะเบียนชีวิตคู่ ถ้าในอนาคตข้างหน้าหากพระราชบัญญัตินี้ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐสภา และประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วนี้น่าจะเป็นประโยชน์กับการขยายคำว่า ทายาทในความหมายของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ ต่อไป

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์ และเสนอแนะมาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่นหรือทายาทผู้มีสิทธิรับเงินตรงตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย มีความถูกต้อง ครบถ้วน แม่นยำ รวดเร็ว ไม่คงค้างจ่ายและเพื่อให้ระบบการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายในประเทศไทยมีประสิทธิภาพเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

เห็นควรแก้ไขให้เงินค่าตอบแทนคงค้างทั้งหมด ตกแก่แผ่นดิน เมื่อเลยกำหนดระยะเวลาในการรับเงินหนึ่งปีหรือมีหนังสือแจ้งข้อขัดข้องมายังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อประเทศชาติจักได้นำเงินดังกล่าวไปใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่แผ่นดินต่อไป อีกทั้งเงินที่นำมาเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายฯ พ.ศ. 2544 นี้เป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน การที่เงินคงค้างตกคืนแก่แผ่นดินจักทำให้มีเงินเพื่อนำมาช่วยเหลือเยียวยาเบื้องต้นแก่ผู้เสียหายหรือทายาทสมดังเจตนารมณ์สืบไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546.

กฎหมายคอตกอม. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2556, จาก <http://www.kodmhai.com/m2/m2-3/m3-40-51.html>

คณะที่ปรึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2550). *กฎหมายจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร.

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2556). *โครงการพัฒนากฎหมายและประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรฐานสากล* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร.

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2548). *โครงการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาปรับปรุงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร.

เฉลิมชัย เกษมสันต์, หม่อมหลวง. (2536). *กฎหมายอาญาภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พรินต์ติ้ง.

_____. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

_____. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก*. กรุงเทพมหานคร.

ธีระ สุธีวารังกูร. (2543, ตุลาคม). “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง.” *วารสารนิติศาสตร์*, 29(4). หน้า 578.

นภาพร สุทธิวงศ์. (2556). *การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำ ความผิดทางอาญา: ศึกษาผลกระทบต่อสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์. (2540) *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก*.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เบญจพล สาธิตสมิตพงษ์. (2548). *สิทธิของบุตรนอกสมรส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.
- ประมวลกฎหมายอาญา.
- ประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์. (2547). *ผู้จัดการมรดกและพินัยกรรม*. กรุงเทพมหานคร.
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.
พชันี หาญเทพินทร์. (2548). *สิทธิของชายหญิงที่อยู่ร่วมกันโดยมิได้สมรส* (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพียบ หุตางกูร. (2536) *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก*.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์. (2552). *เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-
15 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ร. แลงกาด์. (2526). *ประวัติกฎหมายไทย (กฎหมายเอกชน) คำสอนชั้นปริญญาโท พุทธศักราช
2478 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลย
ในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และ
ค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- รัศภา เมธาวิกุล. (2522). *“บุตรนอกสมรส”* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัศภา เอกบุตร. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บิดา
มารดา และบุตร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2544, 3 กันยายน). “ความรับผิดชอบละเมิดของฝ่ายปกครองตาม Common Law
ในระบบกฎหมายอังกฤษ.” *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32.

- ศรีสมร ทองอินทร์. (2547). *การได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายจากรัฐ : กรณีความเสียหายต่อทรัพย์สินอันเกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. *เสนอสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลย ในคดีอาญา.
- สนิท สนั่นศิลป์. (2529). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- สมคิด เอี่ยมอ่อน. (2537). *สิทธิการรับมรดกของคู่สมรส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2553). โครงการศึกษา แนวทางการให้ผู้กระทำผิด หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย : กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- สำนักงานกฤษฎีกา. (4 มีนาคม 2540). *บันทึกข้อความ ส่วนราชการกลุ่มกฎหมายที่ 12.*
- สินีกันต์ สิทธิเวทีศเดช. (2549). *ค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ทางจิตใจ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เสวก ภาศักดิ์. (2543). *สิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญา ตามมาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อมรรัตน์ กรियाผล. (2544). *ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิด โดยการชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). *การทดแทนค่าเสียหายในคดีอาญาหรือเหตุอาชญากรรมโดยรัฐ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาลี เสือสมิง. (2553). *มรดกและการแบ่งมรดก*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2555, จาก <http://www.alisuasaming.com/main/index.php/article/lawofislam/1054-lawofislam004?showall=&start=1>

Charitphomkum. (2554). *อายุความแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา*. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2556, จาก
http://charitphomkum-amin999.blogspot.com/2011/09/blog-post_1436.html

ภาษาต่างประเทศ

Davies, Croall and Tyrer. (2005). *Criminal Justice* (3rd ed.). UK: Pearson Education Limited.

Ernest J, Schuster. (1907). *The Principles of German Civil Law*. London: Steven & Sons Limited.

Ernest Joseph, Cohn. (1968). *Manual of German Law*. New York: Ociana.

European Convention on the Compensation of Victim of Violent Crime, 24 Nov. 1983.

Harry D. Krause. (1987). *Family Law in a Nutshell* (2nd ed.). USA: West Publishing.

Henry Dyson. (2003). *French Property and Inheritance Law-Principles and Practice*. New York:
 Oxford University Press.

<http://www.attorneygeneral.jus.gov.on.ca/english/about/vw/cicb.asp>

http://www.e-laws.gov.on.ca/DBLaws/Statutes/English/90c24_e.html

J.C. Sumner. (1987, 20 December). "Victim Participation in the Criminal Injustice System." *The
 Australain & New Zealand Journal of Criminology*.

Legal in formation instutate. Retrieved December 28, 2012, form

http://www.law.cornell.edu/nyctap/I93_0071htm.

Marriage, registered partnership and cohabitation. from

http://www.justitle.nl/english/images/marriage_registered_tem23_34638.pdf.

Morrison, Alan B. (1996). *Fundamentals of American Law*. USA: Oxford University Press Inc.

Neville Harris. (1996). "Unmarriage Cohabiting Couples and Social Security in GB." *Journal of
 Welfare and Family Law*, 18(2). pp. 123-125.

Office of Justice Programs. (n.d.). Retrieved December 28, 2012, form

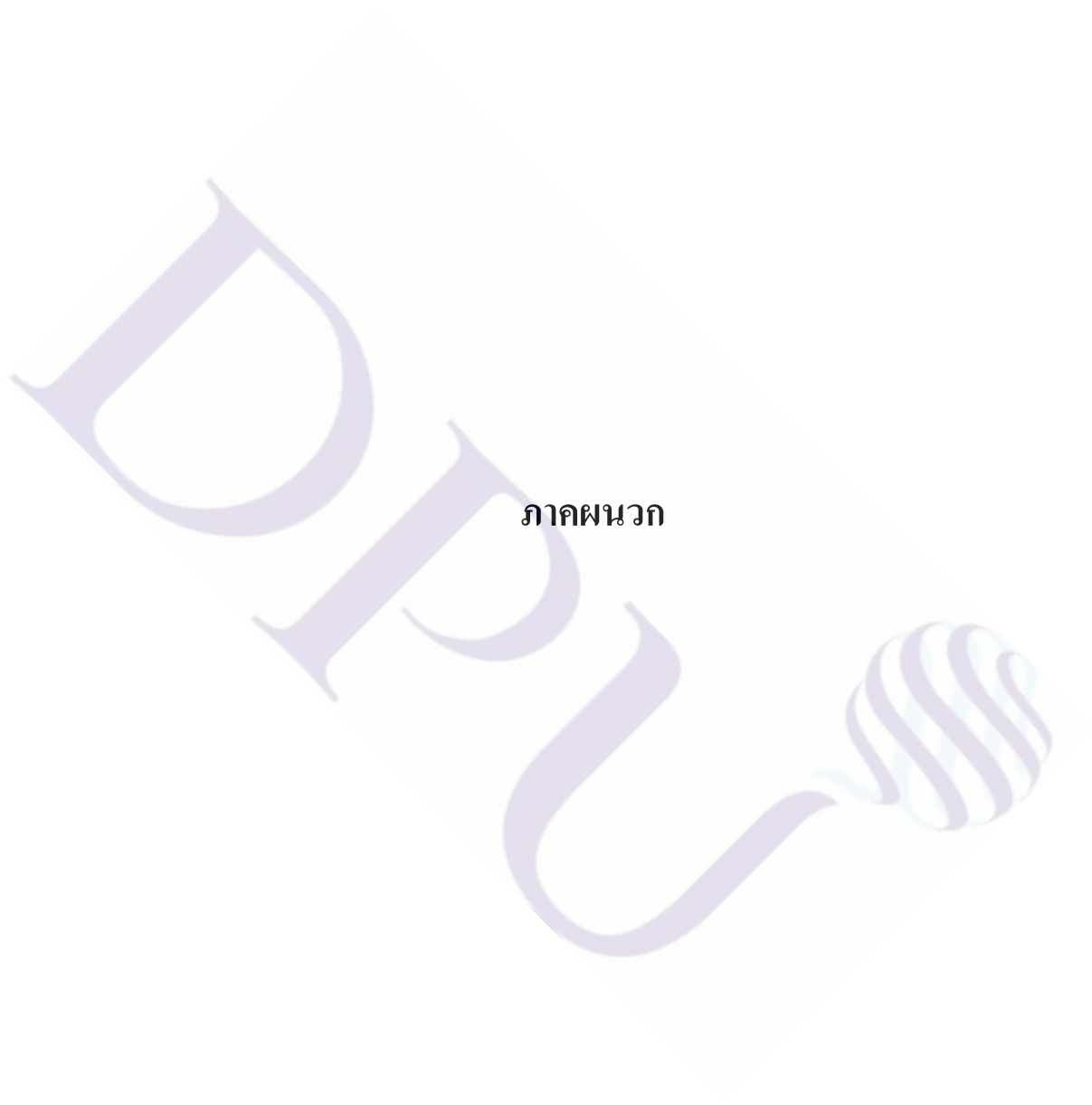
<http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/intdir2005/japan.html>

Prathan Watanavanich. (1992). *Victimology and Victim's Right*. Bangkok: Organizing Committee
 Thammasat University.

P.G.Jackson. (1983). "Living Together Unmarried." *Journal of family*, Issues 4. p. 39.

Pacte civil de solidarite (Pacs), from <http://www.diplomatie.gouv.fr/etrangers/vivre>

- Scott, E., Friedman. (1992). *The Law of Parent-Child Relationships*. USA: American Bar Association.
- Sumner, J. C. (1987, 20 December). "Victim Participation in the Criminal Injustice System" *The Australain & New Zealand Journal of Criminology*.
- Tatsuya Ota. (2003). *Victims and Criminal Justice*. Japan: Keio University Press Inc.
- The CICA Annual Report and Accounts of 2003/04, p. 6. Retrieved December 28, 2012, from https://www.cica.gov.uk/portal/page?_pageid=115,64721&_dad=portal&_schema=P
- ORTAL
- The Latest from Craig Smith's Blog. Retrieved December 28, 2012, from <http://www.craigsmithsblog.com/>
- The Law Reform Commission 1998. Consultation paper on Aggravated, Exemplary and Restitutionary Damages. Retrieved June 8, 2012, http://www.Lawreform.ie/publication/data/Irc97/Irc/Irc_97.html.
- UK Fatal Accident Compensation Claim, from http://www.accident-compensation-information-co.uk/html/fatal_accident.html
- Uniform Crime Victims Reparation Act, 1973.
- United Nation Declaration of Basic Principle of Justice of Victims of Crime and Abuse of Power.
- Wikipedia. (n.d.). *Great Britain*. Retrieved September 28, 2013, from http://en.wikipedia.org/wiki/Great_Britain
- Wilman John, Brown. (2002). *GCSE Law* (8th ed.). London: Sweet & Maxwell.

ภาคผนวก

(๓๑ ทวิ)

๑ กรม
นายทอม/อ้อม พลอยพ้อม

สำหรับศาลใช้

คำพิพากษา

ส.ล.

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๗๒๘ /๒๕๓๖

ศาลฎีกา

วันที่ ๘ เดือน มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖

ความ อาญา

ระหว่าง	{	พนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการ	โจทก์
		นางกลอยใจ ดันแคน	โจทก์ร่วม
		นายรุ่ง เจริญหรือเฮาคี กนกขวาลชัย ที่ ๑	
		นายพิทักษ์ คำชาย ที่ ๒ นายกระแสร์ พลอยกลุ่ม ที่ ๓	
		นายธวัช กิจประยูร ที่ ๔	จำเลย

เรื่อง ความผิดต่อชีวิต

โจทก์และโจทก์ร่วม ยึดาคัด-ค้าน คำพิพากษา

ศาลอุทธรณ์ ลงวันที่ ๒๑ เดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๕

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อระหว่างวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๙ เวลา
กลางคืนหลังเที่ยง ถึงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๙ เวลากลางคืนก่อนเที่ยง

- ๒ -

ต่อเนื่องกัน จำเลยทั้งสองร่วมกันใช้กำลังประทุษร้ายโดยใช้วัตถุอ่อนนุ่มปิดปาก
กับจุมุกนางสาวเชอรี แอน ดันแคน ผู้ตาย และใช้กำลังกายรัดลำคอผู้ตาย
จนผู้ตายไม่สามารถหายใจและโลหิตหมุนเวียนไปเลี้ยงสมองไม่ได้ จึง
สลบหมดสติแล้วจำเลยทั้งสองนำผู้ตายไปทิ้งไว้บริเวณที่มีน้ำขัง โดยเจตนาฆ่า
และไตร่ตรองไว้ก่อนเป็นเหตุให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย เหตุเกิดที่แขวงบางจาก
เขตพระโขนง แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร และ
ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ต่อ
เนื่องและเกี่ยวพันกัน จำเลยที่ ๔ เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ
จำคุกในฐานความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ตามคดีอาญา
หมายเลขแดงที่ ๒๖๖๘/๒๕๒๓ ของศาลอาญา พิ้นโทษแล้วภายในเวลา
๕ ปี กลับมากระทำความผิดคดีนี้อีก ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา ๒๘๘, ๒๘๙ (๔), ๘๓, ๘๒ และเพิ่มโทษจำเลยที่ ๔ ตามกฎหมาย
จำเลยทั้งสองให้การปฏิเสธ แต่จำเลยที่ ๔ รับว่าเคย
ต้องโทษและพ้นโทษตามฟ้อง

ระหว่างพิจารณา นางกลอยใจ ดันแคน มารดาผู้ตาย

- ๓ -

ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ศาลชั้นต้นอนุญาต

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยทั้งสี่มีความผิด
ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๙ (๕), ๘๓ ลงโทษประหารชีวิต
จำเลยทั้งสี่ ที่โจทก์ขอให้เพิ่มโทษจำเลยที่ ๕ นั้น เนื่องจากศาลพิพากษา
ลงโทษประหารชีวิตจำเลยที่ ๕ แล้วจึงมีอาจเพิ่มโทษได้ คำขอส่วนนี้ให้ยก

จำเลยทั้งสี่อุทธรณ์

ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยที่ ๑ ถึงแก่
ความตาย สิทธิภาคดีอาทามาฟ้องจำเลยที่ ๑ ย่อมระงับไปตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๑) ศาลอุทธรณ์จึงมีคำสั่งให้
จำหน่ายคดีสำหรับจำเลยที่ ๑

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้ยกฟ้อง

โจทก์และโจทก์ร่วมฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสอบนวนประชุมปรึกษาแล้ว ข้อเท็จจริง
รับฟังได้ในเบื้องต้นว่า ขณะเกิดเหตุนางสาวเชอร์รี่ แอน ดันแคน ผู้ตาย
เป็นนักเรียนของโรงเรียนพระกุมารเยซูวิทยา (โอสถ) ซึ่งตั้งอยู่ที่ซอย ๑๐๑

- ๕ -

ถนนสุขุมวิท แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๒
กรกฎาคม ๒๕๒๙ ผู้ตายไปเรียนหนังสือตามปกติ ครั้นเลิกเรียนเวลา
ประมาณ ๑๘.๔๕ นาฬิกา ได้ขึ้นรถแท็กซี่ที่รอรับอยู่นำโรงเรียนออกจาก
โรงเรียนแล้วไม่ได้กลับบ้าน ต่อมาวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๙ มีผู้พบศพ
ผู้ตายลอยน้ำอยู่ในร่องน้ำในป่าแสมบางสำราญ ตำบลบางปูใหม่
อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ผลจากการตรวจศพ
ของสถาบันนิติเวชวิทยา สำนักงานแพทย์ใหญ่ กรมตำรวจ ลงความเห็น
เชื่อว่าผู้ตายถึงแก่ความตายเพราะขาดอากาศหายใจ ขาดโลหิตเลี้ยงสมอง
ปัญหาต้องวินิจฉัยมีว่า จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ร่วมกันฆ่าผู้ตายหรือไม่
ทางพิจารณาโจทก์และโจทก์ร่วมน่าจะเห็นว่า เดิมผู้ตายอาศัยอยู่กับโจทก์ร่วมซึ่ง
เปิดร้านอาหารอยู่ที่ซอย ๑๙ ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตย เขตพระโขนง
กรุงเทพมหานคร ต่อมาย้ายไปพักอาศัยอยู่ที่บ้านยาย แขวงวัดกัลยาณมิตร
เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้ตายรักใคร่ได้เสียกับนายวินัย ชัยพานิช
ลูกค้าที่มารับประทานอาหารที่ร้านอาหารโจทก์ร่วม นายวินัยพาผู้ตายไป
พักอาศัยอยู่ที่คอนโดมิเนียมริเวอรัวของนายวินัยที่ตลาดน้อย แขวงจักรวรรดิ

- ๕ -

เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร และเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ผู้ตายศึกษา
เล่าเรียน ผู้ตายเคยได้เกียกับนายวินัย เรื่องผู้ตายรักภรรยาได้เสียกับ
นายสมัชชาหรือฮือบ โคมลภิส กับเคยมีเรื่องขัดแย้งกับนางสาวสุวิบูล
หรือกึ่ง พัฒน์พงษ์พานิช หญิงคนรักของนายวินัยซึ่งเป็นหุ้นส่วนร่วมประกอบ
กิจการค้ากับนายวินัย นางสาวสุวิบูลเคยเข้าไปทาลายสิ่งของในห้องพัก
ของผู้ตายจนนายวินัยต้องพาผู้ตายย้ายไปเช่าห้องพักอยู่ที่แกรนด์ทาวเวอร์
เกสต์เฮาส์ แขวงคลองตัน เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๒
กรกฎาคม ๒๕๒๙ เวลาประมาณ ๒๓ นาฬิกา นายประเมิน โภชพลัด
อาชีพขับรถยนต์รับจ้างสามล้อที่ขับรถออกไปทางปากซอยสวนพลูเห็นจำเลยที่ ๒
และที่ ๓ กำลังประคองผู้ตายซึ่งหน้าตาคายผรั่งและมีอาการคล้ายคนเป็นลม
ออกมาจากบริเวณสถานที่ก่อสร้างอาคารสำนักงานห้างหุ้นส่วนจำกัด
ควอลิตี้อาคิเทคแอนด์เมเนทเนนแนชของนายวินัยโดยมีจำเลยที่ ๑ และที่ ๔
ยืนชนาบอยู่ด้านหลัง นายประเมินจำหน้าผู้ตายและจำเลยทั้งสองได้เพราะ
นายประเมินได้จอดรถสอบถามจำเลยทั้งสองว่าต้องการรถไปโรงพยาบาล
หรือไม่ จำเลยที่ ๓ อ้างว่ามีรถมาเอง นายประเมินจึงขับรถจากไป วันที่

๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๙ โจทก์ร่วมแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลพระโขนงว่าผู้ตายหายไปจากบ้าน และในวันเดียวกันนั้นเอง นางบัวขาว กิ่งแก้ว พบกระเป๋าน้ำดื่มของผู้ตายลอยอยู่ในคลองตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ห่างจากจุดที่พบศพผู้ตายประมาณ ๘ - ๙ กิโลเมตร พื้นที่ตำรวจโทสันติ เพ็ญสุตร พนักงานสอบสวนร่วมชั้นสุตรพลิกศพและส่งศพผู้ตายไปชันสูตรยังสถาบันนิติเวชวิทยา กับสืบสวนหาตัวคนร้าย วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๒๙ นายวินัยประกาศทางหนังสือพิมพ์ให้รางวัลแก่ผู้ชี้เบาะแสเกี่ยวกับคนร้ายและการหายไปของผู้ตาย ในวันเดียวกันนี้นายประดิษฐ์ กิ่งแก้ว สามีนางบัวขาวแจ้งให้นายวินัยทราบถึงการพบกระเป๋าน้ำดื่มของผู้ตาย นายวินัยดูกระเป๋าน้ำดื่มแล้ว जाได้ว่า เป็นของผู้ตาย จึงพาโจทก์ร่วมไปติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจนเป็นมูลเหตุที่ได้พากันไปตรวจศพผู้ตายที่สถาบันนิติเวชวิทยาและยืนยันว่าเป็นศพผู้ตาย วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๒๙ นายประ เหมินสนทนากับพวกเกี่ยวกับหญิงสาวลูกครึ่งที่ถูกฆ่าโดยสงสัยว่าจะ เป็นบุคคลเดียวกับหญิงที่นายประ เหมินพบตรงปากซอยสวนพลูหรือไม่ นายประ เหมินจึงไปสอบถามโจทก์ร่วม ขอ

- ๗ -

ภาพผู้ตายและเส่าเหตุการณ์ที่พบเห็นน่าพิง โจทก์ร่วมจึงแจ้งเรื่องให้
เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ เจ้าหน้าที่ตำรวจพานายประเมินไปสอบถามและให้
ตรวจดูภาพถ่ายของผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคนร้ายฆ่าผู้ตาย นายประเมินยืนยัน
ภาพถ่ายของจาเลยทั้งสี่ ตามภาพถ่ายหมาย จ.๒ ว่าเป็นบุคคลที่
นายประเมินเห็นอยู่กับผู้ตายในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๙ เวลาประมาณ
๒๓ นาฬิกา วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๒๙ เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงจับกุมจาเลยทั้งสี่
มาสอบสวนดำเนินคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดให้นายประเมินชี้ตัวคนร้าย
นายประเมินที่จาเลยทั้งสี่ได้ถูกต้อง ปรากฏตามบันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา
เอกสารหมาย จ.๔ ถึง จ.๑

จาเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ นำสืบปฏิเสธโดยอ้าง
ฐานที่อยู่

พิเคราะห์แล้ว โจทก์และโจทก์ร่วมไม่มีประจักษ์พยาน
รู้เห็นว่า จาเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ร่วมกันฆ่าผู้ตาย คงมีนายประเมินเป็น
พยานแวดล้อมเพียงปากเดียวที่อ้างว่าเห็นจาเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ อยู่กับ
ผู้ตายก่อนผู้ตายถึงแก่ความตาย ซึ่งตามทางนำสืบของโจทก์และโจทก์ร่วม

- ๘ -

ก็ไม่สามารถทราบได้โดยแน่ชัดว่าผู้ตายถึงแก่ความตายเมื่อใด จึงไม่อาจทราบได้ชัดว่าตามข้ออ้างของนายประ เหมินนั้น จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ อยู่กับผู้ตายในเวลาใกล้เคียงกับเวลาที่ผู้ตายถึงแก่ความตายหรือไม่ เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่นายประ เหมินเบิกความว่า มีอาชีพขับรถยนต์รับจ้างสามล้อมา ๓๐ ปี แต่โจทก์และโจทก์ร่วมไม่นำใบอนุญาตขับขี่ยนต์รับจ้างสามล้อของนายประ เหมินมาแสดง ทั้งนายประ เหมินระบุหมายเลขทะเบียนรถยนต์รับจ้างสามล้อคันที่นำขึ้นรับจ้างในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๙ ไว้ในชั้นสอบสวนแตกต่างไปจากที่เบิกความไว้ต่อศาล นอกจากนี้การที่นายประ เหมินอ้างว่าอยากรู้ว่าหญิงลูกครึ่งที่ตายเป็นคนเดียวกับหญิงลูกครึ่งที่นายประ เหมินเคยเห็นที่ปากซอยสวนพลูหรือไม่ หลังจากที่มีการตายของผู้ตายลอกเป็นท้าวใบแล้วเกือบ ๑ เดือน นับว่าเป็นการอยากรู้ที่ผิดปกติ เพราะเป็นการล่วงเลยเวลาอันสมควรมานานแล้ว ทั้งการที่นายประ เหมินนำข้อมูลต่อโจทก์ร่วมและเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เป็นเวลาหลังเหตุเกิดแล้วเป็นเวลานาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงยังไม่อาจพึง เป็นมั่นคงว่านายประ เหมินเห็นจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๒๙ เวลา

ประมาณ ๒๓ นาฬิกา ส่วนพยานแวดล้อมอื่น ๆ ที่โจทก์และโจทก์ร่วมนำสืบ เช่น จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ เป็นลูกจ้างของนายวินัย และนายวินัยมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ตาย เรื่องผู้ตายมีคนรักาหม่ระหว่างผู้ตายอยู่กับ นายวินัย หรือการที่ผู้ตายมีเรื่องขัดแย้งกับนางสาวสุวิบูลคนรักของนายวินัย ก็ดี มิได้บ่งชี้หรือมีเหตุผลให้เชื่อว่าจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ เป็นคนร้ายฆ่าผู้ตาย ที่โจทก์ร่วมฎีกาอ้างว่าการที่ผู้ตายมีสาเหตุโกรธเคืองกับนายวินัย และนางสาวสุวิบูลมีความรุนแรงถึงขนาดจ้างวานให้จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ฆ่าผู้ตายนั้น เห็นว่าตามคำฟ้องมิได้กล่าวถึงสาเหตุที่จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ฆ่าผู้ตาย มิได้กล่าวถึงผู้ที่ใช้จ้างวานให้จำเลยดังกล่าวฆ่าผู้ตาย และมิได้ฟ้องผู้จ้างวานมาด้วย ทั้งทางนำสืบของโจทก์และโจทก์ร่วมก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจ้างวานให้จำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ฆ่าผู้ตาย ข้อฎีกาของโจทก์ร่วมฟังไม่ขึ้น ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์และโจทก์ร่วมที่เกี่ยวกับจำเลยที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ ชอบแล้ว ฎีกาโจทก์และโจทก์ร่วมฟังไม่ขึ้น

(๓๑ ทวี)

สำหรับศาลใช้

- ๑๐ -

พิพากษายืน.

นายदारुพงศ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา

นายอากาศ บารุงชีพ

นายชลิต ประไพศาล

พระราชดำริ
รับรองว่าตรงกับต้นฉบับ

A

สุมาลี พ/ท

พระราชบัญญัติ

ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. 2544

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2544

เป็นปีที่ 56 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ
บุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 31 มาตรา 34 มาตรา 37 และมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอม
ของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่า
ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือ
จิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ
ความผิดนั้น

“จำเลย” หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา

“ค่าตอบแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่ผู้เสียหายมีสิทธิ
ได้รับเพื่อตอบแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากหรือเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น

“ค่าทดแทน” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับ เนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่า คำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลย ไม่เป็นความผิด

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยใน คดีอาญา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายในคดีอาญา

“พนักงานอัยการ” หมายความว่า พนักงานอัยการตามกฎหมายว่าด้วยพนักงานอัยการ หรืออัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตาม พระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศแต่งตั้ง พนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้ บังคับได้

หมวด 1

บททั่วไป

มาตรา 5 การเรียกร้องหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้เสียหายหรือจำเลยพึงได้ตามกฎหมายอื่น

มาตรา 6 ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือจำเลยนั้น ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

หมวด 2

คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน
และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

มาตรา 7 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาประกอบด้วย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมคุมประพฤติ ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ผู้แทนสภาพทนายความ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีอีกห้าคนเป็นกรรมการ ในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์ และด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน เป็นที่ประจักษ์ อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

ให้ประธานกรรมการแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเป็นเลขานุการ และอาจแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการจำนวนไม่เกินสองคนก็ได้

มาตรา 8 คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณานุมัติคำตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ตลอดจนการออกกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(3) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

(4) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อบรรล่วัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานเป็นผู้ปฏิบัติแทนได้

มาตรา 9 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพ้นจากตำแหน่ง อาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 10 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 9 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) คณะรัฐมนตรีให้ออกโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีเพราะบกพร่อง หรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ที่มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือหย่อนความสามารถ
- (4) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (5) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (6) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 11 ในกรณีที่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้นอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแต่งตั้งไว้แล้วนั้น

มาตรา 12 ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิดำรงตำแหน่งครบวาระแล้ว แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่

มาตรา 13 การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

มติในที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากของผู้เข้าร่วมประชุม กรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 14 คณะกรรมการจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณา หรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการมอบหมายก็ได้

ในการประชุมของคณะอนุกรรมการให้นำมาตรา 13 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด 3

สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา

มาตรา 15 ให้จัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาขึ้น ในกระทรวงยุติธรรมและให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) รับคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งทำความเข้าใจเห็นเสนอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ
- (3) ประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใด ๆ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงหรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย
- (4) เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย
- (5) กระทำกิจการตามที่รัฐมนตรี คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการมอบหมาย

มาตรา 16 ในกรณีที่สำนักงานเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ กระทรวงยุติธรรมอาจแต่งตั้งข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรมซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์ เพื่อให้มีอำนาจดำเนินคดีหรือดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีตามกระทรวงยุติธรรมมอบหมายก็ได้ และให้แจ้งศาลทราบ

การดำเนินคดีตามมาตรา 15 ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

หมวด 4

การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา

มาตรา 17 ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหาย อันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ต้องเป็นความผิดตามรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 18 ค่าตอบแทนตามมาตรา 17 ได้แก่

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
- (2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

มาตรา 19 หากปรากฏในภายหลังว่าการกระทำที่ผู้เสียหายอาศัยเป็นเหตุในการขอรับค่าตอบแทนนั้น ไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำเช่นนั้น ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหาย คืนค่าตอบแทนที่ได้รับไป แก่กระทรวงยุติธรรมภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับแจ้ง

หมวด 5

การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

มาตรา 20 จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้อง

(1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ

(2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีและ

(3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในคดีที่มีจำเลยหลายคน จำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี จำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้น มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

(4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว

ในกรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืนการสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นว่านั้นได้ให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้น ให้ตามที่เห็นสมควร

คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดี ความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับและโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

หมวด 6

การยื่นคำขอ การพิจารณาคำขอ และการอุทธรณ์

มาตรา 22 ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทนายทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำ ความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย มิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

มาตรา 23 ในกรณีที่ผู้เสียหาย จำเลย หรือทนายทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการีผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือจากผู้เสียหายจำเลย หรือทนายท ซึ่งได้รับความเสียหาย แล้วแต่กรณี อาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแทนได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 24 หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

มาตรา 25 ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

การยื่นอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่ง ผู้อุทธรณ์จะยื่นต่อสำนักงานหรือศาลจังหวัดที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต เพื่อส่งให้แก่ ศาลอุทธรณ์ก็ได้และให้ถือว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว

ในการวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่ง ศาลอุทธรณ์มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมโดยสืบพยานเอง หรืออาจแต่งตั้งให้ศาลชั้นต้นตามที่เห็นสมควรทำแทนก็ได้

หมวด 7

พนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 26 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) สอบปากคำผู้ยื่นคำขอเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามคำขอ
- (2) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้อัยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

มาตรา 27 ในการปฏิบัติกรตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

หมวด 8

บทกำหนดโทษ

มาตรา 28 ผู้ใดยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย โดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 29 ผู้ใดให้อัยคำ หรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 30 ผู้ใดไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งหนังสือตอบหนังสือสอบถาม เอกสาร หลักฐาน หรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นตามคำสั่งของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

บทเฉพาะกาล

มาตรา 31 ในวาระเริ่มแรกให้กระทรวงยุติธรรมกำหนดให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกระทรวงยุติธรรมดำเนินการในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานจนกว่าจะตั้งสำนักงานแล้วเสร็จ ทั้งนี้ ภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย
แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17
ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิด

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276 ถึง มาตรา 287

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึง มาตรา 294

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึง มาตรา 300

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึง มาตรา 305

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็กคนป่วยเจ็บ หรือคนชรา มาตรา 306
ถึง มาตรา 308

กฎกระทรวง

กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย

และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ข้อ ๒ ในการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ให้คณะกรรมการคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำ ความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึงโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ข้อ ๓ ให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

(๒) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท

(๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

(๔) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าตอบแทนตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึง

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

ข้อ ๔ ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าตอบแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท

(๒) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท

(๓) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท

(๔) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ข้อ ๕ ในการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้คณะกรรมการคำนึงถึงพฤติการณ์ของคดี ความเดือนร้อนที่ได้รับ และโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

ข้อ ๖ ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญาดังต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(๒) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาทนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ

(๔) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

(ก) ค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตารางท้ายกฎกระทรวงนี้

(ข) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกหรือยี่บาท

ข้อ ๗ ในกรณีที่จำเลยในคดีอาญาถึงแก่ความตาย อันเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลยนั้น ดังต่อไปนี้

(๑) ค่าทดแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนหนึ่งแสนบาท

(๒) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท

(๓) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท

(๔) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ข้อ ๘ เมื่อคณะกรรมการอนุมัติให้จ่ายเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้ผู้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แล้วแต่

กรณี ยื่นคำขอรับเงินค่าตอบแทนหรือเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญากำหนด

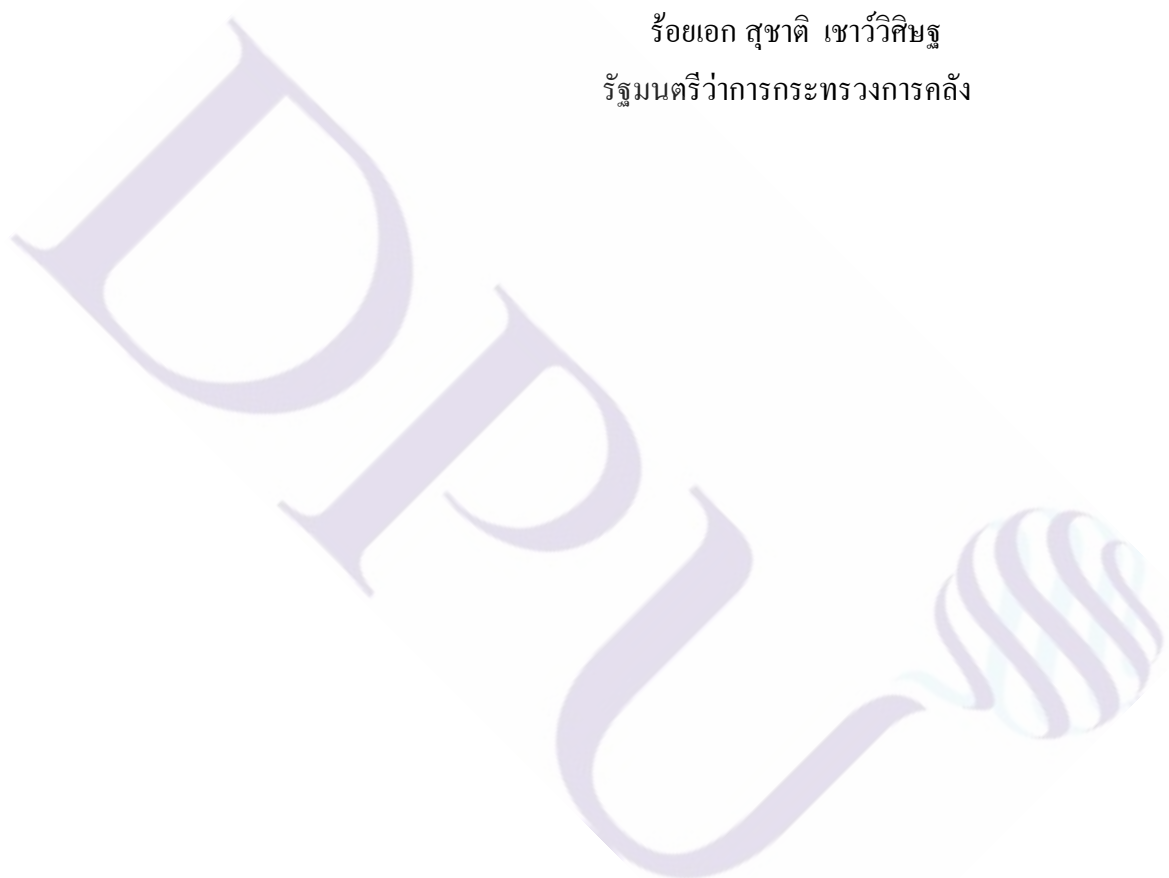
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พงศ์เทพ เทพกาญจนา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ร้อยเอก สุชาติ เชาว์วิศิษฐ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

อัตราค่าทนายความในการดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. ๒๕๔๔

คดีประเภทที่ ๑	คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๔,๐๐๐ บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท
คดีประเภทที่ ๒	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงประหารชีวิต และให้รวมถึงคดีอาญาที่มีความผิดหลายกรรมหลายกระทงซึ่งแต่ละกระทงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี แต่เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้วเกินกว่าสิบปีขึ้นไปด้วย	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๓,๐๐๐ บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ ๗๕,๐๐๐ บาท
คดีประเภทที่ ๓	คดีอื่นนอกจากคดีในประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๒,๐๐๐ บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ ๕๐,๐๐๐ บาท

กฎกระทรวง
กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย
และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
พ.ศ. ๒๕๕๖

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๑๘ และมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๔ อันเป็นพระราช
บัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบ
กับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกฎกระทรวงนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย
และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ข้อ ๒ ในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ให้คณะกรรมการคำนึงถึง
พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมถึง
โอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ข้อ ๓ ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาดังต่อไปนี้

(๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท
(๒) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท
(๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ให้จ่าย
ในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตาม
ปกติ

(๔) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวน
ที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ค่าตอบแทนตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละ
ไม่เกินหกร้อยบาท

ข้อ ๔ ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายนั้น ดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าตอบแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท
- (๒) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท
- (๓) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท
- (๔) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ข้อ ๕ ในการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้คณะกรรมการคำนึงถึงพฤติการณ์ของคดี ความเดือดร้อนที่ได้รับ และโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

ข้อ ๖ ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
 - (๒) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี
 - (๓) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาทนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ
 - (๔) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี
 - (ก) ค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตารางท้ายกฎกระทรวงนี้
 - (ข) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท
- ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

ข้อ ๗ ในกรณีที่จำเลยในคดีอาญาถึงแก่ความตาย อันเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลยนั้น ดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าทดแทน ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนหนึ่งแสนบาท
- (๒) ค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท
- (๓) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท
- (๔) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

(๔) ค่าเสียหายอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ข้อ ๘ เมื่อคณะกรรมการอนุมัติให้จ่ายเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือเงินค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ให้ผู้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแล้วแต่กรณี ยื่นคำขอรับเงินค่าตอบแทนหรือเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามแบบที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญากำหนด

ให้ไว้ ณ วันที่ 29 กรกฎาคม.. พ.ศ. ๒๕๔๖

(นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ร้อยเอก

(สุชาติ เชาว์วิศิษฐ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

ตาราง

อัตราค่าทนายความในการดำเนินคดีแก่จำเลยในคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
พ.ศ. ๒๕๔๔

คดีประเภทที่ ๑	คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๔,๐๐๐ บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท
คดีประเภทที่ ๒	คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปแต่ไม่ถึงประหารชีวิตและให้รวมถึงคดีอาญาที่มีความผิดหลายกรรมหลายกระทงซึ่งแต่ละกระทงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี แต่เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้วเกินกว่าสิบปีขึ้นไปด้วย	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๓,๐๐๐ บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ ๗๕,๐๐๐ บาท
คดีประเภทที่ ๓	คดีอื่นนอกจากคดีในประเภทที่ ๑ หรือประเภทที่ ๒	อัตราขั้นต่ำเรื่องละ ๒,๐๐๐ บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ ๕๐,๐๐๐ บาท

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทน คำทดแทน
และค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงาน อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๖ มาตรา ๒๓ และมาตรา ๒๔ แห่ง
พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.
๒๕๔๕ คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน
คดีอาญา โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทน
สำนักงานผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณา
คำขอ คำตอบแทน คำทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕”
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
สำนักงานเป็นต้นไป
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานข้อ ๓ ในระเบียบนี้
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“คำขอ” หมายความว่า คำขอรับคำตอบแทน หรือคำทดแทน หรือค่าใช้จ่าย
สำนักงานแล้วแต่กรณี
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ” หมายความว่า ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาท แล้วแต่กรณี
สำนักงาน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย
สำนักงานและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“คณะอนุกรรมการ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการพิจารณากลับการ
สำนักงานจ่ายคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
สำนักงาน

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและ
สำนักงานจำเลยในคดีอาญา และให้หมายความรวมถึงส่วนราชการอื่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
มอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้
สำนักงาน

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่
สำนักงานผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา และให้หมายความรวมถึงผู้อำนวยการสำนักงานอื่นที่
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้
สำนักงาน

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างในสังกัดสำนักงานช่วยเหลือ
สำนักงานทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือส่วนราชการอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ
สำนักงานหน้าที่ตามระเบียบนี้
สำนักงาน

สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสังกัดสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือส่วนราชการอื่นซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๔

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๑

วิธีการยื่นคำขอ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๔ ให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอด้วยตนเองโดยแนบเอกสารและหลักฐานตามที่กำหนดในระเบียบนี้มาพร้อมกับคำขอ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๕ บุคคลอื่นจะยื่นคำขอแทนได้เฉพาะกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ผู้แทนโดยชอบธรรม กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์
- (๒) ผู้อนุบาล กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถ
- (๓) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยา หรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ กรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมิเหตุจำเป็น ในกรณีดังต่อไปนี้

- (ก) เจ็บป่วยจนไม่สามารถมายื่นคำขอด้วยตนเองได้
- (ข) เป็นคนสูงอายุหรือเป็นบุคคลทุพพลภาพไม่สะดวกในการเดินทาง
- (ค) เดินทางไปต่างประเทศโดยมีกิจธุระจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และไม่อาจมายื่นคำขอได้ภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๒๒

- (ง) เหตุจำเป็นอย่างอื่นที่คณะกรรมการเห็นชอบกำหนดเป็นรายการ

ข้อ ๖ คำขอต้องเป็นไปตามแบบที่สำนักงานกำหนด โดยมีเอกสารและหลักฐานดังต่อไปนี้แนบมาพร้อมคำขอด้วย

- (๑) ในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เสียหาย
- (ก) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบัตรหรือหลักฐานแสดงตัวช่องทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(ข) สูติบัตร หรือหนังสือรับรองการเกิดที่ทางราชการออกให้ พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์

(ค) ใบเปลี่ยนชื่อหรือนามสกุล พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีมีการเปลี่ยนชื่อหรือนามสกุล

- (ง) สำเนาบันทึกประจำวันของสถานีตำรวจที่ได้มีการร้องทุกข์
- (๒) ในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นจำเลย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(ก) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรหรือหลักฐานแสดงตัวของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(ข) สุนัขบัตร หรือหนังสือรับรองการเกิดที่ทางราชการออกให้ พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีจำเป็นผู้เยาว์

(ค) ใบเปลี่ยนชื่อหรือนามสกุล พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีมีการเปลี่ยนชื่อหรือนามสกุล

(ง) สำเนาคำสั่งให้ถอนฟ้องหรือสำเนาคำพิพากษาคดีถึงที่สุด

(จ) สำเนาหนังสือรับรองคดีถึงที่สุด

ข้อ ๗ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นทายาทโดยชอบธรรมของผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญา ให้ยื่นคำขอและเอกสารเกี่ยวกับผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามข้อ ๖ พร้อมยื่นเอกสารและหลักฐานดังต่อไปนี้ไปด้วย

(๑) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรหรือหลักฐานแสดงตัวของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ของผู้มีสิทธิยื่นคำขอ พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(๒) สำเนาทะเบียนบ้านของผู้เสียหายหรือจำเลย และสำเนาทะเบียนบ้านของผู้มีสิทธิยื่นคำขอ พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(๓) ทะเบียนสมรส พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นสามีหรือภรรยา

(๔) ใบมรณะบัตรของผู้เสียหายหรือจำเลยซึ่งถึงแก่ความตายพร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(๕) สำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเกี่ยวกับการจัดการมรดก (ถ้ามี)

ข้อ ๘ ในการยื่นคำขอแทนตามข้อ ๕ ผู้ยื่นคำขอต้องยื่นเอกสารและหลักฐานของผู้มีสิทธิยื่นคำขอตามข้อ ๖ หรือข้อ ๗ แล้วแต่กรณี และต้องแนบเอกสารและหลักฐานดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ในการยื่นคำขอแทนโดยผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล

(ก) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรหรือหลักฐานแสดงตัวของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ของผู้ยื่นคำขอแทน พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(ข) เอกสารหรือหลักฐานเกี่ยวกับการมีอำนาจปกครองผู้เยาว์ พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์ (ถ้ามี)

(ค) สำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลที่ให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถและแต่งตั้งผู้ยื่นคำขอแทนเป็นผู้อนุบาล (ถ้ามี)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๒) ในการยื่นคำขอแทนโดยผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยา ตามข้อ ๕

(๓)

สำนักงาน (ก) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรหรือหลักฐาน
แสดงตัวของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ของผู้ยื่นคำขอแทน พร้อมสำเนาจำนวน ๑
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(ข) สำเนาทะเบียนสมรส กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นสามีหรือภรรยา

(ค) สำเนาทะเบียนบ้านของผู้มีสิทธิยื่นคำขอและผู้ยื่นคำขอแทน

(ง) สำเนาเอกสารการรับรองบุตร (ถ้ามี)

(จ) เอกสารแสดงเหตุจำเป็นที่ทำให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่สามารถมายื่นคำขอด้วย

ตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (๓) ในการยื่นคำขอแทนโดยผู้ได้รับการแต่งตั้งโดยหนังสือ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (ก) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรหรือหลักฐาน
แสดงตัวของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ของผู้ยื่นคำขอแทน พร้อมสำเนาจำนวน ๑
ชุด สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(ข) เอกสารหรือหลักฐานแสดงเหตุจำเป็นที่ทำให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่สามารถมา
ยื่นคำขอด้วยตนเอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(ค) หนังสือมอบอำนาจหรือหนังสือแต่งตั้งให้เป็นผู้ยื่นคำขอแทน

ข้อ ๙ คำขอที่ได้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ให้ถือว่าได้มีการยื่นคำขอต่อ

คณะกรรมการแล้ว สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เมื่อสำนักงานได้รับคำขอแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ออกไปรับคำขอให้แก่ผู้ยื่นคำขอไว้
เป็นหลักฐาน สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ใบรับคำขอจะต้องมีข้อความแสดงวัน เดือน ปี เลขที่รับคำขอ ชื่อและตำแหน่ง
ของเจ้าหน้าที่ผู้รับคำขอ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๐ คำขอที่สำนักงานได้รับไว้แล้ว ให้ผู้อำนวยการจัดให้มีการบันทึกการ
รับคำขอไว้ในสมุดบันทึกการรับคำขอ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สมุดบันทึกการรับคำขออย่างน้อยต้องระบุ วัน เดือน ปี เลขที่รับคำขอ ชื่อและที่
อยู่ของผู้ยื่นคำขอ รวมทั้งชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ผู้บันทึก

ข้อ ๑๑ ก่อนมีการออกไปรับคำขอและบันทึกการรับคำขอไว้ในสมุดบันทึกการ
รับคำขอให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบรายการตามคำขอให้ครบถ้วนและถูกต้องตามแบบที่สำนักงาน

กำหนด และมีเอกสารหลักฐานตามที่กำหนดในระเบียบนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

คำขอใดที่มีรายการไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้องตามแบบที่สำนักงานกำหนดหรือมีเอกสารไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้ยื่นคำขอดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องเสียก่อนมีการออกไปรับคำขอและบันทึกในสมุดบันทึกการรับคำขอ

ในกรณีที่มีข้อขัดข้องเพียงเล็กน้อย ให้เจ้าหน้าที่รับคำขอนั้นไว้ดำเนินการตามระเบียบนี้ก่อนก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องภายในเวลาที่เจ้าหน้าที่กำหนด แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำขอ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นให้ยื่นคำขอขยายระยะเวลาต่อผู้อำนวยการ เพื่อพิจารณาอนุญาตเป็นครั้ง ๆ ไป ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน แต่ไม่เกินสามครั้ง

การดำเนินการตามวรรคสามให้มีการบันทึกในสมุดบันทึกการรับคำขอ

ข้อ ๑๒ ให้สำนักงานจัดให้มีระบบการควบคุม ตรวจสอบ การรับคำขอและพิจารณาคำขอในการนี้ผู้อำนวยการจะออกระเบียบเกี่ยวกับสารบบของเรื่องเพื่อเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในสำนักงานก็ได้

ระเบียบตามวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับได้เมื่อคณะกรรมการให้ความเห็นชอบ

หมวด ๒

การตรวจสอบและการสอบสวนคำขอในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่

ข้อ ๑๓ เมื่อสำนักงานได้รับคำขอใดแล้ว ให้ผู้อำนวยการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งตรวจสอบคำขอและสอบสวนข้อเท็จจริงในการพิจารณากำหนดคำตอบแทน คำทดแทน และค่าใช้จ่ายโดยเร็ว แล้วให้เสนอผู้อำนวยการเพื่อพิจารณาต่อไป

ข้อ ๑๔ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการสอบสวนข้อเท็จจริง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการในการแสวงหาข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

- (๑) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง
- (๒) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือของพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีสิทธิยื่นคำขอกว่าอ้าง เว้นแต่เจ้าหน้าที่เห็นว่าเป็นการกล่าวอ้างที่ไม่จำเป็น ฟุ่มเฟือย หรือเพื่อประวิงเวลา
- (๓) ข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากผู้มีสิทธิยื่นคำขอ พยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ
- (๔) ออกไปตรวจสอบสถานที่

ข้อ ๑๕ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่สอบปากคำของผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือบุคคลใดที่ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยเร็ว

ในการสอบปากคำผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือพยาน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการ
บันทึกถ้อยคำไว้ เมื่อได้บันทึกถ้อยคำเสร็จแล้วให้อ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟังหรือจะให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่าน
เองก็ได้และให้ผู้ให้ถ้อยคำ ผู้บันทึกถ้อยคำ และพนักงานเจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็น
หลักฐาน ถ้าบันทึกถ้อยคำนั้นมีหลายหน้าให้ลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า

ข้อ ๑๖ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้วให้ทำรายงาน
การตรวจสอบและสอบสวนเสนอต่อผู้อำนวยการ โดยสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานพร้อมทั้ง
ความเห็นของตนประกอบรายงานการตรวจสอบและสอบสวน

เมื่อผู้อำนวยการได้รับรายงานการตรวจสอบและสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้ทำ
ความเห็นหรือข้อสังเกตให้เสร็จโดยเร็ว แล้วเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาต่อไป
ในกรณีที่มิเหตุอันควร ผู้อำนวยการอาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการ
ตรวจสอบหรือสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้

หมวด ๓

วิธีพิจารณาคำขอ

ส่วนที่ ๑

บททั่วไป

ข้อ ๑๗ การพิจารณาของคณะกรรมการและคณะกรรมการอาจเรียกให้ผู้มี
สิทธิยื่นคำขอมาให้ปากคำเพิ่มเติม หรือให้มีการสอบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือ
ตรวจสอบข้อมูลเอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ก็ได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการหรือคณะกรรมการอาจ
มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการแทนแล้วรายงานให้ทราบก็ได้

ข้อ ๑๘ เรื่องใดที่คณะกรรมการหรือผู้อำนวยการเห็นว่ามีความสำคัญหรือมี
ความจำเป็นเร่งด่วนอาจให้เสนอเรื่องต่อคณะกรรมการโดยไม่ต้องเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อ
พิจารณาก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ส่วนที่ ๒

คณะอนุกรรมการพิจารณากลั่นกรองการจ่าย

ค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๙ ให้มีคณะอนุกรรมการ เรียกว่า “คณะอนุกรรมการพิจารณากลั่นกรองการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” ทำหน้าที่พิจารณากลั่นกรองคำขอ และให้ความเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดค่าตอบแทนค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายต่อคณะกรรมการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

คณะอนุกรรมการตามวรรคหนึ่งประกอบด้วยประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการอื่นซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ สหเวชศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ การสืบสวนสอบสวนหรือการเงินการคลัง โดยให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน แต่ไม่เกินเจ็ดคนและอาจมีหลายคณะก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งข้าราชการหรือลูกจ้างซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสังกัดสำนักงานคณะหนึ่งเป็นเลขานุการและให้มีผู้ช่วยเลขานุการคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เลขานุการมีหน้าที่เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๐ ประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๑ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามข้อ ๒๐ ประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) คณะกรรมการให้ออกเพราะบกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่ หรือมีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๔) เป็นบุคคลล้มละลาย

(๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

(๖) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๒ ในกรณีที่อนุกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ คณะกรรมการอาจแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ ๑๙ เป็นอนุกรรมการแทนได้ และให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๒๓ การประชุมของคณะอนุกรรมการต้องมีอนุกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคราวใด ถ้าประธานอนุกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้อนุกรรมการที่มาประชุมเลือกอนุกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม
มติที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมากของผู้เข้าร่วมประชุม อนุกรรมการคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ส่วนที่ ๓
การพิจารณาของคณะอนุกรรมการ

ข้อ ๒๔ เมื่อได้รับรายงานการตรวจสอบและสอบสวนจากผู้อำนวยการแล้ว

คณะอนุกรรมการอาจกำหนดวันให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมมาให้ถ้อยคำชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงหลักฐานหรือไม่ก็ได้

ในกรณีที่คณะอนุกรรมการเห็นควรให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมมาให้ถ้อยคำ ให้สำนักงานแจ้งให้ผู้ยื่นทราบล่วงหน้าอย่างน้อยเจ็ดวัน เว้นแต่จะมีกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนจะแจ้งกำหนดวันให้ทราบล่วงหน้าน้อยกว่าเจ็ดวันก็ได้

ข้อ ๒๕ เมื่อการพิจารณารายงานการตรวจสอบและสอบสวนเสร็จสิ้น ให้คณะอนุกรรมการทำความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการพร้อมด้วยเหตุผลเสนอเพื่อพิจารณาโดยเร็ว

ถ้าอนุกรรมการคนใดมีความเห็นแย้ง ให้มีสิทธิทำความเห็นแย้งของตนรวมไว้ในความเห็นและข้อเสนอแนะตามวรรคหนึ่งได้

ส่วนที่ ๔

การพิจารณาและการวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาคำตอบจากผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ข้อ ๒๖ เมื่อคณะกรรมการได้รับความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะอนุกรรมการแล้ว ให้คณะกรรมการพิจารณามีคำวินิจฉัยโดยเร็ว

ข้อ ๒๗ ให้ผู้อำนวยการแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้แก่ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทน

และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๘

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทน

ผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณา
คำขอคำตอบแทนคำทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๕๕

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๖ มาตรา ๒๓ และมาตรา ๒๕ แห่ง
พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.

๒๕๕๕ คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน
คดีอาญา โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจึงวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ
คำตอบแทน คำทดแทนและค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๘

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เป็นต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ข้อ ๓ ให้เพิ่มบทนิยามคำว่า “ทายาท” ไว้ท้ายบทนิยามคำว่า “พนักงาน

เจ้าหน้าที่” ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทน ผู้เสียหายและคำทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอคำตอบแทน คำทดแทน
และค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๕๕

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา “ทายาท” หมายความว่า

(ก) ผู้สืบสันดาน

(ข) ผู้บุพการี

(ค) คู่สมรส

(ง) บุคคลใดๆ ซึ่งให้อุปการะ หรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือจำเลย

แล้วแต่กรณีทายาท ซึ่งมีสิทธิขอรับคำตอบแทน คำทดแทนและค่าใช้จ่ายต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับ
ความเสียหาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๕ ให้ยกเลิกความในข้อ ๗ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทนค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๕๕ และให้ใช้ความดังต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๗ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นทนายของผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญา ยื่นคำขอและเอกสารเกี่ยวกับผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามข้อ ๖ พร้อมยื่นเอกสารและหลักฐานดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) บัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ บัตรหรือหลักฐานแสดงตัวของทางราชการที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้ของผู้มีสิทธิยื่นคำขอ พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(๒) สำเนาทะเบียนบ้านของผู้เสียหายหรือจำเลย และสำเนาทะเบียนบ้านของผู้มีสิทธิยื่นคำขอพร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(๓) ทะเบียนสมรส พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นสามีหรือภรรยา

(๔) ใบมรณบัตรของผู้เสียหายหรือจำเลยซึ่งถึงแก่ความตาย พร้อมสำเนาจำนวน ๑ ชุด

(๕) สำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเกี่ยวกับการจัดการมรดก (ถ้ามี)”

ประกาศ ณ วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

ธงทอง จันทรางศุ

รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงยุติธรรม

ในตำแหน่งประธานกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย

และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ชี้ச்சริฎุ/ผู้จัดทำ

๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย
และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน

ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ ๓)

พ.ศ. ๒๕๕๔

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๔ มาตรา ๖ มาตรา ๒๓ และมาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีกว่ากระทรวงยุติธรรม จึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๔”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “คำขอ” ในข้อ ๓ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕

ข้อ ๔ ให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “คณะอนุกรรมการ” ในข้อ ๓ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“คณะอนุกรรมการ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการที่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามอบหมายให้พิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ข้อ ๕ ให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “เจ้าหน้าที่” ในข้อ ๓ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการ พนักงานราชการ หรือบุคคลใดที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้

ข้อ ๖ ให้ยกเลิกบทนิยามคำว่า “พนักงานเจ้าหน้าที่” ในข้อ ๓ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕

ข้อ ๗ ให้ยกเลิกความในข้อ ๙ ข้อ ๑๐ และข้อ ๑๑ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ ๙ คำขอที่ได้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ถือว่าได้มีการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการแล้ว

เมื่อสำนักงานได้รับคำขอแล้ว ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ออกใบรับคำขอ ให้แก่ผู้ยื่นคำขอไว้เป็นหลักฐาน

ใบรับคำขอจะต้องมีข้อความแสดงวัน เดือน ปี เลขที่รับคำขอ ชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับคำขอ

ข้อ ๑๐ คำขอที่สำนักงานได้รับไว้แล้ว ให้ผู้อำนวยการจัดให้มีการบันทึกการรับคำขอไว้ในสมุดบันทึกหรือระบบคอมพิวเตอร์การรับคำขอ

สมุดบันทึกหรือระบบคอมพิวเตอร์การรับคำขออย่างน้อยต้องระบุ วัน เดือน ปี เลขที่รับคำขอ ชื่อและที่อยู่ของผู้ยื่นคำขอ รวมทั้งชื่อและตำแหน่งของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้บันทึก

ข้อ ๑๑ ก่อนมีการออกใบรับคำขอและบันทึกการรับคำขอไว้ในสมุดบันทึก หรือระบบคอมพิวเตอร์การรับคำขอ ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ตรวจสอบรายการตามคำขอ ให้ครบถ้วนและถูกต้องตามแบบที่สำนักงานกำหนด และมีเอกสารหลักฐานตามที่กำหนดในระเบียบนี้

คำขอใดที่มีรายการไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้องตามแบบที่สำนักงานกำหนด หรือมีเอกสารไม่ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้ยื่นคำขอ ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องเสียก่อนมีการออกใบรับคำขอและบันทึกในสมุดบันทึกหรือระบบคอมพิวเตอร์การรับคำขอ

ในกรณีที่มีข้อขัดข้องเพียงเล็กน้อย ให้เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่รับคำขอนั้นไว้ดำเนินการตามระเบียบนี้ก่อนก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องภายในเวลาที่เจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่กำหนด แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำขอ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นให้ยื่นคำขอขยายระยะเวลาต่อผู้อำนวยการ เพื่อพิจารณาอนุญาตเป็นครั้ง ๆ ไป ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน แต่ไม่เกินสามครั้ง

การดำเนินการตามวรรคสามให้มีการบันทึกในสมุดบันทึกหรือระบบคอมพิวเตอร์ การรับคำขอ”

ข้อ ๘ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งในข้อ ๑๒ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาค่าขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้สำนักงานจัดให้มีระบบการควบคุม ตรวจสอบ การรับคำขอ และพิจารณาคำขอ ในการนี้ ผู้อำนวยการจะออกระเบียบเกี่ยวกับสารบบของเรื่อง เพื่อเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในสำนักงานก็ได้”

ข้อ ๙ ให้ยกเลิกความในข้อ ๑๙ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้มีคณะกรรมการในกรุงเทพมหานคร ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือคณะกรรมการอื่น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือคณะกรรมการเห็นสมควร มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาให้ความเห็นการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต่อคณะกรรมการ

(๒) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา

(๓) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูล หรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา

(๔) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งประกอบด้วยประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการอื่น ซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งจากบุคคลหรือองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่บริหารงานยุติธรรม หรือ กระบวนการยุติธรรม การแพทย์ สังคมศาสตร์ สิทธิมนุษยชน หรือการเงินการคลัง โดยให้มีจำนวน ไม่น้อยกว่าเจ็ดคน แต่ไม่เกินเก้าคน

ให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งข้าราชการ พนักงานราชการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมีคุณสมบัติไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสังกัดสำนักงานหรือกระทรวงยุติธรรมคนหนึ่งเป็นเลขานุการ และจะให้ให้มี ผู้ช่วยเลขานุการคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เลขานุการมีหน้าที่เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะกรรมการ”

ข้อ ๑๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (๗) ในข้อ ๒๑ แห่งระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. ๒๕๔๕

“(๗) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือคณะกรรมการเห็นควรปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการ หรือมีเหตุอื่นอันสมควร”

ประกาศ ณ วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง

รองปลัดกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงยุติธรรม

ในตำแหน่งประธานกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย

และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล
วุฒิการศึกษา

นางสาวพิมพ์นิ เลี้ยงจรูญรัตน์
พ.ศ. 2547 นิติศาสตรบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

